Julius Evola

TRADIȚIA HERMETICĂ

Simbolismul ei, doctrina și «Arta Regală»

HUMANITAS

TERRA LUCIDA

COLECȚIE
DE SPIRITUALITATE UNIVERSALĂ
coordonată de
ANDREI PLEȘU

JULIUS EVOLA (19 mai 1898–11 iunie 1974), născut la Roma. Format sub influența lui Nietzsche, Michelstaedter și Weininger; legături cu futurismul lui Marinetti, grupul „papinian" Lacerba și dadaismul lui Tzara. Pictor, teoretician al artei (*Arte astratta*, 1920). Ofițer de artilerie în primul război mondial. La Roma frecventează cercurile de avangardă (Bragaglia, Balla etc.), azi e considerat drept cel mai important exponent al dadaismului italian. Poet. Studii politehnice nefinalizate. Se afirmă ca filozof și istoric al culturii cu interese vaste și atitudine constant anticonformistă: *Saggi sul idealismo magico*, 1925; *Teoria dell'Individuo assoluto*, 1927; *Fenomenologia dell'Individuo assoluto*, 1930. Autor al primului studiu italian despre Tantre: *L'uomo come potenza* (1926), reluat și dezvoltat în *Lo Yoga della potenza* (1949). Cercetări despre formele de realizare interioară, alchimie și magie (*La tradizione ermetica*, 1931), neospiritualism (*Maschera e volto dello spiritualismo contemporaneo*, 1932), cavalerism și ezoterism (*Il mistero del Graal*, 1937). Își precizează viziunea antimodernă, antiprogresistă și antimaterialistă în *Rivolta contro il mondo moderno* (1934), amplă panoramă a civilizațiilor tradiționale în contrast cu civilizația contemporană: „După ce o citești, te simți transformat", scria Gottfried Benn. În plin război, după o serie de cărți despre problema raselor (*Tre aspetti del problema ebraico*, 1936; *Il mito del sangue*, 1937; *Sintesi di dottrina della razza*, 1941), publică un important eseu despre asceza budistă: *La dottrina del risveglio* (1943), elogiat de The Pāli Society. Surprins de un bombardament la Viena, în 1945, e rănit la coloana vertebrală și rămîne cu o pareză a membrelor inferioare. Cărți majore despre epoca sumbră a omenirii aflate în plin Kali-Yuga: *Gli uomini e le rovine* (1953), *Metafisica del sesso* (1958) și *Cavalcare la tigre* (1961). O autobiografie intelectuală în *Il cammino di cinabro*, 1963; o interpretare istorico-ideologică (*Il fascismo*, 1964), două volume de miscelanee (*L'arco e la clava*, 1968; *Ricognizioni*, 1974); poezii complete (*Raâga Blanda*, 1969). Fondator de publicații (*Ur, Krur, La Torre*), cu contribuții strînse în *Introduzione alla Magia quale Scienza dell'Io*, 3 vol., 1955–1956; vastă publicistică de-a lungul întregii vieți. Tradus în numeroase limbi, în ciuda marginalizării la care l-a condamnat lumea universitară și academică.

JULIUS EVOLA

TRADIȚIA HERMETICĂ

Simbolurile ei, doctrina și „Arta Regală"

Traducere din italiană de
IOAN MILEA

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Coperta
IOANA DRAGOMIRESCU MARDARE

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale
EVOLA, JULIUS
Tradiția hermetică: simbolurile ei, doctrina și „Arta Regală" /
Julius Evola; trad.: Ioan Milea – București: Humanitas, 1999
280 p.; 20 cm. – (Terra lucida)
Tit. orig. (ita): La tradizione hermetica.
Index.
ISBN 973-28-985-X

I. Milea, Ioan (trad.)

133.521.54

JULIUS EVOLA
LA TRADIZIONE ERMETICA
Nei suoi Simboli, nella sua Dottrina e nella sua « Arte Regia »
© Edizioni Mediterranee, 1971

© HUMANITAS, 1999, pentru prezenta versiune românească

ISBN 973-28-985-X

PREFAȚĂ

În lucrarea de față vom lua termenul de „Tradiție hermetică" în sensul special pe care i l-au dat Evul Mediu și Renașterea. Nu este vorba de cultul egiptean și elen antic al lui Hermes și nu este vorba *numai* de doctrinele cuprinse în textele alexandrine ale așa-numitului *Corpus Hermeticum*. În accepțiunea amintită, hermetismul este strîns legat de *tradiția alchimică*. Tocmai această tradiție hermetico-alchimică este obiectul studiului nostru: el caută să precizeze adevărata semnificație și spiritul unei învățături secrete, de natură sapiențială și totodată practică, operativă, care, cu multe trăsături asemănătoare, s-a transmis de la greci, prin arabi, unor texte și autori care merg pînă în pragul timpurilor moderne.

În ceea ce privește alchimia, încă de la început trebuie condamnată greșeala acelor istorici ai științei care ar vrea să o reducă în întregime la o chimie în stare infantilă și mitologică. Că nu așa stau lucrurile o dovedesc îndemnurile explicite ale autorilor hermetici cei mai prețuiți de a nu ne lăsa înșelați, de a nu lua *à la lettre* cuvintele lor, fiindcă ele țin toate de un limbaj cifrat, de un mod de exprimare prin simboluri și alegorii.[1] În plus, acești autori au repetat pînă la saturație că „scopul Artei noastre prețioase e ascuns", că

[1] Cf. pentru toate acestea, cuvintele răspicate ale lui ARTEPHIUS (*Cartea lui Artephius*, în *Bibliothèque des Philosophes Chimiques*, Paris, 1741, vol. II, p. 144): „Nu se știe oare că Arta noastră e una cabalistică? Adică una care trebuie dezvăluită numai oral și care e plină

operațiunile la care se referă nu se fac cu mîinile, că „elementele" lor sînt invizibile, și nu acelea pe care le cunoaște vulgul. În afară de aceasta, ei i-au calificat, cu dispreț, drept „suflători" și „arzători de cărbune" ce au „dus de rîpă Știința" și care, ca rezultat al manipulărilor lor, „nu trebuie să se aștepte decît la fum", pe acei alchimiști naivi care, în lipsa lor de înțelegere, s-au dedat exact la genul de experimente pe care și le imaginează modernii. Ei au stabilit mereu condiții etice și spirituale pentru înfăptuirea Operei, iar în referirea la sensul *viu* al naturii lumea lor ideatică. apare ca inseparabilă de aceea, deloc „chimică", a gnosticismului, a neoplatonismului, a Cabalei și a teurgiei. În sfîrșit, într-o seamă de cuvinte rostite pe jumătate, ei au oferit destul pentru a-l lăsa să înțeleagă „pe cel care are minte": căci e explicită, de exemplu, declarația unui Basile Valentin și a unui Pernety că prin Sulful alchimic trebuie înțeleasă voința, aceea a unui Geber, care spune că „fumul" este „sufletul desprins de corp", sau a unui Zosima, care dezvăluie că în „virilitate" constă misterul „Arsenicului", și așa mai departe.

Dincolo de varietatea deconcertantă de simboluri, „Fiii lui Hermes" știu *să spună toți același lucru* și repetă cu mîndrie acel *quod ubique, quod ab omnibus et quod semper*[2]. Adevăratul obiect în jurul căruia gravitează această cunoaștere

---

de taine? Biet nătărău! Vei fi atît de naiv încît să crezi că noi îți arătăm deschis și clar cel mai mare și cel mai de seamă dintre secrete? Te asigur că cel ce va vrea să explice ceea ce au scris Filozofii [hermetici] prin sensul obișnuit și literal al cuvintelor se va trezi prins în meandrele unui labirint din care nu va putea să scape niciodată, deoarece nu va avea firul Ariadnei care să-l călăuzească spre a putea ieși din el."

[2] Cf., de pildă, GEBER, *Cartea Mercurului Oriental* (text din BERTHELOT, cf. mai încolo, p. 240): „În realitate, există acord între autori, deși celor neinițiați le pare a exista aici divergență." J. PERNETY, *Fables Egyptiennes et Grecques dévoilées*, Paris, 1876, vol. I, p. 11: „Filozofii hermetici sînt cu toții de acord între ei, nici unul nu contestă principiile celuilalt. Cel ce a scris în urmă cu treizeci de ani vorbește la fel ca și

unică, această tradiție care revendică pentru sine caractere de universalitate și de primordialitate ni-l dezvăluie Jakob Böhme: „Între nașterea veșnică, reînnoire și descoperirea Pietrei Filozofale nu există nici o diferență."[3]

Ne aflăm, așadar, în fața unui curent mistic? Dar, atunci, la ce bun travestirea și ocultarea „hermetică"? Dacă ținem seama de sensul precumpănitor pe care termenul de „misticism" l-a căpătat în Occident după perioada Misterelor clasice și mai ales o dată cu creștinismul, noi vom arăta că nu este vorba de misticism: vom arăta că este vorba de o *știință reală*, în care reînnoirea nu are o semnificație „morală", ci una concretă și ontologică, suficientă pentru a conferi, eventual, anumite puteri supranormale, una dintre aplicațiile contingente ale acestora putînd fi transmutația *și* cu referire la substanțe metalice.

Acest caracter al realizării hermetice constituie *primul* motiv al ocultării: din rațiuni nu extrinseci și monopoliste, ci interne și tehnice, o asemenea știință a fost totdeauna și pretutindeni legată de secretul inițiatic și de o expunere prin simboluri. Dar mai există și o a doua rațiune, pentru înțelegerea căreia trebuie să ne referim la concepțiile fun-

---

cel care a trăit acum două mii de ani... Ei nu obosesc să repete axioma Bisericii: *Quod ubique, quod ab omnibus et quod semper.*" Încă și mai clar în *Turba Philosophorum*, care e unul dintre textele hermetico-alchimice occidentale cele mai vechi și mai prețuite (text din *Introduzione alla Magia*, ed. a III-a, Edizioni Mediterranee, Roma, 1971, vol. II, p. 245: „Luați seama că, oricare ar fi modul în care au vorbit [filozofii hermetici], natura e una singură, iar ei sînt cu toții de acord și spun cu toții aceleași lucruri. Dar smintiții iau cuvintele pe care le spunem fără să înțeleagă nici modul, nici cauza, pe cînd ei ar trebui să vadă dacă cuvintele noastre sînt raționale și firești și atunci să le ia [așa cum sînt]; *dar dacă nu sînt deloc raționale, ei ar trebui să urmărească intenția noastră, și nu să se țină de literă.* Dar să știți că noi sîntem cu toții de acord, despre orice am vorbi. Așadar, armonizați-ne unul cu altul și studiați-ne, căci unul lămurește ceea ce altul ascunde, iar cel ce caută cu adevărat poate găsi totul."

[3] J. BÖHME, *De Signatura Rerum*, VII, § 78.

damentale ale unei metafizici generale a istoriei. Cunoașterea hermetico-alchimică a fost considerată ca o „știință sacră", dar denumirea ei precumpănitoare și cea mai caracteristică este *Ars Regia*, adică *Artă Regală*. Cine studiază varietatea formelor de spiritualitate ce se disting în timpurile care s-a convenit să fie numite istorice poate constata o opoziție fundamentală, reductibilă analogic la două concepte, cel de *regalitate* și cel de *sacerdotalitate*. Există o tradiție inițiatică „regală" care, în formele ei pure, poate fi considerată drept filiația cea mai directă și cea mai legitimă a Tradiției unice primordiale.[4] În vremurile mai recente ea apare îndeosebi în variantele ei „eroice", așadar ca o realizare și o recucerire condiționată de calități virile analoge, pe planul spiritului, celor proprii tipului războinicului. Dar, pe de altă parte, există o tradiție sacerdotală în sens restrîns, cu trăsături diferite de ale celei dintîi, și uneori opuse ei, mai ales atunci cînd ea, desacralizată fiind în forme teistico-devoționale, s-a găsit în fața amintitelor variante „eroice" ale tradiției regale. Această a doua tradiție reprezintă, față de punctul inițial, căruia putem face să-i corespundă simbolul „regalității divine", ceva deja destrămat, în fața căruia tocmai elementele sentimentale, emoționale, teologice și mistice urmau — mai ales în Occident — să cîștige tot mai mult teren, pînă la o camuflare aproape totală a elementelor sale ezoterice.

Faptul că tradiția hermetico-ezoterică și-a spus Artă Regală, că și l-a ales drept simbol central pe acela regal și solar al *Aurului*, care trimite totodată la tradiția primordială, nu poate fi considerat o întîmplare. O astfel de tradiție

---

[4] Pentru a înțelege bine noțiunile de tradiție și de stare primordială, de „erou" etc. este aproape indispensabil să trimitem la lucrarea noastră *Rivolta contro il mondo moderno* (ed. a III-a, Edizioni Mediterranee, Roma, 1969), ca și la cărțile și eseurile lui R. GUÉNON. Cf. și cartea noastră *Maschera e Volto dello Spiritualismo contemporaneo* (ed. a III-a, Edizioni Mediterranee, Roma, 1971).

ni se prezintă esențialmente ca păstrătoarea unei lumini și a unei demnități ce nu pot fi reduse la viziunea religios-sacerdotală asupra lumii. Iar dacă în ea nu se vorbește (ca într-o serie de alte mituri) despre *descoperirea* Aurului, ci despre *fabricarea* lui, acesta e un semn al importanței pe care o are aici tocmai momentul eroic, în sensul deja indicat, de recucerire, de reconstrucție. Dar pe această cale poate fi înțeles cu ușurință și motivul ulterior al travestirii doctrinei. O dată cu prăbușirea Imperiului roman, Occidentul a intrat, de fapt, în curentele lui predominante, sub influența celeilalte tradiții, care, în plus, și-a pierdut aproape cu totul orice valoare ezoterică, devenind o doctrină a „salvării" sub semnul unui „Mîntuitor". Așa stînd lucrurile, hermetiștii, spre deosebire de alte organizații inițiatice legate de aceeași vînă secretă regală, au preferat mai degrabă să se mascheze decît să coboare în arenă. Arta Regală a fost prezentată ca arta alchimică a transmutării metalelor umile în aur și argint. Ca atare, ea nici măcar nu a căzut sub bănuiala de erezie, trecînd drept una dintre formele de „filozofie naturală" care nu privea domeniul credinței; nu numai atît, dar chiar în rîndurile catolicilor întîlnim, începînd cu Lullus și cu Albert cel Mare și pînă la abatele Pernety, figuri enigmatice de Maeștri hermetici.

Într-o sferă mai restrînsă, lăsînd la o parte faptul că diverși autori alchimici din Occident declară că au folosit un limbaj cifrat diferit pentru a exprima aceleași lucruri și aceleași operații, este neîndoielnic că alchimia nu este o apariție pur occidentală. Există, de pildă, o alchimie hindusă și o alchimie chineză. Iar cine se află cît de cît înlăuntrul lucrurilor, vede că simbolurile, „materiile", operațiile principale își corespund; corespunde mai ales structura de știință fizică și totodată metafizică, interioară și exterioară. Asemenea corespondențe se explică prin faptul că, odată prezente aceleași concepții în chestiunea viziunii generale și „tradiționale" asupra lumii, asupra vieții și omului, s-a ajuns în mod firesc la aceleași consecințe, mergînd pînă la

a se avea în vedere chiar probleme tehnice speciale, precum aceea a transmutațiilor. Astfel, atîta timp cît se menține, fie chiar și în rămășițe și în transpuneri logice și filozofice fără viață, această concepție „tradițională", în privința căreia deosebirile între Orient și Occident au fost minime față de cele ce urmau să existe între ea și viziunile „moderne", găsim alchimia admisă și acceptată de spirite ilustre, de gînditori, teologi, „filozofi ai naturii", suverani, împărați și chiar papi: a te dedica unei asemenea discipline nu era considerat incompatibil cu cel mai înalt nivel spiritual și intelectual.

O tradiție alchimică șerpuiește enigmatic nu doar prin cel puțin cincisprezece secole de istorie occidentală, ci și dincolo de continente, în Orient ca și în Occident.

*

Noi nu vom trata subiectul astfel încît să-l convingem pe cel care nu vrea să fie convins. Vom furniza însă puncte de vedere solide oricui ne urmărește fără prejudecăți. De altfel, cine va fi de acord fie și numai cu una dintre concluziile noastre nu va putea să nu-și dea seama de întreaga lor importanță: aproape că se descoperă un nou tărîm, a cărui prezență nici nu era bănuită. Un tărîm straniu, neliniștitor, presărat cu spirite, metale și zei, a cărui labirintică fantasmagorie se concentrează încetul cu încetul într-un singur punct luminos: în „mitul" unei „stirpe de fără-regi", de ființe „libere", de „stăpîni ai Șarpelui și ai Mamei" — pentru a folosi superbele expresii ale textelor hermetice înseși.

Lăsînd la o parte introducerea, menită să sugereze spiritul a ceea ce noi am numit formularea „eroică" a tradiției regale, lucrarea de față constă din două părți: prima privește simbolismul și doctrina; cealaltă, practica.

Limitele prezentei ediții ne-au impus să renunțăm la o seamă de citate, culese din texte grecești, arabe și latine: nu am păstrat decît esențialul. Pe urmă, am încercat să fim cît se poate de clari. Dar cititorul să nu-și facă iluzii: el trebuie

să facă mai curînd un *studiu* decît o simplă lectură și, ajuns la o înțelegere de ansamblu, să se întoarcă la diversele învățături și simboluri, care nu pot fi separate cu totul unele de altele, și să le epuizeze rînd pe rînd în toate posibilele și diversele lor semnificații. În ceea ce ne privește, credem că îl putem asigura pe cititor că prezenta carte îi poate oferi baza pentru abordarea studiului oricărui text hermetico-alchimic, oricît de sibilin ar fi. În plus, atragem atenția asupra faptului că în partea practică există mai mult decît i s-ar putea părea la prima vedere, în caz că, întîmplător, ar vrea să cunoască prin *experiență* realitățile și posibilitățile despre care vorbesc „Fiii lui Hermes". Oricum, am oferit deja în altă parte[5] cele necesare pentru a completa ceea ce se poate învăța din această carte în privința invocațiilor și a contactelor efective ale spiritului cu elementul metafizic, supraistoric al unor atare tradiții.

[5] Cf. cele trei volume ale lucrării colective *Introduzione alla Magia*, ed. a III-a, Edizioni Mediterranee, Roma, 1971.

PARTEA ÎNTÎI

SIMBOLURILE ȘI DOCTRINA

INTRODUCERE

Arborele, Șarpele și Titanii

Unul din simbolurile care se găsesc în tradițiile cele mai diverse și mai îndepărtate în timp și spațiu este acela al *Arborelui*. Metafizic, el exprimă forța universală, care se manifestă în lumea fenomenală, așa cum vigoarea copacului cu rădăcini invizibile se manifestă în trunchi, în ramuri, în frunze și fructe.

În afară de asta, „Arborelui" i se asociază, practic pretutindeni, ideile de nemurire și de cunoaștere supranaturală, pe de o parte, și, pe de alta, reprezentări ale unor forțe ucigătoare și distrugătoare, ale unor ființe de temut precum: dragoni, șerpi sau demoni. În plus, există o serie întreagă de mituri privind întîmplări dramatice care au în centru Arborele și care în spatele alegoriei ascund semnificații profunde. Dintre aceste mituri este larg cunoscut cel biblic, încheiat cu căderea lui Adam. Ne vom întoarce la ansamblul mai vast căruia el îi aparține, pentru a-i determina varietățile, după ce vom fi arătat *universalitatea* elementelor simbolice ce apar aici.

Încă în Vede și în Upanișade întîlnim „Arborele lumii", uneori răsturnat, pentru a semnifica faptul că forța sa își are originea „în înalt", în „ceruri".[1] Întrucît din el picură băutura nemuririi (soma sau amṛta), întrucît apropierea de el provoacă inspirația și o viziune care, depășind timpul, este asemenea amintirii unor infinite forme de existență, întrucît,

[1] Cf. *Kaṭha-Upaniṣad*, VI, 1; *Bhagavad-gītā*, XV, 1–3; X, 26.

pe de altă parte, în desișul ramurilor sale se ascunde Yama, zeul din lumea de dincolo de mormînt, înțeles însă și ca un rege al lumii primordiale[2] — în el întîlnim deja acea convergență a elementelor și a ideilor pomenită mai sus. Și o regăsim în Iran, în tradiția unui dublu arbore, unul conținînd, potrivit *Bundahišn*-ei, toate semințele, celălalt, capabil să furnizeze băutura nemuririi (haoma) și cunoașterea spirituală[3], fapt care ne duce și el cu gîndul la cei doi pomi ai Paradisului biblic, unul al Vieții, iar celălalt tocmai al Cunoștinței... Apoi, cel dintîi echivalează cu acela despre care aflăm în Matei (13, 31–32), întruchipînd împărăția cerurilor născută din sămînța aruncată de om pe „cîmpul" său simbolic; el se regăsește în Apocalipsa lui Ioan (22, 2) și mai ales în Cabala, unde „Marelui și puternicului Arbore al Vieții", din care „izvorăște Viața din înalt", i se adaugă o „rouă" prin puterea căreia se produce învierea „morților": vădită echivalență cu puterea de a dărui nemurirea a amrtei vedice și a haomei iraniene.[4]

Mitologia asiro-babiloniană cunoaște și ea un „Arbore cosmic", cu rădăcinile în Eridu, „Casa Adîncimii", numită și „Casa *Înțelepciunii*". Dar în aceste tradiții ne interesează să relevăm mai ales — întrucît acest element ne va fi de folos în continuare — o altă asociație de simboluri: Arborele se prezintă și ca o personificare a unei „Femei divine", de tipul general al zeițelor asiatice ale Naturii: Ișstar, Anat, Tammuz, Cibele etc. Așadar, găsim ideea naturii *feminine* a forței universale întruchipate de Arbore. Această idee nu este reconfirmată doar de zeița căreia îi era consacrat stejarul din Dodona, care, de altfel, fiind un loc de oracol, este și un început de cunoaștere spirituală. De fapt, Hesperidele sînt cele ce păzesc arborele, al cărui fruct are

---

[2] GOBLET D'ALVIELLA, *La Migration des Symboles*, Paris, 1891, pp. 151–206.

[3] *Yasna*, IX și X.

[4] *Zohar*, I, 226 *b*; I, 256 *a*; III, 61 *a*; III, 128 *b*; II, 61 *b*; I, 225 *b*; I, 131 *a*.

aceeași valoare simbolică precum „Lîna de Aur" și aceeași putere de a dărui nemurire ca și acela care în saga irlandeză a lui Mag Mell este păzit și el de o ființă feminină; în *Edda*, cea care păzește pomii nemuririi este zeița Idunn, în timp ce simbolul central redevine arborele cosmic Yggdrasill, care ascunde izvorul Mimir (există aici, în plus, simbolul unui *dragon* la rădăcinile Arborelui), și care, de altfel, conține orice *înțelepciune*.[5] În sfîrșit, potrivit unei saga slave, în insula Bujan există un stejar păzit de un dragon (a se asocia cu șarpele biblic, cu monștrii expediției lui Iason și ai grădinii Hesperidelor), stejar care este totodată sediul unui principiu feminin, numit „Fecioara Aurorei".

Interesantă este, apoi, varianta potrivit căreia Arborele ni se prezintă ca fiind și acela al *stăpînirii* și al *Imperiului universal*: ea se găsește în legende precum acelea ale lui Ogier și a Preotului Gianni, despre care am vorbit altundeva.[6] În aceste legende Arborele se dedublează într-un Arbore al Soarelui și un Arbore al Lunii.

Hermetismul reia integral tradiția simbolică primordială și prezintă aceeași asociație de idei. În textele alchimice simbolul Arborelui este foarte frecvent: el înconjoară „Izvorul" lui Bernardo Trevisanul sau are în centru simbolul dragonului Uroboros, care reprezintă „Totul"[7], personifică „Mercurul", principiul prim al Operei hermetice, ori echivalează fie cu „Apa divină" sau „a Vieții", care le dăruiește *învierea* „morților" și îi *luminează* pe Fiii lui Hermes, fie cu „*Femeia* Filozofilor", dar, pe de altă parte, și cu *Dragonul*, cu o forță dizolvantă, cu o putere care *ucide*. Arborele Soarelui și cel al Lunii sînt și ei simboluri hermetice: și adesea ei fac, în loc de fructe, *coroane*.

---

[5] Cf. D'ALVIELLA, *loc. cit.*

[6] EVOLA, *Il mistero del Graal e la tradizione ghibellina dell'Impero*, Milano, 1964.

[7] Cf. ex-libris-ul hermetic reprodus de L. CHARBONNEAU-LASSAY în *Regnabit*, nr. 3–4 din 1925. În zona centrală a arborelui se află Fenixul, simbol al nemuririi, care amintește de amțta și haoma.

Această rapidă parcurgere a unui material care ar putea fi amplificat la nesfîrșit ne arată deci existența unei tradiții constante a unui simbolism vegetal care exprimă forța universală, concepută precumpănitor sub formă feminină; simbolism la care se adaugă zestrea unei științe supranaturale, puterea de a dărui nemurirea și puterea de stăpînire, dar în același timp ideea unui *pericol*, a cărui natură e diversă și care complică mitul în ce privește diferitele voințe, diferitele adevăruri, diferitele viziuni.

În general, pericolul este tocmai acela înfruntat de cel care, pornind să cucerească fie nemurirea, fie Cunoașterea prin intermediul unui contact cu forța universală, trebuie să fie în stare să suporte măreția ei tulburătoare. Dar avem, în plus, forme ale mitului unde există Eroi care merg să înfrunte Arborele, în timp ce ființele divine (Dumnezeu însuși, întruchipat, în Biblie) îl apără și le împiedică accesul. Iar evenimentul constă într-o luptă care, în funcție de tradiții, este interpretată în mod felurit.

Există două posibilități: pe de o parte, Arborele e înțeles ca o *ispită* care-l duce de rîpă și la damnațiune pe cel ce îi cedează; pe de alta, e înțeles ca obiect al unei posibile cuceriri care, însemnînd fie înfrîngerea dragonilor, fie a ființelor divine ce îl apără, îl transformă pe cutezător într-un zeu și — uneori — transferă atributul divinității și al nemuririi de la o stirpe la o altă stirpe.

Astfel, acea cunoaștere de care Adam se lasă ispitit[8] pentru „a deveni asemenea lui Dumnezeu" și pe care el nu o dobîndește decît pentru a fi imediat înfrînt și lipsit de însuși Pomul Vieții tocmai de acela căruia voise să-i fie asemenea, acea cunoaștere supranaturală Buddha o dobîndește sub Arbore în ciuda împotrivirii lui Mara, el

---

[8] Rezervîndu-ne posibilitatea de a reveni, deocamdată îl lăsăm pe cititor să presimtă semnificația profundă a simbolului, potrivit căreia „ispitirea" s-a făcut prin „femeie" — Eva, „cea Vie" — care la început era parte din Adam.

care, cum spune altă tradiție, ar fi reușit să-i smulgă fulgerul zeului Indra[9].

De altfel, Indra însuși, în fruntea Zeilor (Deva), răpise amṛta unei semințiі anterioare de ființe, cu trăsături cînd divine, cînd titanice, Asura, care, prin ea, dețineau privilegiul nemuririi. Aceeași victorie o repurtează Odin (printr-un autosacrificiu lîngă Arbore), Herakles și, de asemenea, Mithra, care, după ce și-a făcut o haină simbolică din frunzișul Arborelui și după ce i-a mîncat fructele, supune Soarele[10]. Iar în arhaicul mit italic, Regele *Pădurilor*, la Nemi, soț al unei *Zeițe* (Arbore = Femeie), trebuie să stea continuu de pază: puterea și demnitatea lui ar fi trecut în cel care ar fi putut să-l surprindă și să-l „ucidă".[11] În tradiția hindusă, realizarea spirituală este asociată cu o tăiere și cu o doborîre a „Arborelui lui Brahman" cu „arma puternică a Înțelepciunii".[12]

Dar Agni, care, sub formă de *șoim*, smulsese o ramură a Arborelui, este lovit: penele lui căzute pe *pămînt* dau naștere unei plante al cărei suc reprezintă „soma pămînteasca": aluzie obscură, poate, la transmiterea moștenirii acestei isprăvi unei alte semințiі, pămîntești, chiar aceea pentru care Prometeu a săvîrșit o faptă îndrăzneață asemănătoare și a căzut și, înlănțuit, a îndurat tortura *șoimului* sau a *Vulturului* sfîșietor. Iar dacă Herakles, prototip al eroului „olimpian", îl eliberează pe Prometeu și, de asemenea, pe Tezeu, noua întruchipare a tipului eroic, Iason, de stirpe uraniană, deși a ajuns să cucerească Lîna de Aur agățată în Arbore, piere în cele din urmă strivit de corabia Argo, care, fiind făcută din stejarul din Dodona, e expresia aceleiași puteri care suferise jaful. Lui Loki, eroul din *Edda*, care a

---

[9] Cf. WEBER, *Indische Studien*, vol. III, p. 466.

[10] Cf. F. CUMONT, *Les Mystères de Mithra*, Bruxelles, 1913, p. 133.

[11] Acest mit stă în centrul inepuizabilei culegeri de material cuprinse în binecunoscuta lucrare *The Golden Bough* a lui G. FRAZER.

[12] *Bhagavad-gītā*, XV, 3.

jefuit pomii nemuririi împreună cu zeița Idunn ce îi păzea, totul îi este luat iarăși înapoi, iar caldeeanul Ghilgameș, după ce a cules „marele fruct de cleștar" într-o pădure „cu arbori asemănători celor ai zeilor", găsește poarta închisă de păzitoare[13]. Zeul asirian Zu, care, aspirînd la demnitatea supremă, a pus stăpînire pe „tablele destinului" și, prin ele, pe puterea cunoașterii profetice, este totuși ajuns din urmă de Baal, preschimbat în pasăre de pradă și surghiunit, precum Prometeu, în vîrful unui munte.

Prin urmare, mitul ne vorbește, la modul figurat, despre o faptă care prezintă un risc și o incertitudine fundamentale. În teomahiile hesiodice și, în mod tipic, în legenda Regelui Pădurilor, Zei sau oameni transcendenți se arată a fi deținătorii unei puteri care poate trece, împreună cu atributul divinității, în cel ce știe să o ia. În această privință, forța primordială are o natură *feminină* (Arborele = Femeie divină): ea poate îndura acea *violență* despre care chiar în Evanghelii se spune că poate fi folosită împotriva „Împărăției Cerurilor". Dar printre cei ce încearcă sînt unii care forțează trecerea și triumfă și unii care cad și își ispășesc cutezanța, îndurînd efectele aspectului letal al chiar acelei puteri.

Așadar, interpretarea unei asemenea fapte pune în lumină posibilitatea a două concepții opuse: cea *eroico-magică* și cea *religioasă*. Potrivit celei dintîi, cel ce, în mit, pierde nu e decît o ființă în care norocul și forța nu au fost la înălțimea îndrăznelii. Dar potrivit celeilalte, celei religioase, semnificația e diferită: *aici nenorocul se transformă în vină, acțiunea eroică într-un act profanator și blestemat, nu fiindcă s-a terminat cu un rezultat nevictorios, ci în sine însăși*. Adam nu mai este unul

---

[13] Este clară corespondența cu Hesperidele. Acest text, întrerupt, nu exclude o fază ulterioară a aventurii (cf. D'ALVIELLA, *op. cit.*, p. 190). Textul cel mai cunoscut al *Epopeii lui Ghilgameș* prezintă deznodămîntul negativ al întîmplării sub forma potrivit căreia lui Ghilgameș îi este furată, pe cînd se afla în stare de *somn*, iarba nemuririi pe care o dobîndise ajungînd, dincolo de „apele morții", pe tărîmul regelui „stării primordiale".

care a pierdut într-o acțiune în care altul a ieșit învingător: el e unul care a *păcătuit,* iar ceea ce i s-a întîmplat e singurul lucru care i se putea întîmpla. Nu îi rămîne deci decît să repare totul ispășind și mai ales lepădîndu-se de voința care l-a împins spre acea acțiune: din punct de vedere „religios", ideea că cel învins se poate gîndi la revanșă sau să țină cu tărie la demnitatea pe care actul său i-a asigurat-o ar apărea ca „luciferismul" cel mai reprobabil.

Dar punctul de vedere religios nu este singurul. Acest punct de vedere, care, așa cum am arătat, este legat de o variantă umanizată și degradată a tradiției „sacerdotale" (ca opusă celei „regale"), nu are un drept mai mare la existență decît celălalt — *eroic* —, care se afirmă încă din cealaltă antichitate din Orient și Occident și al cărui spirit se reflectă în mare măsură în hermetism. Într-adevăr, o exegeză[14] prezintă „bagheta lui Hermes" ca simbol al unirii unui fiu (Zeus) cu mama (Rhea — simbol al forței universale) pe care a urmărit-o și a învins-o după ce l-a „ucis" pe Tatăl și i-a luat regatul; iar simbolul „incestului filozofal" îl vom regăsi în întreaga literatură hermetică. Da, Hermes este mesagerul zeilor, dar și cel ce ajunge să-i fure lui Zeus sceptrul, Afroditei centura, lui Hefaistos, zeul „Focului Pămîntului", uneltele Artei lui alegorice; iar în tradiția egipteană, transmisă de autorii mai tîrzii, el, învestit cu o triplă măreție — Hermes Trismegistos —, se confundă cu figura unuia dintre Regii și Maeștrii vîrstei primordiale care se zice că ar fi dat oamenilor principiile unei civilizații superioare. Semnificația adevărată a tuturor acestora nu poate scăpa nimănui.

Nu e însă de-ajuns. O tradiție transmisă de Tertulian și care poate fi regăsită în hermetismul alchimic arabo-siriac ne duce în aceeași direcție. Tertulian[15] spune că operele

---

[14] La ATENAGORA, XX, 292: există aici și o interferență cu ciclul eroic heraklean: lucrul cu care e legată Rhea e numit „lațul lui Herakles".

[15] TERTULIAN, *De cultu feminarum,* I, 2 *b.*

naturii, „blestemate și inutile", secretele metalelor, puterea plantelor, forțele invocațiilor magice și „acele ciudate doctrine care merg pînă la știința astrelor" — *corpus*-ul, adică, al vechilor științe magico-hermetice — au fost dezvăluite oamenilor de către Îngerii căzuți. Această idee provine din *Cartea lui Enoh*, iar în contextul acestei tradiții mai vechi ideea se completează, unilateralitatea proprie interpretării religioase se trădează. Între Ben Elohim, îngerii căzuți, coborîți pe Muntele Hermon, despre care aflăm în *Enoh*[16], și acea stirpe a Celor Treji și Veghetori, ἐγρήγοροι, care au coborît pentru a învăța omenirea — la fel cum Prometeu „i-a învățat pe muritori toate meșteșugurile"[17] —, despre care se vorbește în *Cartea Jubileelor*[18], așa cum a arătat Merejkovski[19], există o vădită corespondență. Mai mult: în *Enoh* (LXIX, 6–7), Azazel, „care a sedus-o pe Eva", i-ar fi învățat pe oameni folosirea armelor care ucid, adică, lăsînd la o parte metafora: le-ar fi insuflat *spiritul războinic*. Se știe care este, în această privință, mitul căderii: pe îngeri i-a apucat pofta de „femei". Însă „femeia", în relația ei cu Arborele, am explicat deja ce este, iar interpretarea se confirmă dacă examinăm termenul sanscrit *śakti*, folosit în sens metafizic pentru „femeia" zeului, pentru „soția" lui și totodată pentru *puterea*[20] lui. Așadar, „dorința" de putere

---

[16] *Cartea lui Enoh*, VI, 1–6; VII, 1.

[17] ESCHIL, *Prometeu*, 506.

[18] IV, 15, *apud* KAUTZSCH, *Apokryphen und Pseudoepigraphen*, Tübingen, 1900, vol. II, p. 47.

[19] D. Mereshkowskij, *Das Geheimnis des Westens*, Leipzig, 1929, cap. IV–V.

[20] FABRE D'OLIVET (*Langue Hébraïque restituée*), în comentariul său la pasajul biblic (Fac., 4, 2), vede și el în „femei" un simbol al „puterilor născătoare". O legătură aparte are, apoi, cu ceea ce am spus despre caracterul necesar al artei hermetice simbolismul tibetan, în care Înțelepciunea apare, de asemenea, ca o „femeie", iar cea care joacă rolul bărbatului în coitul alegoric cu ea este „metoda", „arta" (cf. *Śrīcakrasaṃbhara*, ed. A. Avalon, Londra–Calcutta, 1919, pp. XIV

i-a apucat pe acești Îngeri: împreunîndu-se, au căzut, au coborît pe pămînt, într-un loc *înalt* al pămîntului (*muntele* Hermon). Din această împreunare s-au născut Nephelinii, o semințe puternică (*titanii* — τιτᾶνες — sînt numiți în *Papirusul de la Gizeh*), descriși alegoric ca „uriași", dar a căror natură supranaturală este dezvăluită de cuvintele din *Cartea lui Enoh* (XV, 11): „Nu au nevoie de hrană, nu suferă de sete, scapă percepției [materiale]."

Nephelinii, Îngerii „căzuți", nu sînt deci alții decît „titanii" și „cei ce veghează", sînt stirpea numită „glorioasă și războinică" de *Cartea lui Baruh* (III, 26), aceeași semințe care a aprins în oameni spiritul eroilor și al războinicilor, care a plăsmuit meșteșugurile lor, care le-a transmis taina magiei[21]. Or, ce dovadă poate fi mai decisivă pentru investigarea spiritului tradiției hermetico-alchimice decît referirea explicită a textelor tocmai la acea tradiție? Într-un text hermetic citim: „Cărțile vechi și divine — spune Hermes — ne arată că pe anumiți îngeri i-a apucat pofta de femei. Ei au coborît pe pămînt și i-au învățat pe oameni toate operațiile Naturii. Ei au alcătuit operele [hermetice] și de la ei provine tradiția primă a acestei Arte."[22] Însuși termenul *chemi*, de la *chema*, din care derivă cuvintele

---

și 23). DANTE (*Convivio*, II, XV, 4) îi numește pe „Filozofi" „druizi" ai „femeii", care în simbolismul celor ce erau „Fedeli d'Amore" întruchipează de asemenea gnoza, Înțelepciunea ezoterică.

[21] În concepția originară, care este transmisă și de HESIOD, „veghetorii" sînt totuna cu ființele vîrstei primordiale, ale vîrstei de *Aur*, care nu au murit niciodată, ci doar au devenit invizibili pentru oamenii vîrstelor următoare.

[22] Din culegerea de texte: BERTHELOT, *La Chimie au Moyen-Âge*, Paris, 1893 (pentru concizie vom indica această culegere prin CMA), vol. II, p. 238. Aceeași tradiție apare în Coran (II, 96), care vorbește despre cei doi îngeri, Hărut și Mărût, care s-au „îndrăgostit" de „femeie" și care, coborînd, i-au învățat pe oameni *magia*, spînzurați cu picioarele în sus într-o groapă: acest fapt ar putea fi interpretat la fel ca rădăcinile Arborelui vedic, care e răsturnat, fiindcă ele sînt „în sus".

alchimie și *chimie*, apare pentru prima oară într-un papirus din vremea celei de a XII-a dinastii, tocmai în legătură cu o asemenea tradiție.

Dar care este sensul acestei Arte, al Artei „Fiilor lui Hermes", al „Artei Regale"?

Cuvintele lui Dumnezeu, înțeles teistic în mitul biblic al Arborelui, sînt: „Iată, Adam s-a făcut ca unul dintre Noi, cunoscînd binele și răul. Și acum nu cumva să-și întindă mîna și să ia roade din pomul vieții, să mănînce și să trăiască în veci!..." (Fac., 3, 22–24). Pot fi distinse aici două aspecte: mai întîi, recunoașterea demnității divine pe care, în orice caz, Adam a dobîndit-o; apoi, există o aluzie implicită la posibilitatea de a transpune această realizare pe planul forței universale, simbolizate de Pomul Vieții, și de a o confirma pentru vecie. În nefericitul deznodămînt al aventurii lui Adam, Dumnezeu întruchipat, care nu a știut să-l împiedice în primul lui act, reușește însă să-l neutralizeze în ceea ce privește a doua posibilitate: accesul la Pomul Vieții este blocat de sabia de foc a Heruvimului. Mitul titanic al orfismului are un sens analog: fulgerul îi doboară și îi usucă printr-o „sete care arde și mistuie" pe cei ce l-au „devorat" pe zeu — sete al cărei simbol echivalent poate fi considerat *vulturul* care mușcă din Prometeu. Iar în Frigia era plîns Attis, χλοερὸν χλοερὸν ἀνεθέντα, „spicul secerat încă verde": „castrarea", adică privarea lui Attis de puterea virilă, putînd corespunde interdicției de a ajunge la „puternicul Arbore din inima Paradisului" și înlănțuirii lui Prometeu de stîncă.

Dar flacăra nu se stinge: ea se transmite și se purifică în tradiția secretă a Artei Regale, care în anumite texte hermetice se identifică explicit cu Magia și tinde spre făurirea unui al doilea „Lemn al Vieții", în locul celui pierdut[23],

---

[23] CESARE DELLA RIVIERA, *Il Mondo Magico de gli Heroi*, Milano, 1605, pp. 4, 5, 49.

care ținteşte spre acel acces „la inima Arborelui aflat în mijlocul Paradisului terestru", ceea ce implică o „luptă cruntă"[24]. Într-un cuvînt, ea este o continuare a vechii cutezanțe, în spiritul lui Herakles olimpianul, învingătorul titanilor și eliberatorul lui Prometeu, al lui Mithra, subjugatorul Soarelui, și, în genere, al acelui tip care în Orientul buddhist a purtat numele de „Stăpînul oamenilor și al zeilor".

Ceea ce distinge Arta Regală este caracterul ei *necesar*. În legătură cu afirmațiile lui Tertulian citate mai sus Berthelot arată că: „Legea științifică este fatală și indiferentă: cunoașterea naturii și puterea ce rezultă din ea pot fi îndreptate atît spre rău cît și spre bine" — iar acesta este aspectul fundamental al contrastului între ea și viziunea religioasă, care subordonează totul elementelor de dependență cucernică, de teamă de Dumnezeu și de moralitate. Dar — continuă Berthelot — „există deja ceva din această antinomie în ura față de științele [hermetice] lăsată să transpară de *Cartea lui Enoh* și de Tertulian"[25]. Ceea ce e exact: dacă știința hermetică nu este cea materială, singura pe care Berthelot va fi avut-o în vedere, caracterul amoral și determinant pe care el îl recunoaște celei din urmă aparține totuși și celei dintîi. O maximă a lui Ripley este, în această privință, plină de semnificație: „Dacă principiile cu care se lucrează sînt adevărate, iar operațiile corespunzătoare, efectul trebuie să fie sigur — și nu altul

---

[24] BASILE VALENTIN, *Azoth* (Manget, II, p. 214). În S. TRISMOSIN, *Aurum Vellus*, Rorschach, 1598, într-o ilustrație plină de sens, se vede un om pe cale să se cațăre în Arbore, al cărui trunchi e străbătut de șuvoiul simbolic. Trimiterile la Herakles, la Iason și la faptele lor sînt, apoi, explicite și foarte frecvente în texte și, lucru încă și mai semnificativ, se întîmplă uneori ca în ele să vedem sufletul numit pe neașteptate *Prometeu*.

[25] BERTHELOT, *Les Origines de l'Alchimie*, Paris, 1885, pp. 10, 17–19.

este adevăratul mister al filozofilor [hermetici]"[26]. Agrippa, citîndu-l pe Porfir, vorbește despre puterea necesară a riturilor, în care divinitățile sînt *tîrîte* după ele de rugăciuni, sînt *învinse* și *obligate* să coboare, și adaugă că formulele magice le *constrîng* să intervină pe energiile oculte ale ființelor astrale, care *nu înțeleg rugăciunea* și acționează doar în virtutea unei legături naturale de necesitate.[27] Ideea lui Plotin nu este nici ea diferită: faptul în sine al rugăciunii produce efectul conform unui raport deterministic, și nu fiindcă la asemenea entități ar exista vreo solicitudine pentru rugăciunea însăși sau vreo deliberare.[28] Într-un comentariu al lui Zosima citim: „Marele dascăl este *experiența*, deoarece, pe baza rezultatelor verificate, îl învață pe cel care înțelege ce anume îl poate conduce cel mai bine spre scop."[29] Arta hermetică constă, așadar, într-o metodă necesară care se exercită asupra forțelor spirituale, pe cale supranaturală, dacă vrem (simbolicul Foc hermetic e numit adesea „nenatural" sau „contra naturii"), dar totdeauna cu excluderea oricărui raport „religios", moral, finalist sau, oricum, străin de o lege a purului determinism de la cauză la efect. Atribuită de tradiție „celor ce veghează" — ἐγρήγοροι —, celor ce au jefuit Arborele și au posedat „femeia", ea reflectă simbolul „eroic" și este aplicată în lumea spirituală pentru a constitui ceva despre care, cum vom vedea, se spune că are o poziție mai înaltă decît ceea ce l-a precedat[30] și care nu este definit prin termenul religios

---

[26] PHILALETHES, *Epistola lui Ripley*, § VIII.

[27] AGRIPPA, *De occulta Philosophia*, II, 60; III, 32.

[28] PLOTIN, *Enneade*, IV, iv, 42; 26.

[29] Text din BERTHELOT, *Collection des Alchimistes Grecs*, Paris, 1887 (pe care, pentru concizie, o vom indica de aci înainte prin CAG), vol. II, p. 284.

[30] Trebuie să se țină seama că această superioritate este legată de perspectivele specifice punctului de vedere eroic; de aceea ea este, în ultimă instanță, relativă. Adică se au în vedere perioadele de camuflare

de „Sfînt", ci prin cel războinic de „Rege" — un rege, o ființă încoronată și o culoare regală, purpura, întîlnindu-se totdeauna la sfîrșitul Operei hermetico-alchimice, iar metalul regal și solar, Aurul, situîndu-se, cum am spus, în centrul acestui simbolism.

Cît despre poziția celui ce a fost reînnoit de Artă, afirmațiile, în texte, sînt precise. „Autonomă, imaterială și fără rege" este numită de către Zosima stirpea Filozofilor, „păstrători ai Înțelepciunii Veacurilor" — ἀβασίλευτος γὰρ αὐτῶν ἡ γενεὰ καί αὐτόνομος.[31] Ea este mai presus de destin — τὶ φιλοσόφων γένος ἀνώτερον τῆς εἱμαρμένης εἶπον.[32] „Mai presus de oameni, nemuritor", spune Pebechios despre Maestrul său.[33] „Liber și stăpîn al Vieții", avînd „puterea de a le porunci forțelor angelice" — va fi tradiția ulterioară, pînă la Cagliostro.[34] Plotin vorbise deja despre *temeritatea* celor ce au intrat în lume, adică a celor ce s-au întrupat, lucru a cărui legătură cu unul dintre sensurile

---

a tradiției primordiale, cu „generațiile" lor. Din punct de vedere pur metafizic, esența oricărei inițieri autentice este însă totdeauna reintegrarea omului în „starea primordială".

[31] Text din CAG, vol. II, 213.

[32] Text din CAG, vol. II, 229.

[33] Text din CMA, vol. II, 310. Faptul că alchimiștii au avut conștiința că își făuresc o nemurire contrară intenției lui „Dumnezeu" reiese, de pildă, din Geber, care în *Cartea Milei* (CMA, vol. III, 173) spune: „Dacă el [Dumnezeu] a pus [în om] elemente divergente este pentru că a vrut să asigure sfîrșitul ființei create. Întrucît Dumnezeu nu a vrut ca orice ființă să dăinuie veșnic, în afară de el, el i-a dat omului această disparitate între cele patru naturi, care duce la moartea omului și la despărțirea Sufletului său de Corpul său." Dar altundeva (*Cartea Balanțelor*, CMA, vol. III, 147–148) același autor își propune să *echilibreze* naturile din om, odată descompuse, pentru a-i da o nouă existență, „astfel făcută încît el nu mai poate muri", deoarece, „odată obținut acest echilibru, ființele nu se mai schimbă sau nu se mai prefac sau nu se mai modifică niciodată".

[34] Vezi textul din revista *Ignis*, 1925, pp. 277, 305.

„căderii"[35] urmează să o vedem; iar Agrippa[36] vorbește despre *teama* pe care o inspiră omul în starea lui *naturală*, adică înainte ca, prin *căderea* sa, în loc să stîrnească frică, să fie el însuși supus fricii: „Această teamă, care e ca o pecete pusă de Dumnezeu asupra omului, face ca toate lucrurile să-i fie supuse și să-l recunoască a fi superior", ca purtător „al caracterului numit Pahad de către cabaliști, și mînă stîngă, și sabie a Domnului".

Dar aici mai este vorba încă de ceva: de puterea celor „două naturi", care ascunde în sine taina „Arborelui Binelui și al Răului". Învățătura se află în *Corpus Hermeticum*: „Omul nu e înjosit prin faptul că are o parte muritoare, ci, dimpotrivă, acest caracter muritor îi mărește posibilitățile și puterea. Cele două funcții ale sale el le poate îndeplini numai datorită dublei sale naturi: el e astfel alcătuit încît poate îmbrățișa în același timp pămîntescul și divinul."[37] „Mai mult, să nu ne temem să spunem adevărul. Omul adevărat este mai presus de ei [de zeii cerești] sau cel puțin egalul lor. Căci nici un zeu nu-și părăsește sfera pentru a veni pe pămînt, în timp ce omul urcă în cer și îl măsoară. De aceea îndrăznim să spunem că omul este un zeu muritor și că un zeu uranian este un om nemuritor."[38]

Acesta este adevărul despre „noua semințe" pe care Arta Regală a „Fiilor lui Hermes" o făurește pe pămînt,

---

[35] *Enneade*, V, ix, 14; cf. V, I. 1. În *Corpus Hermeticum* va fi întîlnită o îndrăzneală asemănătoare aceleia de „a părăsi sferele", în același sens în care Lucifer (BÖHME, *De Signatura*, XVI, 40) a părăsit „armonia" lumii.

[36] *De Occulta Philosophia*, III, 40.

[37] *Corpus Hermeticum*, IX, 4. Cf. BÖHME, *Morgenröte im Aufgange*, XI, 72: „Sufletul omului vede mult mai adînc decît al Îngerilor, deoarece vede atît cerescul cît și infernalul" — și se adaugă că „de aceea *trăiește în mare primejdie în această lume*". În *Sepher Yetsirah* (cap. VI) sediul inimii e asimilat celui al „unui Rege în război".

[38] *Corpus Hermeticum*, X, 24–25.

reînălțîndu-l pe cel căzut, stingîndu-i „setea", redîndu-i puterea celui ce a fost făcut să devină inutil, dăruindu-i o privire fixă și impasibilă de „Vultur" ochiului lovit și orbit „de scăpărarea fulgerului", conferindu-i o poziție olimpiană, și tocmai de aceea regală, celui ce a fost titan. Într-un text referitor la Mistere, aparținînd aceleiași lumi ideatice în care alchimia greacă a cunoscut primele ei manifestări, se spune că „Viața–Lumină" din Evanghelia după Ioan este „seminția misterioasă a oamenilor desăvîrșiți, *necunoscută generațiilor dinainte*" — după care urmează o referire tocmai la Hermes: textul amintește că în templul din Samotrace se înălțau statuile a doi oameni goi, cu brațele ridicate în sus și mădularul în erecție[39], *„ca la statuia lui Hermes de la Kylene"*, statui ce reprezentau Omul primordial, pe Adamas, și Omul renăscut, „care este pe de-a-ntregul de aceeași natură cu primul". Și se spune: „Mai întîi, există natura fericită a Omului din înalt; apoi, natura muritoare de aici de jos; în al treilea rînd, *seminția celor Fără-de-Rege*, care a urcat sus, unde se află Mariam, cea căutată."[40] Această ființă fericită și nesupusă

---

[39] Astfel încît să formeze schematic un Y, care este semnul „Omului-cosmic-cu-brațele-înălțate", unul dintre simbolurile fundamentale ale tradiției hiperboreene și nord-atlantice, păstrat ca rună — runa Vieții, a Celui Viu — în tradiția germanico-scandinavă.

[40] *Apud* HIPPOLIT, *Philosophumena*, V, 8. Această Mariam echivalează, evident, cu „Femeia" simbolică cu care se unesc „Filozofii", cu „Fecioara" despre care se vorbește în acest pasaj din D'ESPAGNET (*Arcanum Herm. Philosophiae Opus*, cap. 58): „Îmbrățișați o Fecioară înaripată, lăsată grea de sămînța Primului Bărbat și totuși păstrîndu-și neștirbită slava fecioriei sale" — al cărei sens este, la rîndul său, același cu al lui Rhea — aspectul *śakti* sau aspectul „putere" al Unului — pe care, odată tatăl ucis („Primul Bărbat" al lui D'Espagnet), Zeus o posedă, făcîndu-și din mama lui propria-i soție. Mai mult, în Cabala se vorbește de *Matroana* căreia îi sînt încredințate toate *puterile* Regelui, adică ale lui Iahveh și care este *soția* Regelui (*śakti*), care a fost, de altfel, „luată în căsătorie" de Moise (*Zohar*, II, 144 *b*, 145 *a*; III, 51 *a*).

stricăciunii — explică Simon Magul — își are sălașul în fiecare făptură: se află acolo ascunsă, în potență, și nu în act. Este tocmai aceea care se ține pe picioare, care s-a ținut pe picioare, care se va ține pe picioare: care s-a ținut pe picioare sus, în potența increată, care s-a ținut pe picioare aici jos, generată fiind de imaginea [reflectată] în șuvoiul Apelor, care se va ține pe picioare acolo sus, lîngă puterea infinită, cînd se va fi făcut perfect asemănătoare ei."[41]

Această învățătură revine în textele tradiției hermetice[42] și ascunde în sine întreaga ei semnificație, pe care prezentarea noastră va încerca s-o lămurească mai departe în aspectele ei principale.

---

[41] HIPPOLIT, *Philosophumena*, VI, 17.

[42] Cf., de pildă, tabelele teoremei XXIII a lui J. DEE, *Monas Hieroglyphica* (Anvers, 1564), unde se vorbește de asemenea despre trei stadii: primul ține de o „sămînță a puterii" anterioară elementelor și e „conceput prin proprie influență"; al doilea, de „chin și mormînt"; al treilea, de o stare „existentă după elemente", după învierea prin propriile puteri și „biruința plină de glorie".

1. Pluralitatea și dualitatea civilizațiilor

În vremurile din urmă, împotriva concepției progresiste potrivit căreia istoria ar reprezenta dezvoltarea evolutivă mai mult sau mai puțin continuă a omenirii înțelese ca o colectivitate, s-a susținut ideea pluralității și a relativei incomunicabilități a formelor de civilizație. Potrivit acestei noi viziuni, istoria se fragmentează în epoci și cicluri distincte. La un moment dat, la o anume seminție se afirmă o concepție specifică asupra lumii și vieții, din care decurge un anumit sistem de adevăruri, de principii, de cunoștințe și realizări. Este vorba de o civilizație care se naște, care atinge încetul cu încetul o culme și apoi decade, apune, iar uneori dispare pur și simplu. S-a încheiat un ciclu. Se va naște o altă civilizație, altundeva. Va putea chiar să reia probleme ale civilizațiilor precedente, dar corespondența între ea și celelalte va fi doar analogică. Trecerea de la un ciclu de civilizație la altul — și de aceea chiar orice înțelegere reală a unuia de către altul — implică un salt, o depășire a ceea ce în matematică se cheamă o soluție de continuitate.[43]

Dacă această concepție reprezintă o reacție salutară împotriva superstiției istoricist-progresiste ajunse la modă mai mult sau mai puțin deodată cu materialismul și scientismul

---

[43] Cel mai cunoscut exponent al acestei concepții este O. SPENGLER (*Der Untergang des Abendlandes*, Viena și Leipzig, 1919). Ea a cunoscut alte dezvoltări în conexiune cu doctrina raselor, începînd cu DE GOBINEAU.

occidental[44], totuși ea însăși este supusă cauțiunii deoarece, dincolo de pluralismul civilizațiilor, trebuie recunoscut — mai ales dacă ne limităm la timpurile pînă la care privirea poate răzbate cu o anumită siguranță și la structurile esențiale — un *dualism* al civilizațiilor. Pe de o parte, este vorba de o civilizație modernă și, pe de alta, de ansamblul tuturor civilizațiilor care au precedat-o (pentru Occident, să zicem, pînă la întregul Ev Mediu). Aici ruptura este totală. Dincolo de marea varietate a formelor sale, civilizația premodernă sau, cum mai poate fi numită, „tradițională"[45], reprezintă ceva cu adevărat diferit. Este vorba de două lumi, dintre care una s-a diferențiat pînă la a nu mai avea nici un punct spiritual de contact cu cea precedentă. Drept care și căile pentru o înțelegere reală a acesteia din urmă rămîn închise pentru imensa majoritate a oamenilor moderni.

Această premisă este necesară pentru subiectul nostru însuși. *Tradiția hermetico-alchimică face parte din ciclul civilizației premoderne, „tradiționale". Pentru a-i înțelege spiritul, trebuie să ne deplasăm lăuntric dintr-o lume în alta.* Cel care va întreprinde studiul fără a fi fost mai întîi în stare să depășească mentalitatea modernă și să se trezească la o nouă sensibilitate, care să-l pună din nou în contact cu trunchiul spiritual general care a dat viață unei asemenea tradiții, acela nu va face decît să-și umple capul cu cuvinte, cu simboluri și cu alegorii bizare. De altfel, nu este vorba de o simplă condiție intelectuală. Trebuie reținut că omul vechi avea nu numai un alt mod de a gîndi și de a simți, ci și un

---

[44] Într-adevăr, bizara idee a unei evoluții continue nu s-a putut naște decît prin luarea în considerare doar a aspectelor materiale și tehnice ale civilizațiilor, neglijîndu-se cu totul elementele spirituale și calitative ale acestora.

[45] Definiția conceptului precis de „civilizație tradițională", în opoziție cu cea modernă, i se datorează lui R. GUÉNON (*La Crise du monde moderne*, Paris, 1927).

alt mod *de a percepe și de a cunoaște. Retrezirea la viață, grație unei anumite transformări a conștiinței, a acestui mod diferit este baza a toate în materia de care ne ocupăm, fie ca înțelegere, fie ca realizare.* Numai atunci în anumite expresii se ivește o lumină neașteptată, numai atunci anumite simboluri devin căi pentru o trezire interioară, atunci pot apărea noi culmi de împlinire omenească, atunci se înțelege cum anumite „rituri" pot căpăta o putere „magică" și operatorie și se pot constitui într-o știință care, de altfel, nu are nimic de-a face cu ceea ce poartă astăzi acest nume.

2. Natura vie

Aspectul fundamental privește experiența umană a naturii. Raportul omului modern mediu cu natura nu e acela predominant în „ciclul" premodern căruia, împreună cu multe altele, îi aparține tradiția hermetico-alchimică. Astăzi, natura sfîrșește într-un ansamblu de legi doar gîndite, privind diferite „fenomene" — lumină, electricitate, căldură etc. — care ne defilează caleidoscopic pe dinainte, lipsite de orice semnificație spirituală, stabilite numai prin relații matematice. În lumea tradițională, dimpotrivă, natura nu era „gîndită", ci *trăită* ca un mare corp însuflețit și sacru, „expresie vizibilă a invizibilului". Cunoștințele despre ea erau date de inspirații, intuiții și viziuni, și erau transmise „inițiatic", ca „mistere" vii, însă se refereau și ele la lucruri care astăzi, cînd li s-a pierdut sensul, pot părea banale și aparținînd patrimoniului comun — de pildă arta construcției, medicina, cultivarea pămîntului și așa mai departe. Mitul nu era, atunci, o născocire arbitrară și fantastică: izvora dintr-un proces *necesar*, în care înseși puterile ce plăsmuiesc lucrurile acționau asupra facultății plastice a imaginației parțial desprinse de simțurile corporale, astfel încît se întruchipau dramatic în imagini și figuri, care se strecurau

prin țesătura experienței senzoriale și o completau cu un moment al „semnificației".[46]

„Universule, ia seama la ruga mea. Pământ, deschide-te. Puhoiul apelor să ni se deschidă. Arbori, nu tremurați. Cerul să se deschidă și vînturile să tacă! Toate facultățile mele să preamărească Totul și Unul!" — sînt expresiile imnului pe care „Fiii lui Hermes" îl recitau la începutul operațiunilor sacre[47]: aceasta era starea pînă la care ei știau să se înalțe și care răsună într-un mod încă și mai grandios în următoarea formulă:

„Porțile Cerului sînt deschise;
Porțile Pământului sînt deschise;
Calea Șuvoiului este deschisă;
Spiritul meu a fost înțeles de toți zeii și de toate geniile,
De spiritul Cerului — al Pământului — al Mării — al Șuvoaielor."[48]

Și aceeași e învățătura din *Corpus Hermeticum*: „Înalță-te dincolo de orice înălțime, coboară dincolo de orice adîncime. Adună în tine toate senzațiile lucrurilor create — a Apei, a Focului, a Uscatului, a Umedului. Închipuie-ți că te afli simultan pretutindeni, pe pământ și pe mare și în cer: că nu te-ai născut, că ești încă embrion, tînăr și bătrîn, mort și dincolo de moarte. Cuprinde totul laolaltă — timpurile, locurile, lucrurile: calitățile și cantitățile."

Aceste capacități de percepție și de comunicare, această aptitudine pentru „contacte" nu erau, în ciuda a ceea ce se crede astăzi, „lirisme", exagerarea unor excitații super-

---

[46] Cf. F. W. SCHELLING, *Einleitung in der Philosophie der Mythologie*, S.W., secțiunea a II-a, vol. I, pp. 192, 215–217, 222; *Introduzione alla Magia*, vol. III, p. 66.

[47] *Corpus Hermeticum*, XIII, 18.

[48] *Papirusul V de la Leyda* (M. BERTHELOT, *Introduction à l'étude de la Chimie des Anciens*, Paris, 1889).

stițioase și fantastice. Dimpotrivă, ele făceau parte dintr-o experiență tot atît de reală ca și aceea a lucrurilor fizice. Mai precis: *constituția spirituală a omului civilizațiilor „tradiționale" era de așa natură că orice percepție fizică avea totodată o componentă psihică, ce o „însufleția", adăugînd imaginii goale o „semnificație" și în același timp un ton emotiv special și puternic.*[49] Numai așa vechea „fizică" putea fi în același timp o teologie și o psihologie transcendentală: prin străfulgerările care, înăuntrul materiei furnizate de simțurile corporale, veneau de la esențele metafizice și, în general, din lumea suprasensibilă. Știința naturală era totodată o știință spirituală și numeroasele sensuri ale simbolurilor oglindeau diferite aspecte ale aceleiași conștiințe.

3. Cunoașterea hermetică

La această idee de bază trebuie redus sensul științei hermetice: într-o anumită privință, ea poate fi numită și „știință naturală", dar fără a ne putea gîndi la nimic asemănător cu ceea ce îi corespunde astăzi unei atare expresii. Chiar denumirea medievală de „filozofie naturală" exprimă sinteza a două elemente care astăzi se află pe două planuri separate, unul al gîndirii abstracte (filozofia), celălalt al cunoașterii materiale (știința). Dar, dat fiind caracterul de unitate organică, de *cosmos*, pe care-l avea universul pentru omul tradițional, în această cunoaștere „naturală" era implicită și o interpretare anagogică, adică posibilitatea de înălțare la un plan transcendent, metafizic. Pe această bază pot fi înțelese expresiile de „știință hieratică", de „artă divină" și „dogmatică" — τέχνη θεία, τέχνη δογματική —, de

[49] Din cercetările așa-ziselor „școli sociologice" (Durkheim, Lévy-Bruhl etc.) a reieșit existența chiar și astăzi a ceva foarte asemănător în formele de percepție ale popoarelor numite „primitive", care, în realitate, nu sînt „primitive", ci reprezintă rămășițele degenerescente ale unor serii de civilizații de tip premodern.

„Mister al lui Mithra", de „operă divină" — θεῖον ἔργον —, care apar la începuturile alchimiei[50] și care se păstrează de-a lungul întregii tradiții — „știință divină și supranaturală", va spune Zachaire[51]. Iar cînd, în epocile mai tîrzii, sensibilitatea psihică pentru forțele profunde ale naturii a scăzut, atunci, pentru a evita echivocul, în expresiile tradiției hermetice a devenit comună distincția între „elementele vulgare" și „moarte" și cele „*vii*", care sînt „elementele noastre" („nostru" se referea la cei ce au păstrat starea spirituală care corespunde tradiției): Apa „noastră", Focul „nostru", Mercurul „nostru" etc. — nu „cele ale vulgului", nu cele „comune" —, iată un jargon menit să spună că este vorba de elemente (fizic) invizibile, oculte, „magice", cunoscute numai „Înțelepților", deși „toți le avem la îndemînă"; de cele „elementante", care trebuie cunoscute *în noi*, și nu de cele „elementate", sensibile, pămîntești, impure, care sînt modificări ale materiei fizice. Cele patru Elemente pe care le împărtășesc toate lucrurile — spune Flamel[52] — „nu apar vederii, ci sînt cunoscute după efectele lor". Aerul și Focul, despre care vorbește Bernardo Trevisanul, sînt „subtile și spirituale" și „nu pot fi văzute cu ochii trupești", iar Sulful, Arsenicul și Mercurul său „nu sînt cele la care se gîndește vulgul" și pe care „le vînd farmaciștii", ci sînt „*spiritele* Filozofilor".[53] Tocmai de aceea „Filozofia Alchimică este cea care ne învață să cercetăm —

---

[50] Cf., de exemplu, CAG, II, 209, 124, 145; 188, 114.

[51] ZACHAIRE, *De la Philosophie Naturelle des Métaux*, § 1.

[52] N. FLAMEL, *Le Désir désiré*, § VI.

[53] B. TREVISANUL, *La Parole Delaissée* (ed. în SALMON, *Bibliothèque des Philosophes Chimiques*, Paris, 1741 — pe care de aici înainte o vom indica prin sigla BPC — vol. II, pp. 401, 416. Cf. D'ESPAGNET, *Arcanum Herm. Philosophiae Opus*, § 44: „Cine spune că Luna sau Mercurul Filozofilor este Mercurul vulgar ori vrea să înșele, ori se înșală pe sine însuși." PHILALETHES, *Epistola lui Ripley*, § LXI: „Există astfel de nebuni care caută taina noastră în materiile vulgare și care speră totuși să găsească Aurul."

nu în aparență, ci și în adevărul lor concret — formele latente [adică, aristotelic vorbind, principiile formatoare ascunse] ale lucrurilor"[54], idee confirmată de Razi în *Lumen Luminum*: „Această Artă tratează depre *filozofia ocultă*. Pentru a reuși aici este nevoie să cunoști naturile interne și ascunse. Aici se vorbește de *înălțarea* [stare necorporală] și de coborîrea [stare vizibilă] elementelor și „a compușilor lor."[55] Adevăratele elemente „sînt precum *sufletul* myst-ilor", celelalte „nu sînt decît corpul lor", explică Pernety.[56]

Iar dacă prin prezența sau absența spontană a necesarei sensibilități metafizice avea loc de la sine separarea între cei ce sînt inițiați, singurii cărora textele le vorbesc și în cazul cărora dau roade actele de putere, și cei ce nu sînt, cu referire la care s-a scris să nu se arunce mărgăritarele la porci[57] — pentru aceștia din urmă rămînea totuși posibilitatea de a atinge starea necesară prin intermediul unei asceze adecvate, atunci cînd ar fi lipsit „miracolul" unei iluminări transformatoare. Vom vorbi la locul potrivit despre această asceză. Aici ne limităm la a arăta că, în cadrul hermetismului, ea nu are o justificare morală sau religioasă, ci una *tehnică*: ea are menirea de a duce la acel tip de experiență posibilă ce nu se oprește la aspectul „mort" și „vulgar" al Elementelor (cum se întîmplă cu experiența ce stă la baza științelor profane moderne), ci, întrețesut cu el, aduce aici și un element „subtil", necorporal, spiritual, astfel încît înțelegem afirmația lui Paracelsus: „Ea [natura] mă cunoaște, iar eu o cunosc. Am

---

[54] G. DORN, *Clavis Philosophiae Chemisticae*, text în Manget, I, p. 210.

[55] Din BERTHELOT, *La Chimie au Moyen-Âge*, Paris, 1893, vol. I, p. 312.

[56] PERNETY, *Fables*, vol. I, p. 75.

[57] Cf. AGRIPPA, *De Occulta Philosophia*, III, 65; DORN, *op. cit.*, I, 244. Această temă provine de la alchimiștii greci (CAG, II, 62, 63), care declarau că vorbesc pentru cei ce sînt inițiați și au spiritul exersat — „pentru cine are minte", au spus mai tîrziu autorii arabi (CMA, III, 64). „Tot ce spunem aici se adresează doar Învățatului, nu ignorantului" (*Cartea Focului Pietrei*, CMA, III, 220).

contemplat Lumina ce se află în ea, am descoperit-o în microcosm și am regăsit-o în macrocosm."[58]

Deci, așa cum se arată în *Triumful Hermetic*[59], „a cunoaște interior și exterior proprietatea tuturor lucrurilor" și „a pătrunde în profunzimea operațiilor naturii" este condiția care se impune celui ce aspiră să posede această știință. Iată de ce se va spune că „pe acela care nu înțelege de la sine nimeni nu-l va face vreodată să înțeleagă, orice-ar face"[60]. „Această știință nu se dobîndește din cărți și prin raționament" — afirmă alții —, „ci printr-o mișcare, *printr-un avînt al spiritului*". „De aceea, declar că nici Filozofii care m-au precedat, nici eu însumi nu am scris decît pentru noi — *nisi solis nobis scripsimus* — și pentru Filozofii care sînt urmașii noștri și nicidecum pentru alții."[61]

4. „Unul-Totul". Dragonul Uroboros

Dar dacă e realizată condiția întoarcerii la a percepe ca fiind însuflețit și „simbolic" ceea ce pentru oamenii moderni a încremenit în termeni de natură moartă și de concepte abstracte cu privire la ea, se ajunge totodată la primul principiu al învățăturii hermetice înseși.

Acest principiu este *Unitatea*. Formula care îi corespunde o găsim încă în *Crisopeea Cleopatrei*[62]: „Unul-Totul — ἓν τὸ πᾶν", de asociat cu „Telesma [Ritul inițiatic], Tatăl tuturor lucrurilor, este aici" din *Tabula Smaragdina*. De fapt, aici nu este vorba de o teorie filozofică (ipoteza reductibilității

---

[58] *Thesaurus Thesaurorum Alchimistarum*, text din A. POISSON, *Cinq Traités d'Alchimie*, Paris, 1890, p. 86.

[59] *Convorbirea dintre Eudoxiu și Pirofil despre Triumful Hermetic*, BPC, III, 225.

[60] B. TREVISANUL, *De la Philosophie Naturelle des Métaux*, BPC, II, 398.

[61] GEBER, *Summa Perfectionis Magisterii*, Manget, I, 383.

[62] *Codice Marciano*, Ms. 2325, f. 188 b, și Ms. 2327, f. 196.

tuturor lucrurilor la un principiu unic), ci de o *stare* determinată, datorată unei suspendări a acelei legi a dualității între Eu și non-Eu și între „înăuntru" și „în afară" care, exceptînd rare momente, domină percepția obișnuită și cea mai recentă a realității. Această *stare* este secretul a ceea ce în texte poartă numele de „Materia Operei" sau „Materia primă a Înțelepților", întrucît doar plecînd de la această stare este posibil să se „extragă" și să se „formeze", „potrivit ritului" și „artei" — τεχνικῶς —, tot ceea ce promite tradiția, fie în plan spiritual, fie în planul aplicării operative („în plan magic").

Ideograma alchimică a lui „Unul-Totul" este O, cercul: linie sau mișcare care se închide în sine însăși și care își are începutul și sfîrșitul în sine însăși. Dar, *în hermetism, acest simbol exprimă universul și, totodată, Marea Operă*[63]. În *Crisopeea* el ia și forma unui *șarpe* — Uroboros — care își mușcă coada, purtîndu-l în spațiul central astfel creat pe ἓν τὸ πᾶν. În același palimpsest se află un alt pentacol alcătuit din două inele, cel interior purtînd inscripția: „Unul e șarpele, acela care are *veninul*, potrivit dublului semn — εἷς ἐστὶν ὁ ὄφις ὁ ἔχων τὸν ἰὸν μετὰ δύο συνθέματα", iar cel exterior: „Unul este totul și prin el totul și întru el totul: dacă totul nu ar conține totul, totul ar fi nimic."[64]

Acest „tot" a mai fost numit și *haos* (haosul „nostru") și *ou* — ᾠὸν πρωτόγονον —, deoarece conține în mod indistinct potențialitățile oricărei dezvoltări sau nașteri: doarme în adîncul fiecărei ființe și, ca „mit sensibil" — pentru a folosi expresia lui Olimpiodor —, se desfășoară în multiplicitatea haotică a lucrurilor și a formelor împrăștiate aici jos, în spațiu și timp. De altfel, linia închisă O a lui Uroboros mai are și o altă semnificație: trimite la *principiul „închiderii"* sau la „sigiliul hermetic" care, metafizic, exprimă faptul că acestei tradiții îi este străină ideea unei transcendențe

---

[63] AGATHODAIMON, citat de Olimpiodor, CAG, II, 80; III, 27.

[64] *Codice Marciano*, Ms. 2325, f. 188 b.

concepute unilateral. Aici transcendența este concepută ca un mod de a fi cuprins în „lucrul unic", care „are un semn dublu": este el însuși, dar este și depășirea lui însuși; este identitate și totodată *venin*, adică putere de alterare și de dizolvare; este deopotrivă principiu dominant (bărbat) și principiu dominat (femeie) — κρατοῦσα καὶ κρατουμένη — și deci „androgin". Una dintre cele mai vechi mărturii hermetico-alchimice este sentința pe care Ostanes ar fi dat-o drept cheie a cărților „Artei" lăsate de Pseudo-Democrit: „Natura se bucură de natură, natura învinge natura, natura stăpînește natura" — ἡ φύσις τῇ φύσει τέρπεται, ἡ φύσις τὴν φύσιν νικᾷ, ἡ φύσις τῆν φύσιν κρατεῖ[65]. Iar Zosima spune la fel: Natura „vrăjește (τέρπει), învinge și stăpînește natura" și adaugă: „Sulfuroșii" sînt dominați și reținuți de sulfuroși", principiu care va deveni un motiv recurent în dezvoltările ulterioare ale tradiției, începînd cu *Turba Philosophorum*[67]. De la ea purcede o întreagă serie de expresii simbolice pentru a indica absoluta autosuficiență a principiului unic în orice „operație": tată și mamă a lui însuși — αὐτοπάτορα καὶ αὐτομήτορα[68] —, este propriul său fiu, se dizolvă singur, se ucide singur și își dă singur o viață nouă. „Lucru unic care conține în sine cele patru Elemente și are stăpînire asupra lor"[69], „materia Înțelepților", numită și „Piatra" lor, „conține în ea orice lucru de care avem nevoie. Se ucide singură și apoi reînvie

---

[65] CAG, II, 43.

[66] Face un joc de cuvinte cu θεῖον, care în greacă înseamnă atît „sulf" cît și „divin". Este vorba de „focuri", de puteri lăuntrice ale lucrurilor. Aceste expresii, ca și cele ce urmează, au o importanță microcosmică și totodată una macrocosmică.

[67] Din MANGET (*Bibliotheca Chemica Curiosa*, Genova, 1702, vol. I, 449). Cf. ROSIMUS (*Ad Sarratantam Episcopum*, în *Artis Auriferae quam Chemiam vocant*, Basel, 1572, vol. I, 288) etc.

[68] *Corpus Hermeticum*, IV, 5, 8. Cf. în HIPPOLIT, *Philosophumena*, VI, 17.

[69] MORIENUS, *Convorbire cu Regele Khalid*, BPC, II, 86.

singură. Se căsătorește cu ea însăși, se lasă grea pe ea însăși, se dizolvă ea singură în propriul ei sînge."[70]

De altfel, trebuie să ținem mereu seama de ceea ce am spus deja: nu avem de-a face cu un concept filozofic, ci cu simbolul unei asumări a naturii *sub specie interioritatis*, care ne duce dincolo de antiteza între material și spiritual, între lume și supralume. De aceea Zachaire poate spune: „Dacă declarăm drept spirituală materia noastră, e adevărat; dacă o declarăm drept corporală, nu mințim. Dacă o numim cerească, acesta e numele ei adevărat. Dacă o numim pămîntească, vorbim cu exactitate."[71] În textele alchimice elenistice „oul", care este imaginea lumii — κόσμου μιμήματα —, este numit λίθον τόν οὐ λίθον[72], iar Braccesco explică: „Acest lucru e piatră [adică formă, ceva corporal, tangibil] și nu e piatră, se găsește peste tot, ea e un lucru umil și prețios, ascuns și cunoscut de toți."[73] „E un haos sau un spirit sub formă de corp [cosmosul, natura sensibilă] și totuși nu e corp."[74] Ca sinteză sugestivă, următoarele cuvinte enigmatice și totodată luminate ale lui Zosima ne fac să cunoaștem lucrul minunat, cu o dublă cale și cu un dublu chip care, chiar în sens evanghelic, este Piatra hermeticilor „Despoți ai Templului" — οἰκοδεσπότης —, „suverani ai Spiritului" — φύλαξ πνευμάτων.

„Aceasta este taina cea divină și mare, obiectul căutat. Acesta este totul. De la el totul și prin el totul. Două naturi, o singură esență: căci una este atrasă de cealaltă și una este stăpînită de cealaltă. Aceasta este Apa luminoasă [literal: de argint], ceea ce fuge mereu, ceea ce este atras de propriile

---

[70] *Triumful Hermetic*, BPC, III, 196. Cf. ROSIMUS, *loc. cit.*, 325; BRACCESCO, *La Espositione di Geber Philosopho*, Veneția, 1551, f. 25 a; *Turba Philosophorum*, BPC, II, 17 etc.

[71] *De la Philosophie Naturelle des Métaux*, BPC, II, 523.

[72] CAG, II, 18.

[73] *Espositione*, ed. cit., 66 b. Cf. R. BACON, *De Secr. Operibus Artis et Nat.*, text în Manget, I, 622.

[74] A. J. PERNETY, *Dictionnaire mytho-hermétique*, Paris, 1758, p. 281.

elemente. Este Apa divină, care a fost ignorată de toți, a cărei natură este greu de contemplat: fiindcă nu este un metal, nici apa mereu în mișcare, nici un lucru corporal. *Ea este de neîmblînzit*. Totul în toate, ea are o viață și un spirit și puterea de a distruge."[75]

5. „Prezența" hermetică

Așadar, dacă acea coincidență între corporal și spiritual despre care am vorbit este înțeleasă așa cum trebuie, adică nu prin raportare la două principii care, deși unul e numit „spiritual", sînt gîndite ca părți ale unui întreg oricum exterior conștiinței, ci într-un mod *viu*, ca dat al unei experiențe reale, ajungem la o altă învățătură hermetică fundamentală: aceea a imanenței, a prezenței în om a „lucrului minunat", a „haosului viu" în care e cuprinsă orice posibilitate. Așa se face că în textele hermetice există o continuă trecere a acelorași termeni de la o semnificație cosmico-naturală la o semnificație lăuntric-umană: Piatră, Apă, Minereu, Matrice, Ou, Haos, Dragon, Plumb, Materie Primă, Arbore, Spirit, Rit inițiatic, Chintesență, Femeie, Cer, Sămînță, Pămînt și așa mai departe sînt simboluri care în limbajul cifrat hermetic suferă continuu această transpunere, chiar în cadrul aceleiași fraze, creînd mari dificultăți cititorului neexperimentat.

Textele sînt explicite și în ce privește „principiul imanenței": deja citatului „Telesma [Ritul inițiatic], Tatăl tuturor lucrurilor, este aici" din *Tabula Smaragdina* îi corespunde revelația de temut din *Corpus Hermeticum*[76]: „Ești totul în toate, alcătuit din toate puterile". Morienus, răspunzînd regelui Khalid, va spune: „O, Rege, îți mărturisesc adevărul: Dumnezeu a creat, pentru propria-i plăcere, acest

[75] Text din CAG, II, 143–144.

[76] *Corpus Hermeticum*, XIII, 2.

lucru preaminunat în domnia-ta[77] și oriunde te-ai afla el e în domnia-ta și nu poți fi despărțit de el... Domnia-ta ești Minereul, deoarece el se află în domnia-ta și, ca să spunem adevărul, chiar domnia-ta ești cel ce îl iei și îl primești. Cine va căuta o altă piatră în Magisteriu va fi dezamăgit în lucrarea sa."[78] Afirmațiile lui Ostanes în textul arab *Kitāb El-Foșul* sînt identice: „Nu este nimic mai obișnuit pe lume decît acest lucru tainic: el există în bogat și sărac, la cel ce călătorește și la cel ce stă pe loc."[79] Și adaugă: „Sfinte Dumnezeule! Dacă l-am numi cu numele lui adevărat proștii ar striga: Minciună!, iar cei inteligenți ar rămîne uimiți." Și încă: „Această Piatră vă vorbește și voi nu o înțelegeți. Vă cheamă și voi nu îi răspundeți. O, ce prostie! Ce surzenie vă închide urechile! Ce vrajă vă înăbușă inima!"[80] Cosmopolitul: „Subiectul vostru e în fața ochilor tuturor: nimeni nu poate trăi fără el, toate făpturile se slujesc de el, dar putine îl întrezăresc. Fiecăruia îi e la îndemînă."[81] Iar în cele *Șapte Capitole ale lui Hermes* se spune: „Iată, vă arăt ceea ce e ascuns: Opera e cu voi și în voi. Găsind-o în voi, unde se află continuu, o veți avea mereu, oriunde ați fi."[82]

Expresia „cer", despre care, evanghelic, s-a mai spus: „împărăția cerurilor este înlăuntrul vostru", este folosită și de tradiția hermetico-alchimică pentru Principiu; dar pentru acesta, așa cum am arătat deja și cum vom mai vedea, este mai frecvent și mai tipic un alt simbol: *Apa*. Hermetismul mistic al lui Böhme vorbește astfel despre ea: „Această Apă dăinuie din vecie..., se răspîndește în toate

---

[77] Acest motiv teistico-creaționist și multe altele asemănătoare sînt, în textele medievale, adăugiri dictate de respectul pentru concepțiile religioase exoterice dominante.

[78] *Convorbire*, ed. cit., BPC, II, 86, 87, 88.

[79] Text din CMA, III, 124.

[80] Text din CMA, III, 117, 124. Cf. *Commentatio de Pharmaco Catholico*, Amsterdam, 1666, IV, § 8.

[81] *De Sulphure*, Veneția, 1644, p. 208; BPC, III, 273, 279.

[82] Text din BPC, § 1.

colțurile acestei lumi și este Apa Vieții care pătrunde prin moarte... Nicăieri nu poate fi prinsă și percepută [„greu de contemplat", spunea Zosima]. Dar ea umple totul deopotrivă. *Ea se află și în corpul omului, și cînd îi e sete și bea din această apă, atunci o Lumină a Vieții se aprinde în el.*"[83] Drept care încheie prin a afirma cu toată tăria că omul „este centrul în care sfîrșesc toate: el conține chintesența întregului univers. Împărtășește puterile și proprietățile tuturor lucrurilor individuale"[84].

Dar *corpul* fiind aspectul concret al ființei umane, iată că în hermetism simbolurile cosmice coboară ele însele pentru a desemna și „misterul corporalității": iar acum înțelegem mai bine ce înseamnă „lucrul mai apropiat decît oricare altul", pe care „toți îl au sub ochi și la îndemînă", considerat umil de ignoranți, considerat lucrul cel mai prețios de către Înțelepți. Spusei buddhiste: „În acest trup de opt palme înălțime este cuprinsă lumea, facerea lumii, curmarea lumii și calea ce duce la curmarea lumii" îi corespunde riguros aceea din *Tabula Smaragdina*: „Ceea ce e sus este la fel cu ceea ce e jos și ceea ce e jos este la fel cu ceea ce e sus datorită minunilor unui singur lucru", fapt exprimat încă în textele grecești prin: „Tot ce posedă macrocosmul posedă și omul"[85] și înfățișat mai tîrziu de Böhme în următorii termeni: „Corpul pămîntesc pe care îl purtați este totuna cu totalitatea corpului înflăcărat [adică a corpului trăit în starea particulară „foc" a spiritului] al acestei lumi."[86]

Acest principiu fundamental al hermetismului dă naștere, așa cum vom vedea, la diverse tipuri de corespondențe: reale, analogice, „magice". Anumite structuri ale realității, anumite naturi metalice — înțelese ca tăcute

---

[83] J. Böhme, *Morgenröte*, XXIV, 38.

[84] Pernety, *Fables*, I, 72.

[85] Olimpiodor, text din CAG, II, 100.

[86] *Op. cit.*, XXIV, 67.

fecundări astrale în *gremium matris terrae* —, anumite ființe din lumea uranian-planetară sînt gîndite ca pietrificări ale unor forțe care-și dezvăluie taina în stări corespunzătoare ale spiritului, care dorm în sînul corporalității. Dacă în Orient se arăta că, mergînd pe urma lăsată în noi de *ātman*, se ajunge la cunoașterea universului[87], Agrippa, parafrazîndu-l pe Geber, expune într-un mod tot atît de explicit aceeași învățătură: „Nimeni nu poate ajunge să exceleze în arta alchimică fără a-i cunoaște *în sine însuși* principiile; și cu cît se va avea o mai bună cunoaștere de sine, cu atît se va dobîndi mai multă putere de atracție și se vor săvîrși lucruri mari și minunate."[88] *„Ambula ab intra"* este un moto din *De Pharmaco Catholico*. Iar această „cale lăuntrică", această „cale sacră", care pleacă de la „piatra neagră hieratică", ἱερατικὴ λίθος μέλαινα, de la această „piatră care nu e piatră", ci κόσμου μίμητα — „imagine a cosmosului" —, de la „plumbul nostru negru" (simboluri diferite, din acest punct de vedere, pentru corpul omenesc) și de-a lungul căreia se vor ivi Eroi și Zei[89], „ceruri" și „planete", oameni elementari, metalici și siderali[90] este ascunsă enigmatic în sigla VITRIOL, explicitată astfel de Basile Valentin: *„Visita Interiora Terrae* (Terra = corpul), *Rectificando Invenies Occultum Lapidem."* De-a lungul ei, cunoașterea de sine și cunoașterea

---

[87] *Bṛhadāraṇyaka-Upaniṣad*, I, IV, 7.

[88] AGRIPPA, *De Occulta Philosophia*, III, § 36.

[89] Putem aminti că romanii au așezat în mod ritual o *piatră neagră* — *lapis niger* — la începutul lui *via sacra*. În textele grecești, opera hermetică este numită uneori „misterul lui Mithra", iar Mithra era conceput ca un Zeu sau ca un Erou născut din *piatră*, care va subjuga Soarele. Pe „această piatră" va urma — evanghelic vorbind — să se construiască „templul" și, așa cum am spus, Maeștrii hermetici au fost numiți „stăpîni ai templului". S-ar putea merge foarte departe cu alte apropieri, la fel de semnificative.

[90] J. BÖHME, *Morgenröte*, XXV, 83: „Pentru a cunoaște nașterea stelelor trebuie să cunoaștem nașterea vieții, și cum se naște viața în corp, pentru că în toate există doar un singur fel de naștere."

lumii se intercondiționează pînă la a deveni unul și același lucru minunat, adevărat scop al Marii Opere: căci aici, afară, sus ca și jos, în spirit și în natură, ca și în organismul uman sînt prezente cele Trei, cele Patru, cele Șapte, cele Douăsprezece: Sulful, Mercurul, Sarea; Pămîntul, Apa, Aerul, Focul; Planetele; Zodiacul. „Cuptorul este unul singur — afirmă enigmatic Fiii lui Hermes —, una singură este calea de urmat, una singură este și Opera."[91] „Nu există decît o singură Natură și o singură Artă... Operația este doar una, și în afara ei nu mai există altele adevărate."[92]

În *Triumful Hermetic* se spune că „Piatra noastră" există: totuși, ea se ascunde pînă cînd „artistul" nu dă o mînă de ajutor Naturii.[93] Arta Hermetică înseamnă a reînvia sensul analogiilor, restabilind realitatea legăturilor: autosuficientă și neavînd nevoie de nimic, așa cum autosuficient și neavînd nevoie de nimic este „lucrul unic"[94], „tehnic, divin și operativ" — τέχνη θεία, τέχνη δογματική —, ea „vrăjește naturile consubstanțiale pe baza afinității naturilor"[95], de aceea se poate spune în modul cel mai riguros că „Opera e o a treia lume, deoarece e asemănătoare celorlalte două lumi și deoarece adună laolaltă forțele macrocosmului și ale microcosmului"[96].

---

[91] *Texte pseudodemocritiene*, CAG, III, 37.

[92] *Novum Lumen Chemicum*, Veneția, 1644, p. 62.

[93] Text din BPC, III, 272.

[94] La această idee se referă probabil, într-una din semnificațiile lor principale, foarte numeroasele afirmații hermetice cum că „materiilor" simbolice nu trebuie să li se adauge nimic, că ele își sînt suficiente pentru a-și conferi singure perfecțiune, aceasta neputîndu-le fi conferită de nimic din afară, că ele au în sine principiile tuturor operațiilor. Pentru toate acestea îl citățm pe MORIENUS (*Convorbire*, BPC, II, 62): „Cei ce au în ei înșiși tot ce trebuie [Maeștrii hermetici] nu au nevoie de concursul nimănui."

[95] CAG, II, 209.

[96] *Cartea Milei*, text din CMA, III, 179.

6. Creația și mitul

Mai vrem să atragem atenția asupra unui ultim aspect al analogiei: potrivit concepției hermetice, așa cum elementele cosmosului corespund celor ale omului, tot așa *procesul creației și cel prin care, cu ajutorul Artei, omul se reînnoiește pe sine urmează aceeași cale și au aceeași semnificație*. Relația analogică între Arta alchimică — χημεία —, și acțiunea demiurgică — κοσμοποιία — apare încă în primele texte grecești: la Pelagios, Comarios, Zosima. Așadar, în diversele faze ale realizării hermetice pot fi cunoscute fazele creației: experiența inițiatică poate oferi cheia cosmogoniei și, invers, potrivit exegezelor hermetice, orice cosmogonie tradițională și, de asemenea, orice mitologie are, între diversele ei semnificații, și pe aceea a unei expuneri figurate și învăluite de mister a diferitelor operații și transformări ce țin de Artă.[97]

Pentru a înțelege această învățătură, trebuie, evident, să depășim ideea creației ca fapt istoric consumat în trecut, în spațiu și timp; trebuie să o înțelegem în funcție de o „stare creatoare" prin natura ei metafizică, deci supraspațială și supratemporală, în afara atît a trecutului cît și a viitorului: este, mai mult sau mai puțin, același concept căruia unii mistici, chiar și creștini, îi dau numele de *creație veșnică*. Conform acestei judecăți, creația este un act mereu prezent, iar conștiința îl poate reface mereu prin realizarea lui în stări care, potrivit „principiului imanenței", constituie posi-

---

[97] Cf. CAG, II, 213–214. Această idee este explicită în CRASSELLAME, *Ode Alchemica* (text din O. WIRTH, *Le Symbolisme Hermétique*, Paris, 1909, p. 161): „Marea Operă a noastră / arată clar / că Dumnezeu în același mod cum a produs / Elixirul fizic, le-a alcătuit pe toate." MORIENUS, în *Convorbire*, BPC, II, 88: „Cuprinde în sine cele patru elemente și seamănă cu lumea și cu alcătuirea lumii." Cf. DELLA RIVIERA, *Il Mondo Magico* etc., ed., 46, 98–99. PHILALETHES, *Introitus apertus ad occlusum Regis palatinum*, cap. V. PERNETY, *Fables*, ed. cit., I, 25: HORTULANUS, *Comentariul la Tabula Smaragdina*: „Piatra noastră se face în același fel cum a fost creată lumea" (BPC, I, § 11) etc.

bilități ale naturii ei profunde, ale „haosului" ei, în timp ce în mitul cosmogonic ele sînt date sub forma simbolurilor, a zeilor și a figurilor și acțiunilor primordiale.[98] Și cum scopul lui *„ambula ab intra"*, a hermeticei „căi lăuntrice" care coboară „înăuntrul pămîntului", este tocmai o asemenea „natură profundă", devine limpede și acest aspect al învățăturii hermetice și motivul pentru care alchimiștii iau ca paradigmă diversele faze ale creației așa cum apar ele la Hesiod sau chiar în Biblie, și nu numai atît, ci uneori extind analogia pînă la înseși episoadele vieții lui Cristos și mai ales ale isprăvilor lui Herakles și Iason, care, de asemenea, pentru ei nu sînt nici „fapte istorice", nici „basme", ci aluzii la stări și acte spirituale extratemporale.

La cele arătate mai trebuie adăugat că această „trăire a mitului" nu are, în hermetism, o semnificație vag „mistică". Din ideea tocmai expusă decurge faptul că „trăirea mitului" înseamnă a ajunge, pe calea simbolurilor, la o percepere a acelei ordini supraistorice în care natura și omul însuși se află, ca să spunem așa, în stare de creație și care conține deci, între altele, secretul energiilor ce acționează în spatele și înlăuntrul lucrurilor vizibile și al corporalității omenești. Vom vedea că aceasta este și premisa tuturor operațiilor

---

[98] De altfel, în hermetism se reafirmă ideea unității lăuntrice a tuturor miturilor, exprimată astfel de J. M. RAGON (*De la Maçonnerie Occulte et de l'Initiation Hermétique*, Paris, 1926, p. 44): „Recunoscînd adevărul unirii celor două sisteme, cel simbolic și cel filozofic, în alegoriile monumentelor din toate epocile, în scrierile simbolice ale tuturor sacerdoților de toate națiile, în ritualurile societăților misterioase, s-ar vedea o serie constantă, un sistem invariabil de principii care pleacă de la un ansamblu vast, impunător și real, singurul în care ele se pot coordona cu adevărat." În ce privește conținutul simbolic al mitului, ne mărginim doar la această mărturie: BRACCESCO, *Espositione*, ed. cit., f. 77 *b*, 42 *a*: „Sub născocirile poetice Cei Vechi au ascuns această știință și au vorbit prin asemănare... Cel ce nu cunoaște această știință nu poate ști intenția Celor Vechi, ceea ce au vrut să spună prin numele atîtor zei și zeițe, și prin zămislirea, îndrăgostirile și schimbările lor; și să nu crezi că în acele născociri au ascuns chestiuni morale."

alchimice în sens strict, adică nu pur iniţiatic. Deocamdată ne mărginim la a semnala legătura dintre astfel de idei şi semnificaţia mai profundă a vechilor tradiţii în virtutea cărora zei, demoni sau eroi au pătruns în „fizică", adică în cunoaşterea vie a tainelor naturii: hermetic, „a cunoaşte" un zeu înseamnă a realiza o „stare creatoare" care este, în acelaşi timp, o semnificaţie metafizică, „sufletul ascuns" şi puterea ocultă a unui anumit proces al naturii. Diversele referiri ale textelor la „genii", zeităţi etc., care, în viziuni sau în vise, le-ar fi dezvăluit „fiilor lui Hermes" tainele Artei, trebuie reduse la această idee de bază.

După toate acestea, putem trece la urmărirea dezvoltărilor doctrinei hermetice în privinţa principiilor cuprinse în „cunoaşterea unică".

7. „Femeia", „Apa", „Mercurul", „Veninul"

Am vorbit deja despre ἓν τὸ πᾶν. La el trebuie să începem prin a ne opri asupra aspectului „haos" sau „tot" al „unului". Acesta este, în sens strict, „materia primă": posibilitatea nediferenţiată, începutul oricărei faceri. În hermetism, simbolismul care-l desemnează, deşi atît de variat, îl reia pe acela din multe civilizaţii vechi. Este „Noaptea", „Abisul", „Matricea", apoi „Arborele" şi, cum am văzut deja, Femeia-Mama, „Femeia filozofilor", „Zeiţa de o uimitoare frumuseţe"[99]. Dar simbolurile tehnice şi specifice ale textelor hermetico-alchimice sînt mai ales acelea ale Apei şi Mercurului.

„Fără Apa divină — θεῖον ὕδωρ — nu există nimic — οὐδέν ἐστιν", spune Zosima[100]: „în compus [sau: în ceea ce

---

[99] În B. VALENTIN (*Aurelia Occultam Philosophorum*, în Manget, II, a treia cheie), aceasta din urmă e prezentată ca „Femeia Mării" şi totodată există o referire la „mijlocul Arborelui aflat în inima Paradisului" pe care „Filozofii l-au căutat cu sîrg".

[100] CAG, II, 144.

se formează] ea face fiecare operație." Apa Abisului — ἐναβύσσαιον ὕδωρ, Apa Misterioasă, Apa Divină, Apa permanentă, Apa vie (sau Apa Vieții), Apa Veșnică, Apa-Argint (ὑδράργυρον), Oceanul, Mare Nostrum, Mare Magnum Philosophorum, Apa-Spirit, Fons Perennis, Apa celestă și așa mai departe sînt expresii ce se găsesc pretutindeni în texte. Pe de altă parte, între simbolurile principiului feminin și acela al Apelor — între „Pămîntul Mamă", „Ape", „Mama Apelor", „Piatră", „Peșteră", „Casa Mamei", „Noapte", „Casa Adîncimii" sau „a Forței" sau „a Înțelepciunii" — există o legătură care vine din timpuri primordiale.[101] Hermetismul o reia.

În același timp, Apele, „Umedul radical", „Femeia Filozofilor", Haosul, ἓν τὸ πᾶν, „taina căutată de veacuri și în sfîrșit găsită" etc. sînt, alchimic, *Mercurul*. Din Mercur (sau Apă Mercurială) — repetă mereu textele — este compus orice lucru: el constituie, după spusele lor, materia, începutul și sfîrșitul Operei.

Am menționat deja o altă asociere: aceea cu Șarpele sau Dragonul. Este vorba de καθολικὸς ὄφις — „șarpele universal" sau „cosmic", care, potrivit expresiei gnostice, „se strecoară prin toate lucrurile"[102]. Legătura lui cu principiul haosului („Haosul sau Spiritul nostru e un Dragon de foc care învinge totul"[103]) și cu principiul dizolvării (Dragonul Uroboros reprezintă dizolvarea — λείωσις — corpurilor[104]),

---

[101] Cf. H. WIRTH, *Der Aufgang der Menschheit*, Jena, 1928, și J. J. BACHOFEN, *Urreligion und antike Symbole*, Leipzig, 1926.

[102] *Apud* HIPPOLIT, *Philosophumena*, V, 9. Cf. V, 16, unde Șarpele e asimilat, precum Mercurul hermetic la Basile Valentin, cu șuvoiul ce țîșnește din mijlocul Edenului; în al doilea rînd, cu Logosul lui Ioan Evanghelistul, prin care sînt create toate lucrurile, asimilare ce se regăsește ea însăși în hermetism: pentru BÖHME, Mercurul este Sunetul, Verbul, „Cuvîntul lui Dumnezeu, manifestarea Abisului veșnic" (*Morgenröte*, IV, § § 13–14, *De Signatura Rerum*, VIII, § 56).

[103] PHILALETHES, *Introitus*, cap. II.

[104] *Texte pseudodemocritiene*, CAG, III, 22.

trimite și ea la simboluri și mituri străvechi. Hermetismul folosește însă simbolurile mai speciale ale Veninului, Viperei, Solventului Universal, Oțetului Filozofal pentru a desemna aspectul puterii nediferențiatului, la contactul cu care orice lucru diferențiat nu poate fi decît distrus. Dar, totodată, pentru același principiu găsim termenul de Menstră și, ca atare — adică fiind acel sînge al „Femeii" simbolice care hrănește procreația —, el capătă și semnificația opusă, de Spirit al Vieții, de „Izvor de Apă Vie", este „Viața din corpuri, ceea ce atrage, Lumina luminilor"[105]. Așadar, principiul în chestiune are „semn dublu", este Moarte și Viață, are o dublă putere, a lui *„solve"* și a lui *„coagula"*: este „Vasilisc Filozofic", care, în chip de fulger, arde orice „metal imperfect" (Crollius), „Izvor groaznic", pe care dacă-l lași să țîșnească ești pierdut, dar care îi conferă victoria asupra oricărui lucru „Regelui" care știe să se scalde în el (Bernardo Trevisanul), este *Ruah*, Spiritul sau Suflul, „principiul nedeterminat al tuturor ființelor individuale"[106], este „Plumbul negru" și chiar „Magnezia", „Chintesența", ceea ce poate totul în toate — πᾶν ἐν πᾶσι — și care celui ce știe (νοῦν) și îi înțelege utilizarea îi dă Aur și Argint[107]. În realitate, prin însăși natura, absolut nediferențiată, a ceea ce vrea să semnifice, simbolismul folosit de texte este nemărginit în această privință: autorii hermetici spun explicit că ceea ce este totul poate fi desemnat prin orice — chiar și prin lucrurile cele mai neobișnuite — pentru a-l abate din drum pe ignorant.

Ceea ce ne interesează este însă să raportăm aceste simboluri la o stare a spiritului, la reflectarea unei *experiențe*, căci pentru hermetism trebuie considerat ca fiind valabil ceea ce a spus Aristotel despre Mistere, și anume că la ele nu se merge pentru a învăța, ci pentru a obține printr-o

---

[105] Text siriac, CMA, II, 158.

[106] PERNETY, *Dictionnaire*, p. 141.

[107] Cf. CAG, II, 91, 94–96, 98, 144.

experiență trăită o impresie profundă — οὐ μαθεῖν, ἀλλὰ παθεῖν[108]. În acest sens trebuie luate expresiile legate de același principiu ce pot fi găsite în unele curente înrudite cu hermetismul: „Apa care dă fiori — φρικτὸν ὕμωρ"[109], „Tenebrele sînt o Apă înspăimîntătoare — τὸ δὲ σκότος ὕδωρ ἐστὶ φοβερόν"[110], „Puterea întreagă a agitației violente, asemănătoare Apei mereu în mișcare", aceea care „duce ceea ce dăinuie, eliberează ceea ce trece, distruge ceea ce crește" și după al cărei chip „au fost făcuți Cefeu, *Prometeu*, Iapet"[111]. Și mai elocvent e Böhme: „Ființa se eliberează de moarte printr-o agonie petrecută în marele chin al *impresiei* care e viața *mercurială*... Această spaimă vine de la Mercur, sau chinul morții".[112] Este vorba de contactul cu „veninul", cu forța dizolvantă care, asemenea morții, zdrobește esențele finite. Astfel, Mercurul hermetic, „Vasilisc Filozofic" care acționează ca „fulger" (să ne reamintim de fulgerul care i-a doborît pe titani), corespunde lui *prāṇa*, forței vieții, care în tradiția hindusă mai e numită și „motiv suprem de spaimă" și „fulger fluturat", care, totuși, „îl face nemuritor pe cel ce îl cunoaște"[113]. În mitologia asiriană zeul Marduk are *fulgere* în ambele mîini atunci cînd luptă împotriva monstrului *haosului*, Tiamat. Această luptă simbolică ne duce la faza următoare, „separația".

8. Separația. „Soarele și Luna"

„Natura se bucură de ea însăși" și „natura se stăpînește pe ea însăși": capacitatea „naturii" de a se dori pe sine, de

---

[108] În SYNESIOS, *Dion.*, 48.

[109] *Marele Papirus Magic de la Paris*, text din *Introduzione alla Magia*, vol. I, pp. 114 și urm.

[110] *Apud* HIPPOLIT, *Philosophumena*, V, 19.

[111] *Ibid.*, V, 14.

[112] J. BÖHME, *De Signatura Rerum*, III, 19, 20.

[113] *Kaṭha-Upaniṣad*, II, iv, 2.

a se abandona sieși, de a fi spontaneitate, identificare a bucuriei de sine sau capacitatea de a-și spune *nu* ei înseși, de a se înfățișa drept ceea ce reacționează împotriva lui însuși, care se domină și se transcende pe sine, astfel încît dă naștere distincției între cel ce domină („masculinul", activul) și cel ce e dominat („femininul", pasivul), singurul în care dăinuie vechea natură haotică — aceștia sînt, *sub specie interioritatis*, cei doi poli care prin „separație" se despart unul de celălalt. Se poate spune chiar că acum în „unul-totul" „unul" și „totul" se constituie ca două principii distincte. „Unul" ia semnificația unui *centru* care apare în sînul haosului („totul") și se afirmă acolo ca un principiu al fixității inalterabile, al stabilității, al transcendenței. De la semnul O, „materia primă", trecem, așadar, la ☉, care este hieroglifa arhaică a *Soarelui*. Iar ceea ce, în materia originară, era posibilitate nedeterminată, aptitudine pasivă pentru orice calificare, pentru orice schimbare și transformare haotică, devine un principiu distinct, căruia în hermetism îi corespunde simbolul feminin al *Lunii* ☾.

Soare ☉ Lună ☾

Aceasta este dualitatea hermetică fundamentală. Se poate spune că Șarpele, multiplicîndu-se, s-a opus lui însuși[114] și că principalele simboluri care exprimau „materia primă" — Femeia, Dragonul, Mercurul, Apele — ajung acum să exprime doar forța lunară. Desprinsă de centru, această forță este un instinct orb și o prăvălire sălbatică, iar direcția ei este în jos, este o direcție de

---

[114] Cf. ELIPHAS LEVI, *Histoire de la Magie*, Paris, 1922, p. 138: „Viața e un șarpe care se generează și se devoră neîncetat pe el însuși. Trebuie să scapi de strînsorile lui și să-i pui piciorul pe cap. Multiplicîndu-l, Hermes îl opune lui însuși și, într-un veșnic echilibru, face din el talismanul puterii sale și fala caduceului său."

„cădere" indicată chiar de hieroglifa alchimică a principiului Apei ▽, în această privință identic cu Luna ☾. Dragonii (și de asemenea Taurii) devin cei împotriva cărora luptă, în interpretarea hermetică a mitului străvechi, eroi *solari* precum Mithra, Herakles, Iason, Apollo, Horus și alții, numiți de alchimiști „verzi" și „nedigerați", deoarece nu au suferit încă „maturația", dominația care îi transformă într-o putere de rang mai înalt. În locul Femeii Primordiale, al singuraticei Fecioare a Lumii — κόσμου κόρη — apar perechi prin care se exprimă dualitatea principiului uranian și a celui teluric: Cerul și Pământul. „Sus, lucrurile cerești, jos, cele pământești — opera este săvîrșită prin bărbat și femeie."[115] Mercurul trebuie „fixat" și „coagulat", acesta este sensul celei de-a șasea figuri a lui Flamel, care reprezintă un Șarpe crucificat.[116] Dacă Dragonul figurează și în centrul „Citadelei Filozofilor" a lui Khunrath, este vorba totuși de un Dragon care trebuie învins și ucis: este acela care se devorează neîncetat pe sine însuși, este Mercurul ca *sete arzătoare*[117], ca poftă, ca foame, ca instinct al plăcerii oarbe[118], și deci ca „natură vîscoasă", ca principiu al identificării și contopirii: natură „vrăjită" și învinsă de

---

[115] CAG, II, 147.

[116] GRILLOT DE GIVRY, *Musée des Sorciers, Mages et Alchimistes*, Paris, 1929, pp. 398, 414, ilustr. 347.

[117] *Texte pseudodemocritiene*, CAG, II, 20. Pentru simbolul Dragonului care se devorează continuu pe sine însuși, OSTANES, în CMA, III, pp. 119–120.

[118] În *De Signatura Rerum*, II, § 7, BÖHME vorbește de o aviditate sau o voință care poftește, fără a avea însă nimic, în afară de sine însăși, pentru a se sătura pe deplin și care este „proprietatea foamei care se hrănește din sine însăși". Cf. III, 3: „Această voință nu are decît nimicul în fața sa, nu se poate căuta decît pe sine însăși și nu se poate găsi decît pe sine însăși în natură"; III, 12: „Dorința țîșnește din Abis [cf. alchimica „Apă a Abisului"] și în această dorință constă începutul naturii". Aceasta în ce privește sensul simbolului dragonului ce se devorează pe sine însuși și al Mercurului ca „sete arzătoare".

natură[119]. Aceasta este, macrocosmic, taina lumii sublunare a schimbărilor și devenirii, opusă zonei uraniene a *ființei*, stabilității necorporale a naturilor celeste care reflectă condiția virilității spirituale pure.

Transpus în simboluri metalurgice hermetice, principiul Soare ☉ corespunde *Aurului*, substanța pe care nici un *acid* nu poate să o altereze, iar principiul Lună ☾ corespunde *Argintului* lichid sau *Apei-Argint* (vechiul nume al Mercurului).

Într-o anume privință, primul poate fi pus în legătură cu culoarea *roșie*, iar al doilea cu cea *albă*, acestea putînd trimite apoi la *Foc* și *Lumină*. Focul e puterea proprie principiului solar, dar nu sub forma acelui Foc care înseamnă poftă, ardoare a procreării, dorință, ci ca *flamma non urens*, ca principiu necorporal al oricărei însuflețiri.[120] Lumina, luată în sine, este mai degrabă legată de principiul feminin și lunar, înțeles și ca „Înțelepciune", care, față de ☉ are aceeași natură ca și lumina principiului solar reflectată de Lună.

Un simbol alchimic special, echivalent, în parte, ca semnificație, Soarelui, este *Arsenicul*: el se explică prin cuvîntul grecesc ἀρσενικόν, care înseamnă atît „arsenic" cît și „masculin", „viril"[121]. Un alt simbol mai este Salpetrul sau Silitra,

---

[119] Lăsînd la o parte citatele deja date, în textele pseudodemocritiene (CAG, II, 63) se spune că Mercurul *se lipește* de elemente și nu mai poate fi desprins de ele, de aceea el e „dominat și dominator" în același timp (amalgamare). Suflet „vîscos" va fi o expresie pentru starea spirituală a omului asupra căruia acționează această forță. PERNETY (*Dictionnaire*, 202) vorbește de o „Umiditate *vîscoasă*", care este „Mercurul Filozofilor" și care este baza „tuturor indivizilor din cele trei regnuri ale naturii".

[120] Cf., pentru virtutea acestui Foc, care e „o parte celestă omogenă", un „spirit invizibil", un „suflet care nu e supus dimensiunii corpurilor", un „lucru miraculos pe care doar Filozofii îl pot cunoaște", uriaș, invizibil, capabil, prin virtutea sa, de acțiune, ubicuu, AGRIPPA, *De Occulta Philosophia*, I, 5; II, 4; PHILALETHES, *Epistola lui Ripley*, § LVI, LVII; *Regulae*, X.

[121] CAG, II, 447: „Prin numele de Arsenic s-a dorit să se exprime alegoric virilitatea."

a cărui ideogramă ☿ indică predominarea unui principiu falico-viril (verticala I care brăzdează „materia primă" ○). Simbolismul Silitrei (*Salitter*) este mult întrebuințat de Böhme, acesta exprimînd prin el „căldura care activează Lumina", „virtutea lucrătoare și clocotitoare" a puterilor divine, care, în opoziție cu *Mercurius* sau cu Sunetul (corespunzător principiului Lumină), este, așa cum vom vedea îndată, principiul oricărei individuații.[122]

9. Apele înghețate și Apele curgătoare

Odată separate cele două principii, raportul ce se poate stabili între ele este de două feluri: ☉ (Soarele, Aurul) *poate fi dominat* de ☾ (Luna, Apele) sau *poate să le domine*. În primul caz avem legea *devenirii*, proprie acelei lumi care a fost denumită de cei vechi, pînă în vremea scolasticii, tocmai *sublunară*, iar în tradiția hindusă, mai ales în buddhism, lume samsarică, și nu alta decît „dizolvarea" hermetică este taina acelor mituri în care apar oameni și ființe primordiale devorate de dragoni sau de alte făpturi care întruchipează principiul umed al haosului (de exemplu mitul egiptean al lui Typhon-Seth și al lui Osiris). În al doilea caz avem o trimitere la tot ceea ce îl reflectă pe imobilul ☉ pentru a dobîndi caracterul unui lucru împlinit — sau perfect, sau încheiat — și la toate lucrurile în care există mai mult cosmos decît haos datorită predominării unei legi a ordinii, a organizării, a echilibrului asupra purei schimbări.

De aici decurge, în mod particular, un raport al principiului Aur, Soare, Foc, Salpetru etc. cu tot ceea ce înseamnă individuație și corporalitate, în sensul de *signatura*, de amprentă statornică a unei puteri, și un raport al principiului Lună cu tot ceea ce înseamnă „volatilitate" și imposibilitate de a fi prins a „spiritului vital", a energiei subtile a

---

[122] Cf. BÖHME, *Morgenröte*, I, 5; IV, 13–14.

transformărilor. În texte vom găsi numeroase aluzii care confirmă asemenea raporturi: *Apele înghețate* și *Apele curgătoare*, forțele individuate și *fixate* de principiul Soarelui și forțele în stare elementară. Folosind terminologia aristotelică vom zice, la modul mai general, că Soarele este „forma" și puterea *individuației*, în timp ce Luna, care continuă să fie simbolul arhaic al Mamei și al Femeii, exprimă „materia" și *universalul*: vitalității nediferențiate, „spiritului cosmic" sau eterului-lumină îi corespunde femeia; tot ceea ce i se contrapune ca specializare, calificare, individuație precisă reflectă, în schimb, principiul solar viril: aici acționează acea putere a limitei, acea virtute contractivă (*coagula* în opoziție cu *solve*) în legătură cu care e de amintit acest pasaj din Böhme: „Divinitatea universală are, în creația ei cea mai intimă și esențială, în miezul ei, o asprime tăioasă și înfricoșătoare, în care însușirea astringentă este o atracție excesivă, strînsă, aspră... asemenea iernii, cînd este un frig cumplit și insuportabil, *încît apa devine gheață*."[123] Spre semnificații asemănătoare converg ciudatele expresii alchimice de „Foc frigid" și de „Frigiditate de foc": proprietatea Focului „Bărbatului primordial", opusă celei umede și sălbatice a „materiei impure" și a „Dragonului lunar", este tocmai aceea de a fi totodată *gheață*. El însuflețește, dar totodată domină, învăluie, plăsmuiește o „fixitate" și apar forme în care Apele sînt înlănțuite de o lege, *pînă la culminarea în miracolul lui Misterium Magnum, al unei vieți și al unei conștiințe care-și spune ei înseși*: Eu. Ansamblul prezentării noastre ulterioare va arăta în mod clar *că Aurul sau Soarele*, în una din principalele lui semnificații practice, *exprimă ceea ce se poate numi principiul Eu*, fie că acesta se manifestă în forma „vulgară" și „pămîntească", atunci fiind numai un reflex al *adevăratului* Soare, purtat de contingența Apelor, de „Curent", fie că, unit doar cu sine, este *pur*, sub formă de metal nobil și viu, iar atunci capătă realmente valoarea de

---

[123] BÖHME, *Morgenröte*, XIII, 55, 57.

centru, ca în starea originară. Aceasta este cheia pentru înțelegerea operațiilor artei în conformitate cu semnificația ei centrală, de realizare a palingeneziei.

Mai putem arăta și faptul că alegerea simbolului Pietrei pentru corpul omenesc are aici încă o justificare: corpul, ca natură organizată împlinită și stabilă este ceva „fix", în opoziție cu instabilitatea principiilor psihice și cu volatilitatea atribuită „spiritelor", astfel încît nu numai că relația Aurului, Soarelui și Focului cu corpul (direct sau pe calea simbolurilor echivalente) este frecventă, dar atunci cînd, dobîndind stabilitatea supranaturală a celor renăscuți, aceeași ființă spirituală lăuntrică va fi transpus pe un plan superior principiile corporalității, iar „cei doi vor fi una" într-o „corporalitate spirituală", atunci termenul pentru a o exprima pe aceasta din urmă va fi și acela de „Piatră": *Piatra Filozofală*.

Datorită acestui aspect al simbolismului său, în hermetism există o influență destul de vizibilă din partea *spiritului tradiției clasice*. Valoarea atribuită, în mod clasic, tuturor lucrurilor care au o formă, care sînt săvîrșite în conformitate cu o limită și cu o măsură — πέρας, lipsa de valoare atribuită, în schimb, antimistic, tuturor lucrurilor care sînt nedeterminate și nedefinite — ἄπειρον — se reflectă în conexiunea pe care hermetismul o stabilește între principiul corporalității și semnul Aurului (Soarele), cel mai *nobil* dintre elementele naturii. „A trata Focul Mercurului [focul-poftă] cu Foc și a uni Spiritul cu Spiritul, în scopul de a încătușa mîinile *Fecioarei*, ale acestui demon fugar", este, în această privință, o formulă enigmatică, însă plină de semnificație, a alchimiștilor greci.[124] Sensul ei se va lămuri mai bine în continuare, și tot în continuare se va vedea faptul că, în întreaga tradiție, „cerul", luat ca simbol al tuturor stărilor și principiilor invizibile, spirituale și impersonale, are funcție de femeie în raport cu bărbatul corporalității,

[124] CAG, II, 206.

în raport cu „dragonul fără aripi" care, el, conține sămînța Aurului[125], adică a personalității în sens superior (Regele hermetic).

10. „Sarea" și Crucea

Într-un text alchimic grec se poate citi: „Unul devine Doi și Doi devin Trei; iar cu ajutorul celui de-Al Treilea Al Patrulea împlinește Unitatea. Astfel, cei Doi nu mai fac decît Una."[126] Considerațiile făcute deja cu privire la dualitatea hermetică — ☉ și ☾ — ne conduc spre înțelegerea celui de-„Al Treilea".

Dacă, așa cum am arătat, legea „poftei" și a contopirii este exprimată de direcția descendentă a simbolismului Apelor ▽, tot ceea ce în „lucrul unic" e orientat, dimpotrivă, spre principiul Soare va putea fi exprimat de direcția opusă, ascendentă, proprie flăcării. De unde semnul alchimic al Focului[127]:

Ape ▽ Foc △

Dar există un simbolism încă și mai schematic. Avînd în vedere caracterul de pasivitate pe care principiul feminin al Apelor îl are în raport cu cel masculin ☉, el va fi exprimat de sensul *zacerii*, dat de o linie orizontală — ; dimpotrivă, direcția ascendentă a Focului va putea fi schematizată de linia verticală |, care conține totodată ideea de virilitate și

---

[125] Dragonul fără aripi este cel ce nu se poate ridica de la Pămînt, adică este unit cu corpul.

[126] *Philosophus Christianus*, text din CAG, II, 404. Se poate releva analogia cu o spusă a lui LAO ZI, *Dao De Jing*, XLII.

[127] În acest sens, există o riguroasă corespondență a Apei hermetice și a Focului hermetic cu principiile *tamas* și *sattva* din tradiția hindusă.

de stabilitate, ὁ στάς, „cel care se ține pe picioare". Cei „doi" care devin „trei" sînt cei doi care se unesc. Dar, ideografic, acest lucru poate fi exprimat de Cruce +, echivalentă, în această privință, cu Sigiliul lui Solomon (întretăiere a lui △ cu ▽). Acestea spuse, putem purcede la dezvoltarea simbolismului hermetico-alchimic.

Punctul de intersecție, care e „al treilea" înfățișat de Cruce, poate avea o dublă semnificație: semnificația de punct de „cădere", de neutralizare, și semnificația de sinteză activă a celor două forțe unite creator, ca bărbat și femeie.

Primul caz este definit de termenul hermetic de *fix* (opus lui *volatil*), luat în sens negativ: este starea de împietrire, de oprire, de sincopă, de stagnare lipsită de viață. Este elementul „corp" în sensul cel mai larg, în care Aurul este, într-adevăr, prezent, dar tot atît de frînat în puterea sa ca și principiul opus față de care a reacționat. Este latura negativă a individuației, care își are rădăcina într-o stare de conflict între cei doi: cei „doi dușmani", cei doi dragoni care se devorează reciproc, vulturul care se luptă cu șarpele și așa mai departe, în funcție de varietățile de limbaj cifrat. El se regăsește în ideograma *Sării* ⊖, „materia primă" ○ calificată în sensul stagnării, dat tocmai de orizontală. Sarea, în semnificația ei mai generală, exprimă deci starea sau lumea corporalității, interpretată ca stare sau lume în care sînt aruncate „cadavrele" unor lupte invizibile, unor interferențe cosmice între „puteri"[128]: aici corpul va echivala cu „temnița" și cu „mormîntul", cu roca simbolică pe care e înlănțuit Prometeu pentru a ispăși nefericita reușită a cutezanței sale titanice, echiva-

---

[128] Cf. *Introduzione alla Magia*, vol. I, pp. 129–134; de asemenea, putem aminti aici învățătura simoniană (*Philosophumena*, V, 19) care explică ființele individuale ca rezultate ale ciocnirilor sau interferențelor unor forțe spirituale: „tipurile" lor (τύπος, ἰδέα) ar fi „pecețile" sau „amprentele" lăsate de unele asupra altora.

lentă cu actul de posedare, cu individuația primordială care a siluit-o pe „zeiță".

Adăugîndu-i la „Al Treilea" pe cei „Doi", care i-au dat naștere, avem Triada metafizică, noțiune care în hermetism provine din învățătura tradițională generală: Soarele, Luna și Pămîntul — lumea virilității spirituale pure, lumea forțelor plăsmuitoare și a devenirii, lumea corpurilor și, *sub specie interioritatis*, trei stări corespunzătoare ale spiritului. Exemple: trei șerpi cu coroană sau trei șerpi ce țîșnesc din trei inimi exprimă triada la Basile Valentin; cele trei urechi și cei trei „vapori" — αἰθάλαι — ai lui Uroboros; trei șerpi ce țîșnesc dintr-o cupă pe care Androginul o ține într-o mînă, în timp ce cealaltă ține un singur șarpe, în *Rosarium Philosophorum* și în *Viatorum Spagiricum*; un șarpe cu trei capete în ediția germană a lui *Crede Mihi* de Northon și așa mai departe, pînă la tripla demnitate a celui dintîi Maestru al acestei tradiții, Hermes Trismegistos.

11. Cele Patru Elemente. Sulful

Dar, într-un alt aspect al ei, Crucea trece și de la Doi la Patru, pe calea celor patru segmente sau raze produse prin intersectare. Atunci Crucea este *Crucea celor Patru Elemente*: Focul sus, Pămîntul jos, la dreapta Aerul, la stînga Apa.[129] Starea de oprire și de pietrificare care este taina Sării ne duce apoi de la sine de la Foc și Apă la semnele ce dau, hermetic, sensul celorlalte două elemente: *Pămîntul* ⛛ este o oprire, o sincopă a direcției de „cădere" proprie Apelor ▽; iar Aerul 🜁 este, în mod analog, o oprire, o sincopă a direcției ascendente a Focului △. În

[129] Cf. G. KREMMERZ, *Fascicolo D della Miryam* (face parte din învățătura secretă a acestui continuator contemporan al tradiției hermetice).

acest mod din cele Două se ivesc, prin al Treilea (Sarea), cele Patru: Tetrada Elementelor[130]:

Foc △ Apă ▽ Pămînt ▽̲ Aer △̲

Potrivit acestui aspect al simbolului, punctul central al Crucii exprimă punctul de unire între cele patru Elemente, cel originar, superior și anterior diferențierii lor, dată de cele patru direcții: el exprimă, așadar, *Chintesența*, principiul inalterabil și simplu care, potrivit tradiției, este substratul, principiul vieții și al legăturii reciproce a ceea ce prinde formă prin cele patru elemente. Trebuie să arătăm aici că, asemenea acestor Elemente, Chintesența hermetică — echivalentă acelui ὀλκάς pitagoreic, acelui *ākāśa* hindus, acelui *avir* cabalistic, acelui *qi* daoist etc. — nu trebuie luată ca o abstracție speculativă, ca o născocire a „fizicii" de ieri, ci ca o realitate căreia poate să îi corespundă o experiență spirituală distinctă. Iar atunci cînd îi este „cunoscut și vădit Eroului magic", punctul simbolic din mijlocul Crucii este — spune Della Riviera[131] — „rădăcina și originea tuturor minunilor magice".

Dar, în conformitate cu orientarea mai mult operativă decît speculativă a hermetismului alchimic, semnul + se găsește rareori separat: mult mai adesea face parte din altele, care exprimă principii și puteri superioare celor patru Elemente, însă numai în măsura în care ajung să acționeze în sînul amestecurilor de elemente. Așa sînt, de exemplu:

Sulful ⚶ Mercurul ☿

---

[130] Pentru analiza elementelor conținute de simbolul general al Crucii, cf. C. DELLA RIVIERA, *Il Mondo Magico de gli Heroi*, ed. cit., pp. 24–28, 40–44; și JOHN DEE, *Monas Hieroglyphica, passim*. Despre semnele celor patru elemente hermetice cf. și O. WIRTH, *Le symbolisme hermétique*, ed. cit.

[131] DELLA RIVIERA, *op. cit.*, p. 39.

Firește, acest Mercur nu trebuie confundat cu Mercurul Originar: este un Mercur deja impur, „pământesc". Semnul său ☿ exprimă starea elementelor + într-o natură ☽ care se supune legii lunare a transformărilor (poziție superioară a lunii ☾ față de semnul substanței nediferențiate ○). Semnul Sulfului ☤ ne dă, dimpotrivă, starea unui *Foc* △ ce domnește asupra elementelor (△ peste +). Sulful ☤ nu trebuie confundat totuși cu Sulful în stare pură sau „nativ" care, la începuturile alchimiei, a avut un alt semn, ♈, chiar acela al *Berbecului*, simbolul principiului masculin al oricărei zămisliri, manifestare directă a puterii Aurului. Doar la un asemenea principiu trebuie raportate afirmații precum aceasta, a lui Zachaire: *„Agentul* a cărui natură ne arată puterea și forța asupra materiei cu care este unit este Sulful"[132], sau aceasta: „Sulful este principiul care dă formă"[133]. Sulful adevărat, „acela al Înțelepților", este un Sulf *necombustibil* — o expresie alchimică sugestivă, care indică însușirea de „a nu lua foc", impasibilitatea uraniană și regală: „Sulful nostru e un Sulf care nu arde și pe care Focul [a se înțelege aici ca un echivalent al „veninului"] nu-l poate mistui."[134] Expresia θεῖον ἄπυρον apare încă la Pseudo-Democrit, în legătură cu afirmația: „Natura stăpînește natura"[135], iar textele siriace vorbesc și ele despre Sulful necombustibil care-l „oprește pe fugar"[136]. Este vorba, așadar, de o activitate de dominație, scutită de orice element instinctiv, este un principiu interior (Sulful *spiritual*, spune Philalethes) de acțiune și de viață, dar izvorînd din superioritatea și fixitatea centrului solar. Exprimat însă de ☤,

---

[132] *De la Philosophie Naturelle des Métaux*, BPC, II, § III, p. 512.

[133] PERNETY, *Dictionnaire*, 270.

[134] Text din CMA, III, 52; Cf. PERNETY, ed. cit., 469; „Sulful Înțelepților" este „cel necombustibil, grăuntele *fix* al materiei, adevăratul agent intern".

[135] CAG, III, 47, 373.

[136] CMA, II, 28.

Sulful ar fi, obligatoriu, aceeași putere, dar deja în stare impură, deoarece ar fi legat de o materie și de o formă, pe care, totuși, o însuflețește și al cărei principiu „divin" este în mod virtual (sensul dublu al lui θεῖον: „Sulf" și „divin"). Și este o învățătură a întregii tradiții aceea că „perfecțiunea sau imperfecțiunea metalelor [adică a esențelor individuate scoase din Pământul simbolic sau din „minereu"] este cauzată de *lipsa* sau [de starea de] amestec a *Agentului* lor, adică a Sulfului"[137].

12. Sufletul, Spiritul și Corpul

Înainte de a merge mai departe, trebuie să ne oprim asupra elementelor ce corespund, în natura umană, principiilor expuse pînă aici. Potrivit enunțului: „Tot ceea ce are macrocosmul posedă și omul", Sulful, Mercurul și Sarea există în univers — „întreita lume" — și există în om, iar în om cele „trei lumi" se manifestă ca *Suflet*, *Spirit* și *Corp*. Trebuie să atragem de pe acum atenția că termenii „Suflet" și „Spirit" nu au aici același înțeles ca în zilele noastre. Aici, „Sufletul" trece drept elementul propriu-zis supranatural al personalității; „Spiritul", în schimb, e înțeles ca ansamblu al energiilor psiho-vitale, care reprezintă ceva intermediar între corporal și necorporal și constituie „viața", principiul însuflețitor al organismului. Astfel, hermetic vorbind, omul poartă în *Suflet* prezența forței Soarelui și a Aurului ☉, în *Spirit* o poartă pe cea a forței lunare și mercuriale ☿ și, în sfîrșit, în *Corp* se manifestă forța Sării ⊖, adică a ceea ce, fiind „cădere", înseamnă crucificare și întemnițare, iar ca „înviere" va însemna putere subjugată, „Apă arzătoare" ce stă sub o lege spirituală. Despre acestea Bernardo Trevisanul spune în *Parole Delaissée*: „Există trinitate într-o unitate și unitate într-o trinitate, iar acolo sînt Corpul, Spi-

[137] ZACHAIRE, *De la Philosophie Naturelle des Métaux*, BPC, II, 513.

ritul și Sufletul. Și tot acolo, Mercurul și Arsenicul." Iar Böhme spune: „Tot ceea ce crește, trăiește și moare în această lume conține Sulf, și Mercurul îi este viața, iar Sarea esența corporală a foamei Mercurului."[138]

Corespondențele amintite sînt ușor de găsit în texte: e de-ajuns să avem în vedere echivalențele simbolice deja semnalate și multe altele care pot fi intuite și să fim atenți acolo unde, printr-o asumare diferită, aceleași simboluri iau o semnificație care, uneori, poate fi chiar opusul celei predominante.[139]

De la corespondențele ternare din om se poate trece la cele cuaternare, ce se referă la elemente. Și, mai întîi, trebuie să vorbim despre elementul *Pămînt*. Aici, pentru a ajunge la o înțelegere globală, trebuie să ne amintim ceea ce am spus despre acele neutralizări ale principiilor opuse care

---

[138] J. BÖHME, *De Signatura*, IV, 19.

[139] BASILE VALENTIN, care, într-o ilustrație din *Azoth*, înfățișînd un om care poartă deasupra sa întregul univers dezvăluie care e adevărata „materie a Operei"; într-o altă ilustrație din aceeași lucrare și avînd deja citata inscripție : *„Visita interiora terrae rectificando invenies occultum lapidem"* prezintă în mod explicit corespondențele Soare-Foc-Suflet, Luna-Spiritus, Corpus-Pietra; cf. și *La Parole Delaissée*, BPC, II, 432, unde Sulful e indicat, ca Suflet, drept element *simplu* al Pietrei (al compusului uman), despărțit de orice densitate corporală. *De Pharmaco Catholico*, III, 16: „Vorbind despre Pămînt, Filozofii nu au înțeles prin el nimic altceva decît Corpul, iar prin Corp nimic altceva decît Sarea"; V, 1: „Acesta [Mercurul] se răspîndește și pătrunde, ca Spirit, celelalte două principii, Sarea și Sulful — înțelege Corpul și Sufletul — pe care le unește și le leagă continuu prin căldura naturală." *Triumful hermetic*, III, 302: „Există trei substanțe diferite și trei principii ale tuturor corpurilor: Sarea, Sulful și Mercurul, care reprezintă Spiritul, Sufletul și Corpul." Aceeași afirmație în *Psaltirea lui Hermofil*, SENDIVOGIUS, *De Sulphure*, ed. cit., 173: „Corpul este Pămîntul, Spiritul este Apa, Sufletul este Focul, adică Sulful Aurului." FLAMEL, *Le Désir désiré*, § VI; PERNETY, *Dictionnaire*, p. VIII etc. Așadar, textele sînt suficient de explicite. Ar fi interesant de știut cîtă considerație acordă unor asemenea afirmații cei ce reduc pur și simplu orice alchimie la „o chimie infantilă".

dau naștere aspectului „corp" al ființelor. Sub unul din aspectele sale, opoziția este aceea dintre universal și individual, iar rezultatul este, în acest caz, o încetare a cunoașterii, care atunci se definește ca percepția unei lumi exterioare și materiale. În „pietrificarea" lumii spirituale create de simțurile corporale, în ruperea legăturilor, în perceperea corectă a legii dualiste Eu-non-Eu (despre care am spus deja că este principalul obstacol în calea înțelegerii științelor tradiționale de către oamenii moderni) acționează puterea Sării. Așadar, sub aspectul simbolismului hermetic avut în vedere aici, Sarea, Corpul, Piatra și *Pămîntul* sînt echivalente. Iar puterea *Pămîntului* va fi deci, în om, aceea care, prin corp, îi va determina viziunea corporală a lumii[140].

De aici decurge un aspect fundamental: anume acela că pe celelalte elemente, în afara Pămîntului — Aerul, Apa și Focul —, *care există în ele însele*, omul obișnuit nu le cunoaște: el cunoaște numai concretizarea pe care ele o suferă apărînd *prin* elementul Pămînt, adică transpunîndu-se în procesele percepției corporale. Apa, Aerul și Focul, așa cum le cunoaște fiecare, deci ca stări ale materiei fizice, nu sînt decît corespondențe, ca să spunem astfel, tangibil *simbolice* ale adevăratelor Elemente, despre care am spus deja că sînt numite „vii" de către Maeștrii hermetici și care sînt, în ele însele, alte stări de existență, alte modalități ale conștiinței, nelegate de corp: în fiecare dintre acestea pot fi transpuse analogic toate principiile lucrurilor, la fel cum, în starea de existență corporală în corpul pămîntesc, toate principiile sînt transpuse și cunoscute în aparițiile lor în

---

[140] Cf. R. FLUDD, *Utriusque Cosmi Historia*, Oppenheim, 1619 (De Givry, t. 204): Pămîntul e înfățișat aici drept centru al lumii sensibile, ei corespunzîndu-i deci cele cinci simțuri ale omului, care stau la baza percepției senzoriale. Se mai poate aminti, în plus, faptul că într-un manuscris din anul 300, atribuit lui Hortulanus, *figura terrae* este dată de opoziția dintre cele două direcții ∇ și $\triangle$, neutralizate în semnul sigiliului lui Solomon (CMA, I, 74).

elementul „Pământ". În aceasta constă, în sensul cel mai universal, caracterul *pământesc* al „metalelor", adică al principiilor individuate, numit uneori și „impuritate", „zgură", „*umbră*". În ce privește celelalte elemente, în afara Pământului, care, în ansamblul lor, constituie „Cerul Filozofilor"[141], la ele nu poate ajunge decît o cunoaștere diferită de aceea care vine de la corp, fie ea și perfecționată de toate expedientele experimentalismului științei moderne. Principiul acestei *alte* cunoașteri este: *„Asemănătorul este cunoscut prin asemănător"*, iar premisa este, încă o dată, că în ființa esențială a omului sînt implicate și esențele celorlalte Elemente, adică virtualitatea altor stări de conștiință, în afara celei care este supusă vrăjii Pământului. Și astfel ajungem la împărțirea în patru părți a ființei integrale a omului.

13. Cele „Patru" în Om

Ea derivă direct din cea ternară deja prezentată, atîta doar că în termenul mediu, *Spirit*, loc al energiilor subtile însuflețitoare, se disting două aspecte. Primul se referă la un grup de forțe supuse influenței principiului „Corp", legate de Corp ca de „magnetul" lor și hrănindu-se din Corp așa cum Flacăra se hrănește din bușteanul din care se naște și pe care îl mistuie încetul cu încetul. Al doilea aspect privește un alt grup de forțe, calificate în sensul principiului „Suflet" care, într-o anumită măsură, le transmite propria-i însușire „solară".

Alchimic, Spiritul e Mercur. Astfel, și în semnul acestei substanțe simbolice vom găsi o dedublare, în ☿ și ☿. Al

---

[141] Cf. *Zohar*, I, 39 *b*, unde, presupunîndu-se că „ceea ce e vizibil e un reflex a ceea ce e invizibil", „Pământul" simbolic e interpretat ca parte vizibilă a „Cerului", așadar ca vizibilitate a invizibilului. PERNETY, *Fables*, I, 60, definește drept Pământ „principiul material a tot ce există", ceea ce implică și starea fizică a celorlalte elemente, în afară de Pământ.

doilea dintre aceste semne îi corespunde Mercurului Dublu sau Androgin, care are natură de „Apă ignificată" sau „Arzătoare", expresii care vorbesc despre identificarea lui cu principiul Foc sau Suflet. Și, într-adevăr, semnul lui este obținut din acela al Mercurului obișnuit ☿ prin punerea semnului Berbecului ♈ sau Sulfului în stare pură în locul celui al lunii în urcare ☋. Este vorba, așadar, de forțe ale vieții pătrunse de o însușire virilă spirituală, care trădează influența lui ☉, Aurul sau Sufletul. Acestea spuse, cvadripartiția poate fi, fără îndoială, prezentată în următorii termeni:

a) În om există, înainte de toate, o *ființă pământească*, numită și a lui Saturn, sau pur și simplu Saturn. În ea acționează forța „Pământului", care determină și generează însușirea de a fi greu („Plumbul *nostru*" — μόλυβδος ἡμέτερος[142] — în sens particular), tare și tangibil a corpului animal, manifestîndu-se înainte de toate prin elementul calciu (oase), iar apoi prin țesuturi cornoase, cartilaje, tendoane etc. *Sub specie interioritatis*, această ființă e percepută ca o forță avidă („aviditatea" și „uscăciunea" nesățioasă a „pământului uscat", în jargon alchimic) și devoratoare, rădăcină a oricărei sete și oricărei lăcomii. Elementul titanico-teluric despre care este vorba în orfism trebuie pus în legătură cu el, care, de altfel, este principiul primordial al individuației. El este *fixul* prin excelență: iar dacă el, ca matrice a corpurilor individuale, este etern, raportat la vremelnicia acestora din urmă el apare, totodată, ca fiind cel care, dîndu-le naștere, le și devoră: aceasta este interpretarea hermetică a dublului aspect al lui Saturn, rege al „Vîrstei de Aur" (vom vedea că ea are legătură, între altele, cu starea primordială, spirituală, a corporalității) și devorator al propriilor săi fii.

b) În al doilea rînd, avem o *ființă apoasă* („fluidică"), numită și *lunară*: a lui Mercur, sau Mercurul în sens restrîns ☿,

---

[142] Pentru Plumbul Negru despre care „Cei Vechi vorbesc ca de baza substanței" cf. ZOSIMA, text din CAG, II, 223.

și a Lunii. Trebuie să facem aici legătura cu noțiunea generală de „dublu": cu acel *ka* egiptean, „suflul oaselor", și cu acel *ob* al ezoterismului ebraic, cu *lasa* etruscă, cu „forma subtilă" (*sūkṣmaśarīra*) și cu *prāṇa* hindus etc. Ea este „viața" ființei corporale saturniene, pentru care ea trebuie considerată ca purtătoare a energiilor neamurilor, a moștenirii „strămoșilor primordiali" (relația „dublului" cu totemul la oamenii primitivi).[143] Ceea ce este scheletul pentru prima ființă, este pentru această a doua ființă sistemul nervos și glandular *alb*, prin care ea exercită o influență modelatoare. În ceea ce privește conștiința, ea reprezintă ușa prin care exteriorul pătrunde în interior: Mercur este sediul sensibilității, este oglinda în care apar fantasmele lucrurilor (de unde relația ei cu puterea *imaginației*)[144], dar și ele se produc prin intermediul primei ființe (percepție fizică normală) sau direct (percepție fizică paranormală).

c) Avem apoi Mercurul unit cu Focul, o ființă „fluidică" mai subtilă, mai necorporală, mai specializată prin întrepătrunderea ei intimă cu principiul „Suflet" potrivit semnului ☿ deja explicat. De altfel, așa cum focul, în contact cu apa, dă naștere stării gazoase sau aeriene, tot așa, acestei ființe, desemnate totuși, adesea, de către cei vechi drept corp sau formă ignică, trebuie să-i recunoaștem corespondența cu acel element Aer 🜁, înțeles deja de noi ca o oprire a puterii pure a Focului △. Ea este purtată de sîngele *roșu*, furnizează *căldura* vitală sau animală și orice capacitate de mișcare, la fel cum anteriorul ☿ este principiul „luminii eterice" propagat în sensibilitate și care vitalizează nervii *albi*.

d) În sfîrșit, avem o *ființă intelectuală*, care este Soarele și Aurul în om. Ea este centrul ☉, principiul unei stabilități spirituale, radiant, și nu inert, origine primă a tot ceea ce, prin ☿ și ☿, ajunge pînă la complexul teluric, pentru a-l

---

[143] Cf. L. LÉVY-BRUHL, *L'Âme Primitive*, Paris, 1927, pp. 238–249.

[144] De aceea AGRIPPA (*De Occulta Philosophia*, II, 28) face ca imaginației să-i corespundă Apa, iar Pămîntului simplele simțuri.

mișca și a-l face viu într-un sens superior. Supraindividuală în ea însăși, ea dă naștere individualității, funcției Eu. Ea este νοῦς, potrivit concepției elene despre Mistere, este puterea primă a Focului („Focul Pietrei" din textele alchimice arabe), este „sufletul care stă și nu cade" al lui Agrippa[145]. Ceea ce în *Corpus Hermeticum* este numit „esență necorporală, care nu se mișcă nici în ceva, nici spre ceva, nici pentru ceva, deoarece ea este o forță primă, iar ceea ce este înainte nu are nevoie de ceea ce urmează", „esență avîndu-și scopul în ea însăși"[146], se identifică cu acest principiu[147].

Acestea sînt cele Patru în om — și acestea sînt centrele în care poate avea loc cunoașterea Elementelor hermetice. Ele sînt forme distincte, și totuși prezente și active în om simultan, prima în sens spațial, celelalte trei în sens non-spațial, ca stări deosebite de corp (în înțelesul obișnuit) și de materia fizică. Omul normal nu are o conștiință clară a lor: în el acestea sînt contopite într-o senzație generală (așa-zisa cenestezie), în care apar fantasme senzoriale și imagini reflectate și foarte rar *acte* ale principiului ignic și ale viziunii *concentrice* („ciclopice") solare. Aceasta este, potrivit expresiilor din texte, starea impură a „mysti"-lor, întunericul „mormîntului lui Osiris" (Osiris = ☉): confuzia „haosului nostru filozofic", din care cel ce se dedică Artei hermetice trebuie să extragă alchimic diversele naturi. Abia după aceea apar, ca niște treziri și reintegrări, cele patru posibilități de contact metafizic cu Elementele. Însă trebuie amintit imediat că sistemele organice (osos, nervos, sanguin), puse în relație cu diferitele ființe, nu *sînt* aceste ființe, ci manifestări, apariții ale acestora în sînul ființei pămîntești saturniene.

---

[145] AGRIPPA, *op. cit.*, III, 44.

[146] Tratat despre *Fecioara Lumii*, III (text din MEAD, pp. 239, 245).

[147] În expunerea acestei cvadripartiții l-am urmat pe G. KREMMERZ, *Fascicolo D della Miryam* și *I Dialoghi sull'Ermetismo*, Spoleto, 1929, pp. 6–7, 11, 116. Am preferat să-l cităm direct pentru a-l ajuta pe cititor să se descurce mai bine în meandrele simbolismului textelor, pe care el îl explică.

Aceasta din urmă este, în termeni alchimici, „densul"; ansamblul celorlalte constituie „subtilul" sau „volatilul" în sens larg): Pămîntul și Cerul.

Așadar, „Asemănătorul îl cunoaște pe asemănător". Așa cum, cîtă vreme e amalgamat cu ființa Pămîntului, omul nu cunoaște decît aspectul Pămînt al lucrurilor și al celorlalte ființe — aspectul lor sensibil și corporal —, tot așa în ființa lunară extrasă din „mormînt", despuiată, el va cunoaște Apa, nu apa vulgară, ci cea vie, luminoasă și permanentă a Înțelepților, și va concepe orice lucru sub forma „Apei" (percepție subtilă), iar Aerul și lucrurile guvernate de Aer — „Vulturii" — le va cunoaște în ființa lui ☿ și, în sfîrșit, în însuși centrul lui, reintegrat în puritatea solară a lui ☉, „suflet care stă și care nu cade", se va naște o viziune simplă și universală, aceea „ciclică" sau „ciclopică", cuprinsă în „sferele Focului". Acolo va acționa homerica „baghetă a lui Hermes", la a cărei atingere totul este transmutat în starea Aurului simbolic (adică, sub acest aspect, o trecere de la perceperea obișnuită a lumii la aceea a lui κόσμος νοητός — a lumii inteligibile).[148]

---

[148] În texte, diferențierea între ☿ și ☿ este făcută adesea cu ajutorul simbolului a două „fumuri" sau a doi nori de „vapori", unul alb și altul roșu, care se degajă din piatră (corp) sau de-a dreptul din două pietre, una albă și alta roșie, din doi arbori, unul lunar și altul solar (COSMOPOLITUL, BRACCESCO, *Clef de la Grande Science* etc.), a două Mercururi, occidental și oriental, unul Spirit, iar celălalt corespunzător Sufletului (CMA, III, 208). Ultimul este *venin*, dacă nu cumva este îmblînzit — „răcit" — de celălalt Mercur ☿ (*ibid.*): „venin", „foc mistuitor" și „vultur" (Prometeu) sînt echivalente în tradiție; pentru aceasta cf. *Corpus Hermeticum* (X, 17–18): „Cînd principiul intelectual (νοῦς ☉) se eliberează de corpul de *Pămînt* îmbracă de îndată haina lui de *Foc*, pe care nu putea să o păstreze [în întregime] cînd locuia în acest corp de *Pămînt*, căci *Pămîntul* nu suportă *Focul*... De aceea *Apa* (☿) înconjură *Pămîntul* și formează un bastion pentru a-l feri de *Foc*." AGRIPPA, *De Occulta Philosophia*, III, 37: „În coborîrea sa, Sufletul îmbracă un corpuscul celest și *aerian* pe care unii îl numesc vehicul eteric, alții car al Sufletului. Cu ajutorul acestuia el se strecoară

O ultimă chestiune, legată de simbolismul hermetic al *culorilor*. După negrul propriu Pămîntului, Plumbului întunecat și lui Saturn, avem *albul* lui ☿, Luna sau Venus[149], *roșul* lui ☿ și culoarea aurie a lui ☉. Vom vedea că fiecăreia dintre aceste culori îi va corespunde o fază a operei hermetice care angajează tocmai principiul corespunzător. În plus, simbolismul se răsfrînge și asupra celor patru regnuri ale naturii, privite ca simboluri și manifestări ale forțelor corespunzătoare. În ființa telurică omul poartă regnul *mineral*, în cea lunară, „Apa noastră", regnul *vegetal* (de unde înlocuirea culorii *albe* cu *verdele* vegetației), în cea ignică, regnul *animal*, pentru a fi, în sfîrșit, el însuși și a nu se reprezenta decît pe sine însuși în ființa intelectuală sau în „Sulful necombustibil" ☉. În cadrul viziunii asupra lumii căreia îi aparține hermetismul este vorba de corespondențe *deopotrivă reale, magice și simbolice*, regnurile naturii, stările materiei, sistemele corpului și ale con-

---

mai întîi în punctul median al inimii, care reprezintă centrul corpului omenesc, iar de acolo se răspîndește în toate părțile și în toate mădularele; ceea ce el a fost unindu-și carul cu căldura naturală (☿) prin intermediul căldurii Spiritului născut din inimă, iar cu ajutorul acestei călduri el se cufundă în umorile (☿) prin care el aderă la mădulare în același fel cum căldura *Focului* aderă strîns la *Aer* și *Apă*, chiar dacă se îndreaptă spre Apă (☿) prin Aer (☿)." Pentru alte referiri la corelațiile cu sîngele etc., CMA (text siriac), II, 315; *Cartea lui Ostanes*, CMA, III, 120; *Corpus Hermeticum*, X, 13. ZOSIMA, CAG, 133; *De Signatura*, XI, 10; *Cartea Mercurului Oriental*, CMA, III, 212 etc. La BÖHME poate fi semnalat un simbolism foarte expresiv: corpul eteric ☿ este asimilat unui „ulei" în care, arzînd, calitatea ignică ♆ devine strălucire, lumină a vieții, „viață de bucurie care înalță totul". Toate bolile nu sînt decît „stricăciune otrăvitoare" a acestui ulei: la stingerea luminii lui corpul se descompune. Asupra alterării „apoase" a acestui ulei datorită „căderii", despre care vorbește și BÖHME (*De Signatura*, VI, 3, 23, 25, 28; VII, 2), ceva mai încolo.

[149] Uneori în locul *albului* se află *verdele*, prin analogie cromatică referitoare la energiile vieții vegetative.

științei umane trebuind privite ca manifestări diferite ale acelorași principii metafizice.

14. Planetele

Același lucru se poate spune în privința unei alte doctrine, pe care hermetismul o are, de asemenea, în comun cu anumite tradiții străvechi: aceea a celor Șapte, înfățișate, în ea, în mod precumpănitor, prin simbolurile celor șapte planete.

Metafizic, Șaptele exprimă Treiul care se adaugă lui Patru, adică, potrivit sensului de-acum cunoscut al acestor simboluri numerice, este manifestarea principiilor creatoare (triada) în raport cu lumea alcătuită din cele patru Elemente (3+4): expresia deplină a lui *natura naturans* în act.[150] Aceste șapte principii sînt deopotrivă interioare și exterioare[151], se află în om și în lume, în aspectul vizibil și în cel invizibil al amîndurora. În doctrină ele suferă uneori o dedublare, care este fie aceea în aspectul Soare („ființă") și aspectul Lună („energie") al fiecărei puteri în parte (de unde simbolurile hermetice ale celor doi arbori cu cîte șapte ramuri sau șapte fructe fiecare, *arbor solis et arbor lunae*), fie aceea în septenarul ce există în sine însuși și un septenar ce se naște cînd intervine „căderea" și o dată cu dominația elementului Pămînt.

Cît despre referințe, putem începe cu aceasta, din *Corpus Hermeticum*: „Ființa intelectuală, zeu masculin și feminin [androginul primordial constituit din ☉ și ☾], care e Viața

---

[150] Cf. *Cartea Milei*, CMA, III, 168: „Opera este făcută de *șapte lucruri*: spiritualul, corporalul (☉ și ☾), combinarea lor, provocată în Aer, Apă, Foc și Pămînt."

[151] J. BÖHME, *De Signatura*, IX, 8: „Atît în natura eternă cît și în cea exterioară există șapte forme, pe care vechii înțelepți le-au indicat prin numele planetelor."

și Lumina, dă naștere prin Logos unei alte inteligențe creatoare, zeu al Focului și al Fluidului, care la rîndul său plăsmuiește *șapte* slujitori ce închid în cercurile lor lumea sensibilă. Puterea lor se numește Destin — εἱμαρμένη."[152] Aici, în timp ce ultima frază trimite la tradiția transmisă de Platon în legătură cu Roata Destinului, alcătuită din *șapte* sfere rotitoare guvernate de „fiicele necesității", distincția care o precede leagă o asemenea necesitate de opera unui zeu secund, dincolo de al cărui tărîm există însă acela, mai înalt, al ființei intelectuale „androgine". Iar cele șapte principii pot fi asumate ele însele în funcție de acest tărîm. De altfel, acelei ambianțe gnostice și marcate de Mistere în care au prins formă textele alchimice grecești îi era proprie tocmai învățătura legată de două septenare, unul inferior, numit, „septuplul șarpe, fiu al lui Ialdabaoth (un nume pentru «zeul secundar»)", celălalt superior și celest, care poate fi pus în mod global în corespondență cu sfera a *opta* (acel „dincolo de cei Șapte") sau a *ogdoadei*[153], plasată și ea de către Platon deasupra celor ale „necesității"[154], numită de Valentin Gnosticul „Ierusalim Ceresc"[155] și considerată într-un papirus gnostico-hermetic drept Numele Sfînt, cele Șapte fiind aici vocalele grecești înțelese ca simboluri ale celor „șapte ceruri", al Optulea fiind „monada" sau „unitatea de *altfel*", care le reia la un nivel superior, astfel încît ar putea exista aici o relație și cu schema stelelor cu opt raze

---

[152] *Corpus Hermeticum*, I, 9. Pentru sensul Fluidului și al Focului despre care este vorba în acest pasaj, cf. HIPPOLIT, *Philosophumena*, VI, 7–8: „Prin Fluvii s-a desemnat elementul umed al zămislirii, iar prin Focul năvalnic dorința zămislirii." În ce privește starea superioară, în acest text se vorbește și de „un om nou, care e androgin", exact ca în *Corpus Hermeticum*.

[153] *Apud* IRINEU, *Contra Haeres.*, I, xxx, 5.

[154] PLATON, *Republica*, X, 614 *c*.

[155] *Apud* HIPPOLIT, *Philosophumena*, VI, 32. Cf. § 49, unde se prezintă învățătura lui Marcu gnosticul despre corespondențele cu vocalele grecești.

ce apar în *Crisopeea Cleopatrei*[156]. Invers, poate fi urmărit mai ales septenarul superior, înțelegînd prin ultima dintre cele șapte forme substratul septenarului inferior, născut cu ajutorul „Pămîntului" simbolic. Astfel, Böhme vede în al șaptelea principiu „natura", expansiune (exteriorizare) a celorlalte șase, deci al șaptelea ar fi „corpul", iar celelalte ar fi „viața" lui (în sens transcendent): „Al șaptelea spirit este spiritul-izvor al naturii. Născut, devine mamă a celorlalte șapte: le cuprinde în sine pe celelalte șase și le dă naștere la rîndul său [le manifestă, adică, în propria-i formă, făcînd din ele apariții naturale: de exemplu cele șapte planete vizibile, simboluri sensibile ale celor invizibile], întrucît esența naturii și a corpului există în al șaptelea... În el, una din cele șapte forme ale naturii le domină pe celelalte și fiecare colaborează potrivit propriei forțe esențiale, naturalizîndu-se în corp potrivit rangului său"[157] — aici „corp" trebuind să fie luat, firește, în sensul cel mai larg, care-l cuprinde pe cel uman tangibil doar ca pe un caz particular al său.

Aceste doctrine, care se prezintă sub formă de mituri și de descrieri ale entităților cosmice, trebuie corelate cu semnificații și posibilități ale experienței lăuntrice. Iar asta, în primul rînd în ce privește diferențierea unui septenar de celălalt. În acest sens, putem relua textul hermetic citat mai sus[158], unde se spune și că omul, trezindu-se în el voința de a crea, a vrut să depășească limita sferelor necesității și să întreacă puterea aflată în Foc. Este vorba, cum se vede, de o variantă a mitului prometeic, care și el se încheie printr-o „cădere": omul, „aflat mai presus de armonie [adică de ordinea universală, unitate a diferitelor legi și condiții naturale], a devenit sclavul armoniei. Deși hermafrodit ca și

---

[156] *Papirusul V de la Leyda*, în BERTHELOT, *Introduction à l'étude de la Chimie*, ed. cit., p. 17. Cf. CAG, III, 302.

[157] BÖHME, *Morgenröte*, XI, 46; XVI, 5, 8; *De Signatura*, XIII, 1.

[158] *Corpus Hermeticum*, I, 12.

Tatăl, și mai presus de *somn*, rămîne dominat de somn."[159] Însă „somn" e o expresie ezoterică folosită în mod tradițional pentru a desemna conștiința apăsată de condiția corpului animal, în antiteză cu simbolul *Celui Trezit* pentru Cel Inițiat, cu opera de *distrugere a somnului — nidrā-bhaṅga* — din textele hinduse, cu „natura intelectuală *lipsită de somn*" — ἡ φύσις ἄγρυπνος — despre care vorbește Plotin. La fel ca și *avidyā* buddhistă, acest „somn" simbolic poate fi considerat și un echivalent al „uitării" — λήθη — grecilor. Macrobius[160] transmite tradiția împărțirii „materiei" — ὕλη — în două părți, dintre care una, ambrozia, este substanța vieții zeilor, iar cealaltă, băutură a sufletelor, constituie apa rîului Lethe, adică apa *uitării*; și, evident, această tradiție ne ajută să înțelegem sensul doctrinei celor două septenare.

Nu este vorba de două planuri cu adevărat distincte, ci de una și aceeași realitate în două moduri diferite de a fi[161], iar ceea ce ne conduce de la un mod la celălalt este evenimentul relatat în *Corpus Hermeticum*, întrucît epilogul lui este „starea de somn", „uitarea", pierderea conștiinței spirituale, alterarea principiului celui mai profund. La un discipol al lui Böhme, Georg Gichtel, această învățătură este explicită. El vorbește de un foc (adică de o putere-Eu) care, separîndu-se de Lumină (vitalitatea difuză), devine *aviditate*: cu văpaia lui el mistuie atunci orice „umiditate uleioasă", drept care lumina se stinge[162] și ia naștere un precipitat *negru* (este culoarea lui Saturn, al cărui vîrf întunecat, într-o ilustrație a lui Basile Valentin, este îndreptat tocmai spre principiul *Corpus*). Ceea ce este înlocuit, într-un *somn*

---

[159] *Corpus Hermeticum*, I, 12–15.

[160] MACROBIUS, *In Somnium Scipionis*, ed. Eyssenhardt, Leipzig, 1893, pp. 531 și urm.

[161] În tradițiile de obîrșie asiriană, cei șapte zei ai Adîncului sînt greu de distins de cei cerești (cf. HUBERT-MAUSS, *Mélanges d'Histoire de la Religion*, Paris, 1929, p. 114), ceea ce arată că și aici este vorba de un singur plan în două moduri de manifestare diferite.

[162] Vezi nota 152 de la p. 74.

Gichtel foloseşte chiar această expresie), de către corpul *negru* pămîntesc, „sediu al unei pofte nesăţioase, al bolii şi al morţii", este „stricăciunea corpului luminos paradisiac". Mort lăuntric, continuă Gichtel, Sufletul (acel Foc originar) devine „infernul" în care acţionează stricăciunea veşnică. „Iar atunci apar *şapte* dihănii, fiice ale Dragonului de Foc, Spiritul-acestei-lumi, care sînt sigiliile ce-i împiedică pe cei ne-renăscuţi să simtă Focul divin."[163] Se ştie, de altfel, că figuri de dragoni cu *şapte capete*, păzitori ai „peşterilor" (adică ai *intrărilor* în interiorul „Pămîntului", în stările profunde ascunse în corporal) sau ai „comorilor" (Aur sau *pietre preţioase*: încă în gnosticism, ca, mai tîrziu, în alchimie, nestematele semnifică adesea „puterile"), au pătruns pînă şi în basmele populare. Potrivit mithraismului, Sufletul, pentru a se elibera, trebuie să străbată şapte sfere, marcate prin şapte porţi, la fiecare din acestea stînd de pază un înger al Zeului Luminii: echivalenţă a „sigiliilor" care împiedică realizarea spirituală a septenarului superior (cele şapte „ceruri").[164] De altfel, fiecărei porţi îi corespunde un grad al iniţierii mithraice, ceea ce confirmă faptul că este vorba nu de abstracţii teologice, ci de aluzii la forme transcendente ale conştiinţei, blocate de puterea care acţionează în cel ce a fost învins de „somnul" simbolic.[165]

---

[163] G. GICHTEL, *Theosophia Practica*, ed. 1736, II, 50, 18, introd. ; 3, 6. BÖHME, *De Signatura*, XII, 30: „*Arborele* se împarte în *şapte* ramuri: este viaţa. Blestemul lui Dumnezeu s-a abătut asupra celor şapte forme."

[164] Cît despre cele două aspecte ale aceluiaşi septenar superior, în funcţie de aspectul ☉ sau ☾ al fiecăruia din cele şapte principii, pot fi puse în corespondenţă aici cele două grupuri de zei, unii imobili şi ficşi (☉), ceilalţi aflaţi în mişcare (☾), cu care — potrivit lui *Corpus Hermeticum* (X, 7) — intră în contact sufletele venite din nemurire; iar cei dintîi ar constitui „gradul suprem al slăvitei iniţieri a sufletului".

[165] Putem trimite la o ilustraţie din ediţia germană a lui *Crede Mihi* de NORTHON, în care poate fi văzut un androgin care *doarme* într-o grădină închisă şi Mercur în picioare lîngă el. În schimb, condiţia spirituală opusă este înfăţişată în ilustraţia din *Rosarium Philosophorum* (*Artis Auriferae*, II, 291), care îl reprezintă pe androgin *deasupra* Lunii (adică pe Mercur), avînd în mînă un arbore cu două perechi de cîte *şapte* fructe.

15. Centrii vitali

Trecem la cele „Șapte" în om. Corespunzînd analogic regiunii planetare, intermediare între Pămînt și Cer, ceea ce hermeticii numesc Spirit — ☿ și ☾, „corpul vieții" — va prezenta totodată corespondențe și codificări pentru fiecare dintre planete. „Există în noi energii analoge acestor puteri ale diverselor planete", arăta același Plotin.[166] Pe această cale se ajunge la doctrina ezoterică referitoare la cele șapte puncte prin care forțele superioare irump în complexul corporal, devenind curente vitale și energii specifice omului.[167] Dar pe calea dublei direcții pe care o face posibilă orice punct de trecere, sau „poartă", acești șapte centri, care, în mod normal, acționează în sensul transformării în circuite umane a energiilor non-umane, pot fi asumați ca o funcție contrară, adică pentru a ajunge de la uman la non-uman, ceea ce echivalează cu sensul mai sus-amintit al trecerii prin cele șapte porți, al ruperii celor șapte sigilii, al urcării în cele șapte sfere cerești și așa mai departe.

Pentru a găsi această învățătură într-o formă completă și explicită trebuie să ne întoarcem la tradiția hindusă, în care centrii sînt numiți *cakra*, roți (în relație cu mișcarea turbionară a energiilor însuflețitoare iradiate de fiecare din ei), dar și *padma*, adică *lotuși*. Însă lotusul (la fel ca *roza* în hermetism sau, mai general, ca *floarea*) este un simbol ce se

---

[166] PLOTIN, *Enneade*, III, iv, 6.

[167] Pe această bază trebuie înțeleasă diferențierea energiilor care, deși totdeauna „nemuritoare", oricare ar fi corpul în care acționează, sînt totuși universale sau particulare în funcție de faptul dacă lucrează în corpuri „divine" sau „muritoare", în care iau aspectul de „senzații" (*Corpus Hermeticum*, κόρη κόσμου, ed. cit., pp. 214–215). DELLA RIVIERA (*Il Mondo Magico*, ed. cit., 19) spune că „virtutea divină, o dată cu insuflarea în indivizi din fiecare specie, cărora le-a dat viață, ființă, formă și stabilitate, în chiar clipa aceea își pierde natura universală... Drept care în zadar și inutil este căutată în afara Centrului în Centrul conținut."

găsește și în tradițiile caldeo-egiptene și minoice, unde adesea este asociat cu „cheia vieții", cu semnificația de înviere, de palingenezie, de trezire: „înflorirea" celor șapte forme superioare eliberate de piedica pe care o constituie pentru ele Pămîntul omenesc — corpul — înseamnă recucerirea ființei integrale și spirituale a Aurului.

Așadar, diversele forme ale simbolismului hermetico-alchimic în care, într-un fel sau altul, apar cele Șapte, sînt susceptibile, în ordine microcosmică, de a fi interpretate în sensul unei asemenea doctrine. Însă referirea la puncte determinate ale corpului (referire nu în sens spațial grosier, ci de „corespondență funcțională"), atît de riguroasă în Orient[168], în hermetism apare foarte rar. Indicația cea mai explicită, și destul de asemănătoare cu învățătura hindusă în chestiune, se găsește în a patra ilustrație anexată la *Theosofia Practica* a lui Georg Gichtel: sînt indicate aici regiunea creștetului capului, frontală, laringiană, cardiacă, lombară, ombilicală, sacrală, cu ideogramele hermetico-astrologice ale planetelor marcate într-un anumit punct al fiecăreia dintre regiunile amintite. Întrucît figura reprezintă „omul pămîntesc, natural și întunecat", este vorba de septenarul inferior. Tot în această figură o spirală pleacă de la Saturn (simbol al stării de bază, corporale și „pămîntești", în care se manifestă celelalte principii sau planete) și, printr-o mișcare de învăluire, trece prin toți ceilalți centri, ajungînd la inimă, unde se poate vedea un șarpe încolăcit în jurul principiului Soare ☉: este vorba de o reprezentare a procesului de „cădere", desfășurat pînă la nivelul legăturii prin care puterea Eului nu se manifestă decît în forma vulgară, foarte îndepărtată de Aurul viu sau de Soarele Înțelepților, a personalității umane. O egală depotențare are loc în fiecare dintre ceilalți centri, în aceeași ilustrație fiecare dintre aceștia fiind însoțit, de fapt, de numele unei *pasiuni*. Există aici, în

---

[168] Cf. J. EVOLA, *Lo Yoga della Potenza*, ed. a III-a, Edizioni Mediterranee, Roma, 1969, pp. 187 și urm.

mod evident, o echivalență cu doctrina elenistică privind coborîrea simbolică a Sufletului prin sferele planetelor, în fiecare dintre acestea el îmbrăcînd „haina" unei anumite pasiuni sau a unei calificări a energiilor în funcție de influența lor. Sensul lăuntric este același: decăderea puterilor omului primordial la nivelul unor obscure energii corporale ascunse în subconștient și la al unor psihologisme periferice, pasive, desprinse de spiritualitatea cosmică, pînă la starea despre care s-a spus: „Acest suflet jalnic, necunoscînd ce este, devine sclavul corpurilor cu formă ciudată, în condiții triste, purtînd corpul ca pe o povară, nu ca unul care stăpînește, ci ca unul care este stăpînit."[169]

De acum putem vedea însă care este calea inversă, indicată prin cuvinte clare de *Corpus Hermeticum*[170]: desprins de natura irațională, Sufletul parcurge din nou sferele planetelor, „dezbrăcîndu-se" de ceea ce aparține acestora, depășindu-le, reînnoind, adică, cutezanța amintită mai înainte, a transcenderii stăpînilor Destinului, care l-a dus la cădere. Ajungînd — „îmbrăcat numai în propria-i putere" — în a *opta* stare, care e simbolul regiunii stelelor fixe, numită sfera „identității" sau a lui „a fi tu însuți" — καθ' ἑαυθό —, în opoziție cu sferele depășite, numite ale „schimbării" sau „diferenței" — κατά τὸ ἕτερον. Acolo, dincolo de cele Șapte, este sălașul „celor ce sînt"[171] și nu mai „devin".

---

[169] *Corpus Hermeticum*, X, 8.

[170] *Ibid.*, I, 22–26, 43.

[171] În unele texte, sfera a șaptea, mai degrabă decît a opta, are aceeași semnificație; în legătură cu ceea ce am spus în introducere (pp. 29–30) are o semnificație aparte definiția stării a șaptea, luată în sensul aceleia cunoscute de „cel ce se ține pe picioare, care s-a ținut pe picioare, care se va ține pe picioare" (HIPPOLIT, *Philosophumena*, VI, 13). Cîteva convergențe: sensul ezoteric al celei de-a *șaptea* zile biblice, de „odihnă" (acea *pax* inițiatică), după celelalte *șase*, de lucru. Horus, zeul care reușește să-l învingă definitiv pe dragonul Tifon, este al *optulea* fiu al lui Isis, care a căutat părțile virile (puterea lui Osiris) îmbrăcată în *șapte* „veșminte" *negre*. Osiris, „bărbatul primordial", rupt în bucăți sau mutilat de dragon, reîntregit de Horus, este, apoi,

Acolo se ajunge în posesia Științei transcendente. Acolo au loc „nașterea după esență" — ἡ οὐσιώδης γένεσις — și „transformarea în zeu". Acolo ne transformăm în acele ființe, devenim ele. O dată ce „necesitatea" care domnește în sferele inferioare a fost asimilată cu șuvoiul Apelor, simboluri ale acestei realizări vor fi figurile celor „Salvați din Ape", ale celor ce „merg pe Ape"[172] și, de asemenea, „traversarea Mării" sau „a curentului" (de unde și toate varietățile simbolismului „navigației") și înaintarea împotriva curentului. Aceasta din urmă este, potrivit lui *Corpus Hermeticum*, direcția cea bună pentru a atinge starea „celor ce sînt în Gnoză" — οἱ ἐν γνώσει ὄντες —, „unde nimeni nu se mai îmbată"[173], aici

---

asimilabil vedicului Prajāpati, care, după ce a creat Apele (Ape = Dragon), s-a asimilat lor (dizolvare) și pe urmă a ieșit din ele sub formă de sămînță de aur (*Rg-Veda*, X, 121; I, 7).

[172] Cf. G. POSTEL, *Clavis Absconditorum*, XV, 16, care vorbește despre „legea harului ce i-a scos pe oameni din Apele lumii" și care se referă la simbolul lui Cristos, cel ce „merge pe mare *ținut în picioare doar de propria-i putere*", expresie identică celei folosite de *Corpus Hermeticum* pentru cei ce ajung în a opta stare.

[173] *Corpus Hermeticum*, VII, 2. Același simbolism este foarte des întîlnit în Orient: cf. *Dhammapada*, 86 (unde traversarea curentului este explicată ca trecere dincolo de împărăția morții); 348, 370 (unde ascetul care a depășit cele „cinci obstacole" este asimilat celui care a traversat oceanul); *Suttanipāta*, III, 6, 36, *Kaṭha-Upaniṣad*, I, iii, 2. „Mersul împotriva curentului" este o expresie tehnică pentru acea „puritate" a inimii ce duce spre stări fără formă — *arūpa* (*Dhahmmapada*, 218). Gnostic, Isus a fost considerat ca unul dintre cei ce „au făcut ca șuvoiul să meargă în sus" (*Philosophumena*, V, 7–8). Cf. ilustrația de la p. 192 din *Chymica Vannus* (ed. cit.): un om începe să traverseze un rîu, iar pe celălalt mal se pot vedea ființe „înaripate" (stări „ale Aerului") și, în plus, mai e și o corabie în drum spre un *litus secretus*. Cele două direcții simbolice ale Apelor sînt date într-un comentariu gnostic la HOMER (*Odiseea*, XXIV, 9–12): Oceanul, tată al oamenilor și al zeilor, a curs, iar apoi a curs din nou în sens contrar; îndreptîndu-se în jos a dat naștere neamului oamenilor, îndreptîndu-se în sus, spre *piatra albă* (Leucada), celui al zeilor, la care se referă expresiile „Șapte Zei" și „Omul Androgin care se află în fiecare" (*apud* HIPPOLIT, *Philosophumena*, V, 7–8).

beția corespunzînd, evident, somnului simbolic, uitării, puterii apelor rîului Lethe și așa mai departe.

16. Cele Șapte, Operațiile și Oglinda

Doctrina a cărei schemă am dat-o pînă acum ne permite să ne orientăm în meandrele unui simbolism al literaturii alchimice care, altfel, e aproape de nepătruns. Îl vom însoți pe cititor în unele din aceste meandre, ca să se familiarizeze cu limbajul secret.

Încă Ostanes[174] vorbește de *șapte* distilări necesare pentru a obține din *șerpii* de pe muntele Olimp și de pe alți munți[175] „Apa divină" care-i ucide pe cei vii și îi învie pe morți (stările profunde îngropate de conștiință în forma pămîntească)[176]. Același lucru îl va spune Raimundus Lullus despre prepararea apei-vieții, care e „solventul" ce trebuie folosit în operații: „Această menstră trebuie *rectificată* [dusă de la — la | = învierе[177]] de *șapte* ori, aruncînd de fiecare

---

[174] CAG, II, 261; III, 250.

[175] În legătură cu „muntele" vezi la p. 162. „Șerpii" simbolizează aici puterile existente „în sînul Pămîntului". Același simbolism într-o ilustrație a lui ABRAHAM IUDEUL (*Givry*, p. 397): un munte, *șapte* peșteri, *șapte* șerpi. Jos, doi grifoni care se devoră reciproc arată că antagonismul puterilor, despre care am vorbit deja (p. 60), dă naștere corpului ca neutralizare pietrificantă; sus, pe culme, un Arbore cu ramuri *de aur* și *flori, albe* și *roșii* (reînfloriri în ☿ și ☿).

[176] J. BÖHME, *De Signatura*, XII, 31, spune că cele *șapte* forme ale vieții omenești trebuie mai întîi ucise și apoi trezite la o viață nouă. În figurile lui ABRAHAM IUDEUL (*Givry*, p. 297), uciderea are drept simbol „uciderea pruncilor" — *șapte* copii sînt uciși, iar sîngele lor va servi la baia (la „spălarea") Regelui și Reginei, ☉ și ☾. În alchimia hindusă se prescrie de asemenea să se „ucidă" de șase ori Mercurul pentru a se transforma Arama în Aur (P. G. RĀY, *History of the Hindu Chemistry*, Londra–Calcutta, 1902, I, pref., 46; II, pref., 39–44).

[177] Vezi pp. 116 și urm.

dată reziduul."[178] Flamel[179] atrage atenția că, pentru a purifica într-adevăr „capul lepros al corbului", trebuie să-l cufunzi de *șapte* ori în șuvoiul regenerator al Iordanului. Despre o aceeași spălare vorbește Pernety[180], adăugînd că este vorba de trecerea prin cele *șapte* planete, care se realizează prin *șapte* operații succesive ce duc la diferite stări ale Mercurului, simbolizate de diverse metale alchimice, pînă la starea de Aur (starea „celor-ce-sînt" dincolo de sferele schimbării și ale devenirii). În *Marea Carte a Naturii* se vorbește despre un zăgaz care împiedică Apele să pătrundă într-o grădină: zăgaz peste care se trece, călăuză fiind un băiat ce nu e „fiu al omului" și care poruncește: *„Despoaie-te* de veșmintele tale", ceea ce capătă un sens explicit o dată cu cele *șapte* trepte ale „ispășirii" despre care se vorbește pe urmă.[181] La fel, în *Chemische Hochzeit von Christian Rosenkreuz* a lui J. V. Andreae vedem cum candidații la „nuntă" trebuie să treacă proba celor *șapte* greutăți, și tot *șapte* sînt, apoi, etajele turnului palatului regal unde are loc învierea Regelui și a Reginei (☉ și ☽).[182] De *șapte* ori — potrivit lui Philalethes — trebuie să se rotească Porumbeii lui Venus, fiindcă „în numărul șapte se află orice desăvîrșire"; iar altundeva: „Trebuie să purificăm Mercurul cel puțin de *șapte* ori. Atunci baia pentru Rege e gata"[183] — prin „baie"

---

[178] R. LULLUS, *Clavicula*, § XVI; cf. *Theatrum Chemicum*, IV, 334.

[179] *Cartea lui Synesios*, BPC, II, 190; FLAMEL, *Figures Hiéroglyphiques*, IV, BPC, II, 243.

[180] *Dictionnaire mytho-hermétique*, 301.

[181] Trad. it., Todi, 1921, pp. 7–8, 13, 20. În ce privește Zăgazul se poate aminti din nou tradiția deja citată (*Philosophumena*, V, 7) care vorbește de un zid în spatele căruia se află „Omul lăuntric", cel ce provine din „Omul primordial ceresc Adamas", căzut într-o alcătuire de lut și de argilă în care „a uitat totul" (somnul, uitarea etc).

[182] *Chemische Hochzeit*, trad. fr., Paris, 1928, p. 36. Dimpotrivă, celălalt septenar e numit de BÖHME, *De Signatura*, X, 63, „castel diabolic" pe care „cavalerul îl va distruge în cele *șapte* împărății".

[183] PHILALETHES, *Epistola lui Ripley*, § LI; *Regulae*, § V.

revenind simbolul „spălării" căreia i se supune cel care, *Rege* fiind prin natura sa, va trebui să domnească din nou. În *Cartea lui El Habîr* se spune: „Spălați de *șapte* ori varul ce nu a fost stins [simbolismul „aridității" avide de Apă]"; „Vă poruncesc să operați asupra cenușilor [adică: asupra a ceea ce rămîne după acțiunea Focului purificator], făcîndu-le să se coacă și stropindu-le ușor de *șapte* ori [aici este vorba de celălalt mod de a fi, celest, al Apei, care acționează în „învieri"]... Prin acest procedeu cenușile devin dulci, bune și frumoase, iar *voi nu vă veți mai vedea moartea*."[184] Uneori „șaptele" ajunge să indice perioade de timp simbolice (zile, ani etc.), care au adesea legătură cu aceeași ordine de idei.[185]

Aceleași *șapte* porți ale Misterului lui Mithra se regăsesc în versiunea arabă a *Cărții lui Ostanes*: într-o viziune născută prin asceză, post și rugăciune, autorului îi apare o ființă care-l conduce pînă în fața a șapte *porți* care păzesc comorile Științei: un animal, ale cărui părți se devorează reciproc (l-am amintit deja la p. 54), simbolizează, în mod vădit, aviditatea care se hrănește din ea însăși, punînd, prin prezența sa, o piedică în calea atingerii stărilor transcendente.[186] Iar cele șapte inițieri se regăsesc în simbolul celor *șapte* trepte ale Scării Înțelepților, reprezentată într-o ilustrație din *Amphitheatrum Sapientiae Aeternae* a lui Khunrath, operă în care există, de asemenea, simbolul unei „citadele filozofice" cu *șapte* vîrfuri, cărora, de altfel, le corespund

---

[184] CMA, III, 95, 114.

[185] Cf. și CAG, II, 287–288, 315, 337. CMA, II, 37, 38; *Cartea lui El Habîr*, CMA, III, 88.

[186] CMA, III, 119–120: Cf. D'ESPAGNET, *Archanum Herm. Philosophiae Opus*, § 52: „Grădina Hesperidelor e păzită de un dragon îngrozitor: încă de la intrare își face apariția o Fîntînă de Apă vie foarte limpede, care iese din *șapte* izvoare și se răspîndește peste tot. Faceți-l pe dragon să bea din ea de un număr magic de ori, adică de *trei* ori *șapte* dăți [cele șapte atribuite celor trei principii], pînă cînd, îmbătat, își leapădă haina spurcată."

șapte operații ale Artei, în timp ce în mijloc se află Dragonul, simbol al „materiei prime". Apoi, vălul obișnuit al misterelor cade aproape cu totul în acest text de alchimie mistică siriacă referitor la „Oglinda" aflată într-un Templu numit chiar „Cele Șapte Porți": „Rostul oglinzii nu era acela de a-i îngădui omului să se privească în ea materialmente: căci odată părăsită oglinda, el pierdea de îndată amintirea propriei imagini. Oglinda reprezintă Spiritul divin. Cînd Sufletul se privește în ea, el vede toate rușinile pe care le poartă în sine și le respinge... Purificat, el imită și ia drept model Spiritul Sfînt, devine el însuși spirit, dobîndește seninătatea și se întoarce neîncetat la această stare superioară în care cunoaștem [divinul] și sîntem cunoscuți de el. Atunci, *devenit fără umbră*, sufletul se descotorosește de legăturile proprii și de cele pe care le are cu corpul... Ce spun, de fapt, filozofii? Cunoaște-te pe tine însuți. Prin aceasta ei se referă la oglinda spirituală și intelectuală. Ce este, așadar, această oglindă, dacă nu spiritul divin primordial? Cînd un om se privește în ea și se vede, își întoarce fața de la tot ce are nume de zei și de demoni și, unindu-se cu Spiritul Sfînt, devine un om desăvîrșit. Îl vede pe Dumnezeu, care se află în el... Această oglindă e așezată deasupra celor *șapte* porți... care corespund celor *șapte* ceruri, deasupra acestei lumi sensibile, deasupra celor douăsprezece case [zodiacul, forțele vitalității animale]... Deasupra lor există acest Ochi al simțurilor invizibile, acest Ochi al Spiritului, care e prezent și se află pretutindeni. Aici se vede acest Spirit desăvîrșit, în puterea căruia sînt toate."[187]

Rezumînd: potrivit învățăturii tradiționale ezoterice, în hermetism numărul șapte exprimă forme transcendente, non-umane de conștiință și de energie, care stau la baza lucrurilor „compuse din elemente". Posibilitatea unui dublu raport cu ele explică doctrina celor două septenare, unul

[187] CMA, II, 262–263.

supus necesității, celălalt atingînd libertatea.[188] Starea de corporalitate fizică în care se află omul este legată de misterul acestei diferențieri a septenarului și, prin „centrii vitali", conține și ea dubla putere a cheilor: aceea de „a deschide" și de „a închide", a hermeticului *solve et coagula*. Purificările, distilările, circulările, despuierile, calcinările, dizolvările, abluțiunile, uciderile, băile, rectificările ș. a. m. d., legate direct sau indirect de numărul șapte, reprezintă, în literatura tehnică hermetică, opera aplicată puterilor, pentru trecerea lor de la un mod de a fi la un alt mod de a fi, „non-uman".

Iată-ne ajunși, astfel, de la partea doctrinară a hermetismului la cea practică. Vom începe, înainte de toate, prin a clarifica o serie de idei și simboluri care ne vor face să înțelegem esența realizării hermetice.

17. Aurul Artei

O idee centrală a Artei Regale este aceea că Hermetistul face anumite operații prin care ajunge la realizare și la desăvîrșire o „materie" simbolică pe care Natura a lăsat-o nedesăvîrșită și potențială și nici n-ar ști, fără acest ajutor al Artei, să o ducă mai departe. Această idee trebuie raportată la ceea ce omul obișnuit se simte a fi aici jos, dar trebuie raportată și la acea poziție, „necunoscută semințiilor dinainte", despre care am vorbit deja și a cărei legătură cu spiritul specific „ciclurilor eroice" am indicat-o, de asemenea, deja.

În ce privește primul aspect, putem cita, în locul a orice altceva, din *De Pharmaco Catholico*: „Natura se odihnește și își încetează lucrul în Aur [în sensul de «Aur vulgar», ce poate fi interpretat drept starea în care forța solară se

---

[188] Cf. *Fecioara Lumii*, III, 255: „Diferența dintre lucrurile stricăcioase și cele eterne, dintre cele corporale și cele necorporale este că unele sînt supuse necesității, iar celelalte există liber."

găsește în omul obișnuit]... Țintă supremă a tuturor metalelor [a tuturor celorlalte ființe ce s-au diferențiat de «matrice»], mai sus și dincolo de care natura singură nu poate duce nici un metal."[189] Dar „oamenii pot ajuta natura și o pot *constrînge* să facă o sforțare dincolo de creațiile ei obișnuite"[190], ajungînd la scopul numit de Geber „limita extremă", „lucrul dificil", „cel mai îndepărtat pe care omul îl poate dori"[191]. Așadar, la alchimiști se stabilește o distincție între acel Aur care este o creație *naturală* și celălalt, care este preparat cu ajutorul *Artei* și care poartă semnul și amprenta „Maeștrilor Puterii"[192]. De aceea, Philalethes spune, alegoric, că dacă Mercurul îl găsim la vînzători, Soarele sau Aurul este *„o consecință a operației și lucrării noastre"*, iar cine nu știe asta, nu *„cunoaște încă subiectul operei noastre secrete"*[193]. Așa cum am arătat la început, Arta hermetică nu e menită *să descopere* Aurul, ci să-l fabrice.

În legătură cu această temă generală, trebuie să explicăm sensul expresiilor de „moarte și înviere", „a-l ucide pe cel viu, a-l învia pe cel mort" și altele asemenea, care sînt și ele motive recurente ale hermetismului.

18. Umbra, cenușile, lucrurile inutile

Pentru a-l face să renască pe cel viu trebuie ca cel mort să moară. Simbolismul morții este, în general, reductibil la acela, deja explicat, al „somnului" și, întrucît sensul acestuia este starea conștiinței obișnuite care-și are baza în corp, pare a se susține ideea — mai mult soteriologico-religioasă decît inițiatică — a corpului ca rău, cădere și negație a spiritului.

---

189 *De Pharmaco Catholico*, IV, 2.

190 SALMON, Introducere la BPC, p. III, Cf. *Triumful Hermetic*, BPC, III, 243.

191 *Cartea Milei*, CMA, III, 188, 185.

192 Texte siriace, CMA, II, 121.

193 *Introitus*, § XVIII.

La drept vorbind, indiciile în acest sens nu lipsesc. În același *Corpus Hermeticum* — ca să pornim de la el — corpul e numit povară și închisoare. Orice suflet este apăsat și încătușat de el: „și totuși, sub acest înveliș, el luptă și gîndește, dar nu sînt gîndurile pe care le-ar fi avut dacă ar fi fost desprins de corp"; în locul „energiilor" el cunoaște doar senzațiile și *pasiunile* care trec prin corp. De aceea, ca o condiție prealabilă pentru obținerea iluminării, a gnozei, este indicată ura față de corp și se spune: „Înainte de toate, trebuie să sfîșii această *haină* pe care o porți, această haină a ignoranței, începutul tuturor relelor, lanț al stricăciunii, vălmășag *întunecat*, *moarte* vie, cadavru senzorial, *mormînt* pe care-l porți cu tine, hoț în propria ta casă, care prin ceea ce iubește te urăște, care prin ceea ce urăște te înșală."[194] În orice caz, aici simbolurile „hainei", „mormîntului", „morții", „întunecimii" („umbra") sînt date tocmai în sensul pe care trebuie să li-l atribuim atunci cînd apar în șaradele literaturii tehnice alchimice.

Iată cîteva corespondențe privind „umbra": „Corpurile [în sensul de subiecte asupra cărora se va exercita opera] au toate o *umbră* și o substanță *neagră* ce trebuie extrasă."[195] În legătură cu Arama simbolică — „metalul" roșiatic cel mai apropiat și mai apt de a fi transmutat în Aur —, Agathodaimon spune: „Sufletul este partea cea mai subtilă, adică spiritul tinctorial [care, asemenea unei tincturi, își răspîndește în toate părțile propria-i «culoare»]; Corpul este lucrul apăsător și pămîntesc înzestrat cu *umbră*."[196] De aceea, Zosima îndeamnă să se opereze pînă cînd Arama nu mai are umbră.[197] „Alungați *umbra* din Aramă", repetă

---

[194] *Fecioara Lumii*, II (p. 214–215); *Corpus Hermeticum*, IV, 5; VII, 2.

[195] *Cartea lui Crates*, CMA, III, 55.

[196] STEPHANOS (CMA, I, 261), cf. nota la B. TREVISANUL, *De la Philosophie Naturelle des Métaux*, BPC, II, 389: „Umbra Soarelui este *corporalitatea* Aurului."

[197] CAG, III, 133; cf. *Texte pseudodemocritiene*, III, 45, 49: PELAGIOS, *ibid.*, 246–247.

arabii.[198] „Arama a fost *albită* [trecere la conștiința lui ☿] și eliberată de umbră... Despuiată de culoarea ei *neagră, și-a abandonat corpul dens și greu.*"[199] Comarios aproape că reproduce expresia din *Corpus Hermeticum*, vorbind despre un „spirit întunecat" care apasă corpurile. El spune: „Corpul [în sens primordial], Spiritul și Sufletul sînt slăbite din cauza *umbrei* căzute pe ele."[200] Pelagios mărturisește că numai atunci cînd a devenit *fără umbră* Arama poate „colora" orice fel de corpuri, ceea ce, cum vom vedea, coincide, mai mult sau mai puțin, cu scopul Artei.[201] Cosmopolitul spune, încă și mai explicit, că este vorba de a rări *întunecimile* și de a ajunge să vedem acea Lumină a Naturii care scapă ochilor noștri, întrucît pentru ochii noștri *corpul este umbra naturii.*[202]

Dacă nu ar fi fost condiționate de nici o semnificație ulterioară, aceste indicii ar avea un caracter suspect din punct de vedere inițiatic. Întrucît corpul, în sens larg, este expresie și, totodată, bază a individuației, este vorba de a depăși o concepție evazionistă și mistico-panteistă ce ține mai mult de lumea religiilor decît de aceea a inițierilor. Totuși, în doctrina hermetică se găsesc și o serie de expresii al căror spirit este foarte diferit.

De fapt, ce sens ar putea să aibă, pentru noi, care știm ce înseamnă „Sarea", maxime precum acestea, din *De Pharmaco Catholico*: „Fără Sare nu s-ar putea face Piatra Filozofală" și „Sarea metalică este Piatra Filozofală"? În simbolismul „distilărilor", *drojdiile* reprezintă ceea ce rămîne după ce a fost scos spiritul, adică reprezintă *corpul*, la care se referă, de asemenea, într-una din posibilele lui accepțiuni, simbolul „cenușilor", așadar, prin analogie, al faptului de

---

198 CMA, II, 141.
199 CAG, III, 454, 459.
200 CAG, II, 296.
201 CAG, II, 257.
202 *Novum Lumen Chemicum*, Veneția, 1644, p. 65.

a fi un reziduu fără Foc. Dar iată că „drojdiile", „cenușile" și alte „lucruri inutile" sînt considerate lucruri prețioase pe care „Fiul Artei" trebuie să se ferească a le disprețui și a le arunca, deoarece tocmai cu ele — se declară — se face Aurul, sau sînt chiar ele Aurul, cel adevărat, „Aurul Filozofilor", și nu Aurul „vulgar". „În cenușa ce rămîne pe fundul mormîntului — spune, de exemplu, Artephius[203] — se află coroana Regelui nostru." Iar D'Espagnet spune: „Pămîntul ce se găsește pe fundul vasului este adevăratul minereu de Aur al Filozofilor, al Focului naturii și al Focului ceresc."[204] Reziduul materiei arse, adică „zgura", este numit de Zosima „puterea a toate" — παντὸς ἐνέργεια — și el adaugă: „Să știți că zgurile constituie întregul mister: de aceea cei vechi vorbesc despre Plumbul negru, care este baza substanței."[205] Se știe că un asemenea Plumb corespunde „Pietrei *negre* sacre", care, potrivit lui Ioan Alchimistul[206], le conferă Maeștrilor „priceperea"; el corespunde lui Saturn, despre care Böhme spune: „Paradisul mai e încă în această lume, dar omul e departe de el pînă ce nu se naște din nou... *Și iată Aurul ascuns în Saturn*"[207]; corespunde Pămîntului, în legătură cu care poate fi citat *Triumful Hermetic*: „Cînd, prin distilare, scoatem Apa, care este Sufletul și Spiritul [aici Apa e utilizată ca un simbol global pentru tot ceea ce nu e Pămînt], Corpul rămîne pe fundul vasului ca un *Pămînt* mort, negru și asemănător unei drojdii, care nu trebuie totuși disprețuit... Lucrurile inutile din Pămînt se transformă într-o adevărată esență, iar cel ce aspiră să separe ceva de subiectul nostru nu știe nimic despre filozofie [hermetică]."[208] Și citățm de asemenea

---

[203] *Cartea lui Artephius*, BPC, II, 169.
[204] *Arcanum Herm. Philosophiae Opus*, § § 122–123.
[205] CAG, II, 99, 213, 223.
[206] *Ibid.*, 265.
[207] *De Signatura*, VIII, 47–48.
[208] BPC, III, 302.

cuvintele din *Tabula Smaragdina*: „Puterea Ritului inițiatic nu e deplină dacă nu e transformată în *Pămînt.*" L-am mai putea aminti pe Olimpiodor: „Zgurile și cenușile sînt oracolul dezvăluit de demoni"; *Cartea lui El Habîr*[209]: „Roșul [adică stadiul ultim al procesului, corespunzător lui ☉ și ☥] nu există și nu apare decît în aceste cenuși prețioase", și așa mai departe.

Și alte simboluri au aceeași semnificație. Asociindu-i-se Aurului Corpul, lui i se atribuie valoarea de *Bărbat.*[210] Mai mult: „Cel care, pentru a săvîrși Magisteriul, va căuta altceva decît această *Piatră* va face precum unul care ar vrea să urce sus pe o scară fără trepte, iar asta fiind imposibil, ar cădea cu capul în jos."[211] La fel, Della Riviera face ca „Heroe Magico" („Eroul Magic", *n.t.*) să derive, prin „Hera", din *Terra* (*Pămînt, n.t.*), prezentată de *Chymica Vannus* ca „oul păsării Fenix".[212]

Împotriva ideii că acea individuație care se sprijină pe corp (Piatra Neagră e „baza substanței") trebuie să se dizolve pînă la indistincție în Tot există și mărturii de un alt ordin. Despre Apa Divină se spune că ea „dizolvă și înăsprește metalele, *menținîndu-le însă totdeauna în specia lor* [adică în individualitatea lor]... fără ca aceste corpuri să fie cîtuși de puțin distruse, numai pentru a avea parte de o formă și o naștere nouă, mai nobilă și mai înaltă decît aceea pe care o aveau înainte"[213]. „Nu este vorba de distrugere, ci de îmbunătățire", declară *Le Filet d'Ariadne.*[214] „Aceasta este

---

[209] CMA, III, 96, 114.

[210] Cf. PHILALETHES, *Regulae*, III: „În afară de Aur, *care este Corpul* și care servește drept *bărbat* în Opera noastră", este nevoie de Spirit etc.

[211] *Convorbire între Morienus și Khalid*, BPC, I, 85.

[212] *Chymica Vannus*, ed. cit., pp. 279, 281. Cf. BRACCESCO, *Espositione*, p. 79 *a*: „Razele corpurilor cerești se unesc în nimicul Elementelor cu tot atîta și putere și vigoare ca și în *Pămînt*, deoarece acesta este receptacolul puterilor cerești și centrul sferelor sale."

[213] *Cartea lui Artephius*, 121.

[214] Ed. cit., 38, 46.

numită impropriu transformarea metalelor, fiindcă în realitate este o purificare, o fixare, o colorare și o desăvîrșire a metalelor nedesăvîrșite." Iar dacă „Aurul nostru nu este Aurul vulgar, totuși el se găsește în Aurul vulgar": rod al „lucrării noastre, voi puteți totuși să-l extrageți din Aurul și Argintul obișnuit."[215] Încă la Pelagios și în *Scrisoarea lui Isis către Horus* se spune că Aurul este sămînța Aurului: așa cum cel ce seamănă grîu face să crească și apoi culege grîu.[216] „Speciile" sînt, așadar, menținute. Se păstrează o continuitate. Se păstrează modalitatea centrală a lui ☉ (care, în forma lui vulgară, se manifestă ca personalitate a omului): operația nu o „schimbă".

Această semnificație se regăsește în simbolismul *circulărilor*. „Vasul" în care are loc opera — aludelul, athanorul — trebuie închis ermetic pînă la împlinirea Marii Opere, aceasta este prescripția tuturor autorilor. Atunci se întîmplă ca, sub dogoarea focului, partea subtilă a „compusului", numită și „înger"[217], să se separe de cea densă și corporală, fără să poată însă scăpa; lovindu-se de peretele de sus al vasului închis, ea este obligată să se condenseze din nou și să se întoarcă jos, ca un „distilat" care va acționa asupra reziduului și îl va transforma. *Este un principiu fundamental al Artei că Spiritul nu trebuie să-și ia zborul și să fugă, riscul fiind ratarea acelui lucru spre care se tinde.* Artephius: „Nu lăsa să emane Spiritul, fiindcă, dacă ar ieși din vas, întreaga ta operă ar fi distrusă."[218] Acesta este motivul pentru care nu sînt recomandate Focurile prea puternice: forța spiritelor ar putea sparge vasul și totul ar putea fi pierdut fără nici un folos[219], și motivul pentru care un altul insistă asupra densității sticlei balonului și asupra închiderii lui perfecte,

---

[215] PHILALETHES, *Introitus*, cap. XVIII, XIX.

[216] Cf. CAG, III, 34; II, 258; *Cartea lui El Habîr*, CMA, III, 115.

[217] Cf. PERNETY, *Dictionnaire*, 33.

[218] Ed. cit., 157; PHILALETHES, *Introitus*, cap. XVII.

[219] *Filum Ariadnae*, 82–83; *Cartea lui El Habîr*, 104.

„ermetice". Se prescrie să se vină imediat în ajutorul Corpului atunci cînd, prin slăbirea legăturii, Sufletul se împrăștie: altfel, „Sufletul va părăsi acest complex pămîntesc pentru a se pierde în alt element"[220], lucru care, așadar, nu se arată a corespunde scopului urmărit. Într-un mod asemănător se exprimă Zachaire: „Trebuie să fim atenți și vigilenți spre a nu rata momentul prielnic pentru nașterea Apei noastre Mercuriale, în scopul de a o uni cu corpul ei, pe care pînă acum l-am numit drojdie, iar acum îl vom numi *Venin*"[221] — expresia „venin" fiind de pus în legătură aici cu momentul în care principiul se manifestă în operă ca o forță transcendentă și dizolvantă față de stările individuate. Iar Böhme spune: „Dacă Spiritul fuge din închisoare, închideți-l din nou în ea."[222]

19. Incestul filozofal

Pe baza tuturor celor spuse putem stabili în felul următor sensul global al acțiunii hermetice:

1) Este posibil să facem astfel încît conștiința să treacă de la o stare individuată (a cărei condiție este corpul = Eul ⊙ ca „Aur vulgar") la o stare non-individuată, informă (Ape, Solvent, Mercur etc). Simboluri: lichefierea, fuziunea, dizolvarea, topirea, descompunerea etc.[223]

---

[220] *De Pharmaco Catholico*, II, 3–4; cf. III, 4. Învățătură echivalentă: „Băgați de seamă mai ales ca Apele potopului să nu înăbușe Focul Pămîntului" (*Triumful Hermetic*, 306). Cf. *Dialogul dintre Maria și Aros*, BPC, I, 79.

[221] ZACHAIRE, *De la Philosophie Naturelle des Métaux*, II, 534. Cf. *Turba Philosophorum*, II, 7.

[222] *Morgenröte*, X, 50.

[223] Acești doi termeni din jargonul alchimic trebuie luați în dublu sens, care-l include pe cel avut de ei în expresii ca: *„soluție* a unei probleme" și *„a te desface* dintr-o legătură". (În italiană *soluzione*, tradus în text *topirea*, și *discioglimento*, tradus în text *descompunerea*. *N. t.*)

2) Este posibil ca această transformare să fie abordată în două moduri distincte, activ sau pasiv, ca învingător sau învins, potrivit lui ♆ sau potrivit lui ♋.

Această alternativă marchează diferența existentă, în privința principiului lor, între mistică și inițiere. În primul caz, scopul, punctul de sosire și mîntuirea, apare ca un fel de non-diferență indistinctă, extatică. În al doilea caz însă, „deschiderea" trebuie pusă în legătură cu o stare în care renaște și se reafirmă la modul individuat același principiu ☉ deja manifestat ca Eu al corpului omenesc „acoperit de umbră".

Pentru confirmarea definitivă a faptului că spiritului realizării hermetice îi corespunde această a doua posibilitate va fi decisivă examinarea unui grup de alegorii care, în texte, privesc raporturile simbolice între Mamă și Fiu, între Femeie și Bărbat.

Să începem cu maxima lui Philalethes, cum că „fixul devine volatil pentru un timp oarecare, ca să moștenească o calitate mai nobilă, care servește apoi la a fixa volatilul însuși"[224]. Aici „volatilul" — echivalent al Mamei, Femeii, Apelor, Lunii etc. — îl desemnează pe *Spiritus Mundi*, Forța-Viață universală, iar „fixul" — echivalent al Fiului, Bărbatului, Focului, Soarelui, Pietrei *Roșii* etc. — reprezintă Eul, personalitatea, Sufletul.[225] În general, opinia unanimă a Filozofilor Hermetici este aceea că, într-adevăr, trebuie să intervină o „mortificare", o dizolvare în Ape, o dispariție în pîntecul Mamei care-și devoră sau își ucide Fiul, o dominație a Femeii asupra Bărbatului, a Lunii asupra Soarelui, a volatilului asupra fixului și așa mai departe,

---

[224] *Introitus*, cap. I.

[225] Particularitatea simbolurilor este aceea de a cuprinde semnificații uneori foarte diverse, care însă nu se contrazic, ci derivă din puncte de vedere foarte diferite. Astfel, „fixul" poate simboliza corpul în raport cu „volatilitatea" și cu subtilitatea principiilor vitale, dar totodată — ca aici — poate exprima și Sufletul, privit în stabilitatea lui și în identitatea lui, în caracterul lui de a fi un punct fix și un centru în opoziție cu Viața universală, cu posibilitățile ei nedeterminate, sau chiar în opoziție cu devenirea elementelor.

dar toate acestea exclusiv cu titlul de lucruri menite să reînnoiască puterea Fiului, să facă astfel încît acesta să se poată apoi impune din nou în faţa a ceea ce l-a dominat şi „dizolvat" şi să poată deveni „mai desăvîrşit şi mai mare decît părinţii săi".

Aşadar, iată ce spune D'Espagnet: „Femeia îl covîrşeşte la început pe Bărbat şi îl domină, astfel încît îl transmută în propria-i natură. Atunci Bărbatul prinde din nou putere şi o covîrşeşte la rîndul său, o domină şi o face asemenea lui."[226] Iar *Turba Philosophorum* arată că: „Mama dă naştere Fiului, iar Fiul dă naştere Mamei şi o ucide."[227] Afirmaţii asemănătoare din alte texte: „Cînd mă aflu în braţele Mamei mele, unit cu substanţa ei, o reţin, o opresc şi o fixez."[228] „Apa, sau Mercurul, este Mama ce trebuie aşezată şi sigilată în pîntecul Fiului, adică al Soarelui care s-a ivit din această Apă."[229] „Trebuie să facem ca Femeia să se urce pe Bărbat, iar apoi Bărbatul pe Femeie."[230] Iar Flamel spune: „O dată ce Copilul [creat de Artă] a devenit puternic şi viguros, astfel încît să poată lupta împotriva Apei şi Focului [aici trebuie să facem legătura cu forţa care se naşte la trezirea lui ♀ şi ☿: vezi mai departe pp. 145, 205–206], el o va aşeza în propriul pîntec pe Mama care l-a născut."[231] Şi aşa mai departe.

De o importanţă aparte sînt acele forme din această serie de alegorii în care Mama — substanţa primă a oricărui „metal" sau a oricărei fiinţe individuale — devine *soţie* a Fiului ei, ele arătîndu-ne clar rolul şi semnificaţia atribuite de tradiţia hermetică demnităţii masculine a celui ce tinde spre realizare. Dar şi celelalte forme ale alegoriei sînt interesante, atunci cînd *oferă ceea ce poate fi o expresie a contopirii*

---

226 *Apud* PERNETY, *Dictionnaire*, 220.

227 *Turba Philosophorum*, II, 19. Cf. apendicele cunoscut ca *Epistola către Aristeu*.

228 *Şapte Capitole ale lui Hermes*, § IV.

229 *Cartea lui Artephius*, 131.

230 *Cartea lui Synesios*, BPC, II, 180.

231 *Figures Hiéroglyphiques*, 244.

mistico-religioase sau panteistice în simbolul legăturilor contra naturii: stările în care forța-substanța universală, „Viața unică", domină asupra personalității echivalează cu Femeia care-l posedă pe Bărbat, cu Fiul care este readus în pîntecul Mamei, cu slujitorul care îl are în puterea sa pe stăpîn, „superior lui în toate"[232], și așa mai departe.

În hermetism, aceste stări nu constituie decît faze de tranziție: imediat după aceea se stabilesc raporturile firești, acelea pe care le vrea natura: după *solve* — după „contact" — „*coagula*". Toate acestea confirmă în termenii cei mai clari spiritul afirmativ, „magic", al hermetismului în ce privește tehnica însăși.

Totuși, problema centrală nu este încă lămurită îndeajuns. Acest „a fixa" Femeia sau a o poseda pe Mama oricărei creaturi pentru a readuce apoi „natura care se bucură de ea însăși" la starea de „natură care se stăpînește pe sine", proprie bărbatului, nu exprimă oare, în ultimă analiză — asemenea simbolului echivalent al luării în stăpînire a Arborelui Vieții — tocmai actul unei individuații al cărei rezultat, cum s-a văzut, este Corpul? Și oare nu ne aflăm, atunci, într-un cerc vicios? Într-adevăr, textele plasează corpul în centrul vieții vulgare învăluite de umbră și de moarte, care trebuie depășită; corpul însă se prezintă apoi din nou ca efect necesar al lui *coagula*, care este și încheierea Marii Opere. Așadar, nu poate fi vorba de același lucru; corporalitatea nu poate avea același sens și într-un caz și într-altul, iar problema care se pune este, așadar, de a stabili în ce constă diferența.

20. „Mormîntul" și „setea"

Și pentru acest aspect cea mai bună cheie se află în *Corpus Hermeticum*, într-un text citat deja, chiar în legă-

---

[232] PERNETY, *Dictionnaire*, 449.

tură cu aventura celui ce a vrut să treacă dincolo de cele şapte cercuri ale necesităţii (vezi p. 74).

Ceea ce justifică deja amintitele expresii negative, de coloratură mistico-soteriologică, pe care le găsim în tradiţia hermetică, nu este fenomenul „individuaţie" şi „corp" în sine, deci ca o codificare şi organizare a ceea ce este nediferenţiat şi indistinct, ca act al unui principiu activ, ♆ sau ☉ sau ☿, care acţionează asupra Umidităţii Mercuriale şi o „coagulează" într-o formă, semn al puterii sale, ci un *anumit raport* faţă de individuaţie şi corp. *Iar un asemenea raport este cel ce corespunde unei stări de „iubire" — în sensul de „identificare" şi de „amalgamare" (aşadar, în acelaşi sens al puterii care, potrivit doctrinelor hinduse, este „însetată" şi „avidă") — tocmai pentru corp şi individuaţie.* Această stare face ca Apele să pătrundă cu o „umiditate inutilă" în principiul solar, să-l vatăme, să-l îmbete, să-l întunece, să-l copleşească: să-l facă să se cufunde în ceea ce a căpătat deja, întipărită, forma dominaţiei sale şi să se contopească cu aceasta, *să se fixeze* în aceasta şi să nu se mai distingă de ea, împărtăşindu-i întru totul natura, pierzîndu-şi propria natură, devenind, ca să spunem aşa, imaginea acesteia înseşi, imagine care suportă, ca atare, condiţia lucrurilor prin care se manifestă. Un asemenea eveniment ne apare de îndată ca fiind sensul profund al *mitului lui Narcis*: Narcis este mînat la „moartea" în „Ape" de pasiunea stîrnită de propria-i imagine oglindită în acele Ape, iar această „moarte" este substanţa a ceea ce trece drept viaţă în ochii oamenilor legaţi prin dorinţă de lumea corpurilor şi a devenirii.

În *Introducere* (p. 28) am citat un text gnostic în care găsim aceleaşi simboluri: se spune, despre Omul Primordial, că, în starea intermediară, anterioară reînnoirii sale, „se ţine pe picioare aici jos, *fiind născut de imaginea [oglindită] în şuvoiul Apelor*". Într-un text similar se poate citi: „Îmbrăcat într-o *formă apoasă*, el [Sufletul] suferă..., sclav al morţii."[233] Faptul

[233] *Apud.* HIPPOLIT, *Philosophumena*, V, 10.

că după aceea Apa, fie direct, fie ca Mercur, a fost înțeleasă în hermetism, sub un anumit aspect, ca foame, aviditate, sete mistuitoare l-am văzut deja; iar faptul că mitul lui Narcis face și el parte din tradiția hermetică reiese din pasajul citat mai sus, în care se oferă și semnificația lui metafizică. Așadar, în *Corpus Hermeticum* (I, 12–15) se vorbește despre „o formă de o uimitoare frumusețe, în care toate energiile celor *șapte* stăpîniri erau unite cu forma divină". Totodată, există aici o referire la o vedere a ei în *Apă* și în *Umbra* de pe *Pămînt* și la o „iubire" care se manifestă în „natură"; apoi se povestește că același Om primordial, „văzînd în Apă oglindirea propriei forme, a fost cuprins de dorință și a vrut s-o posede. Actul a urmat dorinței și forma irațională a fost concepută. Natura a pus stăpînire pe iubitul ei, înfășurîndu-l strîns, și ei s-au unit într-o iubire reciprocă". De aici „căderea" generatoare a „somnului", supunerea în fața legăturii legii cosmice, ἁρμονία, a celui care, prin propria-i natură, era mai presus de ea (vezi p. 76). Tocmai la această situație trebuie raportat ceea ce — ca pietrificare, ca transformare a „energiilor" în senzații și pasiuni, ca naturi „metalice" învăluite de „umbră" și acoperite de „lepră", ca stare de reducere la tăcere sau ca stare „vulgară" a puterilor profunde și a principiilor în om, ca o conștiință exterioară legată de lumea fizică prin creier etc. — a fost pus pe seama vrăjii pămîntescului.[234] „Omul — spune

---

[234] Un pasaj din PLOTIN (*Enneade*, VI, iv, 14) clarifică această învățătură: „Omului de sus i s-a întîmplat să vrea să fie, în plus, un alt om și, aflîndu-se aici... s-a alăturat nouă și noi lui... Așa cum urechea care ascultă și aude face ca dintr-un singur glas și un singur cuvînt să se nască un altul altundeva, întrucît din acea forță activă [a cuvîntului rostitor] se naște un auz care poartă în sine această forță în acțiunea [sa], tot așa noi am devenit doi laolaltă, nu, pe de o parte, ceea ce eram și, pe de alta, ceea ce s-a adăugat: atîta doar că acel Om de sus a *adormit* și *parcă nu este prezent*." Despre corespondentul acestui mit în învățătura buddhistă cf. lucrarea noastră *La dottrina del Risveglio*, ed. cit.

Böhme[235] — a murit în ce privește esența cerească divină [despre care el vorbește în altă parte ca despre «*Aurul* nobil al corporalității celeste»], deoarece *dorința lăuntrică*, izvorîtă din inima de foc[236]... țintea spre nașterea temporală exterioară. Astfel esența divină sau corporalitatea lăuntrică a devenit, în om, moartea." Același autor trece apoi la simbolismul alchimic al lui Saturn, la care vom reveni, și spune că, de atunci, corpul zace în Saturn înfășurat în haine mizere, că Copilul de Aur este învelit de Saturn cu o mantie *neagră*. Este „mormîntul lui Osiris", corpul devenit „mormînt" al Celui Viu. Samavolnicia primordială săvîrșită față de Arbore constituie corporalitatea în sens transcendent — în acela potrivit căruia corpul este identificat sau asociat cu Sulful, cu Focul sau cu Aurul divin. Simbolul Omului transcendent la asta se referă: el este Individul Absolut. Dar cînd furia Apelor primordiale reizbucnește, oprind procesul, atunci el este Attis, ca „spic secerat încă verde", este moartea prematură, mutilarea, de aceea Attis este sterp, ἄκαρπος. Aceasta este taina corpului în care omul se află aici jos. Îngerii au căzut nu pentru că au vrut să posede „femeile", ci pentru că le-au „dorit": pofta arzătoare dezlănțuită în Adam a fost, după Gichtel[237], aceea care l-a lipsit de soția lui, Sophia, adică l-a despărțit de Viață și de putere.[238]

---

[235] *De Signatura*, XIV, 6; XV, 6–8; IV, 28; V, 15.

[236] În Adam — spune BÖHME (*Morgenröte*, XI, 62) — Salpetrul, adică forța activă a individuației, a fost cel ce a luptat împotriva „Izvorului Vieții".

[237] GICHTEL, *Theosophia Practica*, I, 19–20; III, 66–70; VI, 45–46. În unele cazuri, simbolismul *magnetului* poate fi aplicat puterii Corpului care a atras Sufletul, legîndu-l de sine. Starea rezultantă echivalează cu *ahaṃkāra* din tradiția hindusă, cu ajutorul căreia, între altele, Eul își însușește condițiile care-i vin de la corp.

[238] O relație între „sete" sau „aviditate" și deznodămîntul nefericit al unei aventuri „titanice" poate fi găsită în orfism. Inscripția de pe *Lamina Turii II* spune: „Sînt din neamul vostru [*uranian* — ἐμὸν γένος

Așadar, dificultatea întîmpinată se clarifică. *În hermetism nu este vorba niciodată de o desprindere de Corp pentru a evada („spiritele" nu trebuie să scape, Sufletul nu trebuie să se piardă în Aer etc.), ci, dimpotrivă, pentru a restabili un raport cauzal și dominator al principiului solar, lipsit de pasiune, față de lucrul căruia acesta i-a dat formă și care, atunci, i se deschide în puterile lui cele mai profunde și non-umane, astfel încît are parte el însuși de o renaștere.* De aici provine, în hermetism, „un realism transcendental" prin care răsturnarea de valori proprie limbajului mistic capătă o semnificație diferită și cu totul aparte.

În „imaginea născută de Ape" Omul Primordial se „ține pe picioare", dar aceasta nu e decît ținerea pe picioare a unei fantome. Identificîndu-se cu corpul, omul îi suportă condiția. Toate resursele lui de veghe, în loc să apară *înaintea* corpului, apar *după* el și astfel nu produc decît reflexe exterioare ale tuturor lucrurilor cu care el intră în contact. Din acest punct de vedere, Böhme spune pe drept cuvînt că, în acel „Înger ca și mort" care este omul, *corpul dă naștere Sufletului*; că trupul, deși nu este spirit, este *mama* spiritului.[239] Este vorba, de altfel, de Sufletul și de Spiritul celor

---

οὐράνιον, *Lamina Petelia*]. Dar Moira și strălucirea fulgerului m-au doborît, *uscîndu-mă*." Este vorba de fulgerarea pe care au suferit-o Titanii din partea lui Zeus, iar „uscarea" este legată de *„setea* care mă arde și mă mistuie" de pe *Lamina Petelia*, sete care nu poate fi stinsă decît de *Apele* Mnemosinei, rezervate inițiaților. Interpretînd metafizic această sete ca dorință, ar trebui totuși spus că ea nu este atît efectul cît cauza faptului că titanii au fost doborîți de fulger. Așadar, trebuie arătat că „purificarea" hermetică, care ne aduce din nou în stările primordiale din care am căzut, mai e numită uneori și *fulgerare* (cf., de exemplu, PERNETY, *Dictionnaire*, 175); că trezirea puterii centrale ce acționează în Marea Operă e asemănată adesea cu un *fulger* care distruge pe dată orice „metal imperfect", adică orice esență individuală care nu e calificată pentru a trece proba, pe care ea o înfruntă acum pentru a doua oară.

[239] *Morgenröte*, XVI, 5; XXI, 69.

„morți", în privința cărora punctul de vedere a ceea ce la moderni se cheamă materialism este acela mai adevărat. „Spiritualitatea" „omului psihologic" este neesențială, contingentă — și sînt chiar prea multe împrejurările care ne dovedesc această contingență, dependența de corp a „facultăților superioare" și a conștiinței înseși. Aici, corpul stă într-adevăr la rădăcina și la baza Sufletului și a facultăților sale: nu că el le-ar da naștere direct, ci cam așa cum se întîmplă cu o tobă, care, deși nu produce sunetul singură, rămîne totuși condiția pentru ca el să apară. La fel, odată survenită identificarea, viața, cunoașterea și conștiința de sine nu se mai trezesc în om decît *cu ajutorul* realității corporale.

Privită ocult, hermetic, această realitate este locul în care metalele ce par nobile, dar sînt umile, în care elementele ce par vii, dar sînt moarte și sterile și disprețuite de Înțelepți, se găsesc în adevărata lor natură — aceea a corporalității primordiale —, mai puțin o anumită impuritate, umbră sau umiditate, de care pot fi curățite.

Aceasta este cheia tuturor acelor afirmații alchimice care proclamă prin simboluri superioritatea Corpului, care îl indică drept adevărata materie a Operei și drept minereul de Aur. Iată de ce *De Pharmaco* îl îndeamnă pe alchimist să nu zboare în înalt, în ceruri, ci să caute în *humus*, în „Pămînt". Iată de ce Piatra apostrofează astfel întruchipările facultăților vulgare: „Tu nu ești acel Aur despre care vorbesc Filozofii, ci, dimpotrivă, acest Aur e ascuns în sînul meu... Sufletul tău [adică: principiul tău «viu»] se află permanent în mine și e mai stabil și mai fix decît ești tu... Fără mine nu e cu putință să se facă Aur și Argint perfect... și nici voi nu vă veți putea ridica dincolo de starea în care v-a așezat natura."[240] Iar Zachaire spune: „Corpul are o forță mai mare decît cei doi frați care se cheamă Spirit și Suflet", adăugînd

---

[240] *Triumful Hermetic*, BPC, III, 185, 201. Cf. și *Dialogul* care urmează textului, unde se vorbește despre cele trei feluri de Aur: III, 531 și urm.

că, atunci cînd „ceea ce era ascuns devine manifest", Corpul are puterea de a fixa sufletul și de a-l transforma în propria natură, „care e aceea de a fi făcut din Aur"[241]. „Trebuie să însufleţim corpul mort și să-l înviem — spune Albert cel Mare[242] — pentru a-i mări puterea la infinit." Pentru a da alte citate în același spirit nu ar exista decît dificultatea alegerii.[243] „Osiris e Plumb și Sulf" — Ὄσιρίς ἐστιν μόλυβδος καὶ θεῖον — se spune într-un text alexandrin.[244] Plumbul Negru — corpul căzut —, denumit „mormîntul lui Osiris" este, de altfel, asociat „Oului" care este ἓν τὸ πᾶν: el se fixează în „sferele Focului" și atrage spre sine un Suflet nou și în asta, spun textele, constă Marea Taină.[245]

21. Saturn, Aurul invers

Pentru a da acestor simboluri o semnificaţie mai concretă trebuie să ne întoarcem la cvadripartiția despre care am vorbit în paginile 67–70. Plumbul magic corespunde, atunci, în mod real elementului pămîntesc, *mineralităţii* corpului, acelui lucru din corp (scheletul) care se supune în forţelor regnului mineral și în care zace starea primordială a Individului, Osiris și, de asemenea, Saturn, care a fost regele vîrstei de *Aur*, domnie ce corespunde metafizic stării de *fiinţă* în sens absolut.[246] Așadar, dacă ne amintim că în

---

[241] *Philosophie naturelle des Métaux*, § VI, 531, 532.

[242] *Compositum de Compositis*, § V.

[243] Cf. COSMOPOLITUL, *Novum Lumen Chemicum*, X, 50–51; *Cartea lui Artephius*, 117; PERNETY, *Dictionnaire*, 354; etc.

[244] CAG, II, 98.

[245] *Ibid.*, 98, 192, 169 și urm., 93, 95.

[246] P. NEGRI (în *Introduzione alla Magia*, vol. II, p. 76 și urm.) a arătat și etimologic existența unei asemenea corespondenţe. Descompunînd în Sat-urnus și considerînd că „urnus" are aceeași valoare ca în di-urnus, noct-urnus etc., rădăcina sat coincide cu termenul sanscrit care înseamnă *fiinţă* și care apare în denumirea hindusă a vîrstei ce corespunde „vîrstei de Aur" a lui HESIOD: *satya-yuga*.

schelet își are expresia elementul calcaros, ar putea fi foarte sugestive relațiile pe care anumite texte vechi le stabilesc, pe calea pseudo-omonimiei, între elementul *titanic*, elementul pămînt și elementul calcaros: într-un text anonim grec Pămîntul figurează ca ultimul, iar operația legată de el este numită *a varului atotputernic*[247]. Iar Agathodaimon adaugă: „Acesta este Logosul asupra varului, asupra atotputernicului calcar [sau elementul *titanic* — τίτανος], *corpul de neînvins*, singurul folositor... Cel ce l-a găsit va birui boala incurabilă a mizeriei — τὴν ἀνίατον πενίαν νόσον."[248] Dar despre Penia, lipsa sau mizeria, Plutarh ne spune că ea este materia, întrucît „în sine și prin sine este plină de *nevoi*; dar ea este copleșită de Bine; tinzînd mereu spre el, ajunge să-i împărtășească natura"[249]. „Mizeria, boală incurabilă", este, așadar, aceeași stare de privațiune care este în „materie" nevoia, „setea", „forma apoasă", iar Binele este realizarea Individului Absolut, legată de „varul atotputernic", de renașterea și transfigurarea elementului titanic. Revine deci încă o dată aceeași semnificație.

Odată precizată corespondența de mai sus, să ne oprim, pe scurt, asupra mitului lui Saturn. Saturn a fost și el emasculat, după care s-a ascuns în Latiu: dar *Latium* nu e decît o repetare a ideii de ascundere[250], adică de trecere la o stare de latență, de reducere la tăcere, iar castrarea a fost deja explicată ca fiind acea despărțire de putere care echivalează cu secerarea prematură a spicului și cu interdicția biblică privind Pomul Vieții. De aceea, între alte posibile semnificații ale mitului, am putea vedea aici o aluzie la acea transformare a raporturilor care duce la Plumb, în sensul de corp alterabil, devorat și distrus de Saturn însuși. Astfel, în

---

[247] CAG, II, 340 (*Opera celor Patru Elemente*).

[248] CAG, II, 285.

[249] *De Iside et Osiride*, § 56. „Binele" trebuie înțeles în sensul filozofiei platonice, deci ca deplinătate, ca natură deplină și desăvîrșită în sine însăși.

[250] *Latium a latere*, VIRGILIU, *Eneida*, I, 8.

alchimie găsim un dublu aspect: Saturn este „străvechiul" și „divinul" (sau sulfuricul) și, totodată, *Aurul invers*, adică Plumbul ca și corp vulgar[251]; el este Părintele Pietrei *noastre* și al celei a Filozofilor[252], în care — potrivit lui *De Pharmaco* — el se manifestă ca „spirit cosmic", cu o „natură corporală și materială comparabilă cu Arsenicul", deci cu puterea virilă prin excelență. Böhme arată că Plumbul și Aurul sînt produse de una și aceeași forță a lui Saturn, adăugînd: „El nu este moartea, ci *o închidere care reprezintă divina esență celestă.*"[253] Aceeași semnificație o are și o hieroglifă de pe coperta celor *Douăsprezece chei* ale lui Basile Valentin: vedem aici un Saturn încoronat cu o seceră și un compas (simbol al celor două puteri: secera reprezintă dizolvarea, compasul reprezintă puterea „măsurii", adică a limitei: *coagula*) în partea cea mai de sus a unui simbol ce cuprinde diversele elemente (sau faze) ale Operei. Imediat *sub* Saturn, adică *latent* (Latium), se află ♆, semnul Sulfului, care poartă înlăuntrul său Fenixul: este vorba de „Focurile primordiale", de puterile prime, inepuizabile, ubicue, suprapersonale ale însuflețirii și individuației. Așadar, ori de

---

[251] Texte siriace, CMA, II, 158.

[252] „*Hic est Pater et Mater eius, sive lapis noster et philosophorum*" (Codice Plumbeo, reprodus în *Introduzione alla Magia*, ed. cit., vol. I, p. 298). În același codice există, pentru Saturn, expresia de Aur lepros, în care lepra, boală care *mistuie*, reprezintă stricăciunea suferită de Soare în corpul pămîntesc (cf. vulturul care *mistuie*, setea care *mistuie* etc.) Într-un text al lui ISAAC OLANDEZUL (reprodus în *Révue Théosophique*, 1927, 379–391) se poate citi: „Din Saturn provine, și se face, Piatra Filozofală... Nu există taină mai mare decît aceasta, că ea se află în Saturn, întrucît în Soarele [vulgar, adică în facultățile intelectuale ale conștiinței exterioare] nu găsim desăvîrșirea ce există în Saturn. Înlăuntrul său se află cel mai bun Soare, fapt cu care sînt de acord toți Filozofii... Într-adevăr, Saturn e Piatra pe care n-au vrut s-o numească vechii Filozofi." „Nu are nevoie decît să fie curățată de impuritatea ei; trebuie purificată și *apoi să-i fie dat la iveală lăuntrul*, adică *Roșul* său, și atunci va fi cel mai bun Soare" (§§ 1, 4, 5, 16–17).

[253] J. BÖHME, *De Signatura*, IV, 22–23.

cîte ori se vorbește în texte de Sùlfurile lui Saturn și altele asemenea, trimiterea vizează aceste forțe — sau „zei"[254] — închise în organele cărora le-au dat formă în „Pămînt"; unindu-se cu acestea, ca mădulare originare ale ei, puterea alcătuită din voință — Telesma —, care *„este aici"*, „va deveni desăvîrșită. De aceea s-a spus: „Lasă să coboare și totul se va săvîrși — ἔα κάτω καὶ γενήσεται"[255] —, iar în *Cartea Milei* citim: „Dați Sufletul înapoi Corpurilor: faceți ca Sufletele să se piardă în Corpuri și purificați Sufletele și Corpurile spălîndu-le și curățindu-le împreună. Dați Sufletele volatilizate înapoi Corpurilor din care au ieșit."[256]

După toate acestea, devine desigur clar motivul importanței acordate, alchimic, „cenușilor", „drojdiilor", lui *caput mortuum* sau „precipitatului" din partea pămîntească ce rămîne jos, pe fundul vasului, atunci cînd se face separarea, căci se afirmă că el este „coroana Regelui" și se arată că în reziduurile „arderii" se află energia a toate — παντὸς ἐνέργεια. Ființa care, în aparență, este cea mai de disprețuit dintre cele patru (vezi p. 68) — Saturn — este cea mai prețioasă. Ea poartă „urmele" sau „amintirea" sau „semnătura" „stării de ființă", în timp ce celelalte moduri de a fi, mai subtile, ale entității umane corespund unor stări deja derivate, cu o realitate deja depotențată, alegorizate, în interpretarea hermetică a mitului, de vîrstele de Argint, de Bronz și de Fier, care au urmat lui *Saturnia Regna*. „Paradisul mai e încă în această lume, dar omul e departe de el pînă ce nu se naște din nou. Atunci va putea să intre în el în funcție de felul reînnoirii. *Și iată Aurul ascuns în Saturn*

---

[254] Cf. DELLA RIVIERA, *Il Mondo Magico*, ed. cit., 207–208: „Așadar, acest Plumb, și Saturn, e numit Tată al celorlalți Zei, adică al celorlalte metale magice, întrucît ei sînt de la început ascunși în el, dar ies la iveală prin făurirea Lumii magice, fiind făcuți manifești și vădiți prin arta spagirică [alchimică, *n.t.*] de către Erou."

[255] BERTHELOT, *Introduction à l'étude*, ed. cit., 249.

[256] Texte arabe, CMA, III, 169.

sub forme și culori demne de dispreț și atît de diferite de starea normală."[257]

Așadar, pe baza unor asemenea idei, putem reda, sintetic, condiția ființei umane prin ideograma ☿, care se găsește în Della Riviera[258], atunci cînd ea este interpretată astfel. Luna și Soarele (☾ și ☉) vulgare — adică formele exterioare ale conștiinței obișnuite din starea de veghe — sînt în ascendență (deasupra) față de forțele elementare ale Corpului (reprezentate de Cruce +), care, de altfel, în adînc (♈ stă, la rîndul său, sub +), sînt recuperate în forma virilă și primordială, ♈, semn deja explicat ca θεῖον — Sulf și Energie divină — în „stare pură". Așadar, aceste trei părți ale hieroglifei: — ♂, +, ♈ — pot fi puse în corespondență cu trei sisteme ale ființei umane privite hermetic. Lui ☉ și ☾, Soarele și Luna vulgare, le corespunde capul, organul cerebral, care servește drept centru de transformare a oricărei percepții într-un element sensibil, în imagini materiale, cu stările afective corespunzătoare.[259] Conștiința din starea de veghe nu luminează de obicei decît ceea ce apare în acest organ.[260]

Cît despre Crucea elementelor, +, ea corespunde părții mediane a organismului omenesc, avîndu-și centrul în inimă, care echivalează deci cu centrul acestei Cruci, adică cu Chintesența, cu Cerul secret, cu Apa Vieții și cu toate celelalte simboluri referitoare la principiul „Spirit". De acest organ e legat, în mod special, elementul „viață" în sens restrîns, ca viață vibrîndă, ca viață-ritm aflată în rezonanță

---

[257] BÖHME, *De Signatura*, VIII, 47–48.

[258] *Op. cit.*, 24. Același semn în J. DEE, *Monas Hieroglyphica*.

[259] Lunii ☾ i-ar corespunde propriu-zis aspectul „imagini", iar Soarelui ☉ aspectul „emoții" al vieții în stare de veghe.

[260] Cf. BÖHME, *Morgenröte*, XXV, 109: „Creierul stă realmente sub regimul corporal al acestei lumi, care a dat naștere și simțului și instinctului... Dar Spiritul sfînt și adevărat din om este născut în Cerul tainic, în Apa Vieții."

cu ritmurile forțelor cosmice, căpătînd expresie în mod felurit în corpul fizic, mai ales în sistemul respirator și circulator. Din această „regiune" conștiința obișnuită este deja exclusă; procesele care se desfășoară aici nu sînt cunoscute de ea decît prin intermediul „semnalelor" date în funcție de organul superior (imagini-emoții).[261] Mai mult, conținutul acestui organ este alcătuit, în esență, din *traduceri* ale unor procese care, mai întîi, se petrec imaterial în regiunea mediană, făcînd să se manifeste forțe încă și mai profunde.[262] Fapt de care trebuie legată învățătura tradițională, atît orientală cît și occidentală, privind relația dintre inimă și intelect: dependența creierului de inimă nu este dependența de „sentiment" (relația dintre sentimente și inimă are un caracter profan), ci de forme „mai nobile" ale facultăților intelectuale, care se află, ierarhic, înaintea concretizării lor prin intermediul creierului. De aceea Geber spune: „Inteligența își are sediul în inimă deoarece ea prezidează toate organele[263]: ea supraveghează tot ceea ce îi este adus creierului omului. Fără ea, creierul nu s-ar fi născut niciodată."[264]

---

[261] De aici o altă variantă a simbolismului (cf., de exemplu, PERNETY, *Dictionnaire*, 322), potrivit căreia sediul central și inima ar corespunde Soarelui, a cărui lumină *se reflectă* în Lună, adică în facultățile *reflexive* ale creierului și în reacțiile emoționale. Atunci, Luna devine un simbol general pentru toate formele „vulgare" ale facultăților. Cf. *Zohar*, III, 233 *b*: „Creierul este emblema Apei (= Luna), iar inima aceea a Focului."

[262] Cf. BÖHME, *Morgenröte*, XXV, 101–102: „Creierul aflat în cap este o putere a inimii, căci toate puterile se înalță din inimă în creier. Creierul din cap își trage originile din inimă."

[263] Se vede de aici că este vorba de inteligența *profundă*, de aceea care prezidează înseși procesele din organism, despre care conștiința cerebrală din starea de veghe nu știe nimic din experiență directă. Ea a fost intuită de Nietzsche atunci cînd a vorbit de „marea inteligență a corpului", opunînd-o facultăților pur individuale.

[264] GEBER, *Cartea Balanțelor*, CMA, III, 140.

Prin mijlocul Crucii, care echivalează cu punctul central și nemișcat pe unde se iese din „roata elementelor", se pătrunde în a treia regiune, cea „inferioară", care se află în corespondență cu ♈. Este vorba de lăcașul forțelor creatoare și non-umane, care, în ansamblul corporal, se manifestă mai cu seamă prin intermediul puterii procreației sexuale, ale cărei organe se află chiar în centrul a ceea ce corespunde corporal unei atare regiuni. Ea este străfundul, rădăcina primă din care țîșnește tot ceea ce devine act prin procesele elementare și care se manifestă apoi prin energiile și prin formele interioare și exterioare ale conștiinței diferențiate. Este „lumea întunecată" numită, într-o ilustrație a lui Gichtel, „rădăcina Sufletelor în centrul Naturii"[265]: întunecată, întrucît se află, ierarhic, înaintea oricărei manifestări (lumină). Acolo se va opri acel *visita interiora terrae rectificando*[266].

Am crezut de cuviință să adăugăm corespondențelor cuaternare și aceste corespondențe ternare, deoarece ele ne ajută să înțelegem anumite aspecte speciale și importante, din punct de vedere tehnic, ale învățăturii hermetico-alchimice.

---

[265] Și în ilustrațiile lui FLUDD (*Utriusque Cosmi Historia*, ed. cit.) în organele genitale e plasată inscripția *Centrum*. În alte ilustrații din aceeași lucrare (*Givry*, ilustr. 200, 201, 203), unde omul apare înscris în cercuri care marchează corespondențele macrocosmice, centrul unor asemenea cercuri cade, de asemenea, în acele organe. Cf. AGRIPPA, *De Occulta Philosophia*, II, 27, fig. II și III. Potrivit învățăturii ezoterice hinduse, sediul forței fundamentale — *kuṇḍalinī* —, numit *mūlādhāra*, se află în aceeași regiune.

[266] În *De Pharmaco*, III, 17, una dintre urmările lui *„visita"* este cunoașterea genezei „metalelor" și „vederea, înțelegerea modului cum trebuie distins pieritorul și efemerul de nepieritor și durabil". Este vorba tocmai de cunoașterea proceselor profunde, care conțin ca realitate ceea ce apoi îi apare în mod contingent și fenomenal conștiinței externe.

22. Cîmpul și sămînța

În sfîrșit, ca o trecere spre partea practică, vom vorbi despre simbolurile hermetice referitoare la Sămînță, la Cîmp și la Înflorire. *Cîmpul*, ca și *Pămîntul*, reprezintă în general ansamblul stărilor și principiilor cuprinse în corporalitate, adică în corporalitatea luată în întregul ei. *Sămînța* reprezintă mai ales Aurul vulgar, care, „despărțit de Minereu [de viața universală], este ca și mort", dar aruncat pe Pămînt sau pe Cîmp renaște, după ce a putrezit, și traduce în act principiul a cărui potențialitate o conținea: de unde un simbolism ulterior preluat din regnul vegetal, care se naște și crește din „adîncurile" Pămîntului: — arbori, flori, grădini și așa mai departe.

Pe această bază se dezvăluie, înainte de toate, sensul lăuntric al relației stabilite în vechile mituri italice între Saturn și cultivarea Pămîntului și a Cîmpurilor al căror zeu era: sens pe care contextul tradițiilor analoge nu poate decît să-l confirme.[267] În privința simbolului în general, se poate cita *Triumful Hermetic*: „Piatra este un Cîmp pe care Înțeleptul îl cultivă, unul în care Natura și Arta au pus sămînța care trebuie să-și dea roadele."[268] Apoi, se poate privi a opta cheie a lui Basile Valentin, în care se vede un semănător, un cadavru întins pe spice și un om care iese din mormînt. Explicația spune: „O ființă cerească... moare și apoi putrezește. După care astrele, cu ajutorul Elementelor,

---

[267] Acest simbolism se regăsește în *Legile lui Manu*, (XII, 12, și urm.), iar în *Bhagavad-gītā* (XIII, 1–2) e explicat în următorii termeni: „Trupul acesta, o fiu al lui Kuntī, este numit «cîmp»; celui care îl cunoaște i se spune «cunoscător al cîmpului»... Cunoașterea cîmpului și a cunoscătorului cîmpului — pe aceasta o socotesc Cunoaștere" (trad. de Sergiu Al-George). În tradiția cabalistică, inițiații, „singurii cărora le sînt încredințate tainele", sînt numiți „cultivatori ai cîmpurilor" (*Zohar*, III, 141 *b*, 127 *b* etc.). Nu mai e nevoie să amintim aici simbolul evanghelic și nici pe cel eleusin al ritului în care învierea era întruchipată de un spic.

[268] Ed. cit., 285, 287.

vor da din nou viață acestui corp putred, ca să devină unul ceresc... Acestea făcute, vei vedea că pămîntescul este mistuit în întregime de ceresc, și corpul pămîntesc purtînd o veșnică și cerească cunună de cinste și slavă."[269] Cu afirmația lui Böhme: „Sulful este corpul material *în care trebuie să intrăm din nou*", pentru că „tot ceea ce este corporalizat, atît spiritual, cît și material, constă într-o proprietate sulfuroasă" trebuie puse în legătură alte două pasaje: „Bobul de grîu nu încolțește dacă nu este aruncat pe Pămînt", și „Acolo unde este semănată sămînța care este Sufletul vostru, chiar în acea regiune se va înălța Corpul."[270] După ce a spus că „Pămîntul Filozofilor este Corpul lor nedesăvîrșit și că el este numit Mama deoarece conține și cuprinde toate Elementele", Flamel[271] vorbește și el despre o semănare a Aurului în Pămîntul alb arat[272].

După semănare are loc creșterea, căreia i se aplică simbolismul anotimpurilor: *negrei* ierni îi urmează *dalba* primăvară, *roșia* vară și *auria* toamnă în care roadele sînt coapte și pot fi culese. Sînt cele patru culori hermetice tradiționale folosite pentru a desemna fazele Marii Opere. Ultimele trei corespund reînvierii stărilor de conștiință sau „ființelor" ne-pămîntești — ☿, ☿ și ☉ — închise în Pămîntul omenesc, și, la rîndul ei, o asemenea reînviere echivalează cu o parcurgere în sens invers, *sub specie interioritas*, a celor trei ere ce au precedat „vîrsta de Fier", pînă la aceea de aur a lui Saturn.

Pentru a da roade — s-a văzut — sămînța trebuie să moară, trebuie să se despice și *să se deschidă*. În raport cu acest moment critic, procesul se articulează în forme distincte, pe care le vom indica acum cu titlul de schemă teo-

---

[269] *Douăsprezece chei*, ed. cit., 55. Același simbol în a opta cheie a lui Michael Mayer.

[270] J. BÖHME, *De Signatura*, X, 56; VIII, 1; X, 50. *Morgenröte*, XXI, 49.

[271] *Le Désir désiré*, BPC, II, 317, 315.

[272] Pămîntul *alb* arat corespunde, de fapt, corpului în stare de ☿. Vezi mai departe, partea a II-a, § 16.

retico-simbolică a ceea ce vom spune, în această privință, în partea tehnică.

23. Sabia și roza

Se știe că „sămînța" și „Aurul vulgar" exprimă principiul personalității obișnuite, „Regele care nu e Rege", deoarece „ținerea lui pe picioare" e precară față de forțele profunde ale corporalității, asupra căreia — după contopire și „cădere" — acționează legea hermeticilor „Conducători ai Destinului". Acest principiu, numit și „Sulf *exterior*", continuă totuși să exprime, în felul său, principiul virilității. Cu cuvintele lui Böhme, „proprietatea lui *Marte*" e aceea care se unește cu „furia *sulfuroasă*" în „corpul elementar" (pămîntesc). Putem aminti aici *Fierul* (= Marte) ultimeia dintre erele hesiodice și ideograma generală a virilității și a poziției drepte, constituite de verticală.

Dar, în starea de cădere, trebuie luată în considerare aici și forța instinctivă și arzătoare a vitalității animale insuflate aceluiași Suflet: este unul dintre sensurile Leului Roșu sau ale Dragonului de Foc, adeseori asociat tocmai cu omul pămîntesc. Hermeticul „Ucide-l pe cel viu" trebuie pus în legătură atît cu această forță, cît și cu elementul Marte și cu Aurul prizonier în închisoarea sentimentului de sine impus lui de corp. Urmează metafora răsturnării, a loviriі, a doborîrii, iar Focul Artei care acționează în această fază își are ca simbol orice instrument capabil să provoace o rană: *sabia*, lancea, foarfeca, ciocanul, secera etc.

De la starea de activitate proprie veghii obișnuite se va trece atunci la o stare de pasivitate: masculinul, |, este răsturnat în —, care este totodată un semn al Apelor („dizolvarea"). Aceasta este semănarea seminței și „moartea" ei în Pămînt. Se poate arăta, de asemenea, că orizontala care *taie* verticala ce reprezintă starea anterioară formează Crucea +, lucru nu lipsit de legătură cu faptul că anumiți autori hermetici au adoptat ca simbol însăși crucificarea cristică. Asta

cu atît mai mult cu cît, în ea, apare o lovitură de *lance* în coaste — adică în locul unde, după Gichtel, Șarpele lui *„Spiritus Mundi" prinde* în lațul său Soarele (principiul Eu); cu atît mai mult cu cît din coastele lovite țîșnește Apă *albă* și Sînge *roșu*, care, hermetic, desemnează cele două faze succesive ale Operei; cu atît mai mult cu cît s-a vrut ca, încă înainte de crucificarea sa, Cristos să îndure ocara îmbrăcat în semn de batjocură cu o *mantie purpurie*[273], înlocuită apoi la porunca lui Irod cu o haină *albă*; în sfîrșit, cu atît mai mult cu cît crucificării îi urmează „coborîrea în iad", în adîncul Pămîntului, și apoi învierea și înălțarea.

Din condiția negativă — principiul virilității iese reînviat într-o a treia fază, sub forma unei activități pure și transcendente, capabilă să aducă renașterea tuturor elementelor: metafora reînălțării, a ridicării, a scălării în picioare, exprimabilă printr-o întoarcere la verticala |. Aceasta este ea însăși direcția ascendentă a forțelor de creștere ale regnului vegetal, care, *crăpînd* Pămîntul, se înalță spre soare în ierburi și arbori.[274] În *Aer* se naște *Floarea* — ne aflăm în celelalte „anotimpuri filozofale", de după neagra iarnă. Fructul copt toamna va semnifica *fixarea* principiului solar reînviat.

---

[273] Trebuie amintită aici alegoria alchimică a lui Bernardo Trevisanul referitoare la un Rege care se dezbracă de „purpura unei false regalități" și aceea a lui ZOSIMA (CAG, II, 112, 116, 207) referitoare la Omul îmbrăcat tot în roșu care este supus băii într-o „soluție neagră", o dată cu „arderea sîngelui și oaselor Dragonului". Aici, roșul este culoarea Aurului vulgar omenesc.

[274] Despre asta vezi A. REGHINI, *Le Parole Sacre e di Passo*, Todi, f. a., pp. 85–92; J. J. BACHOFEN, *Urreligion und antike Symbole*, ed. cit., I, pp. 279, 372 etc. Să arătăm, în treacăt, că miturile emasculărilor pot fi privite și sub un alt unghi, potrivit căruia părțile bărbătești îl reprezintă pe Marte vulgar, aspectul material al forței. Retezate, căzînd pe Pămînt sau în Mare, ele, asemenea „seminței", dau naștere unei *plante* (migdalul lui Attis) sau unei zeițe — Venus — sub ai cărei pași răsar, de asemenea, *flori* din Pămînt. Tot așa, o *vegetație* răsare din Pămînt și din sîngele taurului doborît de Mithra etc...

Simbolul rozicrucian al Rozei care înfloreşte în mijlocul Crucii (transformarea întretăierii celor două principii | şi — din punct de cădere şi de neutralizare în punct viu şi radiant în mijlocul celor patru elemente) îşi dezvăluie astfel întreaga-i semnificaţie. De altfel, el aparţine şi hermetismului: „Poarta Hermetică" din Roma conţine exact inscripţia *„Ad Rosam per Crucem"*[275], iar Roza sau Floarea, simbol comun şi altor tradiţii ezoterice[276], se regăseşte în textele alchimice tehnice[277].

Tot în simbolismul vegetal, deschiderea iniţiatică a căpătat o expresie caracteristică prin *Lotus*, floare a cărei corolă O se deschide *deasupra* unei tulpini verticale | care a străbătut şi a depăşit apele —, rădăcinile ei plecînd din mîlul abisal al Pămîntului Umed. Astfel, avem, în totul, hieroglifa ☥, care în hermetismul egiptean a avut valoarea de „cheie a vieţii" şi de „Viu", de „a vieţui", cu referire la înviere şi nemurire: într-un basorelief din timpul celei de a XII-a

---

[275] P. BORNIA, *La Porta Magica*, Roma, 1915, p. 31.

[276] La APULEIUS, cel decăzut în condiţia de „animal" se reintegrează în starea originară cu ajutorul unei *roze*; în catolicism, Maria, *Janua Coeli*, mai e numită şi *Rosa Mistica*; într-un poem medieval, *Floarea* (cf. VALLI, *Il Linguaggio Segreto dei Fedeli d'Amore*, Roma, 1928, pp. 49, 119), se menţionează un sărut dat *Rozei, cu braţele aşezate în cruce*. În această lucrare a lui VALLI, p. 249, cf. desenul lui Francesco da Barberino unde, printre personajele care, perechi (bărbat şi femeie), reprezintă cele şapte trepte ce duc la Androgin, primele sînt înfăţişate *străpunse* de suliţe, ultimele, în schimb, poartă *roze*. Şi *roze* poartă „Amor" care îşi ia zborul, în corespondenţă cu Androginul. Cf. cartea noastră *Il Mistero del Graal* şi, de asemenea, L. CHARBONNEAU-LASSAY, *Le symbolisme de la Rose*, în *Regnabit*, nr. 10 din 1926.

[277] Cf., de exemplu, B. TREVISANUL, *De la Philosophie Naturelle des Métaux*, 428, 434; ZACHAIRE, *De la Philosophie Naturelle des Métaux*, 536, 537; *Cartea lui Crates*, CMA, III, 56; BÖHME, *De Signatura*, VIII, 52; VII, 36; XV, 35: „Trupul exterior nu mai este decît un mărăciniş cu ghimpi, printre care pot totuşi să înflorească *roze*"; „... *roze* ce vor înflori după trecerea iernii"; „Întocmai cum *floarea* răsare din Pămînt, Imaginea Luminii izvorăşte după moarte"; „Struneşte Eul şi creşte ca o *Floare* în spiritul divin" etc.

dinastii încredințarea „cheii vieții" unui Rege de către o zeiță este însoțită de cuvintele: „Eu îți dau viața, statornicia, puritatea, precum Ra (zeul solar), pe vecie."[278]

De altfel, în legătură cu această virtute a *tulpinii* | în opera hermetică, putem cita texte alchimice arabe. În ele se vorbește despre „un lucru verde, numit mirt, care iese în mlădițe dintr-o bază, numită *tulpină* a mirtului" și se spune: „Amestecați tulpina cu Piatra... Această tulpină este cea care *arde* Sufletul și care mistuie imperfecțiunile combustibile ale Pietrei. Ea o eliberează de toate principiile ce o modifică, *ea îi redă viața Celui Mort*, astfel încît Focul nu mai are putere asupra lui."[279] Să trecem la Böhme: „Calitatea-eliberare trece prin calitatea astringentă [ce trebuie asimilată cu închiderea Pământului tare], sfîșie Corpul și iese afară din Corp, afară și deasupra Pământului și înaintează astfel, cu tenacitate, pînă va fi răsărit o *tulpină* înaltă... Calitățile se aprind pe *tulpină* și o străbat[280]: dau naștere acolo unor culori, potrivit tipului calității sale." Pe tulpină înmugurește apoi „o mlădiță, *care e un nou Corp* [*o nouă stare a lui*], *asemănător aceluia care la începuturi și-a avut rădăcina în Pământ, dar care acum are o formă mai subtilă*"[281]. Iar pentru asociația, mai generală, între flori, înviere, primăvară alchimică, ne limităm la a aminti, în fine, sugestivele cuvinte ale lui Ostanes despre „Misterul ciudat și cumplit": „Cum cel mai de sus coboară spre cel mai de jos și cum cel mai de jos se înalță spre cel mai

---

[278] În foarte cunoscuta *mantra* hindusă: *„Oṃ maṇi padme* — Om, nestemata în lotus", nestemata este un simbol mineral care poate fi foarte bine asimilat celui al „Pietrei Filozofilor". Cf. apoi *Bṛhadhāraṇyaka-Upaniṣad*, II, iii, 6: „Aspectul *spiritului necorporal* este ca al unei flăcări de foc sau ca *al unei flori de lotus* sau *al unei scăpărări neașteptate.*"

[279] *Tratat asupra Mercurului Occidental*, CMA, III, 215.

[280] Trebuie relevată corespondența cu învățătura ezoterică hindusă privitoare la înflorirea „lotușilor" (*sphoța*), adică a „centrilor vitali" (cf. pp. 78 și urm.) de-a lungul direcției verticale pe măsură ce curentul ascendent al renașterii (*tulpina*) ajunge la ei. Cf. EVOLA, *Lo Yoga della Potenza*, ed. cit., partea a II-a.

[281] *Morgenröte*, VIII, 48, 52, 56.

de sus, cum Apele binecuvîntate coboară ca să-i bîntuie pe morții întinși, înlănțuiți, părăsiți în *întunecime* și *umbră*, în Hades, cum Leacul Vieții ajunge la ei și îi *trezește*, sculîndu-i din *somn*, în propriul lor sălaș, cum pătrund *Apele noi*... apărute prin acțiunea Focului... Apele, ajungînd, trezesc Corpurile și Spiritele înlănțuite și neputincioase..., ele, puțin cîte puțin, se dezvoltă, se înalță, capătă culori vii și *luminoase*, precum *Florile de primăvară*."[282] Sînt tot atîtea variante ale unui simbolism primordial legat de vegetație, în care reapare și *Arborele*, acum într-o altă accepțiune. Primordial: pentru că în tradiția hiperboreană și nord-atlantică semnul Y, „Om-cosmic-cu-brațele-înălțate" (vezi p. 29; Hermes de la Kylene) — care a avut și valoarea de „înviere", de „a-și deschide gura", de „Soare care răsare", de „Lumină a *Cîmpurilor*" — este, ideografic, echivalent cu acela al „Arborelui" ivit din „Piatră" sau „Stîncă" și care, într-una din variantele sale, dă naștere hieroglifei ce în egipteană semnifică „dublul", adică stările subtile ale corporalității, hieroglifă alcătuită din două brațe înălțate.[283] Există o perfectă convergență între aceste elemente, care se organizează într-o „cunoaștere" unică și care s-au transmis de-a lungul secolelor, pînă la hermetism.[284]

---

[282] CAG, II, 292–293; cf. ZOSIMA, *ibid.*, 122–123.

[283] Cf. H. WIRTH, *Der Aufgang der Me[illegible]hheit*, ed. cit., pp. 99, 206 etc.

[284] Să notăm în treacăt că simbolismul vegetației se poate extinde de la Arbore la „grădină" și la „pădure". Primul, al cărui rol în scripturile biblice și în cele coranice e cunoscut oricui, în hermetism apare adesea ca „grădină a Filozofilor" și ca „grădină a Hesperidelor", în legătură cu care pot fi citați, în locul tuturor, D'ESPAGNET și PERNETY (*Dictionnaire*, 207 și *Arcanum Herm. Philosophiae Opus*, 52–53) pentru importantele referiri la Dragon, care este păzitorul lor, la culorile simbolice ale florilor pe care „Focul din Natură", ajutat de acela al Artei, le face să răsară și, în sfîrșit, la o Fîntînă cu apă foarte limpede, țîșnind din *șapte* izvoare. În Coran (II, 23), „grădina" pe sub care curg șuvoaiele are fructe care „sînt cele cu care ne hrăneam înainte", iar aleșii care vor sălășlui veșnic aici vor găsi „*soții* neprihănite", pentru înțelegerea semnificației cărora putem să ne amintim, de pidă, acele „femei" datorită cărora au căzut îngerii.

24. Tulpina, *Virus*-ul și Fierul

La alchimiștii greci există un termen tehnic care exprimă puterea „tulpinii", și acesta este ἰός, iar ἴωσις este ceea ce provine din acțiunea lui ἰός. În sine, ἰός are același sens ca *virus*, iar ioza este starea de „virulență", înțeleasă ca proprietate activă și specifică ce apare în anumite metale la oxidarea lor. De altfel, oxidarea este însoțită adesea de *ruginirea* metalelor, astfel încît prin culoarea *roșiatică* a ruginei se face aici o aluzie la natura virilă și solară a noii forțe care se manifestă în „metal".[285] Așa se întîmplă că „iozei" i se dă sensul de „purificare prin separație"[286], adică de energie care își reînnoiește propria putere desprinzîndu-se din amalgamurile corporale. Aspectului brusc, de forță transcendentă apărută în momentul separației, i se atribuie apoi valoarea de „venin" sau de „oțet dizolvant" pe care o ia uneori același termen *ios*. După ce ne-am referit la rugină și la oxidare, vrem să ne mai referim la o variantă a simbolismului vegetal. Oxidîndu-se, suferind ioza, pe metale apar *flori* : ele sînt echivalentul corolelor simbolice ce se deschid pe „tulpină".

În acest sens, ioza este o „virulență" care înseamnă „virilitate". În afară de asta, să mai notăm că, dacă ἰός echivalează cu *virus*, rădăcina *vir* (vezi *vis*, *virtus*) este identică cu aceea a sanscritului *vīrya*, termen tehnic al doctrinei hinduse a renașterii, al cărui sens coincide pe de-a-ntregul cu cel ce se ascunde sub alchimica iozã. Într-adevăr, în doctrina hindusă, și mai ales în buddhism, *vīrya* este acea energie cu adevărat spirituală care, odată izolată, este capabilă să acționeze asupra modului obișnuit de a fi al elementelor, desfășurînd o acțiune care nu mai face parte din „natură" și care este asimilabilă, așadar, celei a „Focului nenatural" și a „Focului contra naturii", al cărui sens, așa cum i-l atribuie

---

[285] Simbolul „ruginii" s-a păstrat în toată literatura alchimică ulterioară și, în genere, trebuie interpretat tocmai pe baza culorii ei roșiatice.

[286] CAG, II, pp. 176, 196, 197, 198.

textele hermetice, îl vom explica. Pentru a izola *vīrya* avem nevoie de energia care permite renunțarea la dorință (*caṇḍa ṛddhipādaḥ*), după care sîntem îndreptați spre dobîndirea puterii spiritualicește virile, capabile de a aduce elementele ființei umane într-o stare ce nu mai aparține „fluxului" (*vīrya ṛddhipādaḥ*)[287]. Străbaterea Apelor sau a Pămîntului de către „tulpină" și apoi deschiderea ei în floare ascunde, hermetic, aceleași semnificații.

Caracterul viril al puterii ce acționează în învieri (*virus, virtus, vīrya, vis, vir*) face ca, în hermetism, elemente care, chiar în stare vulgară, moartă și pămîntească, constituie o aproximare sau o transpunere a acesteia, să fie adesea considerate drept cele mai adecvate pentru prepararea Aurului filozofic. Astfel, s-a spus că Marte (zeul Fierului și al războiului) este un metal din a cărui „tinctură" — dacă ar putea fi extrasă din el (adică elementul viril-războinic al omului, dacă s-ar reuși separarea lui de condiția corporală) — s-ar putea obține Aurul[288]. Asupra Fierului revine în mod repetat Braccesco: „Fierul este numit bărbat [*vir*] deoarece are Sufletul mlădios și Spiritul sănătos, deoarece e curat la rădăcină, tînăr și puternic, deoarece e dur și tare." De Marte — spune el — „depinde desăvîrșirea Elixirului", el avînd „puterea cea mai înrudită ca să fie transformat în Elixir"; el e un „Sulf fix"[289]: Proprietatea lui nu se regăsește la nici o altă substanță, „întrucît acela, în albul său, *depășește Focul și nu e depășit de acela,* ci se odihnește minunat în acela, bucurîndu-se de acela". Împreună cu Senior, el pune Fierul simbolic să vorbească astfel: „Eu, Fierul, eu, cel puternic, strivitor, strivit, orice bine e pentru mine — și *lumina,* taina tainelor, se naște pentru mine." Pentru că în el voința este mai puternică decît în alte corpuri, pentru asta a fost ales el

---

[287] Cf. T. STCHERBATSKY, *The central Conception of the Buddhism,* Londra, 1923, p. 50; C. PUINI, *Introduzione al Mahāparinîrvāna-sutra,* Lanciano, 1919, pp. 11–13.

[288] J. BÖHME, *De Signatura,* VIII, 32.

[289] Pentru sensul acestei expresii, a se revedea p. 63.

de Înțelepți.[290] Firește, așa cum se află în om, Marte are părți impure, se lasă „înflăcărat", rezistă prea mult „topirii", este „lipsit de strălucire" (Francis Bacon, Geber): el va trebui „spălat" și „pisat mărunt". Cu toate acestea, puterea „eroică", virtutea spirituală este războinică ascunsă sub simbolul acelui metal și al acelui zeu este recunoscută ca unul din cele mai bune principii și ca una din cele mai bune „materii prime" pentru Operă; ceea ce nu poate decît să confirme spiritul tradiției căreia îi aparține această Operă însăși și despre care am vorbit în repetate rînduri.

Să mai arătăm, în sfîrșit, că în timpurile mai recente simbolismul Filozofilor a recurs îndeosebi la duritatea și la incasabilitatea — acelea ale *Oțelului* — pe care Fierul le-a dobîndit prin tratarea cu Apă și Foc. „Oțelul Înțelepților" este cel căruia Cosmopolitul îi asimilează virtutea simbolică a Magnetului, care trebuie înțeleasă aici ca „duritatea" transcendentă a Spiritului dominator și a Sulfului necombustibil de care sînt atrase și subjugate, precum femeia de bărbat, forțele mercuriale în stare liberă. Iar Philalethes spune: „Oțelul nostru este, așadar, adevărata cheie a Operei, fără de care este cu totul zadarnic să aprinzi lampa sau vatra filozofală. El este minereul de Aur, este spiritul cel mai pur dintre toate, este un Foc infernal și tainic și chiar, în felul său, extrem de volatil. El este, în sfîrșit, minunea lumii și suma virtuților superioare în ființele inferioare."[291]

Mai rămîne să vedem, rînd pe rînd, care sînt operațiile ce trebuie făcute, pe baza unei atare forțe, pentru a ajunge la acea existență prodigioasă pe care o promit, în spatele șaradelor și al alegoriilor, Maeștrii hermetici, „moștenitori ai Înțelepciunii veacurilor".

---

[290] BRACCESCO, *Espositione*, pp. 65 a, 58 a; cf. 63 a.

[291] *Introitus*, § III.

PARTEA A DOUA

„ARTA REGALĂ" HERMETICĂ

INTRODUCERE

Realitatea palingeneziei

Înainte de a aborda separat elementele „Artei Regale", se cuvine să stabilim în termenii cei mai clari caracterul ei de *realitate*.

Ar fi foarte departe de înțelegerea esenței acestei Arte cel care, pe baza analogiei cu expresii mistice și religioase precum „moarte și înviere", „renaștere", mortificare" etc., ar ajunge la ideea că totul se reduce la ceva „moral", la ceva vag spiritualistic și chiar „mistic".

Într-adevăr, astfel de termeni îi fac imediat pe aproape toți să gîndească lucrurile pe un asemenea plan. Numai că noi am relevat deja, la început, că însuși faptul neîntreruptei, impenetrabilei travestiri a doctrinei hermetice, într-o perioadă în care a vorbi de palingenezie în acel sens „mistic" nu constituia o erezie, arată că, în realitate, era vorba despre altceva: despre ceva pentru care se impunea acea lege a *tăcerii* ce fusese respectată riguros de Misterele păgîne.

Faptul că am indicat (pp. 7–8) proveniența tradiției hermetice dintr-o vînă „regală" și „eroică" a celei primordiale, reprezintă, într-adevăr, un punct cîștigat pentru înțelegerea ocultării în perioada creștinismului dominant. Dar el nu este singurul. Mai există și un altul, căruia i s-ar putea atribui maxima că „Înțeleptul nu trebuie să tulbure cu înțelepciunea sa mintea celor ce nu știu"; maximă de care trebuia să se țină seama cu atît mai riguros într-o perioadă în care numărul „celor ce nu știu" aproape că reprezenta totalitatea oamenilor.

Pentru a ne explica, trebuie să ne referim la o învățătură tradițională fundamentală, de altfel deja amintită: acea privind cele *două naturi*.

Există o natură a nemuritorilor și există o natură a muritorilor; există o regiune superioară a „celor-ce-sînt" și există o regiune inferioară a „devenirii". Ideea că, la origine, cele două ramuri s-ar putea să fi fost unul și același lucru — așa cum, potrivit cuvintelor lui Hesiod, „unul este neamul oamenilor, unul este acela al Zeilor, amîndouă născute din una și aceeași mamă" — și că dualitatea ar fi apărut printr-o prăbușire a unora, printr-o înălțare a altora, precum în concepția hermetico-heracliteană despre zeu ca „om nemuritor" și despre om ca „zeu muritor", această idee nu exclude posibilitatea ca diferențierea să existe de fapt și, așadar, ca naturile să fie *două*.

Trecerea de la una la alta era considerată posibilă, dar cu titlu excepțional și cu condiția unei transformări efective, pozitive, dintr-un mod de a fi într-alt mod de-a fi. O asemenea transformare era obținută prin *inițiere* în sensul cel mai strict al cuvîntului. Prin inițiere, anumiți oameni scăpau de o natură și o dobîndeau pe cealaltă, încetînd astfel de a mai fi oameni. Apariția lor în cealaltă formă de existență constituia, pe planul acesteia din urmă, un eveniment în mod riguros echivalent cu acela al generării sau nașterii fizice. Așadar, ei re-năsteau, erau re-generați. Așa cum nașterea fizică implică pierderea conștiinței stării superioare, tot așa moartea implică pierderea conștiinței stării inferioare. Astfel, în măsura în care s-a pierdut orice conștiință a stării superioare — adică, în termenii pe care îi cunoaștem de-acum, în măsura în care a avut loc „identificarea" (contopirea) —, în aceeași măsură pierderea conștiinței stării inferioare (cea umană), provocată de moarte și de descompunerea suportului unei atare conștiințe (corpul), va echivala cu pierderea *oricărei* conștiințe în sens personal. Așadar, somnului veșnic, existenței larvare în

Hades, descompunerii înțelese ca destin al tuturor acelora pentru care formele acestei vieți omenești au reprezentat începutul și sfîrșitul, nu le vor scăpa decît aceia care au știut, încă în viață, să-și îndrepte conștiința spre lumea superioară. Inițiații, Adepții se află la capătul acestui drum. Odată dobîndită „amintirea", ἀνάμνησις, ei devin, după spusele lui Plutarh, liberi, umblă fără lanțuri, celebrează încoronați „misterele" și văd strivindu-se și înghiontindu-se în mocirlă și în beznă, pe pămînt, mulțimea celor ce nu sînt inițiați și care nu sînt „puri".[1]

La drept vorbind, învățătura tradițională cu privire la existența *post-mortem* a subliniat întotdeauna diferența dintre supraviețuire și nemurire. Pot fi concepute diverse modalități, mai mult sau mai puțin contingente, de supraviețuire pentru cutare sau cutare principiu sau complex al ființei umane. Dar asta nu are nimic de-a face cu nemurirea, care nu poate fi gîndită decît ca „nemurire olimpiană", ca o „transformare în zei". O asemenea concepție a dăinuit în Occident pînă în antichitatea elenă. Tocmai din doctrina celor „două naturi" purcedea cunoașterea destinului unei morți sau a unei precare, larvare supraviețuiri pentru unii și a unei nemuriri condiționate (condiționate de inițiere) pentru alții. Vulgarizarea și generalizarea abuzivă a adevărului valabil numai pentru inițiați — vulgarizare începută în anumite forme degenerate ale orfismului și avînd apoi o mare dezvoltare în creștinism — au fost acelea care au dat naștere ciudatei idei a „nemuririi

---

[1] În STOBEU, *Florilegiu*, IV, 107. Potrivit lui *Corpus Hermeticum* (XXII, 3), omul are *speranța* nemuririi; se spune că nu toate sufletele omenești sînt nemuritoare, ci numai cele ce devin „daimoni" (X, 7, 19). Ceea ce decide este gradul lor de identificare cu aceștia. Pitagora a admis că „în anumite cazuri sufletul poate deveni muritor, atunci cînd se lasă dominat de Erinii, adică de pasiuni, și că redevine nemuritor odată scăpat de Erinii, care sînt totdeauna pasiunile" (*apud* HIPPOLIT, *Philosophumena*, VI, 26).

sufletului", nemurire extinsă la orice suflet și sustrăgîndu-se oricărei condiții. De atunci și pînă astăzi iluzia continuă să existe în diferite forme ale gîndirii religioase și „spiritualiste": sufletul unui muritor este nemuritor, nemurirea este o *certitudine*, nu o posibilitate îndoielnică.[2]

Instaurat astfel echivocul, denaturat în acest sens adevărul, inițierea nu mai putea să apară ca necesară: valoarea ei de operațiune reală și efectivă nu mai putea fi înțeleasă. Orice posibilitate cu adevărat transcendentă a fost încetul cu încetul uitată. Iar cînd a continuat să se vorbească de „renaștere", totul sfîrșea, în general, într-o chestiune de sentiment, într-o semnificație morală și religioasă, într-o stare mai mult sau mai puțin nedeterminată și „mistică".

A face să se înțeleagă, în secole dominate de această eroare, că e posibil și *altceva*, că ceea ce unii socoteau drept o zestre sigură, iar alții drept speranță gratuită, e un privilegiu legat de o Artă secretă și sacră; a face să se înțeleagă că, la fel ca în lumea determinismelor materiei și energiei, și în operațiile acestei Arte morala, credința, devoțiunea și toate celelalte sînt elemente ineficace în ce privește vremelnicia omului („trebuie să devenim asemenea zeilor, și nu asemenea oamenilor de treabă; scopul este nu să fim scutiți de păcat, ci să fim niște zei" — spusese deja Plotin[3]); a declara, așadar, relativitatea a ceea ce înseamnă religie, speculație și morală umană pentru a arăta punctul de vedere al *realității*, în transcendența ei față de orice construcție muritoare[4]; a vorbi despre Dum-

---

[2] În ce privește creștinismul, la începuturi el a avut un aspect de *doctrină tragică a mîntuirii*, care, într-o anumită măsură, păstrează ecoul adevărului antic: este ideea — exacerbată apoi o dată cu Luther și Calvin — că omul pămîntesc se află la răscruce între mîntuirea veșnică și pierzania veșnică.

[3] *Enneade*, I, ii, 7; I, ii, 6.

[4] În privința disciplinelor profane, iată cum se exprimă un text alchimic arab: „Cine cunoaște, oricît de puțin, această Știință [a noastră],

nezeu ca despre un simbol pentru *o altă* stare de conștiință, despre așteptarea lui Mesia ca despre *melior spes* nutrită de cel ce căuta inițierea, despre „învierea trupului" ca despre alt simbol pentru o regenerare a înseși principiilor organismului, care poate avea loc încă în timpul vieții — a te dedica unor tentative de acest fel ar fi fost de-acum zadarnic. Și oare cum s-ar fi putut evita cel mai trist dintre echivocuri folosind aceleași cuvinte, aceleași simboluri primordiale? Așadar, era mult mai bine să se vorbească de Mercur și de Sulf, de metale, de lucruri uimitoare și operații imposibile, cele mai nimerite pentru a stîrni pofta și curiozitatea acelor „suflători" și acelor „arzători de cărbune" din care urma să se nască chimia modernă, și pentru a nu se da de bănuit altora, prin rare și enigmatice aluzii, că era vorba, în esență, de un simbolism metalurgic pentru lucruri ale spiritului, ci pentru a se face să se creadă (așa cum mai cred și astăzi spiritele pozitive care fac istoria științei) că era vorba de un alegorism mistic pentru lucruri metalurgice și pentru opere ale unei științe care trebuie numită naturală și profană în comparație cu domeniul supranatural al credinței și dogmei.

---

meritînd să fie unul dintre adepții ei, este superior spiritelor ce s-au distins cel mai mult în toate celelalte științe. Într-adevăr, orice om instruit într-o știință oarecare și care nu a dedicat o parte din timpul său studiului unuia din principiile Operei, în teorie sau în practică, posedă o cultură intelectuală cu totul inferioară. Tot ce poate face e să înșire cuvinte, să însăileze fraze sau concrețiuni ale imaginației sale și să cerceteze lucruri care nu au o existență proprie și despre care crede totuși că există în afara lui" (*Tratat asupra Mercurului Occidental*, CMA, III, 214). Aristotel însuși, deși considerat ca fiind „cea mai strălucită dintre ființele neluminate", nu ar fi avut nimic de-a face cu ființele care au dobîndit starea necorporală (CMA, texte siriace, II, 264). Iar în *Corpus Hermeticum*, XVI, 2, se spune: „Grecii, o, Rege, au forme noi de limbaj pentru a aduce argumente și filozofia lor e o ceartă de cuvinte. Noi, în schimb, nu folosim cuvinte, ci *marele glas al lucrurilor.*"

În ce ne privește, pe această bază ajungem să înțelegem oportunitatea ocultării, pînă acolo încît deplîngem faptul că ea nu a fost de natură să facă imposibile, în ziua de azi, anumite interpretări „spiritualiste" ale alchimiei, care, nesusträgînd-o neînțelegerii inofensive a istoricilor științei decît pentru a o plasa pe planul mistico-moralist și chiar psihanalitic[5], fac într-adevăr mai rău decît cel care nu iese din lac decît ca să cadă în puț.

În schimb — și poate că ceea ce am spus mai înainte (p. 101) despre facultățile sau metalele „vulgare" ne-a făcut să o presimțim deja —, cel ce a fost adus pozitivistic în situația de a crede că orice facultate psihică și spirituală este condiționată și determinată de factori empirici (organici, de ereditate, de mediu etc.), cel pe care nihilismul nietzschean l-a condus la sentimentul relativității tuturor valorilor și la marea renunțare, la „renunțarea la a crede", poate că o asemenea persoană este cea care se află astăzi în poziția cea mai favorabilă pentru a putea înțelege adevărata însemnătate a misiunii hermetice și inițiatice.

Așadar, aici „renașterea" nu este un sentiment sau o alegorie, ci un fapt precis, care nu poate fi înțeles de cel ce nu a trecut prin Mister. Sensul lui adevărat — cum bine notează Macchioro[6] — poate fi, eventual, indicat abandonînd concepțiile spiritualist-religioase și revenind la ceea ce este încă prezent, cu titlul de reziduuri degenerescente ale unei învățături superioare primordiale, la popoarele primitive. „La ele — scrie Macchioro — palingenezia nu este o alegorie, ci o realitate, și este atît de reală încît este considerată adesea un fapt fizic și material. Misterul nu are scopul de a ne învăța, ci el îl reînnoiește

---

[5] E ceea ce a făcut în mod sistematic psihanalistul C. G. JUNG în lucrarea sa *Psihologie și alchimie*, pe baza „inconștientului", a „proiecțiilor inconștientului" și altele asemenea.

[6] V. MACCHIORO, *Eraclito*, Bari, 1922, pp. 119–120.

pe individ. Nu există nici un motiv care să justifice sau să impună această reînnoire: palingenezia e necesară, asta e totul."[7] Și așa cum, dacă condițiile necesare pentru producerea unui fenomen fizic sînt prezente acest fenomen se produce în mod cert, tot așa, dacă condițiile necesare pentru producerea inițierii sînt prezente renașterea se petrece în mod tot atît de cert și tot atît de independent de orice merit. Așa se face că la Eleusis se putea susține în mod coerent că un tîlhar, dacă e inițiat, are parte de nemurire, în timp ce un Agesilaos și un Epaminonda, dacă nu erau inițiați, nu ar fi avut după moarte o soartă mai bună decît oricare alt muritor. Dacă deja în acele timpuri un Diogene putea fi scandalizat de o atare concepție, astăzi, firește, vor fi cu atît mai numeroși cei ce îi pot urma exemplul. Cel care însă, abandonînd concepția referitoare la irealitatea a ceea ce nu e corporal, a devenit capabil să privească și spiritul ca pe o forță obiectivă — forță activă, reactivă, necesară, determinată și determinantă — nu va găsi lucrul acesta ca fiind mai contrar naturii decît faptul ca, dacă un tîlhar, Epaminonda și Agesilaos ar fi legați astăzi la un circuit de înaltă tensiune, curentul să nu-i cruțe, desigur, pe Epaminonda și Agesilaos pentru „virtutea" lor, dar să-l fulgere pe tîlhar pentru greșelile sale.

Așadar, Artei hermetice, ca și oricărui alt tip de metodă inițiatică, orientală sau occidentală, îi este propriu faptul de a-l îndepărta pe individ de valorile „umane" pentru a-i pune, în schimb, problema spiritului în termeni de *realitate*. Dar individul se găsește atunci în fața propriului corp, nod fundamental al tuturor condițiilor stării sale. Gîndirea raportului dintre principiul-eu, în dubla lui formă, a cunoașterii și acțiunii, și corporalitate (în sensul deplin al acestui cuvînt) și *transformarea* unui atare raport prin opera-

[7] V. MACCHIORO, *Eraclito*, Bari, 1922, pp. 119–120.

ții și acte bine stabilite, eficace și necesare, deși esențialmente lăuntrice, constituie esența Artei Regale a Maeștrilor hermetici. Aceasta va căuta mai întîi să dobîndească principiul nemuririi, apoi să transpună în natură statornică, netrecătoare, elementele și funcțiile pe care se baza apariția omului în sfera devenirii. Flamel spune: „Opera noastră este convertirea și schimbarea unei ființe într-o altă ființă, ca și a unui lucru în alt lucru, a slăbiciunii în forță..., a corporalității în spiritualitate."[8] Iar Hermes spune: „Convertește și schimbă naturile și vei găsi ceea ce cauți."[9]

Mai rămîne să studiem diferitele operații tehnice cuprinse în această Mare Operă.

---

[8] N. FLAMEL, *Le Désir désiré*, § VI.

[9] *Ibid.*

1. Separația

După unanima mărturie a textelor, cea dintîi operație a Artei hermetice este *separația*. În limbajul cifrat ea este desemnată printr-o mulțime de expresii, fie pentru a-l deruta pe profan, fie pentru a indica diferitele aspecte pe care ea le cuprinde. Noi înșine vom putea vedea de ce separație, dizolvare, extragere, preparare a Mercurului Înțelepților, preparare a Apelor corosive, moarte, reducere la Materia primă, abluțiune, unire, despuiere etc. sînt termeni care, în această privință, au aceeași valoare.

Vom aborda problema tehnică în termenii lui Sendivogius, potrivit căruia secretul Operei constă în Sulful Filozofilor, care însă se află într-o „temniță foarte întunecată" ale cărei chei le deține Mercur[10]. Mercur, la rîndul său, se află sub paza lui Saturn. Pentru a înțelege, nu trebuie decît să punem aceste simboluri în relație cu semnificațiile ce se referă la diferitele ființe ale omului.

Este vorba de a elibera forma subtilă de viață (Mercurul), care unește Sufletul cu Corpul, de Saturn, care este însuși corpul fizic, acesta, în stare de contopire, atrăgînd spre sine și *fixînd* Mercurul în forma desemnată în mod specific de ☿ (în opoziție cu ☿). Dintre diferitele semnificații ale alegoriei hermetice, aceea a lui Saturn retezînd picioarele lui Mercur (o găsim, de pildă, la Abraham Iudeul), tocmai asta desemnează. Mercur devine astfel un Mercur individuat, neliber

[10] SENDIVOGIUS, *De Sulphure*, ed. cit., 157, 171, 196, 219.

față de propria individuație, legat, pierzîndu-și deci posibilitatea de a lua vreo altă formă decît aceea proprie lui ca viață a unei vieți date, particulare. În acest sens se află Mercur sub paza lui Saturn.

Legătura se transmite de la ☿ la ☿ și astfel activitatea care vădește deja influența unui principiu superior ☿ rămîne așezată pe făgașul corpului și suportă condițiile acestuia. Pe această cale este obținut și principiul Eu sau Sulf, astfel încît rămîne condiționat de forma unei individualități date, care este individualitatea acelui corp anume. Cheile unei atari închisori le are deci Mercur, supus lui Saturn[11].

A separa înseamnă, hermetic, a scoate Mercurul din Corp; odată suspendată acțiunea organismului animal asupra forței vitale, celelalte principii devin și ele virtual libere. De aceea se spune că Mercurul e singura cheie „în stare să deschidă Palatul Regelui, care e închis" sau, cum se exprimă Philalethes, „să spargă bariera Aurului"[12]. Așadar, grație separației Mercurul reajunge în stare liberă, în starea de posibilitate vitală nedeterminată (iată „convertirea în Materia Primă") și astfel Sulful interior are deschise căile oricărei acțiuni transcendente și ale oricărei transformări.

Aceasta este schema. Urmează să o regăsim în cîteva texte. Acum înțelegem ce vrea să spună „purificarea și însuflețirea Mercurului obișnuit". În termeni asemănători celor ai lui

---

[11] Cf. pasajul deja citat din DELLA RIVIERA (*Il Mondo Magico*, 19), unde se spune că virtutea divină, odată insuflată în indivizi, „chiar în aceeași clipă își pierde natura universală..., din care cauză este căutată zadarnic în afara Centrului, în Centrul conținut [în cel uman]. Acest Centru este deja amintita Peșteră a lui Mercur; iar Spiritul nu este altceva decît darul așezat din nou înlăuntrul ei și este, în cele din urmă, același Mercur fiu al Maiei, înțeleasă în vechea teologie ca fiind Pămîntul însuși". Cf. J. BÖHME, *De Signatura*, VIII, 34: „Artistul trebuie să cunoască bine Sulful, care este baza operațiilor sale, și trebuie să-i vină în ajutor lui și Mercurului, ținuți ostateci de Saturn. Numai atunci Copilul se va putea manifesta."

[12] SALMON, *Introducerea la BPC*, p. CXVII.

Sendivogius, Pernety vorbește de un Foc ascuns în Focul natural (este starea profundă a forței-Eu) ce trebuie reînsuflețit eliberîndu-l din închisoarea în care a fost închis: „Corpul este principiul fixității și le răpește celorlalte două principii [Spiritul și Sufletul] volatilitatea [posibilitatea libertății proprie stărilor non-corporale]; Spiritul [adică Mercurul] oferă *intrarea*, deschizînd Corpul; iar Apa, cu ajutorul Spiritului [prin Apă trebuie să înțelegem aici ceea ce «dezlegînd» Spiritul îl aduce din nou în stare liberă], scoate Focul din închisoarea sa și el devine Suflet."[13] Același autor specifică: „Tot secretul Filozofiei Hermetice constă în a avea Mercurul pur, [adică] în starea în care se afla înainte de a fi amestecat cu vreun alt metal [înainte de a se specializa ca viață legată, potrivit necesității, de o ființă individuată]. Acesta este Mercurul-principiu, distinct de Mercurul vulgar, care este ca mort atunci cînd se află în afara Minereului [a posibilității universale, fiind sechestrat de Saturn], deoarece Focul său lăuntric a ațipit și nu poate acționa [în mod supranormal] dacă nu este pus în acțiune de Mercurul-principiu."[14]

Am văzut deja că *dorința* e aceea care a legat viața de un corp în sensul unei „căderi". Am mai vorbit și despre relația stabilită în mod tradițional între principiul dorinței și unul dintre sensurile simbolului Apelor. Astfel, putem înțelege ce vrea să spună Flamel cînd îndeamnă la *uscarea* Apei (a Mercurului): asta înseamnă a-i răpi acea simbolică „umiditate" care reprezintă forța-dorință „pînă ce ea își va fi ales drept sălaș rădăcina propriului Element [redobîndirea stării ei originare prin suspendarea dorinței]"[15]. Și ce altceva vor

---

[13] PERNETY, *Dictionnaire*, 403.

[14] *Ibid.*, 294; cf. 296.

[15] N. FLAMEL, *Le Désir désiré*, ed. cit., 313. Poate fi citat de pe acum și D'ESPAGNET (*Arcanum Herm. Philosophiae Opus*, § 50 și urm.) care spune că el, Mercurul, are două pete originare, provocate, una, de pămîntescul care s-a amestecat în el prin înghețare (adică: prin individuație), iar cealaltă de hidropizie, de o Apă impură și aspră (adică: încă în starea inițială, de haos și de sete) care i s-a strecurat în cărnuri.

să spună alți autori cînd vorbesc despre un regim preliminar al Focului, menit să distrugă „umiditatea inutilă" și să sece sau să „calcineze" cu totul substanța? „Atunci Apa va fi spirituală, cu puterea de a converti Naturile în alte Naturi.[16]"

Din nou regăsim întocmai schema noastră la Philalethes, care vorbește despre un „Sulf pasiv aflat în Mercur [este forța-Eu făcută inutilă de starea principiului vital fixat de Corp] și care ar fi trebuit să fie activ și în acțiune... De aici se vede că este necesar să se introducă un principiu al Vieții, dar de aceeași natură, care să reînvie Viața ce zace ascunsă și ca moartă în Centrul său". Pentru asta Magii „au amestecat viața cu Viață [adică, separînd principiul vital, l-au unit din nou cu trunchiul lui originar], au umezit ceea ce era uscat, au însuflețit ceea ce era pasiv cu ceea ce este activ și, în sfîrșit, au reînviat, prin moarte, viața"[17]. Această „moarte" o vom explica, în semnificația ei, chiar în paragraful care urmează. Dar să relevăm mai întîi că în chiar acest pasaj „umezirea a ceea ce era uscat" reprezintă un simbol complementar, doar în aparență opus celui al uscării Materiei. Este vorba tot de principiul dorinței, care într-un caz este gîndit sub forma simbolică a Apei, a Haosului, a „Naturii care se bucură de ea însăși" și care „este vrăjită de propriile-i elemente", și care în celălalt caz este luat, dimpotrivă, sub forma uscăciunii intrinseci „setei", a secării și a reducerii pe care Focul impur și mistuitor o provoacă în principiul Vieții. Iată de ce se prescrie de asemenea „irigarea Pămîntului secătuit de acțiunea Focului cu o Apă de aceeași natură [cea purificată, care se obține «separînd»]". Se deschid, astfel, porii acestui Pămînt simbolic, iar „Tîlharul va fi silit să fugă cu șiretlicurile lui nelegiuite cu tot" — „Tîlharul" însemnînd aici „spiritul

---

[16] N. FLAMEL, *Le Désir désiré*, 314.

[17] PHILALETHES, *Introitus*, cap. XI.

contrafăcut" al Gnosticilor, „Eul elementelor", adică acel Eu care este o odraslă a corpului. „Apa va trebui curățită de *lepra* ei sau de umoarea ei hidropică și inutilă [este excesul principiului umed în raport cu acela al Aurului, exces ce reprezintă starea mistuitoare — lepra — a dorinței] adăugînd Sulful adevărat. Atunci vei obține Izvorul contelui Bernardo Trevisanul."[18] Vom reveni la acest izvor: în el se poate recunoaște acea *fons perennis* a Misterelor clasice, izvorul acelei Ape care, evanghelic, stinge setea și aduce „viața veșnică". Dar întrezărim aici simbolismul celor două Ape corespunzătoare celor două sfere, cea a ființei și cea a devenirii: este vorba de forța Vieții, care apare într-o stare sau în cealaltă. Separația, spune Arnauld de Villeneuve[19], dă naștere „Apei divine și neschimbătoare" [sau „permanente", sau „veșnice", în opoziție cu legea sferei inferioare a schimbărilor], operație pusă totodată în legătură cu revenirea gheții în starea fluidă a Apei, deci cu „dizolvarea" alchimică.

Așadar, iată că e lămurită convergența diferitelor simboluri: a separa de corp înseamnă a face ca principiul-viață (Apa sau Mercurul) să treacă într-o stare non-individuată: ca trecere de la „fix" la „non-fix" ea înseamnă, așadar, „dizolvare"; ca o eliberare a ceea ce corpul închidea înseamnă „extragere"; ca revenire la starea originară înseamnă „convertire în Materia primă" și „confecționare a Mercurului Înțelepților"[20]; în sfîrșit, înseamnă „unire" atunci cînd cele două stări se ipostaziază și cînd în transformare se poate revedea reunirea efectivă a vieții specializate cu viața

---

[18] PHILALETHES, *Introitus*, § VI.

[19] A. de Villeneuve, *Semita Semitae*, ed. cit., 18. Cf. FLAMEL, *Le Désir désiré*, § I.

[20] Cf. *Triumful Hermetic*, 141: „Mercurul e numit Spirit al Filozofilor deoarece numai Înțelepții cunosc secretul pentru a-l transforma în spirit, *eliberîndu-l din închisoarea corpului în care l-a închis natura.*"

neschimbătoare, care, cu toate acestea, nu îi este exterioară, ci zace ca moartă și ca beată la însăși rădăcina ei.

2. Moartea. Opera la Negru

Suspendîndu-se acțiunea corpului fizic asupra lui ☿, s-a suspendat totodată și acțiunea lui asupra altor principii ale omului, care-și au baza în ☿: cele psihice și mentale. Apare atunci acea criză la care ne-am referit în legătură cu simbolismul seminței, care „trebuie să moară în Pămînt, ca apoi să dea rod". Toate facultățile obișnuite, și însuși sentimentul Eului, sînt atinse de ea: de unde simbolurile deja cunoscute ale Mercurului filozofal, înțeles ca armă care lovește, care doboară, care ucide, ca Apă dizolvantă, otrăvitoare, ca oțet filozofal, ca viperă. Intervine acea *nigredo*, culoarea „mai neagră decît negrul" a „putrezirii" sau „mortificării" hermetice, semn al primei schimbări efective în structura „substanței" simbolice, care trece în poziția orizontală — proprie celui ce a fost doborît.

Pentru a explica această experiență privită în general, chiar fără a ne referi la învățături ezoterice, există pura stare de fapt că, atunci cînd activitățile conștiinței exterioare din timpul veghei sînt reduse, și această conștiință este, la omul obișnuit, redusă. O atare reducere este, în diferitele ei grade, paralelă cu separarea progresivă a principiului Mercur, care, desprinzîndu-se, încetează să mai primească imaginile lumii exterioare. Cîtă vreme omul normal mai poate fi încă stăpîn pe sine fără sprijinul lor direct, avem de-a face cu starea de *rêverie*, iar apoi de vis, în care dinamizarea activității imaginative disociate de simțurile externe este, de altfel, însoțită de o reducere și de o golire a sentimentului de sine. Cînd desprinderea se accentuează, intervine somnul, iar conștiința e abolită. Mai încolo apar starea de transă, letargia și starea cataleptică. Încă și mai încolo, cînd separația e completă, avem de-a face

cu starea de moarte aparentă și, în sfîrșit, cu desprinderea de organism, nemaiținut laolaltă de forța vitală: deci cu moartea.

Aceasta e fenomenologia „separației" și a „dizolvării", atunci cînd are loc în mod spontan, pasiv și negativ, în mica și în marea noapte a omului, sau cînd este provocată de substanțe speciale precum: droguri, anestezice, otrăvuri. Sînt stări și condiții reale ale ființei. Așadar, tot secretul primei faze a Operei hermetice constă în aceasta: în a face astfel încît conștiința să nu fie redusă și apoi suspendată încă în pragul somnului, ci, dimpotrivă, să poată însoți acest proces în toate fazele sale, pînă la o stare echivalentă cu moartea. „Dizolvarea" devine atunci o experiență trăită, intensă, de neuitat — și aceasta e „moartea" alchimică, acel „mai negru decît negrul", intrarea în „mormîntul lui Osiris", cunoașterea Pămîntului întunecat, regimul lui Saturn din texte.

Sensul operației secrete care, în inițierea clasică în Mistere, asigura schimbarea propriei naturi și nemurirea nu era nici el altul. „În momentul morții, sufletul omului — spune Plutarh[21] — încearcă aceeași durere, πάθος, ca și cei ce sînt inițiați în Marile Mistere; iar cuvîntul corespunde cuvîntului, faptul faptului: se spune τελευτᾶν și τελεῖσθαι." Inițierea era celebrată cu titlul de moarte voluntară și de salvare gratuită, relatează Apuleius.[22] Böhme va spune: „Moartea este singurul mijloc prin care spiritul poate să-și schimbe forma", specificînd că „moartea arzătoare" trebuie străbătută cu ajutorul unui spirit volitiv.[23] Toată deosebirea constă, de fapt, în aceea că „moartea filozofală" — *mors philosophorum* — este *activă*: nu este vorba de corpul care, descompunîndu-se, îi lipsește sufletului, ci de sufletul care, adunîndu-și puterile, se desprinde de corp. Porfir o spune

---

[21] În STOBEU, *Florilegiu*, IV, 107. Cf. PORFIR, *Sententiae*, IX.

[22] APULEIUS, *Metamorfose*, XI, 21.

[23] J. BÖHME, *De Signatura*, XIV, 73; XV, 51.

în termenii cei mai expliciți, adăugînd că nu e cîtuși de puțin adevărat că dintr-o moarte decurge cealaltă, adică nici că din moartea obișnuită decurge, în general, eliberarea și transfigurarea (ipoteză „spiritualistă"), nici că din moartea inițiatică trebuie să decurgă cea fizică.[24] Toate acestea nu au, așadar, nimic de-a face cu stările mistico-sentimentale și nici măcar cu „mortificarea" în sensul ascetic religios. Este vorba, într-adevăr, de o stare a spiritului, însă de una care nu poate fi despărțită de o modificare reală a raporturilor dintre diferitele elemente ale totului uman.

Numai că aventura nu e scutită de riscuri, putîndu-se întîmpla ca anumite denaturări, al căror proces nu poate fi stăpînit, ele fiind determinate, de exemplu, de o reacție nepotrivită a Eului, să stabilească între elementele amintite raporturi anormale sau incomplete, cărora, dacă proba nu e trecută, nu se poate să nu le corespundă forme reduse sau anormale ale facultăților ce țin de starea de veghe. Artephius spune că prin „dizolvare" și prin „culoarea neagră" se produce „discontinuitatea părților". În realitate, se provoacă dezintegrarea „compusului" sau a „amestecului" în elementele sale: prin aceasta, cel care înfruntă experiența, și asta tot timpul cît durează ea, se pune într-un continuu pericol de moarte sau cel puțin de a suporta toate acele tulburări (pareză, amnezie, stupoare, atonie, epilepsie) care pot decurge din disocierea, ce nu mai e înlăturată, între energiile vitale și organele și funcțiile corporale cărora le corespund acestea[25]. În schimb, cînd toate schimbările stărilor sînt înfăptuite și suportate fără a muri, săvîrșind desprinderea,

---

[24] Textul latin al lui PORFIR (ed. cit.) este: „Mors duplex: altera quidem aeque omnibus nota, ubi corpus solvitur ab anima; altera vero philosophorum, quum anima solvitur a corpore: nec semper altera alteram sequitur."

[25] Cf. în *Introduzione alla Magia* (ed. a III-a, Edizioni Mediterranee, Roma, 1971), vol. II, pp. 305–314: *Alcuni effetti della disciplina magica: la dissociazione dei „misti"*.

se obține principiul noii nașteri. „Nașterea [inițiatică] are loc cînd Materia este într-o totală descompunere, pe care [Filozofii] o numesc putrezire sau negru foarte negru."[26]

Dintre atîtea cuvinte referitoare la „mortificare" vrem să le citățm pe acelea ale ilustrației 5 din *Azoth*-ul lui Basile Valentin, ilustrație în care se poate vedea un bătrîn în descompunere închis împreună cu un corb (simbol tehnic alchimic pentru această stare) într-un „ou filozofic" învăluit de Foc și exalînd două spirite (principiile subtile „Spirit" și „Suflet"): „Porecla mea e Dragonul. Sînt sluga fugară și m-au închis într-o groapă pentru a fi apoi răsplătit cu coroana regală și pentru a putea să-mi îmbogățesc familia... Sufletul meu și Spiritul meu m-au părăsit [sînt cele două spirite exalate, cei doi nori, unul alb și celălalt roșu, care trebuie extrași din Piatră]... Ca ei să nu mă mai părăsească după aceea, pentru a vedea din nou Lumina Zilei, și ca acest Erou al Păcii[27] pe care lumea îl așteaptă să poată ieși din mine."[28]

„Disocierea — explică Flamel[29] — este numită moarte, distrugere și ruină deoarece naturile își schimbă forma: calcinare și despuiere." Alți autori vorbesc de o mare eclipsă de Soare ☉ și Lună ☾, după care se obține haosul[30], speci-

---

[26] PERNETY, *Dictionnaire*, 181.

[27] *Pax*, în sensul de încetare a „războiului" simbolic dus de Erou.

[28] În Manget, *Bibliotheca Chemica Curiosa*, II, 214. Pentru această fază e folosit adesea simbolul „mormîntului". „Negrul", în relație cu Saturn, cu Plumbul și cu Haosul, e numit „Mormînt din care spiritul trebuie să iasă pentru a-și slăvi corpul" (*Introducere la BPC*, p. XV). Un coșciug în care sînt închiși Regele și Regina (formele vulgare ale lui ☉ și ☽) avînd alături un schelet și pe Mercur poate fi văzut în *Viatorum Spagiricum* și se regăsește în *Margarita Pretiosa*, în ediția *Rosarium*-ului cuprinsă în *Artis Auriferae*, în FLAMEL etc. Exprimarea caracteristică: „Aici e un mormînt care nu conține un cadavru și un cadavru care nu e închis într-un mormînt. *Cadavrul și mormîntul sînt unul și același lucru*" (în *Theatrum Chemicum*, III, 744).

[29] *Figures Hiéroglyphiques*, 231.

[30] PHILALETHES, *Introitus*, cap. XX.

ficînd că culoarea neagră și întunecată exprimă starea corpului atunci cînd i-a fost răpit sufletul, în locul acestuia trebuind să irumpă „fumul alb" (starea necorporală, aeriană), care multiplică aici Apele[31]. Pentru aspectul „experiență" îl mai citäm pe Böhme: „Ființa se eliberează de moarte printr-o agonie care se petrece în marele chin al impresiei [vezi πάθος-ul lui Plutarh] care este viața mercurială [trăită în stare liberă], iar în această durere spaima silitrică [spaima ce „vine de la Mercur sau chinul morții" — Silitra are o legătură cu principiul individualității] sclipește ca într-o strălfulgerare. Apoi libertatea revine în ea însăși și ființa se cufundă în chinul apăsător și întunecat"[32], corespunzător culorii negre, despre care, de altfel, Synesios Alchimistul spune: „Pămîntul negru, sau capul de corb, este numit *Umbră* întunecată: pe el, ca pe un trunchi, se întemeiază restul Magisteriului."[33]

Așadar, se poate spune că în această fază este invocată aceeași putere care acționează și în fenomenul morții. Este ceea ce se arată clar într-un text arab: Dragonul, care apoi dă naștere la diverse „culori" (simboluri pentru fazele succesive ale Operei), este cel ce „ar fi fost fatal pentru existența ta și *care ar fi despărțit Sufletul tău de Corpul tău*"[34]. Acest lucru își are, de altfel, un corespondent în învățătura ezoterică hindusă: *Hum* este *mantra*[35] puterii șarpelui (*kuṇḍalinī*) folosite de yoghini pentru a deschide „ușa lui Brahman" și pentru a face „să înflorească" „centrii vitali" prin regenerare — și este, de asemenea, *mantra* lui Mṛtyu, zeul morții. „Luați

---

[31] MORIENUS, *Convorbire*, ed. cit., 110.

[32] *De Signatura*, III, 19, 20.

[33] *Cartea lui Synesios*, 186.

[34] CMA, III, 74.

[35] Potrivit tradiției hinduse, *mantra* sînt formule care, rostite în anumite stări supranormale ale spiritului, au puterea de a invoca și de a face să acționeze forțe suprasensibile. Cf. EVOLA, *Lo Yoga della Potenza*, ed. cit., pp. 200 și urm.

seama la Mercurul scos din Arsenic — avertizează *Cartea lui El Habîr* —, el este un venin arzător care dizolvă orice lucru."[36] „Mercurul arde și ucide totul", se repetă de către alții[37]. Cu toate acestea, se prescrie „să se amestece Metalele, în cantitatea cuvenită, cu Mercurul și să se opereze pînă cînd produsul devine un venin arzător"[38]. Și de asemenea: „Filozofii au numit această tinctură Sulf, Sùlfuri, Foc care mistuie, *fulger* care orbește, piatră de praștie care *sfărîmă* și distruge Piatra, care lasă o urmă veșnică de ruptură."[39]

3. Proba golului

Potrivit autorilor alchimici, „separația" este „un lucru foarte dificil, este o muncă a lui Herakles" față de care celelalte operații sînt considerate ca „treabă de femeie" și „joc de copii": atît de puternică este legătura irațională care strînge laolaltă elementele „amestecului" uman. De aceea autorii îndeamnă la tenacitate, la răbdare neîntreruptă, la activitate neobosită. Ei te sfătuiesc să nu te grăbești, repetînd că „orice precipitare vine de la diavol", și îți cer să lucrezi fără a te descuraja, cu ardoare, dar fără a te lăsa în vreun fel copleșit, riscul fiind distrugerea Operei începute.[40]

---

[36] CMA, III, 74.

[37] În MANGET, I, 458.

[38] *Cartea lui Crates*, CMA, III, 54; cf. 67.

[39] *Cartea Focului Pietrei*, CMA, III, 216.

[40] Cf., de exemplu, PERNETY, *Dictionnaire*, 360; *Cartea lui El Habîr*, CMA, III, 103; PARACELSUS, *Thesaurus Thesaurorum Alchimistarum*, ed. cit., 86; *Turba Philosophorum*, 22; *Dialog între Maria și Aros*, BPC, I, 80; GEBER, *Summa*, 521; *Filet d'Ariadne*, 84; SENDIVOGIUS, *De Sulphure*, 157. În exprimarea lui GEBER (*Cartea Clementei*, CMA, III, 136): „Vă recomand să acționați cu prudență și pe îndelete, să nu vă grăbiți și să urmați exemplul naturii" — acest „exemplu" putînd fi interpretat și ca atenție acordată acelor procese în care desprinderea se petrece pe cale naturală (somn etc.; vezi mai departe).

Dificultatea constă în primul rînd în a sparge și a deschide Aurul, adică închizătoarea personalității, astfel încît s-a spus că e mai greu să desfaci Aurul decît să îl faci[41]; apoi, ea constă în a păstra, în ciuda a toate, într-o asemenea stare de distrugere, o „chintesență", un principiu activ, subtil și esențial al acestui Aur însuși. Aurul obișnuit se găsește și se păstrează mai ales în „naturi fixe": este foarte dificil să-l aduci într-o stare de „soluție" fără ca însuși principiul lui lăuntric și ascuns, sau „Sufletul", să se piardă. Lăsînd la o parte metafora: atîta vreme cît predomină conștiința exterioară legată de creier și de solida individualitate organică ne simțim persoane, „Eu"-uri, dar sîntem închiși tuturor celorlalte stări ale ființei profunde. Să se spargă Aurul — să fie „sfîrtecat", să fie „tocat", să fie „măcinat" sau să fie „laminat" etc. (expresii echivalente ale limbajului cifrat) — și să se treacă în aceste stări necorporale și „fluide": atunci se ajunge la o condiție negativă pentru sentimentul „Eului". Astfel, îndată ce ele își fac apariția, survine, printr-o experiență lăuntrică asemănătoare senzației că îți fuge pămîntul de sub picioare, o reacție instinctivă irezistibilă, o formă organică de frică ce te readuce dintr-un salt în punctul de pornire — în „fix", în „corp" sau „Pămînt" — astfel încît porțile se închid din nou.[42]

Așadar, trebuie procedat cu răbdare, cu tenacitate și cu subtilitate, învățînd simbolica „știință a balanțelor" sau a „dozelor", adică acea cantitate de activitate și de pasivitate care trebuie conjugate și echilibrate, *pilind* puțin cîte puțin

---

[41] *De Pharmaco Catholico*, XI, 8. Mai încolo (XII, 2, 3) se vorbește despre sufletul și despre Spiritul Cosmic închise în Aur precum un centru în cercul său ☉ și se spune: „Elementele magice deschid corpul solid al Soarelui, fac posibilă extragerea Sufletului și a Corpului limpezit."

[42] Poate că nu există cititor care să nu cunoască acele bruște tresăriri ce au loc în timpul adormirii, întocmai ca și cum ți-ar fugi pămîntul de sub picioare. De o asemenea reacție este vorba la începutul separației ce se petrece spontan în somn în fiecare seară.

„Fierul"[43], evitînd amintitele salturi, care ar întrerupe procesul de separație, dar în același timp avînd grijă ca să rămînă o cantitate suficientă din elementul ☉, astfel încît să nu se ajungă la forme de conștiință redusă, care ar duce nu la realizarea hermetică, ci la stări negative de transă, de somnambulism și de mediumnitate.

Astfel, se poate intui ce sînt acele rătăciri și alergări chinuitoare prin beznă, cu groaze și fiori, cu sudori și spaime, înainte de a ajunge să vezi Lumina despre care se vorbește în literatura Misterelor.[44] Mai mult, se poate intui ce este acea trecere prin elemente, odată atinsă granița morții și trecut pragul Proserpinei[45], și ce este acea dizolvare analogă a Pămîntului în Apă, a Apei în Foc, a Focului în Aer prezentată într-un text tibetan ca experiență ce intervine îndată după moarte[46]. Este vorba de privări succesive de suportul solid (Pămîntul, adică Corpul), care marchează fazele desprinderii: a pierde chiar sentimentul pămîntului de sub picioare și a te simți deodată călcînd în gol — prăbușindu-te sau cufundîndu-te —, a te găsi parcă dizolvat într-o mare uriașă sau răspîndit vertiginos în Aer.[47] Și este nevoie ca Leul Roșu, adică irezistibilul și sălbaticul instinct de conservare al Eului animal, să fie „vlăguit pînă la slăbirea extremă"

---

[43] Aceasta lasă să se întrevadă despre ce este vorba cînd în texte se întîlnesc *rețete* în care intră și „pilitura de fier". Diferitele „cantități" de substanțe, cu dozele lor etc., se referă, în general, la știința lăuntrică a combinării stărilor spirituale întruchipate de metale sau de alte substanțe.

[44] În STOBEU, *Florilegiu*, IV, 107; cf. ARISTIDE, *Eleusis*, 256.

[45] APULEIUS, *Metamorfose*, XI, 23.

[46] *Bardo Thödol*, trad. de lama K. D. Lampur, Londra, 1927, p. 23.

[47] Cf. R. STEINER, *Das Initiaten-Bewußtsein*, Donach, 1927, pp. 64–69, 114–118 etc. Un corespondent misterios al lui Agrippa dă această instrucțiune în legătură cu un neofit care ar fi vrut „să-și scruteze și el propriul abis": „Lansează-l, așadar, ca să-l pui la încercare, în spațiu; și, purtat pe aripi de Mercur, zboară din regiunile Austrului pînă la cele ale Septentrionului" (citat în introducerea la traducerea italiană a lui A. REGHINI din *De Occulta Philosophia*, vol. I, p. XXVI).

pentru ca asemenea probe să fie trecute și să se poată duce pînă la capăt procesul de „mortificare" și de „separație".[48]

Toate acestea pentru a face să fie înțelese multe din simbolurile și alegoriile alchimice care ascund experiențe deloc diferite: păsări cu aripi care le duc cu ele pe altele care nu au aripi și care fac orice ca să nu-și „piardă pămîntul de sub picioare", mări în mijlocul cărora ești transportat, șuvoaie pe care ești constrîns să le înfrunți, căderi, răpiri aeriene etc. Rămîne ca ingeniozitatea cititorului, care va găsi toate acestea în texte, să le transpună *sub specie interioritatis* și să le înțeleagă.

4. Zborul Dragonului

Dar, în afara dificultății de „a deschide" menținînd conștiința și oprind reacțiile ce ar conduce din nou la corpul animal, mai există și aceea de a nu te lăsa copleșit de experiența însăși, de a ajunge să o stăpînești făcînd uz de acea „sămînță" sau acel „spirit subtil" al Aurului pe care trebuie să fi știut a-l extrage și păstra. Este ca deschiderea unui zăgaz.[49] Ceea ce, ca Mercur sau ca viață fixată și închisă în corp, se afla în stare de sclavie și de sechestrare, prin separație este pus în starea unei libertăți absolute. Dar această libertate intervine ca o experiență necesară, și trebuie să vedem pînă la ce punct poate suporta conștiința neașteptata schimbare a propriei stări și pînă la ce punct se poate ea transforma activ, astfel încît să-și păstreze continuitatea și să perceapă acea stare ca pe o eliberare. Cel care, după ce

---

[48] PHILALETHES (*Introitus*, XXV) vorbește de regimul „menit să-l despoaie pe Rege de veșmintele lui aurite [este vorba de Aurul vulgar] și să-l istovească pe Leu cu lupte de așa natură încît să-l aducă într-o stare de extremă slăbiciune... Atunci apare regimul lui Saturn... În compus nu mai e nici urmă de viață. Acest trist spectacol și această priveliște a morții veșnice e cu atît mai plăcută Artistului."

[49] Ideografic, acesta este Pămîntul ▽ care se desprinde și se eliberează din arest — și astfel avem △, Apele.

a trăit mereu într-un mediu întunecos, ar fi așezat dintr-o dată în lumina cea mai strălucitoare, ar putea fi orbit de ea: tot așa puterea întreagă și liberă a vieții ar putea să se dovedească letală pentru cel ce cunoaște doar viața în amestec cu moartea și cu somnul.

Acesta este pericolul avut în vedere de alchimiști cînd recomandă să se bage bine de seamă ca „subtilul" să nu scape din „vasul" său, pierzîndu-se în Aer.[50] Bernardo Trevisanul o arată în cuvinte clare: „Acest Izvor are o putere înspăimîntătoare... Are o natură atît de groaznică încît, dacă ar fi atîțată și mîniată, ar străpunge totul. Iar dacă ar scăpa, am fi pierduți."[51] Trebuie să posezi demnitatea acelui „Rege al Țării", singurul căruia, potrivit aceluiași autor, îi este rezervat Izvorul și care, în cazul pozitiv, este făcut de acesta astfel încît „nimeni să nu-l mai poată învinge". Așadar, jocul, deja dificil, de a închide ochii și de a te lăsa să cazi fără teamă se complică printr-o altă atitudine necesară și subtilă: trebuie *să ucizi* chiar în timp ce te lași ucis, trebuie „să fixezi" ceea ce duce cu sine.

Comentînd a opta figură hieroglifică a sa, în care se poate vedea un Om roșu ce ține piciorul pe un Leu cu aripi care vrea să-l răpească și să-l ducă, Flamel spune că este vorba despre „Leul care devorează orice natură metalică [orice natură individuată] și o preschimbă în propria și adevărata ei natură [neindividuată, în stare liberă]" și care-l poate duce în mod glorios pe Omul Roșu dincolo de apele Egiptului, adică de Apele stricăciunii și ale uitării.[52] Este vorba de a stîrni forța

---

[50] Cf. CAG, II, 151: „Operatorul are nevoie de o inteligență *subtilă pentru a recunoaște Spiritul ieșit din Corp*, pentru a-l folosi și, supraveghindu-l pe cel care-l păzește, pentru a-și atinge scopul, adică acela ca *prin distrugerea Corpului, să nu fie distrus totodată și Spiritul*. Nu e distrus, dar va fi pătruns în adîncurile Metalului cînd operatorul își va fi terminat lucrul."

[51] B. TREVISANUL, *De la Philosophie Naturelle des Métaux*, 388–389.

[52] FLAMEL, *Figures Hiéroglyphiques*, ed. cit., 259. Apele Egiptului sînt puse și ele în legătură cu „gîndurile obișnuite ale muritorilor".

și de a nu te lăsa depășit de ea. Reprezentarea caracteristică a unei asemenea capacități este întruchipată dramatic în mitul lui Mithra, cel care apucă Taurul de coarne și, deși acesta pornește într-o goană dezlănțuită, nu slăbește strînsoarea, pînă cînd, epuizat, Taurul cedează și se lasă dus înapoi în „peșteră" (textele alchimice vorbesc foarte adesea de *Peștera* lui Mercur), unde Mithra îl ucide. Fapt căruia îi urmează simbolica răsărire a vegetalelor din Pămînt, din sîngele animalului ucis. Printr-un simbolism mai complicat, același lucru îl spune Basile Valentin: „Cel curios să știe ce este acest «Tot-în-toate» [indicat ca scop al Artei] să-i dea Pămîntului mari Aripi [echivalență cu zborul Dragonului, cu goana Taurului, cu trezirea Șarpelui etc.], să-l încolțească într-atît încît el să se înalțe și să zboare mai sus de orice munte, pînă la firmament, și atunci să-i taie aripile cu forța Focului, astfel încît să cadă în Marea Roșie [Focul și Marea Roșie, simboluri ale intervenției principiului afirmativ] și aici să se înece."[53]

Așadar, în actul lor reciproc de a ucide și de a fi ucise, cele două Naturi fac schimb una cu cealaltă pînă la a se întrepătrunde complet. Iată de ce se vorbește uneori de *unire* și de *separație* ca de două sinonime.[54] Ne aflăm deja într-o primă

---

[53] B. VALENTIN, *Douăsprezece chei*, ed. cit., 21. PELAGIOS (CAG, II, 260) spune că „dizolvarea în Apa divină se numește iozâ", deoarece acel *ios* — veninul, forța activă, *virus*-ul — aici se află în potență, iar apoi trece în act (trezirea și zborul Dragonului).

[54] *Căsătoria* este acțiunea Dragonului cu aripi care îl duce cu sine pe cel fără aripi, iar acesta din urmă este cel care, la rîndul său, îl duce înapoi pe Pămînt pe cel dintîi (PERNETY, *Dictionnaire*, 219). LULLUS spune că „negrul" este făcut din Soare și Lună: el indică o unire atît de indisolubilă între cei doi încît ei nu vor mai putea fi despărțiți în viitor. În privința Dragonului (conceput aici mai ales cu trăsături regale și celeste) și a zborului său, se poate nota că el constituie un simbol foarte recurent în ezoterismul chinez. Și mai există, apoi, ciudate concordanțe între alegoria Taurului mithriac și aceea din foarte cunoscutele imagini folosite în buddhismul ezoteric Zen (cf. EVOLA, *Dottrina del Risveglio*, ed. cit.).

fază a formării Androginului hermetic, alcătuit din Sulf și Mercur. Cei „doi dușmani" se îmbrățișează. Cei doi șerpi ai Caduceului se împletesc — masculul cu femela — în jurul baghetei lui Hermes. În Apa divină sau în Mercurul Înțelepților își are începutul *starea de unitate,* care este „Materia primă" și adevărată din care se pot obține toate „Elementele" și „Regimurile" Marii Opere. Dar munca e aspră: „Trebuie să înțelegem că facem o muncă teribilă, că aspirăm să reducem la o esență comună — adică la a căsători — Naturile [activul și pasivul, individualul și universalul]."[55]

„Negrul" fiind dus pînă la capăt, nemișcarea fiind deplină, totul apărînd ca lipsit de viață și de glas precum în haos și în „Tartar", Pămîntul e cunoscut. Dar iată că în acest pustiu al morții și al întunericului se întrezărește un licăr: este începutul celui de-al doilea Regim, acela al lui Jupiter care-l detronează pe negrul Saturn și care prevestește alba Lună. Se ivește „Lumina Naturii". Apa morții ia forma Apei reînvierii. Corpul odată descompus, odată risipit acel întuneric pe care, potrivit cuvintelor deja citate ale Cosmopolitului, el îl reprezintă pentru ochiul omenesc, odată deschiși „porii", Natura începe să lucreze, iar Spiritul să se manifeste în corpul metalic „înghețat".[56]

Aceasta este „Opera la Alb".

5. Calea uscată și calea umedă

Înainte de a trece la examinarea simbolurilor hermetice referitoare la *albedo,* trebuie să ne oprim asupra metodelor tehnice pentru obținerea acestei experiențe, metode care corespund, în esență, unei duble posibilități: 1) Se poate acționa provocînd direct desprinderea, astfel încît, *ca o con-*

---

[55] Zosima, text din CAG, II, 217.

[56] Expresii ale Cosmopolitului, *Novum Lumen Chemicum,* ed. cit., X, 50.

secință, facultățile individuale condiționate de corp și de creier să fie suspendate și obstacolul constituit de ele să fie depășit; 2) Sau se poate pleca de la amintitele facultăți, exercitînd asupra lor o astfel de acțiune încît, *ca o consecință*, posibilitatea desprinderii și a renașterii întru Viață să fie în mod virtual asigurată.[57]

În primul caz acționînd mai ales forța eliberată a Apelor, în al doilea, dimpotrivă, aceea a „Focului" sau a Eului ce operează asupra lui însuși, cele două căi pot fi denumite *calea umedă* și respectiv *calea uscată*. Așadar, în termenii limbajului secret hermetic, într-una se arde cu Apă, în cealaltă se spală cu Foc, într-una se scapă de servitute eliberînd principiul vieții („Mercurul nostru"), în cealaltă se eliberează principiul vieții scăpînd prin propriile puteri de servitute. Dintre diferitele semnificații posibile ale celor două căi hermetice, *cea uscată* și *cea umedă*, acestea sînt cele precumpănitoare.[58]

În *Liber singularis de Alchimia*, Barchusen spune despre calea uscată că se caracterizează, între altele, prin acțiunea directă a Focului și prin absența „negrului", care exprimă „mortificarea". În afară de asta, există aici o legătură cu metoda care operează cu așa-zisul *Mercur dublu*, androgin sau echilibrat. „Unii — relatează Salmon[59] — folosesc un

---

[57] Ceea ce nu e fără legătură cu afirmația din *Cartea Milei* (CMA, III, 182) potrivit căreia pentru „subtilizare unii folosesc procedee exterioare, alții procedee penetrante".

[58] Dintre metodele indicate de alchimiștii greci pentru a se obține Mercurul, cele care procedează prin desulfurarea (ἐκθειοῦν) cinabrului (sulfură de mercur a cărei culoare roșie exprimă, aici, printr-un simbolism de-acum cunoscut, calitățile intelectuale și active ale personalității obișnuite) — sau prin încălzirea metalelor cu Oțet (dizolvant) —, sînt legate de calea umedă; în schimb, cele ce recurg la preparate de salpetru (νιτρέλαιον) țin de cealaltă cale. Puterea purificatoare a silitrei ☿ este menționată încă în Ier. (2, 22).

[59] *Introducere la BPC*, p. 111. Cf. PERNETY, *Dictionnaire*, 34. Echivalent cu Mercurul dublu este acel *asem* al arabilor, aliaj simbolic de Aur și Argint, de la care unii prescriu să se plece.

Mercur simplu [calea umedă], alții, ca Trevisanul, un Mercur dublu, mai activ, obținut prin animare, adăugînd un Spirit care îl însuflețește, un Aur preparat artificial." Dincolo de simboluri, absența „negrului" despre care vorbește Barchusen se referă la posibilitatea de a opera astfel încît să nu existe crize, salturi, modificări neașteptate, ci un proces cît se poate de continuu, unul de transformare: aceasta, prin folosirea unui principiu care nu este numai Mercurul forță vitală, ci a unui Mercur care, fiind însuflețit de un anumit Aur adus la un anume grad de puritate (în asta constă prepararea lui „artificială"), ajunge să împărtășească, aproximativ, dubla natură care este scopul Operei. Ideografic nu am avea succesiunea ☽ — și ☉ (vezi pp. 111–112), ci gradualitatea unei „substanțe duble" ☿ în care predomină principiul activ cu punctul de pornire în conștiința din starea de veghe (⊙). Centrul de acțiune nu este ☿, prea îndepărtat de nivelul la care ajunge conștiința obișnuită pentru a putea fi atins în mod direct, ci ☿; iar cu acest Mercur care conține deja Focul se poate acționa subtilizînd și purificînd, nu ajungînd *mai întîi* la „negru" și *apoi* la „alb", ci avînd încă de la început un anumit grad de luminozitate și o anumită stare asupra căreia se poate lucra fără a trece prin faza de desprindere, de ascensiune și coborîre, menținîndu-te însă mereu, în stare de deplină și activă conștiință, în corp și în sistemele corporale cărora le corespund diferitele puteri.

În calea uscată dificultatea constă în depășirea barierei constituite de facultățile obișnuite chiar prin aceste facultăți însele, ceea ce — nu trebuie să o ascundem — implică o calificare aparte, privilegiată, un fel de „demnitate" naturală, sau o inițiere prealabilă. În calea umedă, în special cînd mijloacele folosite sînt violente și externe, dificultatea constă mai ales în păstrarea conștiinței, căreia îi este smuls dintr-o dată suportul „fixului" sau corpul. În calea uscată dificultatea este cu atît mai mare cu cît este mai dezvoltat sentimentul individualității, cu acea predominare a fa-

cultăților cerebrale atît de caracteristică omului occidental modern. Omului antic, celui oriental și, în genere, oricărei ființe a cărei conștiință este încă deschisă sau întredeschisă spre lumea non-corporală grație unei relative independențe a circuitelor organice celor mai profunde de controalele și traducerile cerebrale, calea umedă i-a oferit și îi oferă posibilități mai nemijlocite; în schimb, aici efortul este mai mare, întrucît realizarea are un caracter activ și nu sfîrșește în stări mistico-extatice.[60]

În calea uscată problema este, în primul rînd, aceea de a înlătura, printr-o disciplină interioară adecvată, toate stricăciunile pe care amalgamarea cu corpul le-a pricinuit și statornicit în principiile subtile ale vieții, cu ajutorul cărora corpul își exercită puterea asupra naturii superioare. Este vorba de asceză și de purificare, dar într-un spirit asemănător celui al unui om care, pentru a provoca un fenomen fizic, ar face să fie întrunite toate condițiile necesare. Aici asceza are valoarea unui exercițiu și a unei *tehnici*: pot fi propuse chiar reguli precise de viață datorită faptului că, urmîndu-le cu seriozitate, ele produc pe cale indirectă (trecînd prin ☿) anumite modificări în elementele subtile ale ființei umane, modificări care sînt propice sau necesare pentru Operă[61]. Astfel, un Maestru hermetic nu va spune că a-ți cultiva, de pildă, înclinația spre lăcomie sau spre ură este un „rău": cine vrea este liber să o facă; dar ca o persoană care înțelege să uzeze de o atare libertate să aspire totodată la ceea ce este făcut imposibil de orientarea pe care o dau energiilor lăcomia și ura, asta este contra-

---

[60] Cf. *Introduzione alla Magia*, ed. cit., vol. II, pp. 352 și urm; vol III, pp. 16 și urm.

[61] Corespondențele stabilite în învățătura ezoterică hindusă între șapte virtuți și șapte pasiuni și cei șapte centri vitali, ca și cele dintre alte serii de însușiri morale, pozitive sau negative, și „curentele" (*nāḍī*) care pornesc din fiecare dintre ele, oferă o bază pentru dezvoltările practice ale acestei concepții.

dictoriu. Iar un hermetist va cere numai să se știe ce se vrea și ce implică ceea ce se vrea. De altfel, într-o disciplină aparent morală conștiința deplină din starea de veghe și acțiunea directă a Eului sînt menținute, iar cînd anumite stări și calități ale Sufletului sînt statornicite și reduse la un *habitus* în virtutea practicii continue, modificări corespunzătoare trec de la ☿ la ☿, drept care, dacă este urmată calea justă, se ajunge la a se determina în modul cel mai precis de ce anume este nevoie ca înclinație favorabilă pentru „separație".

6. Asceza hermetică

În alchimia greacă apar, drept condiții generale, curăția, atît a inimii cît și a corpului, rectitudinea, dezinteresul, lipsa de lăcomie, de invidie și de egoism. „Cine a îndeplinit aceste condiții — rezumă Lippmann[62] — este demn, și numai cel demn devine părtaș la harul din înalt, care, în cea mai adîncă reculegere a sufletului, în vise adevărate și viziuni, îi deschide mintea întru înțelegerea «Marelui Mister al Preoților Egipteni»..., transmis de ei doar prin viu grai sau într-o formă enigmatică ce «îi înșală pe demoni», și face ca «Arta Sacră» să i se pară ușoară precum un «joc de copii»." Iar Zosima spune: „Odihnește-ți corpul, potolește-ți patimile: conducîndu-te, astfel, de unul singur, vei atrage ființa divină spre tine."[63] „Fii cast — ne instruiește un text siriac[64] —, curăță-te de orice viciu spiritual sau corporal și fă un jurămînt de bunăvoință." Un geniu care pătrunde și cunoaște un corp căruia nu-i lipsește nimic pentru a putea acționa, o judecată sănătoasă și un spirit subtil, deși natural,

---

[62] E. O. LIPPMANN, *Entstehung und Ausbreitung der Alchemie*, Berlin, 1919, p. 341.

[63] CAG, II, 84.

[64] CMA, II, 1.

drept și fără meandre, lipsit de orice piedică — sînt calitățile cerute de alții.[65] Într-un papirus din Alexandria sîntem puși în gardă în privința demonului Ophiuchos, care „stă în calea căutării noastre..., iscînd uneori neglijență, uneori frică, uneori ceva neprevăzut, iar în alte cazuri supărări, nenorociri și pedepse, în scopul de a ne face să renunțăm la Operă"[66]. Potrivit lui Geber[67], piedicile provin fie din neputința naturală a operatorului, datorată organelor sale, fie din faptul că „spiritul este plin de închipuiri și trece cu ușurință de la o părere la alta, cu totul opusă, sau se datorează faptului că el nu știe precis ce vrea, nici pentru ce trebuie să se decidă". Apoi, prin limbajul cifrat chimic se indică adesea sarcina de a crea un echilibru perfect între toate principiile ființei, purificate și energizate („rectificarea"), echilibru ce permite atingerea acelui *centru* al sinelui, singurul de la care trebuie să pornească acțiunea pentru a fi eficace[68].

Condiții asemănătoare pot fi întîlnite și la autorii moderni: un mare echilibru fizic și intelectual, starea de *neutralitate* perfectă favorizată de un atare echilibru, faptul de a fi sănătoși la trup, fără pofte sau dorințe, împăcați cu sine, cu ceilalți și cu lucrurile din jur, faptul de a deveni stăpîni absoluți ai învelișului animal, astfel încît să facem din el un servitor supus autorității psihodinamice care trebuie să se curețe de orice obstacol, faptul de a ne elibera de orice nevoie — în acești termeni expune Kremmerz pregătirea hermetică.[69]

---

[65] ARNAULD DE VILLENEUVE, *Rosarium*, I, 5; R. LULLUS, *Theor. Test.*, cap. XXXI.

[66] *Papirusul X de la Leyda*, în BERTHELOT, *Introduction à l'étude*, ed. cit., p. 19.

[67] GEBER, *Summa*, MANGET, I, 520 și BPC, I, 90.

[68] Cf. GEBER, *Cartea Balanțelor*, CMA, III, 147: „Echilibrul Naturilor este indispensabil în Știința Balanțelor și în practica Operei."

[69] G. KREMMERZ, *La Porta Ermetica*, Roma, 1905; *Avviamento alla Scienza dei Magi*, Spoleto, 1929 (în afara comerțului); *Commentarium*, nr. 4, 5, 6, 7 din 1921.

Eliphas Levi atrage atenția că este vorba de un exercițiu de fiecare ceas și de fiecare clipă și repetă: a elibera voința de orice dependență și a o obișnui să domine, a deveni stăpîn absolut pe sine, a ști să învingi ademenirea plăcerii, foamea și somnul, a deveni insensibil la succes, ca și la insucces. Viața trebuie să fie voință călăuzită de un gînd și slujită de întreaga natură, care *trebuie subordonată spiritului în propriile-i organe* și, prin simpatie, în toate forțele universale care le corespund. Toate facultățile și toate simțurile trebuie să participe la Operă, nimic nu trebuie să rămînă inactiv. Trebuie să ne afirmăm propriul spirit împotriva tuturor pericolelor halucinațiilor și ale spaimei și trebuie, așadar, să fim purificați interior și exterior.[70]

Alchimiștii arată că, mai mult decît Pămîntului (corpului), impuritățile se datorează Focului și că, mai mult decît cele pămîntoase, din substanțe trebuie scoase *părțile combustibile*.[71] Este vorba de elementele instinctive și impulsive ale personalității: de animozitate, de irascibilitate, de focul pasional — toate forme ale Sulfului vulgar și impur, statornicite în relație cu natura corporală.[72] Într-adevăr, am văzut că forma umană subtilă, corpul-viață mediator între Suflet și Corp, constă din două elemente, unul supus influențelor telurice ☿, celălalt supus influențelor sulfuroase ☿: purificarea pretinde o neutralizare a ambelor acestor influențe, deci o pregătire care să reducă

---

[70] E. LEVI, *Dogma e rituale dell'Alta Magia*, trad. it., Todi, 1921, pp. 243–245, 264, 271, 279–280.

[71] GEBER, *Summa*, cartea a IV-a, „Preambul": „Ceea ce trebuie scos din Corpurile imperfecte, lucru fără de care ele nu pot atinge perfecțiunea, este... Sulful inutil și Pămîntescul impur."

[72] Cf. PERNETY, *Dictionnaire*, 245–246: „Sulful exterior, combustibil și separabil de adevărata substanță a metalelor [este vorba de Eul vulgar], îl înăbușă pe cel interior și îi răpește caracterul activ și, amestecînd impuritățile proprii cu cele ale Mercurului [ca ☿], dă naștere metalelor imperfecte."

atît terestritatea cît și combustibilitatea. Pentru asemenea idei se poate face trimitere la Geber și la Albert cel Mare, care le-au expus pe larg, deși totdeauna în obișnuitul limbaj cifrat exasperant.[73]

În general, se disting două impurități sau „lepre" sau boli ale „metalelor": una, numită originară, nu poate fi vindecată decît prin separația efectivă (de condiția corpului); cealaltă, numită elementară sau cvadripartită, este materia de lucru nemijlocită în calea uscată. Este vorba de însușiri negative stabilite în domeniul spiritului prin analogie cu Elementele; iar ca leac se prescrie un fel de răsturnare a unora în altele. Astfel, Apa inutilă trebuie uscată și pusă în acțiune de Foc; Focul (vulgar) trebuie vlăguit pînă cînd nu mai este capabil de ardere și de „țîșniri de viperă", oricare ar fi schimbarea de stare produsă, așadar, trebuie să fie ca și înghețat și apoi să i se redea virtutea subtilă și corosivă

---

[73] GEBER, *Summa*, III, § § I, II (MANGET, 540, 541): „Sulful, sau Arsenicul [de ținut minte mereu omonimia datorită căreia arsenicul înseamnă virilitate] care-i seamănă, poartă în sine două cauze ale stricăciunii și impurității, care sînt, una, o substanță imflamabilă, cealaltă, drojdiile sau impuritățile pămîntești." Drojdiile — adaugă el — împiedică contopirea și întrepătrunderea (adică dizolvarea fixului pentru a realiza lucrul în calea căruia fixul constituie un baraj); substanța inflamabilă nu poate întreține Focul (emoțiile, pornirile și avînturile stîrnite în adînc) și deci să confere fixitate (care înseamnă menținerea dominației Eului ca *Sulf necombustibil*). Mercurul are și el două feluri de impurități: o substanță pămîntească impură (corpul) și o umiditate sau apozitate inutilă și volatilă (dorința sau instabilitatea) care se evaporă la Foc, dar fără a se aprinde (este desprinderea, în sens negativ, în actul separației, în care, dimpotrivă, ar trebui să intervină o calitate activă = aprinderea). ALBERT CEL MARE (*Compositum de Compositis*, cap. I) vorbește despre modurile de a fi ale Sulfului, dintre care două reprezintă impurități (cel combustibil și cel apos), în timp ce al treilea trebuie separat de celelalte și păstrat: *„rectificat* prin topire, el nu mai duce decît la *o substanță pură conținînd forța activă*, perfectibilă și apropiată de metal". Este vorba de dezvăluirea nucleului central, ⊙ sau ☉, al operatorului.

a Apei[74]; calitatea Pămînt, făcută „poroasă" și subtilă, trebuie să treacă în Aer; și, în sfîrșit, calitatea Aer, imposibil de prins, difuză, mobilă, trebuie coagulată și fixată într-o proprietate solidă, precum cea prezentată de Pămînt. Pe această bază, Geber indică rînd pe rînd procedeele de folosit ca „leac" pentru fiecare din cele șapte metale.[75] Este o întreagă serie de sugestii, care indică adaptări, descompuneri, readaptări și transformări ale forțelor psihice și acte pe care, în replică, spiritul trebuie să le săvîrșească asupra lui însuși. Disciplina se aplică sensibilității, voinței, gîndirii, și anume, în calea uscată, de sus în jos. Asceza interioară și exterioară simplifică și fortifică principiul Eu; această forță mai mare ivită în centru acționează asupra gîndirii și asupra imaginației, subjugîndu-le, controlîndu-le în toate influențele pe care ele le suferă din partea pragului inferior al conștiinței. Această dominație mentală acționează la rîndul ei asupra pasiunilor și asupra afectelor, liniștește ființa lăuntrică, curăță, limpezește și subtilizează sensibilitatea. Astfel, prin ☿, Eului ☉ i se deschide calea spre ☿. Nemaiîntîlnind lanțuri sau piedici în minte, în inimă sau în sensibilitate, fiind înlăturat orice motiv de schimbare și de tulburare, acțiunea sa poate iradia pînă la Mercur sau pînă la principiul-viață aflat în contact nemijlocit cu corpul ☿ și, pentru izolarea sensibilității periferice, poate încerca separația și extragerea.

---

[74] Cf. *Cartea lui El Habîr* (ed. cit., 105): „Cum poate oare cel slab să-l constrîngă pe cel tare? Acest lucru e posibil întrucît cel slab nu e astfel decît în aparență: pus la încercare, el se dovedește puternic, mai puternic decît tot ceea ce pare puternic... Ceea ce rezistă la Foc nu e puternic decît în aparență, în timp ce primul, adică volatilul, care pare slab, e, în realitate, cel mai puternic." Ne-am putea aminti aici ceea ce a spus Lao zi în temeiul asemănării cu puterea subtilă și de neînfrînt a apei.

[75] GEBER, *Summa*, 1, III, § § V, IX, X, XII. Cele șapte metale pot fi interpretate și ca simboluri ale tipurilor umane caracteristice, fiecăruia dintre acestea potrivindu-i-se, în funcție de propria-i natură, un anumit „leac" și o anumită metodă.

Atunci, dincolo de progresia deja amintită a stărilor echivalente, la omul obișnuit, cu visul, somnul sau letargia, la sfîrșit se va ivi Lumina.

7. Calea Suflului și calea Sîngelui

Am putea aminti cîteva dintre practicile folosite în școlile inițiatice ca pîrghii pentru ca separația virtuală să devină reală. Dar ne abținem, deoarece nu le-am putea face să rezulte direct din textele hermetico-alchimice, acestea vorbind mai ales despre regimul Focului, care este gradarea și comportarea interioară a forței spirituale în operă, și păstrînd tăcerea asupra circumstanțelor exercitării acesteia din urmă. Oricum, în magie oglinda sau alte obiecte au servit ca sprijin pentru a fixa și a neutraliza prin văz conștiința și sensibilitatea exterioară și pentru a realiza separația și contactul cu lumina eterică.[76] În yoga hindusă sînt folosite forme speciale de concentrare mentală, uneori bazate pe simboluri sau formule magice adecvate. Alte școli merg pe căi diferite, dar trebuie să ținem seama că este vorba totdeauna de simple suporturi sau stimulente pentru un act al spiritului.

Faptul că ☿ este punctul de contact în calea uscată și că, așadar, ☿ se manifestă în organism prin sistemul respirator și cel sanguin ar fi, oricum, de ajuns pentru a sugera celui ce înțelege două chei și două puncte de sprijin. De altfel, se cunoaște importanța pe care o are respirația — care poate fi mai direct controlată de către Eu decît circulația sanguină — în ezoterismul hindus, așa cum a avut-o și în Egiptul antic: concentrarea asupra forței subtile ascunse în suflu (*prāṇa*) constituie, potrivit învățăturii yoghine, o cale pentru a obține și „a purifica" ☿. Dar nici în alchimia însăși

---

[76] Despre tehnica „oglinzii" vezi *Introduzione alla Magia*, vol. I, pp. 85 și urm.

nu lipsesc, ici și colo, aluziile la această posibilitate. *De Pharmaco Catholico*, de exemplu, ne învață că Mercurul se sprijină în mod specific pe plămîni prin intermediul elementului Aer — el, care „pătrunde și străbate, ca spirit, celelalte două principii, Sarea și Sulful, deci Corpul și Sufletul, pe care le unește și le leagă continuu cu ajutorul căldurii naturale"[77], după care nu este prea greu de înțeles asupra a ce trebuie să acționeze „Focul" în cel ce vrea să desfacă și să transforme o asemenea unire.

Trecînd la a doua cheie (care în anumite metode este o dezvoltare a celei dintîi), observăm că ea este dată de concentrarea asupra *sîngelui*, realizabilă prin senzația căldurii corporale. În această privință aluziile hermetice, în expresii ce trebuie luate deopotrivă în sens real și simbolic, sînt mai frecvente. Încă autorii arabi vorbesc despre o „descompunere care, printr-un Foc domol, transformă natura într-un *sînge*"[78]. Iar Morienus spune: „Desăvîrșirea Magisteriului constă în a prinde corpurile care sînt unite... Or, *sîngele* este, în principal, cel ce unește puternic corpurile, fiindcă le însuflețește și le împreunează."[79] Pernety: „Topirea, dizolvarea și lichefierea sînt de fapt totuna cu subtilizarea. Mijlocul de a o realiza este, potrivit Artei, un mister pe care Filozofii îl dezvăluie numai acelora pe care îi consideră calificați pentru a fi inițiați. *Ea nu se face* — spun ei — *decît în propriul sînge*", pe care apoi același autor îl pune în relație cu „Apa noastră, din care este compus corpul însuși"[80]. „În cele trei dizolvări despre care vă vorbesc — spune *Triumful Hermetic*[81] — bărbatul și femeia, Corpul și Spiritul nu sînt altceva decît corpul și *Sîngele*... Dizolvarea [sentimentului]

---

[77] *De Pharmaco Catholico*, V, 1. Cf. *Ibid.*, III, 11. Încă și mai explicit este PERNETY, *Dictionnaire*, 6; *Fables*, I, 96.

[78] CMA, III, 110.

[79] *Convorbire cu Regele Khalid*, ed. cit., 97.

[80] PERNETY, *Dictionnaire*, 467.

[81] *Triumful Hermetic*, 283.

Corpului în propriul *sînge* înseamnă dizolvarea bărbatului cu ajutorul femeii și aceea a Corpului cu ajutorul Spiritului său... Veți încerca în zadar să săvîrșiți dizolvarea perfectă a corpului însuși *dacă nu veți reînnoi asupra lui afluxul propriului Sînge*, care este menstra lui naturală, Femeia și Spiritul său deopotrivă, cu care se unește atît de strîns încît nu mai constituie decît una și aceeași substanță." Dacă Dorn[82] spune: „Din corpul devenit deja palid se separă, cu ajutorul *sîngelui*, acel Suflet care pentru noi este o asemenea răsplată încît disprețuim tot ceea ce este corp", pentru Braccesco Materia nestricăcioasă sau Chintesența care trebuie extrasă din elemente trecătoare se scoate din *sîngele omenesc*[83], iar în *Marea Carte a Naturii, tinctura microcosmi magistere* este înfățișată ca *„sînge omenesc pentru a face lumina vieții"*[84]. În sfîrșit, la Artephius „Apa care preschimbă Corpurile în Spirite, despuindu-le de corporalitatea lor grosieră", „Piatra *Sanguinară*" și „virtutea *Sîngelui Spiritual*, fără de care nu se poate face nimic", sînt asociate[85].

---

[82] G. DORN, *Clavis Philosophiae Chemisticae*, III, 14.

[83] BRACCESCO, *Espositione*, f. 77 *b*.

[84] Trad. cit., p. 120, cf. 117. Aici trebuie să avem în vedere simbolul inițiatic tradițional al *luminii* ca „viață" a corpului.

[85] *Cartea lui Artephius*, 128. Prin interpretarea că ea este și „Apa vie care stropește Pămîntul pentru a-l face să înverzească", acest sînge spiritual este apropiat spontan de acela al taurului ucis de Mithra, care, căzut pe pămînt, are același efect. Cf. *Cartea lui El Habîr*, CMA, III, 92: „Trebuie să cunoașteți puterea Apei veșnice..., deoarece puterea ei este aceea a Sîngelui spiritual. Cînd o introduceți în Corp... ea îl transformă în Spirit, amestecîndu-se cu el, iar cei doi nu mai sînt decît una... Corpul care a dat naștere Spiritului devine spiritual și ia culoarea sîngelui." Cf. și DELLA RIVIERA, *Il Mondo Magico*, ed. cit., pp. 60–61: „Și așa cum sîngele este sediul spiritelor vitale, tot așa acesta cuprinde în sine viața tuturor lucrurilor. Despre acest sînge a vorbit, și la el s-a gîndit, Orfeu în *Lapidariu*, acolo unde spune că este sîngele lui Saturn căzut pe pămînt, înghețat ca Piatră, amintind că el cuprinde în sine, și le îmbrățișează desăvîrșit, și o magie naturală și alta, adică pe cea speculativă și pe cea practică deopotrivă...

Simbolul *Mării Roșii* ce trebuie traversată, reluat de același hermetism[86], ar putea intra și el în același șir de aluzii, mai ales dacă ne amintim că, în anumite școli gnostice, simbolurilor cărora le-am relevat nu o dată convergența cu cele hermetice, se arăta că „ieșirea din Egipt înseamnă ieșirea din Corp", iar „traversarea Mării Roșii înseamnă traversarea Apelor stricăciunii, Ape care nu sînt altceva decît Cronos", și se arăta că „ceea ce Moise numește Marea Roșie este *Sîngele*", declarîndu-se peremptoriu că „în sînge este sabia de flacără șerpuitoare făcută pentru a bara trecerea spre Arborele Vieții"[87]. Astfel, ajungem la ideea unei operații și a unei transformări ce are loc în principiul subtil al sîngelui în virtutea Artei, al cărei sens se dovedește încă o dată a fi o reluare a aventurii „eroice". După ce a spus că Focul vieții omenești sălășluiește în sînge, Böhme vorbește despre un al doilea sînge care trebuie introdus în sîngele uman coleric și în Focul morții (apărut prin „cădere") pentru a-l îneca[88], ceea ce trebuie pus în legătură cu „Leul Roșu" ce trebuie căsătorit; cu acel *ios* sau *virus* care e o *rugină* roșie, în sens negativ, ce trebuie înlăturată de pe aramă; cu nașterea Copilului care puțin după aceea prinde formă și devine mai bun decît Tatăl (decît operatorul care l-a produs), strivindu-i esența ignică, care e capul Șarpelui, și trecînd prin moartea Focului[89]; cu eliberarea de „spiritul întunecat", plin de deșertăciune și de moliciune, care, atunci cînd domnește peste corpuri, le

---

Pe bună dreptate interpretăm cabalistic că *sîngele magic* ne aduce sănătatea spiritelor vitale, întrucît el conține amintita chintesență... Acest sînge se mai numește și Laptele Fecioarei, prin Fecioară înțelegîndu-se Luna."

[86] În al său *Vis Verde*, BERNARDO TREVISANUL vorbește și el de o mare, roșie fiindcă e de *sînge*. Mai apare aici o insulă care cuprinde *șapte* împărății, pe unde Autorul e purtat de un „vîrtej".

[87] *Apud* HIPPOLIT, *Philosophumena*, V, 16; VI, 15, 17.

[88] BÖHME, *De Signatura*, XI, 10.

[89] *Ibid.*, IV, 24.

împiedică să primească albul"[90]; cu foamea Mercurului de a distruge, despre care s-a spus: „Proprietatea este o foame care se înstăpînește de la sine... și, prin fierbere silitrică avînd ca principiu elementul umed, dă naștere în cele patru Elemente [ale omului] unui *spirit analog*."[91]

8. Inima și Lumina

La fel ca din punct de vedere fiziologic, *inima* și sîngele sînt în relație reciprocă și din punct de vedere hermetic, iar transformarea și deschiderea operate în sînge se centralizează în inimă. Centru al Crucii elementelor și al Corpului, inima este sediul în care, la „alb", ia naștere „via Lumină a Chintesenței". Să-l ascultăm pe Gichtel: „Operația are loc în *inimă* și aici poarta Cerurilor [adică a stărilor oculte] este izbită cu putere. Sufletul încearcă să-și retragă propria voință din constelația exterioară pentru a se îndrepta, în centrul său, spre Dumnezeu, părăsind tot ce este sensibil și trecînd prin a opta formă a Focului [aceea care se află dincolo de septenarul inferior și care, așadar, reprezintă granița între lumea naturală și lumea inteligibilă, interioară, vezi p. 71], iar asta cere o muncă îndîrjită, sudoare de sînge [«munca lui Herakles» a «separației»], deoarece Sufletul trebuie să lupte atunci împotriva lui Dumnezeu [pentru a se menține și a nu se «pierde» în Lumină] și împotriva tuturor oamenilor [pentru a depăși, în același timp, condiția umană]."[92] Același autor spune că „viața

---

[90] COMARIOS, text din CAG, II, 296.

[91] BÖHME, *De Signatura*, XIII, 34; XIV, 47. Afirmația potrivit căreia orice viață vegetativă, adică ♀, constă în *dorință* (*ibid.*, VI, 1) trebuie pusă în legătură cu această infecție transmisă principiului lunar, unde ia naștere aviditatea elementară și instinctul orb de conservare al ființei animale. Putem aminti în această privință și acel *eros* care, după PLOTIN (*Enneade*, III, v, 7), se naște din unirea cu reflexul „binelui" în această lume, confundat cu binele în sine.

[92] GICHTEL, *Theosophia Practica*, II (5); Intr., § 8; I, 53.

Sufletului iese din Focul veșnic interior" care își are centrul în *inimă* și este asimilat Dragonului de foc; el vorbește de o Viață-Sfîntă-de-lumină, o viață ascunsă, inactivă și imperceptibilă în omul natural, una care, retrezită, limpezește Focul întunecat, producînd în inimă o claritate spirituală în stare să rupă lanțul creat de vechiul Dragon în jurul principiului Soare[93]. La Gichtel, această Lumină se află, la rîndul ei, în legătură cu Apa și cu Femeia (Fecioara, Sophia), care ia Sufletul întreg în afara Corpului și îl face să traverseze o mare de apă de foc"[94], a cărei corespondență cu Marea de Sînge a Trevisanului și cu simbolica Mare Roșie este evidentă.

Și pentru Cosmopolit Apa se află în mijlocul inimii metalelor simbolice.[95] În *Cartea Clemenței*, vocea interioară care se face auzită într-o viziune revelatoare declară: „Sînt lumina inimii tale curate și strălucitoare."[96] În sfîrșit, în *Corpus Hermeticum* sîntem îndemnați să devenim cumpătați și să deschidem „ochii inimii"[97], ceea ce trebuie pus în relație cu renașterea mentală, νοερὰ γένεσις, care echivalează cu

---

[93] *Op. cit.*, II, 6, 12, 13, 51, 54. Cf. BÖHME, *Morgenröte*, XXV, 98; XI, 68, 70: „Cerul e ascuns în inimă"; „Poarta Cerului se deschide în spiritul meu, întrucît spiritul vede ființa divină și cerească nu în afara corpului, ci *strălfulgerarea* țîșnește în izvorul clocotitor al *inimii*, în *sensibilizarea* creierului prin care Spiritul contemplă... Prin reținerea strălfulgerării în inimă, din cele șapte izvoare-spirit în creier răsare parcă o *aurora*, și acesta e scopul cunoașterii."

[94] *Ibid.*, IV, § § 98, 99. Relatînd experiența, GICHTEL spune: „Spiritul meu a fost izbit pe neașteptate și am căzut la pămînt" (III, 50), lucru ce ar fi interesant de comparat cu expresiile referitoare la *moartea inimii* care apar în limbajul secret al așa-numiților „Fedeli d'Amore": în *Vita Nova* „Iubirea" o trezește pe „Femeia" care doarme și îi dă să mănînce *inima* lui Dante, iar la Lapo Gianni, la apariția „Femeii" care îi dă „salutul", „inima care era vie pe dată muri" (cf. L. VALLI, *op. cit.*, pp. 159, 277, de comparat cu hermeticul: „Ucide ce e viu, învie ce e mort").

[95] *Novum Lumen Chemicum*, IV, 24; DANTE (*Vita Nova*, II) vorbește de „Spiritul... care sălășluiește în cămara preatainică a inimii".

[96] CMA, III, 135.

[97] *Corpus Hermeticum*, IV, 11; VII, 1.

renașterea Apei sau a Fecioarei și se înfăptuiește prin trezirea conștiinței proprii „sediului median" (vezi p. 107).

În orice caz, concordanța învățăturii hermetice cu aceea a altor tradiții inițiatice este evidentă și sub acest aspect. În Upanișade, de pildă, se spune că unirea celor doi — zeul din dreapta, care e flacără, și zeița din stînga, care e lumină — într-un androgin are loc în „spațiul eteric al inimii", că „spiritul făcut din cunoaștere, tot numai lumină, tot numai nemurire", „văzătorul nevăzut, cunoscătorul necunoscut", strălucește în om înlăuntrul inimii, inima fiind sălașul lui atunci cînd, desprinzîndu-se, în starea de somn, de orice lucru corporal, își devine lumină sie însuși[98]. *Puruṣa*, „Omul lăuntric", veghează asupra celor ce dorm („veghea veșnică", „natura rațională fără somn"), este adevărata lumină și ambrozia: el, care trebuie scos din corp ca un pumnal din teacă, își „are reședința stabilă în inimă"[99]. Acestei puneri în legătură a sediului inimii cu Stăpînitorul și cu „zăgazul care închide lumile între anumite granițe pentru ca ele să nu cadă din nou în haos"[100] îi corespunde expresia cabalistică: „Inima în organism, ca un Rege în război"[101]. De altfel, asociația care, în Cabala și, de asemenea, la unii scriitori creștini medie-

---

[98] *Bṛhadāraṇyaka-Upaniṣad*, IV, ii, 2–3; II, v, 10; IV, iii, 7–9; II, i, 15. În ultimul pasaj, spiritul ajuns în starea corespunzătoare somnului fiind numit „Marele Rege Soma cu veșmîntul *alb*", se poate presupune o corespondență cu aceeași *albedo* hermetică.

[99] *Kaṭha-Upaniṣad*, I, v, 8; II, vi, 17. *Bhagavad-gītā*, XV, 15; XIII, 17.

[100] *Bṛhadāraṇyaka-Upaniṣad*, IV, vi, 22.

[101] Cf., de exemplu, BONAVENTURA, *Vitis Mystica*, cap. III; IOAN GURĂ DE AUR, *Omilii*, 84; IX; *Zohar*, I, 65 *a* și, de asemenea, spusele lui MILAREPA (*Vie de Milarepa traduite par J. Bacot*, Paris, 1925, pp. 141, 173, 226): „Mă închin... în mînăstirea din munte ce e corpul meu, în templul pieptului meu, în vîrful triunghiului inimii mele"; „În grota din deșert [cf. „caverna lui Mercur" și spațiul „cavernos" al inimii] vei transforma transmigrația în eliberare. În mînăstirea corpului tău sufletul tău puternic va fi templul unde se adună zeii ajunși la iluminare"; „... sfîntul palat care e sfera ideii pure" — a se compara cu „palatul Regelui" al lui PHILALETHES.

vali, există între inimă și „palate" sau „temple" simbolice[102] poate arunca o lumină acolo unde aceste ultime simboluri se regăsesc în hermetism.

De altfel, putem evoca din nou aici doctrina tradițională generală, potrivit căreia în momentul morții, sau al unei primejdii de moarte, sau al unei spaime, întreaga energie vitală răspîndită în corp se adună în inimă, al cărei vîrf începe să strălucească cu o lumină suprasensibilă, prin care spiritul „iese"[103]. Acestea spuse, este de ajuns să amintim că, în abstract, procesul inițierii este același proces care altora le provoacă moartea, pentru a avea o nouă confirmare a relației existente între sediul inimii și „locul" faptei prin care inițiatul realizează „moartea triumfală", cucerind nemurirea și punînd din nou stăpînire pe „Arbore" și pe „Femeie". Odată desfăcut acel lanț al inimii, care „îi împiedică pe cei ne-renăscuți să vadă lumina", odată stabilit contactul cu lucrul căruia inima îi este corespondentul simbolic în organismul fizic, se produce o ușurare, o subtilizare, o deschidere, o iluminare a senzației sîngelui, prin care se obține acel *„sînge spiritual"* fără de care, după spusele lui Artephius, nimic nu e posibil. În calea uscată, Mercurul androgin e, prin excelență, acela care are puterea „Apei vii ce udă Pămîntul și îl face să înverzească".

9. Despuieri și eclipse

Într-o anumită măsură, truda ascezei și a purificării este și o condiție pentru „calea umedă", cu titlul de *pregătire*. Fapt e că orice element psihic subzistent după „separație" dobîndește însușirea de a fi un transformator al puterilor manifestate cele mai profunde, care, întîlnindu-l, se polari-

---

[102] *Sepher Yetsirah*, cap. VI.

[103] Cf. AGRIPPA, *De Occulta Philosophia*, III, 37; *Bṛhadāraṇyaka-Upaniṣad*, IV, iii, 38; IV, iv, 1–2.

zează în funcție de calitatea sa. Astfel, dacă o pregătire adecvată nu elimină zgura pasiunilor, a senzațiilor, a înclinațiilor și a constelațiilor irațională înrădăcinate puternic în penumbra conștiinței, rezultatul va fi întărirea peste măsură a tuturor acestor elemente, ce se vor transforma în tot atîtea albii în care se vor azvîrli înainte cu o furie necunoscută anumite energii elementare. De aici afirmația: „Focul sporește virtutea Înțeleptului și stricăciunea celui pervers."[104] În cîmpul cunoașterii, orice viziune va fi atunci deformată, încețoșată sau de-a dreptul falsificată, dacă nu cumva înlocuită de simple proiecții halucinatorii ale unor impulsuri și complexe subiective și de reflexe ale funcțiilor organice. În cîmpul dinamic, vor apărea, în general, toate pericolele pe care le poate naște introducerea unui potențial înalt în circuite a căror rezistență și capacitate de transformare e limitată.

La asta trebuie să ne așteptăm cînd „mortificarea" nu a fost riguroasă. De aceea, alchimiștii ne îndeamnă să ne ferim de culorile roșiatice sau galbéne ce pot apărea *după* negru, dar *înaintea* albului: ele indică resturi ale calității „Eu" (în sens negativ, ca Eu uman al corpului animal), care ar strica experiența următoare, adevărata culoare roșie (reafirmarea activă) trebuind să survină *după* alb, deoarece numai în alb e atinsă noua stare de existență.[105]

În această privință, Della Riviera spune că se poate întîmpla ca, de îndată ce Vulturul Pămîntului[106], devenit sec

---

[104] *Cartea Clementei*, CMA, III, 136.

[105] R. BACON, *Speculum Alchimiae*, § VI; ALBERT CEL MARE, *Compositum de Compositis*, § V: „Albiți Pămîntul negru înainte de a-i adăuga Fermentul [principiul activ sau roșu]... Semănați Aurul vostru în Pămîntul [devenit] alb."

[106] Acest *vultur* ascuns în Pămînt, adică în Corp, poate fi legat din nou de mitul prometeic: e Focul răpit sau infinit (în hermetism, Sufletul este numit adesea atît Prometeu cît și *infinit*), devenit principiul *setei* care-l mistuie pe om în căderea sa, cînd e înlănțuit de stîncă sau Piatră, adică „fixat" în corp și lipsit de Apa Vie. „Vulturul

și uscat, obține o parte din „acel lapte virginal păstrat pentru a-l hrăni pe plăpîndul prunc nou-născut", să apară semne și minuni: „Eclipse, noi întunecări, vînturi turbate, vîrtejuri și adieri otrăvitoare, din care cauză vei socoti că asta nu e nici o insuflare a Sufletului, nici o iluminare a Corpului, ci moarte și distrugere a amîndurora laolaltă." Numai după aceea cerul se înseninează din nou, Pămîntul iese din noapte înverzit și înflorit tot, iar simbolicul Copil, lepădîndu-și veșmintele pestrițe, îmbracă unul alb strălucitor, „simbol al purității lui cerești" — acel *albedo*, căruia îi vor urma purpura regală și sceptrul imperial.[107] Despre o dezlănțuire a vînturilor și despre o întunecare a Lunii vorbește și Andreae[108], iar Philalethes semnalează răutățile Aerului (ale stării ce nu mai e pămîntească) și formarea norilor întunecați care sînt limpeziți cu Apele (purificate) pînă la albeața lunară[109]. Alchimiștii greci menționează invocații magice — δαιμονοκλησίαι — de folosit pentru a-i neutraliza pe demoni, care ar vrea să împiedice ca Apa divină să transforme Arama în Aur[110], demoni care, lăsînd la o parte eventuale referiri la operațiuni efective de magie ceremonială, au aceeași valoare simbolică precum năvala animalelor necurate pentru a bea din sîngele Taurului lovit de Mithra, numai prin alungarea acestora putîndu-se înfăptui miracolul vegetației pe care un asemenea sînge o face să răsară din Pămînt[111]. În interpretarea hermetică a miturilor clasice, același lucru înseamnă munca pe care trebuie să o

---

care țipă pe Munte" e o alegorie frecventă în textele alchimice: simbolic, Muntele exprimă starea cea mai înaltă ce poate fi atinsă rămînînd totuși pe „pămînt", iar Vulturul Muntelui aspiră să zboare în Aer și făgăduiește răsplata supremă celui care-i îngăduie acest lucru și îi restituie „licoarea" (D'ESPAGNET).

[107] DELLA RIVIERA, *Il Mondo Magico de gli Heroi*, 90–92.

[108] J. V. ANDREAE, *Chemische Hochzeit*, cap. V.

[109] PHILALETHES, *Introitus*, cap. VI.

[110] CAG, II, 397.

[111] F. CUMONT, *Les Mystères de Mithra*, ed. cit., pp. 137–138.

îndeplinească Herakles pentru a ucide Harpiile, păsări negre descoperite de separație, „spirite rebele descoperite în lumea magică"[112], sau chiar acea stîrpire pînă la unul a soldaților înarmați care, în mitul iasonic, se nasc din cîmpul lui Marte, unde fuseseră semănați dinții smulși ai Dragonului[113]. În sfîrșit, în termeni mistici, Gichtel vorbește despre pericolul prezentat de actul transfuzării virtuții Fecioarei în „Sufletul de foc", deoarece acesta din urmă poate ieși atunci din starea de umilință și de imparțialitate pentru a cădea din nou în iubirea de sine, devenind un demon trufaș și egoist: nici Fecioara nu-l poate ajuta, deoarece soțul ei (Sufletul) nici nu se eliberează, nici nu se desprinde, ci devine mereu mai înflăcărat și mai exaltat și respinge tot ce nu e înflăcărat, astfel încît Sophia se retrage în propriu-i principiu al Luminii și întunecă focul Sufletului, care atunci cade în starea de „păcat."[114]

Este vorba deci de aluzii la ceea ce se poate ivi din zgură sau, oricum, din elementele nereduse la „cenușă" (astfel încît să nu se mai poată „aprinde") lăsate în urmă atunci cînd din viața ☿ apar forțe mai profunde, energizînd și multiplicînd — și neputînd să nu energizeze și să nu multiplice — tot ceea ce întîlnesc în cale. Așadar, în calea umedă separația ar trebui să se săvîrșească numai atunci cînd nu mai rămîne să fie atacat și copleșit decît purul principiu Eu; în calea uscată, cînd acest principiu va fi transformat în propria natură o „chintesență" a tuturor facultăților superioare ☿, echilibrate și purificate în mod adecvat. Ne-am putea aminti, în această privință, uimitorul avertisment pe care Andreae îl leagă de „proba balanței" — aceea, anume,

---

[112] DELLA RIVIERA, *op. cit.*, 105. Cf. *Filum Ariadnae*, cap. XXVI.

[113] Cf. PERNETY, *Fables*, ed. cit., pp. 457–479. Mitul arată și remediul: trebuie făcut astfel încît asemenea soldați să se lupte între ei și să se nimicească reciproc — *fără ca noi înșine să intervenim* și să luptăm. Cf. EVOLA, *Lo Yoga della Potenza*, ed. cit., pp. 117, 122–123, 198–199.

[114] GICHTEL, *Theosophia Practica*, II, 66–67, 70; cf. VI, 45–46.

care indică în ce direcție s-ar putea petrece, în virtutea „greutății" mai mari, polarizarea puterii. După ce a spus deja: „Să știi că, oricare ar fi calea pe care ai ales-o, nu poți, în virtutea unui destin de neschimbat, să renunți la hotărîrea ta și să te întorci înapoi fără a-ți pune viața în cel mai mare pericol... Dacă nu te-ai purificat pe deplin, nunta îți va dăuna" — în momentul probei avertizează: „Acum, dacă cineva din această mulțime nu e deloc sigur de sine, să plece... Mai bine să fugi decît să faci ceea ce-ți depășește propriile puteri."[115]

Așadar, în acest sens, dincolo de deosebirea dintre căi, textele sînt în acord în ce privește necesitatea unei pregătiri a substanțelor. În Operă trebuie folosite nu substanțele așa cum sînt ele, ci substanțele preparate (sau rafinate). O temă recurentă este, în alchimie, *debarasarea de părțile eterogene*: de tot ceea ce nu sînt ele însele sau de tot ce reprezintă o întrepătrundere irațională a unei facultăți cu alta. O a doua temă este aceea a *despuierii*, prin care se extrag și se izolează elementele utile. Folosirea inițiatică a simbolului „nudității" este, de altfel, tradițională.[116] Trebuie să relevăm însă că, în hermetism, există două accepțiuni ale „veșmintelor" și

---

[115] ANDREAE, *Chemische Hochzeit.*, I, 4; II, 15.

[116] De exemplu, FILON DIN ALEXANDRIA (*Legum Allegoriae*, § XV) îi numește „goi" pe cei ce, „abandonînd această viață plină de moarte și avînd parte de nemurire", sînt singurii care „contemplă tainele de negrăit". Renunțarea la a avea „veșminte" și „podoabe" poate echivala cu preceptul *sărăciei*, care atunci se înalță la o semnificație inițiatică. Într-o mărturie gnostică apare o importantă relație între goliciune și virilitatea spirituală — *ios* sau *vīrya* — cu referire la „Poarta Cerurilor", „rezervată doar oamenilor pneumatici": „Intrînd, ei își leapădă veșmintele și devin soți, dobîndindu-și virilitatea [lecțiunea βαλεῖν, și nu λαβεῖν] de la Spiritul Virgin", în care e ușor de recunoscut Mercurul la „alb" (*apud* HIPPOLIT, *Philosophumena*, V, 8). Cf. și PLOTIN, *Enneade*, I, VI, 7: „Cei ce urcă treptele Misterelor Sacre se purifică și-și leapădă veșmintele în care erau înfășurați la început și înaintează goi."

„despuierilor": prima se referă tocmai la pregătirea ascetică, la simplificarea lăuntrică a Sufletului, care, chiar menținîndu-se condițiile generale ale stării umane de existență, trebuie redat sie însuși; a doua se referă la un plan al *realității* și corespunde separației, înțeleasă ca transpunere în act a conștiinței și a puterii deja pregătite, fără de veșminte, care acum reprezintă condițiile aceleiași corporalități umane în general.

10. Setea de Dumnezeu și „apele corosive"

Lăsînd la o parte ceea ce e pregătire și rafinare, am spus că esența căii umede constă în a provoca direct, în mod artificial sau violent, separația, astfel încît nu Eul (Aurul) să fie acela care eliberează viața (Mercurul), ci viața aceea care eliberează Eul și îl scapă de leprele sale.

Pentru aceasta, o metodă poate fi aducerea la o intensitate anormală a forțelor aceleiași dorințe, orientate diferit. Aici, premisa este enunțată de Böhme, care spune că *foamea* este atît principiul nașterii creaturale cît și al renașterii, este ceea ce mînă spre corp și ceea ce mînă spre veșnicie.[117] Să-l ascultăm deci pe Gichtel: „Totul se reduce la a ne converti Sufletul, la a ne îndrepta *aviditatea* spre înlăuntru, la a-l dori pe Dumnezeu și la a nu ne opri decît atunci cînd Sophia, prin Spiritul Sfînt, întîlnește dorința... *Foamea* continuă a vechiului corp servește drept îngrășămînt: consumă totul pînă la dezgust și la chin, pînă ce e constrînsă să se îndrepte spre Tatăl."[118] După care urmează indicații tehnice interesante: „Dorința magică sau magnetică a voinței sufletului este creatoarea și generatoarea a ceea ce sufletul a conceput în imaginația sa, adică a alesei și dulcii Lumini a

[117] J. BÖHME, *De Signatura*, XV, 51.

[118] GICHTEL, *Theosophia Practica*, I, 25; III, 26.

lui Dumnezeu...[119]. Sub influența puternicei dorințe a rugăciunii, Sufletul se aprinde într-o lumină curată, în care Fecioara cerească se înalță triumfătoare... Focul [lăuntric al omului doritor] înghite această prezență cerească a Luminii, pe care Sufletul o *imaginează cu aviditate*, o atrage spre sine și o face prezentă, apoi arde curat și dă naștere în inimă la o frumoasă și curată Lumină."[120] Așadar, aici imaginile servesc drept „transformatoare", în sensul transcendenței, în ce privește anumite stări de emoție profundă care se concentrează în ele plecînd de la focul dorinței. Iar în *Cartea lui Ostanes* se spune: „Cînd mi-am dat seama că dragostea pentru Marea Operă mi-a pătruns în inimă și că grijile pe care le încercam din cauza ei alungau somnul de pe ochii mei, că ele mă împiedicau să mănînc și să beau pînă într-atît încît corpul slăbea, iar eu arătam rău, m-am dedicat rugăciunii și postului" — după care urmează, sub formă de viziune, primele experiențe: se vorbește despre o ființă care-l conduce pe Alchimist în fața celor *șapte* porți, la fel cum Gichtel spune că Dumnezeu i-a introdus Spiritul în cei *șapte* centri[121]. Cyliani vorbește despre starea „cînd am pierdut tot și nu mai există vreo speranță" și cînd „viața este o rușine, iar moartea o datorie"[122], tot așa cum acel *sui juris non esse*, dezgustul de lume, faptul de a muri propriei voințe, pornirea spre renunțare, spre dăruirea totală, spre credință, despre care vorbesc misticii, pot fi considerate ele însele ca elemente utile pentru Operă atunci cînd nu există forța pentru o desprindere activă (calea uscată), ci se

---

[119] Într-o manieră mai tehnică, BÖHME, *De Signatura*, VIII, 6: „Calitatea uleioasă nu-și exercită facultatea însuflețirii decît cînd e ținută în frîu de chinul morții, care o stîrnește și o întețește. Încercînd să scape de aceasta, ea evadează și dă naștere astfel vieții vegetative", adică creșterii simbolice a lui ☿, echivalent cu Sophia și cu „Lumina".

[120] GICHTEL, *op. cit.* IV, 42; 8.

[121] GICHTEL, *ibid.*, VI, 43; III, 66; IV, 8.

[122] CYLIANI, *Hermès Dévoilé*, reed. Chacornac, Paris, 1925, p. 23.

așteaptă cu nerăbdare, avîndu-se propriul centru în „Ape", în „Sufletul vîscos", deci chiar în ceea ce trebuie căsătorit[123]. De altfel, știm deja că, hermetic, toate acestea sînt justificate doar în sensul efectelor reale care pot decurge de aici din punct de vedere inițiatic, și nu al valorilor morale sau religioase. Astfel, la efecte egale, pot fi justificate și alte mijloace, care în ochii profanului au un caracter foarte diferit.

Acestea ar putea fi formele violente ale unui extatism orgiastic de tip dionisiac, cibelic sau menadic, în care forțele elementare sînt invocate și — în anumite condiții — duse pînă la autodepășire și pînă la violență asupra lor însele.[124] În afară de asta, se poate face, hermetic, o referire la așa-numitele *ape corosive* sau „veninuri", aici, în sensul special de substanțe capabile să provoace în mod artificial disocierea între diferitele elemente ale compusului uman. Textele sfătuiesc însă să nu se folosească aceste Ape și aceste „Focuri violente", sau recomandă o maximă precauție, deoarece — spun acestea — ele mai mult ard decît spală; ele descompun corpurile, dar se poate să nu păstreze spiritele; ele nu operează cu „Focul mocnit din natură", ci cu „precipitarea ce vine de la diavol". Acțiunea lor este bruscă și discontinuă, de aceea dificultatea de a se menține active în schimbarea de stare e cu atît mai mare.

În această ordine de idei, încă în textele grecești se indică folosirea ierburilor magice — βοτάναι. În general, trebuie să facem din nou legătura cu vechile tradiții privind „băuturile sacre" sau „ale nemuririi", precum soma vedică, haoma iraniană, hidromelul eddic și vinul însuși. La origine era vorba de simboluri: băutura sacră era însuși Eterul

---

[123] Astfel, dacă lucrul reușește, este foarte de înțeles că schimbarea de stare survenită poate fi interpretată de mistici drept *har*.

[124] În literatura privitoare la Misterele clasice se vorbește întruna de „orgii sacre" pentru a desemna, în general, stările de entuziasm sacru, dacă nu chiar de frenezie, care duceau la un anumit tip de inițiere.

Vieții, ca principiu al exaltării și al renașterii lăuntrice, venirea în contact cu el fiind, la începuturi, un lucru mai la-ndemînă pentru om decît în timpurile ce au urmat. Așadar, tradiția a vrut ca, la un moment dat, o asemenea băutură să înceteze a fi „cunoscută" și să fie înlocuită de o alta, în cazul căreia nu mai este vorba doar de un simbol, ci de o băutură reală, alcătuită din substanțe capabile să provoace o stare psiho-fizică menită să constituie o condiție favorabilă pentru ca spiritul să poată realiza *adevărata*, imateriala soma, haoma etc. În folosirea hermetică a acelor βοτάναι era vorba probabil de vreunul din aceste mijloace artificiale pentru a atinge o exaltare și o beție, înțelese drept căi spre extazul activ. Același lucru se poate spune despre ceea ce, într-un jargon dintre cele mai deconcertante, a fost desemnat, în anumite texte alchimice, prin expresia *urina vini*, echivalentă „urinei celui beat"[125]. „Urina" este explicată prin rădăcina *ur*, care în caldeeană desemnează focul (*urere* = a arde) și prin anagrama: *UR Inferioris NAturae*[126]; care este chiar Focul umed care acționează în aceste metode. Mai precis, „urina celui beat" trimite la starea de exaltare, de „beție" sau „entuziasm" — μανία — de care se leagă una din manifestările unui atare foc, în timp ce, atunci cînd un altul adaugă că urina trebuie să fie de „copil" și de „impuber", se trimite la condiția simplității și a purității (sau a elementarității, a „stării născînde") ce trebuie să se păstreze într-o asemenea „ardere", căreia i se cere acea „mișcare sau impetuozitate a spiritului" și acea „inspirație" care, doar ele — și nu raționamentul, lectura sau studiul —, permit, după spusele lui Geber, să se descopere taina.

Semnalăm, în această privință, frecventele referiri la vin din textele mai recente, începînd cu Lullus, și repetăm că aici poate fi vorba de un simbol, tot așa cum poate fi vorba și de o realitate, sau și de una și de alta deopotrivă. Vom cita

---

[125] *Marea Carte a Naturii*, ed. cit., 120.

[126] DELLA RIVIERA, *Il Mondo Magico*, 196.

un singur text: „E un lucru de mirare, iar pentru vulg de necrezut, că spiritul vinului — extras și separat cu totul de corpul său [este vorba, adică, de a desprinde aspectul subtil al experienței provocate de vin] — e bun, datorită continuei lui circulații, pentru a scoate... orice alte spirite din corpurile lor, atît vegetale [☿] cît și minerale [☉] sau animale [☿]... *Quinta-virtus-essentia-prima* a lui *Vinum* le atrage pe acele *vires* [puterile, virilitățile] ale tuturor ființelor infuzate în ea, desprinzîndu-le de elemente pentru desfacerea legăturii naturale, Spiritele reușind, prin apetit și reacție, să se înalțe deasupra rezistențelor pasive."[127]

Și oare nu e semnificativ faptul că termenul „acquavite" [„rachiu", în italiană, *n.t.*] amintește tocmai experiențele alchimiștilor și că poate să însemne și *aqua vitae*, adică *Apă a Vieții*, o altă denumire veche a ei fiind *Apă Arzătoare*?

11. Calea lui Venus și calea radicală

Tot în calea umedă, recurgerea, în hermetism, la simboluri sexuale este prea frecventă pentru a nu da un anumit temei bănuielii că această tradiție trebuie să fi avut cunoștințe și despre un alt fel de „Ape corosive", legate de puterea dezagregantă pe care *femeia* o exercită asupra

---

[127] G. DORN, *Clavis Philosophiae Chemisticae*, I, 233, 239. Cf. R. LULLUS, *Theatrum Chemicum*, IV, 334; A. DE VILLENEUVE, *Opera Omnia*, Basel, 1585, 1699; *De Pharmaco Catholico*, XXVII, 1. Pentru convergența altor tradiții se poate aminti, în această ordine de idei, faptul că în asiriană vița-de-vie era numită *karāna*, adică „arbore al băuturii vieții" (D'ALVIELLA, *La Migration des Symboles*, ed. cit., 184) și că vinul, folosit în ritualurile orgiastice tantrice (*pañcatattva-pūjā*) în legătură cu trezirea conștiinței sub forma principiului Aer, ia numele de „salvator în formă lichidă" — *dravamayī-tārā*, dar și de „sămînță sau forță a lui Śiva", nume dat în alchimia hindusă și Mercurului (EVOLA, *Lo Yoga della Potenza*, ed. cit., pp. 177, 193). În legătură cu tehnica „Apelor corosive" vezi *Introduzione alla Magia*, vol. II, pp. 140 și urm.

bărbatului cînd se unește cu el în iubire și în actul sexual. Precum în cazul somei, s-ar putea spune și în această privință că Femeia Filozofilor (simbol pentru forța vieții) nu a mai fost, la un moment dat, „cunoscută": atunci femeia pămîntească a fost folosită ca mijloc pentru a o dobîndi din nou, sub auspiciile amețelii și extazului pe care *erosul* le poate provoca în ființe aparținînd celor două sexe.

De aici sensul anumitor „operații cu două vase", la care se face aluzie enigmatic în alchimie, cele două vase fiind corpurile celor două persoane de sex diferit, care conțin, în mod separat, cele două principii hermetice care, în alte practici, sînt preparate și combinate într-o singură ființă: cel activ și cel pasiv, forța aurului și cea umedă, înlănțuitoare și simpatică, servind drept „solvent" pentru „închiderea" proprie celei dintîi. Pe această cale s-ar putea da o interpretare concretă, nu doar simbolică, unor afirmații precum: „Aurul nostru corporal este ca și mort înainte de a fi unit cu soția lui. Numai atunci ia naștere Sulful lăuntric și secret"[128] și: „Cu ajutorul Sulfului lui Venus este ameliorat, revigorat și reînnoit în întregime Sulful lăuntric al bărbatului."[129] Pe acest plan, faza răpirii produse prin extracție,

---

[128] PHILALETHES, *Introitus*, cap. I.

[129] *De Pharmaco*, XIII, 1, 5. BRACCESCO (*Espositione*, 56 b, 63 a) vorbește și el de două Súlfuri, unul al lui Venus și celălalt al lui Marte. De-acum cititorul probabil că a dobîndit o anumită deprindere în materie de traducere a simbolurilor. Lui Venus (femeia) îi este atribuit de asemenea un Sulf, datorită faptului că este un vas (un corp) în sine. PHILALETHES (*Introitus*, XIX) vorbește de cealaltă cale, în afara celei în care operează doar căldura interioară, în acești termeni: „Cealaltă operă se săvîrșește cu Aur obișnuit și cu Mercurul nostru, ținuți *vreme îndelungată pe un foc arzător*, care servește la coacerea și a unuia și a celuilalt, cu ajutorul lui Venus, pînă cînd din cei doi iese o substanță pe care o numim sevă lunară [este ☿]. Trebuie să-i aruncăm impuritățile și să luăm partea cea mai pură din ea." Printr-un asemenea procedeu s-ar obține adevăratul Sulf, cel ce trebuie unit cu Mercurul (fixarea la alb, vezi pp. 183 și urm.) și apoi cu „sîngele care i se potrivește" (opera la roșu).

apoi cea a opririi și fixării, deja descoperite sub simbolul retezării aripilor Dragonului ce și-a luat zborul spre văzduh și al uciderii Taurului la sfîrșitul goanei lui nebune, ar putea fi recunoscute în spatele expresiilor unui text alchimico-cabalistic în care se vorbește de lovitura de lance a lui Finees (Num., 25), care „i-a străpuns deopotrivă, în momentul unirii lor, și anume în *locis genitalibus*, pe israelitul solar ☉ și pe madianita lunară ☾... Dintele sau forța Fierului, acționînd asupra Materiei, o curăță de toate murdăriile. ☉ israelit nu este aici altceva decît ☿ Sulful masculin [în stare vulgară]; iar prin ☾, madianita, trebuie să înțelegem ▽ Apa uscată [aici se face aluzie poate la uscarea «umidităților inutile», pe care, printr-o pregătire adecvată, femeia trebuie să o fi realizat în sensibilitatea și în capacitatea ei de a simți] amestecată cum se cuvine cu Minereul sau Marcasitul *roșu*. Lancea lui Finees nu numai că spintecă ☿ Sulful masculin, dar o mortifică și pe ☾, femeia lui, și amîndoi mor amestecîndu-și *sîngele* în aceeași procreație [supranaturală, nu fizică]. Atunci încep minunile lui Finees [care îl simbolizează pe operator]"[130]. În *De Pharmaco* se vorbește, de asemenea, despre extragerea caldului Mercur solar din minereul lui Venus cu ajutorul Tartrului (care echivalează cu haosul, cu puterea dizolvantă a unor asemenea „arderi" simbolice) și a Sării de amoniac, a cărei virtute contractantă, în opoziție cu primul, ar putea avea aceeași semnificație ca și sus-amintita „lovitură de lance"[131]. Iar dacă în

---

[130] *Asch Mezareph*, cap. V (citat de ELIPHAS LEVI). Cabala face aluzie nu o dată la ezoterismul sexual. Cf., de exemplu, *Zohar*, 55 *b*; „Cel Sfînt — binecuvîntat fie el — nu-și stabilește reședința decît acolo unde bărbatul și femeia se unesc", întrucît unirea exprimă ocult modul de a fi al androginului spiritual distrus de „păcat" (despărțirea de Arbore, adică de Femeie).

[131] A se vedea și rețeta din *Marea Carte a Naturii* (ed. cit., 128): „Pentru a dizolva un metal trebuie să-l înroșești în Foc și apoi să-l cufunzi în Apă." Într-un text din nefericire confuz, PLOTIN (III, v, 8) dă o idee despre acest lucru, înțelegînd ambrozia ca o forță-beție

textele hermetice se vorbește adesea de o moarte care este consecința acelei *conjunctio*, a „conjugării", asta ar putea avea o legătură și cu trauma ce se poate produce în punctul culminant al îmbrățișării și al orgasmului, dacă sînt supuse unui anumit regim.

În realitate, în forța procreației se ascunde în cel mai înalt grad forța însăși a Vieții și aici este vorba de a o surprinde, de a o opri și a pune stăpînire pe ea atunci cînd, tinzîndu-se spre procrearea unei alte ființe, ea apare, ca să spunem așa, nudă, în stare non-individuată: căci ea nu poate fi transmisă de la o ființă la alta dacă nu ajunge, pentru o clipă, în stare nediferențiată și liberă. Dar această stare este, în ea însăși, aspectul „venin" al lui Mercur, acela care ucide. În acest fel, este posibil să întîlnim în actul sexual o stare analogă celei în care, sub forma unei morți active, are loc inițierea. De aici sensul dublului aspect, de Iubire și Moarte, al anumitor zeități antice: Venus, ca Libitima, este și o zeiță a morții — iar *mortis et vitai locus* este ceea ce se poate citi într-o inscripție romană dedicată lui Priap[132]. Convergența diferitelor semnificații este deplină, apoi, în noțiunea hindusă de *kuṇḍalinī*, care este Zeița și „puterea șarpelui", forța care a dat naștere organizării corporale și care rămîne ca suport al ei, avînd totuși în sex o manifestare principală, forța morții sau a separației, și totodată puterea folosită de yoghini pentru a forța „ușa lui Brahman" și pentru a pătrunde pe „Calea Regală"[133].

---

care se învîrtește în jurul ei înseși fără a se vărsa în altceva. Cînd puterea de oprire (lovitura de suliță), acționînd asupra dorinței, provoacă acest fenomen, *amor*-ul (*eros*-ul) se transformă — ca să folosim această asemănare fonetică ce a fost utilizată în ezoterismul trubadurilor — în *a-mors* (ne-moarte, ambrozie).

[132] J. J. BACHOFEN, *Urreligion*, ed. cit., I, 263.

[133] Expresia hermetică de „cale regală" se regăsește întocmai în aceste tradiții. Cf. *Haṭayogapradīpika*, III, 2–3 (comentariu): *Prāṇasya śūnye padeva tathā rājapathāyate* („Ca pe urma vidă a suflului vital, așa merge pe calea regală").

În textele alchimice ar putea fi găsite și alte aluzii la folosirea puterii manifestate în om ca sexualitate: mai ales în referirile, mai mult sau mai puțin directe, la Sulful Saturnian și Amoniacal care doarme în sediul inferior ♈ (vezi p. 108) și care corespunde „Tatălui" (Gichtel), la Salpetrul infernal ☉, care este „o cheie de foc magică", o putere adversă și distrugătoare a celuilalt Sulf, cel exterior (*De Pharmaco Catholico*). Dar cînd o asemenea putere este pe deplin în acțiune nu mai poate fi vorba de cale umedă: chiar dacă păstrează într-o anumită măsură aparența acesteia, ea este o cale care, dimpotrivă, ar putea fi numită *ultrauscată*, întrucît ea duce direct la ultima fază, la „roșu", sărind peste orice fază intermediară, lovind direct Materia cu fulgerul de foc închis în ființa telurică și saturniană — exact acela care i-a doborît pe titani.

Este o cale foarte periculoasă. Geber o numește „balanța Focului", o declară „extrem de dificilă și periculoasă", „operație regală promptă și rapidă", dar pe care Înțelepții o execută numai pentru Principi, ceea ce face aluzie la premisa unei calificări excepționale și a unei „demnități" naturale.[134] Dintre cele patru căi despre care vorbește Andreae, ea este aceea prin care „nici un om nu poate ajunge în Palatul Regelui", care „este făcută imposibilă deoarece mistuie și nu poate fi potrivită decît pentru corpurile nestricăcioase."[135] Poate că ea este același lucru cu trezirea directă și *arzătoare* a lui *kuṇḍalinī* din haṭa-yoga tantrică, neprecedată decît de o singură pregătire „eroică" — *vīra-krama* —, fără vreo „mortificare" și fără vreo „dizolvare la alb", adică fără vreo trecere prin sediul median al pieptului (vezi p. 107). Aici, pericolul de *moarte*

---

[134] GEBER, *Cartea regalității*, CMA, III, 126, 131. Este recomandată, în schimb, acea „balanță" care este constituită din sinteza balanțelor „Apei" și „Focului; p. 132: „Dacă se unește balanța Focului cu aceea a Apei, lucrul va reuși în forma lui cea mai completă, chiar dacă și aceea a Focului poate duce singură la desăvîrșire."

[135] *Chemische Hochzeit*, II, 15.

generic — o moarte nu doar ca fapt fizic — pe care-l înfruntă inițiatul este maxim.[136]

În sfîrșit, ca o formă atenuată a acestei metode mai poate fi menționată încă o cale, oarecum „androgină", uscată și umedă, care se referă la inițieri *eroice* în sens strict, cu trimitere la străvechiul sens sacru al războinicului, la străvechea asimilare a eroului cu inițiatul, la *mors triumphalis* ca o „cale spre cer" etc. În ea este trezită, de asemenea, o forță copleșitoare și violentă, un *eros* asemănător formelor frenetice sau orgiastice ale căii umede, dar el este asumat direct în calitatea Fier sau Marte. Tehnic, avîntul eroic are aceleași posibilități ca avîntul mistic, extazul orgiastic și subtila mortificare a ascezei hermetice, dar numai cînd elementul Marte este astfel pregătit, prin eliminarea zgurilor pămîntoase, apoase și combustibile, încît se apropie de calitatea Aur sau Soare și numai cînd avîntul însuși este atît de puternic încît să poată duce dincolo de închiderea constituită de duritatea virilă și chiar de limita individuală însăși. Așadar, și pe această cale se poate ajunge la a „rupe vraja care înlănțuia corpul Aurului și îl împiedica să-și exercite funcțiile de bărbat", fără a trebui să urmăm metoda potrivit căreia „Focul folosit e foarte blînd și domol de la început pînă la sfîrșit", ci urmînd-o pe aceea în care devine necesar „un Foc violent asemănător Focului folosit pentru multiplicări".[137]

---

[136] Cf. EVOLA, *Lo Yoga della Potenza*, ed. cit., partea a II-a. Pentru latura practică a metodelor sexuale cf. *Introduzione alla Magia*, vol. I, pp. 238 și urm; II, pp. 329 și urm. Pentru o expunere a tehnicilor referitoare la folosirea magică, inițiatică și extatică în diversele tradiții, cf. EVOLA, *Metafizica sexului*, Humanitas, București, 1994, trad. rom. de Sorin Mărculescu.

[137] PHILALETHES, *Introitus*, cap. XVIII și, de asemenea, GEBER, *Summa*, în Manget, 530. Despre calea eroică, inițierea războinică și moartea triumfală, cf. EVOLA, *Rivolta contro il mondo moderno*, ed. cit., I, cap. 18, 19, unde se fac referiri și la latura tehnică a invocării „dublului" sau Mercurului prin intermediul stărilor provocate într-o acțiune războinică.

12. Focurile hermetice

Pentru a încheia aceste referiri la tehnică și a trece mai departe, să spunem cîte ceva despre *Focurile* folosite în Operă de Maeștrii hermetici.

„Fără Foc — se afirmă — Materia rămîne inutilă, iar Mercurul filozofic este o himeră care trăiește doar în imaginație. Totul depinde de regimul Focului."[138] Abia dacă mai trebuie să arătăm că nu este vorba de Focul vulgar, fizic. Crassellame îi ia în derîdere și îi numește „fluturi afumați" pe cei ce „veghează zi și noapte în jurul unor prostești Focuri de cărbune", adăugînd: „La ce bun flăcări stăruitoare? — nu cărbune violent, fagi aprinși folosesc Înțelepții pentru Piatra hermetică."[139] Mulți alți autori înmulțesc ironiile împotriva „arzătorilor de cărbune" și a „suflătorilor" — Pernety ar vrea să aibă „voce de stentor" pentru a-i denunța — și spun că Focul lor este un Foc care nu arde, un foc *magic*, un foc *lăuntric, subtil* și ascuns. „Opera nu se face nici cu Focul [vulgar], nici cu mîinile, ci numai cu căldură interioară"[140] — precum cu o *„învăluitoare căldură a febrei"*, îi destăinuie, celui ce înțelege, *Turba Philosophorum*.

În afară de asta, Filozofii hermetici cunosc Focuri diverse, care în Operă trebuie îmbinate, astfel încît să se ajute unul pe celălalt. Principala distincție este aceea între *Focul natural* și *Focul contra naturii*. Focul contra naturii este cel al Artei ca atare: el se referă la acel aspect al „lucrului unul" pentru care ea este „natura care se stăpînește pe sine", care „se ucide pe sine", avînd astfel capacitatea de a reacționa împotriva stării de fapt a unei ființe, de a insera în ea o influență superioară prin orice disciplină care poate să oprească

---

[138] *Filum Ariadnae*, 75.

[139] CRASSELLAME, *Ode Alchemica*, ed. cit., III, I, 1–2.

[140] PERNETY, *Dictionnaire*, 379. *Fables*, I, 125.

naturile căzătoare și rătăcitoare și să le „rectifice"[141]. După care, cele două Focuri — cel al Artei călăuzite de voința operatoare și cel al Naturii, care este Focul vital, foc, ca să spunem așa, psiho-fizic, în legătură cu care putem eventual trimite, din nou, la căldura inimii și a sîngelui (în ☿) — se unesc și, cum am spus, unul sporește, întărește și dezvoltă în profunzime acțiunea celuilalt. Pe lîngă un atare Foc, numit mediu, nenatural și compus, este menționat un al treilea, „Focul care ucide", cel care evocă din nou „fixările" primordiale, adică absoluta individuație a forței.

Cît despre primele, așa cum nu este vorba de un foc de lemne, tot așa nu este vorba nici de o simplă stare sufletească, ci de un „entuziasm" al spiritului puternic vitalizat, care se adună în sine și se unește cu sine însuși, ca într-o înfășurare, într-o mocnire, într-o hrănire, într-o coacere și într-o „iubire", și care, la un moment dat, izbucnește în perceperea unei stări speciale și subtile de căldură răspîndită în corp. În Orient se vorbește chiar de o căldură interioară asupra căreia se concentrează meditația, căldură nu numai fizică și nici numai psihică, provocată de practici speciale, de pildă de aceea a respirației, care produce efecte speciale și favorizează starea de contemplație și trezirea puterii ascunse în formule și simboluri inițiatice.[142]

Toate acestea, ca o călăuză în interpretarea afirmațiilor ce pot fi întîlnite din belșug în texte. Noi ne limităm la a-l

---

[141] Mai există și un alt sens al celor două simboluri: Focul natural este cel specializat și individuat, în schimb, Focul contra naturii este puterea creatoare neindividuată și, ca atare, este în antiteză cu primul: fapt pentru care acestuia i se atribuie uneori Mercurul în stare liberă, adică „veninul". Cf. D'ESPAGNET, *Arcanum Herm. Philosophiae Opus*, § 54; „Focul contra naturii e ascuns în menstra fetidă care transformă Piatra noastră într-un anume Dragon veninos, puternic și lacom."

[142] Cf. A. DAVID-NEEL, *Mystiques et Magiciens du Tibet*, Paris, 1930, passim. Cf. „Psychische Schulung in Tibet", în *Christliche Welt*, nr. 1, 2, 3 din 1928. *Vie de Milarépa*, trad. Bacot, ed. cit., pp. 157, 196.

cita pe Pernety, pentru care „Focul filozofic este acela cu care Filozofii spală materia, adică purifică Mercurul", iar „Focul nenatural" sau „mediu" este „rezultatul unirii Focului din natură cu Focul contra naturii al Filozofilor. Acest Foc nenatural este cauza putrezirii și morții compusului și a adevăratei, desăvîrșitei dizolvări filozofice", celui „contra naturii" rămînîndu-i sarcina „de a reînsufleți Focul ascuns în celălalt, eliberîndu-l din închisoarea în care era zăvorît"[143]. Despre cele trei Focuri „hermetice" sau „magice" fără de care nu se poate obține „dizolvarea" vorbește, de asemenea, *De Pharmaco*, indicînd prin simboluri funcția fiecăruia; textul îl numește „simpatic" pe unul dintre ele (simpatia față de celălalt Foc, cel profund și primordial al ființei telurice), spune că el crește tocmai prin aprinderea ignicității metalelor și că trebuie avut grijă ca, în momentul acțiunii lui, Sufletul să fie făcut corporal, pentru a împiedica împrăștierea acestuia în Aer sub acțiunea unui asemenea Foc (care duce înapoi la punctul de nediferențiere al diferitelor puteri)[144]. Artephius vorbește și el de trei Focuri, numindu-l pe primul Foc de Lampă — adică un Foc-lumină, un Foc *luminat* — „continuu, umed, aerian, armonios"; al doilea este „Focul cenușilor", — adică un foc ce mocnește *înlăuntru*, asemănător mai sus pomenitului Foc natural, pe care se așază athanorul; în sfîrșit, mai există Focul contra naturii al „Apei noastre", care are legătură cu Izvorul și distruge, dizolvă,

---

[143] PERNETY, *Dictionnaire*, 49, 163, 165, 402–403. Cf. GEBER, *Summa*, 530–531. D'ESPAGNET, *op. cit.*, § 80: „Focul înnăscut al Pietrei noastre este Arheul Naturii, Fiul și Vicarul Soarelui: mișcă, digeră [= face să se coacă] și săvîrșește totul, presupunînd că este pus în libertate." G. LANSELT, *Les apparences de verités et vraye practique de l'Alchimie* (ms. 3012, Bibl. Arsén., *apud* Givry, 413): „Focul Înțelepților este singurul instrument care poate opera această sublimare: *nici un Filozof nu a arătat vreodată deschis acest Foc tainic*; cel ce nu îl înțelege trebuie să se oprească și să se roage lui Dumnezeu ca să-l lumineze."

[144] *De Pharmaco Catholico*, III, i, 2, 4.

calcinează[145]. Dar adesea, în texte, cele trei Focuri sînt folosite de-a dreptul pentru a desemna cele trei faze ale Operei.

Apoi, operatorilor li se atrage atenția asupra Regimului Focului, „care trebuie să stăruie în tăria sa și să nu înceteze niciodată". Natura însăși îi va arăta minții luminate care trebuie să fie intensitatea Focului ascuns[146]. Prescripțiile sînt, în general, de acest tip: „Nu exagerați cu Focul, la începutul Operei, asupra lui Mercur, deoarece acesta s-ar volatiliza. Dar cînd fixarea a avut loc, atunci Mercurul rezistă la Foc [adică poate fi făcut să intervină elementul activ «Eu», fără ca asta să provoace dispariția stării de conștiință «Mercur» și revenirea la condiționările corpului] și el rezistă cu atît mai mult cu cît a fost mai combinat cu Sulful."[147] Trebuie operat printr-o încălzire lentă și răbdătoare, cu o căldură continuă și blîndă, pînă cînd se obține „spiritul tainic al Lumii" ascuns în Piatra simbolică[148].

Ne abținem de la alte referiri deoarece ele ne-ar duce spre cele mai întortocheate meandre ale limbajului cifrat alchimic. Cel ce are acum un anumit fir al Ariadnei se poate aventura singur acolo[149]. Prescripția generală este totdeauna aceea de a nu folosi la început Focuri puternice, deoarece scopul este acela de a trezi nu Focul exterior și impur (Roșul care apare înainte de vreme), ci pe acela profund, care este

---

[145] *Cartea lui Artephius*, 148–149, 150–151. Fiecare din următoarele atribute ale Focului prezentate de B. TREVISANUL (*De la Philosophie Naturelle des Métaux*, 3777) conține, pentru cel ce înțelege, o îndrumare: „Faceți un Foc vaporizant, mistuitor, continuu, neviolent, subtil, *învăluitor*, luminos, închis, nearzător, alterant." ARTEPHIUS spusese despre Focul „nostru" că: „distruge, dizolvă, îngheață, calcinează — este alterant, pătrunzător, subtil, aerian, neviolent..., *încercuitor*, *cuprinzător* și unic."

[146] *Cartea lui El Habîr*, CMA, III, 93, 109, 110.

[147] *Ibid.*, 79.

[148] *Chymica Vannus*, p. 259.

[149] Trimitem îndeosebi la PHILALETHES, *Epistola lui Ripley*, LVI, LVII, LIV; *Filum Ariadnae*, 82–83, 84, 89, 91, 105; *Turba Philosophorum*, *passim*, etc.

deopotrivă Aur și Soare, care este închis în corp și „nu se trezește înainte ca el, Corpul [sentimentul lui], să fie dizolvat". Pentru aceasta este nevoie însă ca mai întîi să fi obținut Apa și renașterea în Apă, iar Apa dă înapoi și fuge din calea Focurilor puternice, care poartă în mod necesar pecetea elementului impur și pămîntesc al omului. Focul liniștit, subtil și luminat care „coace"[150] încetul cu încetul este cel care se cere pînă la mortificare și pînă la revelarea Luminii, dacă nu cumva au fost alese acele metode speciale ale căii umede despre care am vorbit și care prezintă adesea neajunsul că împreună cu principiile subtile duc în sus și reziduuri ale părților „pămîntești" și „combustibile".

13. Opera la Alb. Renașterea

Albul — lumină, primăvară, reînviere, viață, înflorire etc. — exprimă, hermetic, starea de extaz activ care suspendă condiția umană, regenerează, redă memoria, reintegrează personalitatea în starea non-corporală. „Ce-aș mai putea să-ți spun, fiule? — citim în *Corpus Hermeticum*. Doar atît: o viziune simplă — ἁπλαστον — s-a ivit în mine... Am ieșit din mine însumi și am îmbrăcat un corp ce nu moare. Acum, nu mai sînt același, am trăit nașterea intelectuală... Nu mai sînt colorat, tangibil, măsurabil. Toate acestea îmi sînt străine... și nu ochii fizici sînt cei cu care pot fi văzut acum."[151] Aceasta este ideea de bază la care trebuie reduse

---

[150] Simbolismul „coacerii" se referă tocmai la acțiunea specifică a Focului, care „coace" încetul cu încetul substanțele „crude" și brute. De aceea în *Turba* se spune: „Înțelegeți totul în conformitate cu Natura și cu Regimul. Și credeți-mă, fără a căuta atît. Nu vă poruncesc decît să coaceți: coaceți la început, coaceți la mijloc, coaceți la sfîrșit, fără a face altceva, căci Natura va fi dusă la desăvîrșire."

[151] *Corpus Hermeticum*, XIII, 3. Cf. 13–14, unde se spune că renașterea înseamnă „a nu mai vedea corpurile și cele trei dimensiuni". Cf. PLOTIN, *Enneade*, V, iii, 7; VI, ix, 9.

toate expresiile limbajului cifrat referitoare la experiența Mercurului sau a Apei divine și, mai precis, la *albedo*.

O „vie Lumină magică" venită din centrul „Crucii elementelor" (sediul inimii, vezi p. 106), „Apa foarte strălucitoare", sau Mercur, este — după spusele lui Della Riviera — „Spiritul Sufletului Lumii" și în ea „sînt cuprinse, în germene, toate lucrurile". Autorul arată apoi că în acest „Cer" „nu se face unirea Sufletului cu Corpul, ci Corpul este transpus în natura Sufletului și este aproape Sufletul însuși, vizibil... lumină fără de materie și fără dimensiuni". Și repetă: „Acest Mercur ceresc este spirit foarte strălucitor în act..., natură în ea însăși, strălucitoare și transparentă, făcută parcă din străvezime și lumină..., nesupusă vreunui amestec străin, nici vreunor pasiuni, *act de pură inteligență*, unul ce are lumină invizibilă și necorporală, și care este cauza acestei lumini vizibile."[152]

Transpunerea într-un asemenea principiu înseamnă, așadar, transmutație (prima dintre transmutațiile alchimice) și reînviere. „Cînd în materia Marii Opere survine Albul, Viața a învins Moartea, Regele lor a reînviat, Pămîntul și Apa au devenit Aer, este Regimul Lunii, Copilul lor s-a născut... Atunci Materia a dobîndit un asemenea grad de fixitate încît Focul n-ar putea să o distrugă [aceasta este «stabilitatea inițiatică», de neînvins de către moarte]." „Filozofii [hermetici] spun că, atunci cînd vede albeața desăvîrșită, Artistul trebuie să rupă cărțile, deoarece ele au devenit inutile."[153] „Ce înseamnă ardere, transformare, dispariție a umbrelor și producere a compusului necombustibil? – întreabă un text arab. Toți acești termeni se aplică compusului cînd se albește."[154] Artephius vorbește despre ceea ce este „limpede, pur, spiritual, care se înalță sus în

---

[152] DELLA RIVIERA, *Il Mondo Magico*, ed. cit., pp. 20, 47–48.

[153] PERNETY, *Dictionnaire*, 58.

[154] *Cartea lui Crates*, CMA, III, 69.

Aer", apoi despre o transformare în Aer[155], despre faptul de a te face viu prin Viață și de a deveni în întregime spiritual și nestricăcios — ca sens al „sublimării, unirii și înălțării în care întregul compus devine alb"[156]. „Pur, subtil, strălucitor, limpede ca apa de stîncă, străveziu precum cristalul lipsit de murdării" sînt, de asemenea, pentru Basile Valentin tot atîtea calități ale „Argintului nostru viu", extras din cel mai bun Metal printr-o Artă spagirică, adică separatorie. Textele siriace se referă la acesta ca la „o materie care face albă Arama, alb norul, limpede Apa de sulf, transparența — διοψις — mister revelat"[157].

„Prin mijlocirea Apei divine — arată Ostanes — ochii orbilor văd, urechile surzilor aud, limba împiedicată rostește cuvinte deslușite." Și continuă: „Această Apă divină îi reînvie pe cei morți și îi face să moară pe cei vii, pentru că ea face ca naturile să iasă din naturile lor și pentru că îi reînsuflețește pe cei morți. Este Apa Vieții: cine a băut din ea nu mai poate muri. Cînd este extrasă, desăvîrșită și

---

[155] Cf. AGRIPPA, *De Occulta Philosophia*, II, 26: „Aerul este corpul vieții spiritului nostru senzitiv și nu are natura nici unui obiect sensibil, ci aceea a unei virtuți spirituale și înalte. Totuși, trebuie ca Sufletul senzitiv să însuflețească Aerul care este unit cu el și să simtă forma obiectelor care acționează asupra lui într-un Aer însuflețit și unit cu Spiritul, adică în *Aerul viu*."

[156] *Cartea lui Artephius*, 139.

[157] CMA, II, 82. Aurul Alb, Sulful Alb, Piatra Albă etc. sînt alte simboluri ale principiului Eu în această stare. Și un alt simbol este Magnezia, printr-o veche etimologie care vrea ca acest cuvînt să derive din „a amesteca" — μιγνύειν — Naturile unite prin „combinare" (CAG, II, 202). „Sulful Alb" este, pentru BERNARDO TREVISANUL (*De la Philosophie Naturelle des Métaux*, 42), „Sufletul simplu al Pietrei, drept și nobil, separat de orice densitate corporală". El trece apoi la a da instrucțiuni pentru ca acest Sulf, eliberat de orice umiditate inutilă, să devină o „pulbere impalpabilă și foarte fină". Această ultimă expresie poate fi luată eventual și ca o sugestie privind o experiență lăuntrică reală, asociată cu senzația de „pierdere a greutății", de a fi ușor și aerian, opusă modului obișnuit de a fi al conștiinței corporale.

amestecată complet [cu principiul care a obținut-o] împiedică acțiunea Focului asupra substanțelor cu care a fost amestecată, iar Focul nu mai poate să descompună [în sens letal și negativ] asemenea amestecuri."[158] Arnauld de Villeneuve spune: „Apa noastră mortifică, luminează, curăță și purifică. Mai întîi, ea face să apară culorile întunecate în timpul mortificării Corpului, apoi urmează alte culori, numeroase și felurite, iar la sfîrșit albeața."[159] În fine, Lullus: „Această Apă e numită *Apa Înțelepciunii*..., în ea sălășluiește Spiritul Chintesenței, care face totul acolo unde fără ea nu se poate face nimic."[160]

14. Unirea la Alb

După ce am stabilit astfel „locul" și sensul experienței, trebuie să revenim asupra importanței faptului de a le conferi un caracter activ. Trebuie deci să ne ocupăm din nou de semnificația eroico-magică ascunsă în simbolismul potrivit căruia Apa divină este reprezentată de o Fecioară, care este Mama pentru cel renăscut[161], ieșit din ea prin „imaculată concepțiune" (autogenerare, endogeneză spirituală) și, totodată, Soția acestui fiu al său, care devine bărbatul ce o posedă și o fecundează. Potrivit unei alte alegorii din texte, în timp ce Mama îl zămislește pe Fiu, Fiul o zămislește pe Mamă, adică actul lui urmează în mod creator și foarte riguros întreg procesul, cu condiția ca el să se desfășoare „după regulile Artei". Această zămislire a Mamei reprezintă o *purificare* a ei — este autopurificare și purificare *uno actu*

---

[158] *Tratat despre Mercurul Occidental*, text din CMA, III, 123.

[159] *Semita Semitae*, ed. cit., 12. Cf. *Turba*, 16–17; PHILALETHES, *Introitus*, XI.

[160] R. LULLUS, *Vade Mecum*. Cf. BÖHME, *Morgenröte*, XXIV, 38.

[161] De aici simbolismul alchimic al „laptelui Fecioarei" cu care se hrănește „Copilul hermetic".

— și tocmai de aceea înseamnă, propriu-zis, o transformare în Fecioară a „Desfrînatei numită Babilonul"[162]. Este vorba de acțiunea „fixatoare" pe care, aproape prin simpla lui prezență, Aurul renăscut o exercită asupra puterii invocate, căreia, atunci cînd nu a putut să-l copleșească, i se suspendă caracterul de dorință și de „vîscozitate" prin care era atrasă și posedată de orice lucru (simbol al „desfrînatei") și este transformată în „Apă permanentă". Acesta este rezultatul „incestului filozofal". „Adevăratul Mercur — ne spune un text — nu operează singur, ci trebuie să fie fixat cu ajutorul Arsenicului", adică al Bărbatului[163]. La rîndul lui, Ostanes relatează că Mercurul „folosit în încercarea Sufletelor", „devenit spirit eteric [eliberat sau extras] se avîntă spre emisfera superioară: coboară și urcă din nou, evitînd acțiunea Focului [echivalent cu Bărbatul sau Arsenicul], pînă cînd, întrerupîndu-și mișcarea de fugar, ajunge la o *stare de înțelepciune*. Înainte de asta este greu să-l reții și este mortal"[164], dar cheia enigmei grecești a celor „patru silabe și a celor nouă litere", enigmă privitoare la lucrul a cărui cunoaștere conferă *înțelepciune*, este ἀρσενικόν, Arsenicul, echivalent cu Focul evitat de Fecioară, „demon fugar" ce trebuie înlănțuit.

Aici intervine și interpretarea hermetică a mitului clasic: ne aflăm în fața muncii lui Herakles care-l învinge pe Acheloos, fiu al Pămîntului și al Oceanului, care a luat forma unui *șuvoi*. Della Riviera arată că aici este vorba, la modul alegoric, despre rezistența ce trebuie opusă Apelor

---

[162] PERNETY, *Dictionnaire*, 408: „Desfrînata Filozofilor este Luna lor... sau Dragonul babilonian: Arta o curăță de toate scîrnăviile și îi redă fecioria. Cînd ajunge în acestă stare Filozofii o numesc *Fecioară*." În elenism, acestor alegorii le corespunde mitul „Omului Desăvîrșit" care pătrunde în Pîntecul Impur și-și alină durerile întunecimilor; după ce cunoaște Misterele, bea din cupa de Apă vie care eliberează de „haina sclaviei" (*apud* HIPPOLIT, *Philosophumena*, V, 10).

[163] CMA, II, 84.

[164] CAG, II, 276.

care caută să înghită Pămîntul (adică, în sens general, individuația) prin elementul umed încă ascuns în substanță, care face astfel încît aceasta să tindă spre dizolvare. „Dar Eroul, luptîndu-se pironomic [opunîndu-i, adică, starea Foc a Spiritului] învinge pînă la urmă fluxul ei nativ, oprindu-l în Pămîntul ce-i este destinat [care exprimă aici forma supranaturală a individuației]."[165] De asemenea, pe „Poarta magică" din Roma se poate citi: *„Aqua torrentum convertes in petram"*, nu fără legătură cu o altă inscripție, care anunță că Fiul nostru, care a murit, trăiește, și că Regele se reîntoarce din Foc (impunîndu-se din nou asupra Apei) și se bucură de tainica împerechere — *Filius noster mortuus vivit rex ab igne redit et coniugo gaudet occulto*[166]. Și, din nou, în Della Riviera: „Firmamentul nostru este Apă înghețată în chipul cristalului, drept care se obișnuiește să fie numită de Eroi Apă uscată sau Apă seacă." În sfîrșit, aceeași idee a înghețării active este legată în mod ingenios de cea a *„Îngerilor* magici" — interpretabili acum ca forme primordiale în care au fost fixate Apele cosmice — prin formula: ANtico GELO[167] (șaradă în italiană: ANGELO = Înger; Antico gelo = Gheață străveche, *n. t.*). Expresia deja folosită de textele grecești pentru operatorul hermetic: „Domn al Spiritului" — φύλαξ πνευμάτων — poate fi regăsită la Basile Valentin, pentru care omul a fost „ales ca Domn al acestui Spirit [mineral, cerut de Operă] pentru a plăsmui din el altceva, adică o lume nouă, cu ajutorul puterii Focului"[168]. Atît semnificațiile cît și expresiile converg, încă o dată, în întreaga tradiție. Aceasta ar fi deci hermetica „unire la Alb", Incestul și Domnia asupra Vieții.

---

[165] DELLA RIVIERA, *Il Mondo Magico*, 105.

[166] P. BORNIA, *La Porta Magica*, ed. cit., 32–33.

[167] *Op. cit.*, 80, 99–100.

[168] B. VALENTIN, *Aurelia Occultam Philosophorum*, în Manget, II, 207. Din ideea de transparență, asociată cu aceea de duritate (echivalentă înghețării), provine simbolismul alchimic al *sticlei*. De aceea LULLUS a spus că „Filozof e acela care știe să facă Sticlă".

15. Veghea neîntreruptă

A trece prin această experiență înseamnă a depăși starea de somn nu numai în sens simbolic, ci și real. Starea nocturnă de somn poate fi acea umbră din Materie care trebuie rărită pînă ce nu mai pică pe Lumina lăuntrică, pe „Soarele care strălucește în miezul nopții" al lui Apuleius. Este adevărat că în fiece noapte are loc, pe cale naturală, acea „separație" la care aspiră Filozofii, dar, așa cum am arătat deja, este vorba de a face astfel încît ea să poată fi urmărită activ, de parcă am săvîrși noi înșine actul, în loc de a cădea în stări de reducere și de amorțire a conștiinței. Putem înțelege, atunci, aceste cuvinte din *Corpus Hermeticum*: „Somnul corpului a devenit trezia — νῆψις — Sufletului; ochii mei închiși vedeau Adevărul" și, de asemenea: *„Să poți ieși din tine fără să dormi, așa cum cei care, visînd, nu dorm dormind."*[169] Această indicație explicită a textului are o importanță capitală. Învățătura referitoare la asemănarea dintre inițierea în Mistere, ca un catharsis parțial privind moartea, și somnul care eliberează, temporar, Sufletul de Corp printr-o desprindere ce provoacă moartea dacă depășește o anumită măsură, este o învățătură ezoterică tradițională[170]. „Diafanul" hermetic este Lumina ce se ivește în noapte celui ce, închizînd ochii, atinge încă în viață fiind starea de mort[171]. Această Lumină este, încă o dată, potrivit corespondențelor deja semnalate, Lumina eterică și inteligibilă a Mercurului născut în „inima" simbolică.

---

[169] *Corpus Hermeticum*, I, 30; XII, 4. Cf. ELIPHAS LEVI, *Dogma e rituale*, ed. cit., 158: „A visa cu ochii deschiși înseamnă a vedea Lumina Astrală."

[170] Cf. PROCLUS, *In Platonis Cratylum*, 82, 133. V. MACCHIORO, *Eraclito*, Bari, 1922, pp. 128–129.

[171] HERACLIT (DIELS, fr. 26) spune: „Murind omul dobîndește pentru sine Lumina în plină noapte, iar în timp ce trăiește ajunge mort dormind, închizînd ochii."

Am relevat deja atributul de *alb* dat de un text hindus veșmîntului „Spiritului făcut din cunoaștere" atunci cînd, „o dată cu cunoașterea suflurilor vitale, se odihnește în spațiul dinlăuntrul inimii"[172], iar corespondența e prea exactă pentru a nu trebui să recunoaștem și aici una dintre „invariantele" simbolisticii și ale științei inițiatice primordiale. Ne putem aminti, de asemenea, referirea paulină la inima ce veghează în timp ce Eul doarme și, mai ales, acest pasaj cabalistic: „Cînd omul merge la culcare, conștiința îl părăsește și merge în înalt. Dar, dacă toate Sufletele îi părăsesc pe cei ce dorm, nu toate ajung să vadă chipul Regelui... [Sufletul] trece prin multe sfere, urcînd din treaptă în treaptă; în drumul său, vine în contact cu puterile impure care înconjură neîntrerupt sferele sacre. Dacă el a fost impur, se amestecă cu ele și este oprit acolo pentru întreaga noapte. Celelalte trec în sferele superioare și, încă și mai sus, contemplă slava Regelui și îi vizitează Palatele... Un om al cărui Suflet ajunge în fiecare noapte în această sferă supremă este sigur că va avea parte de viața de apoi" — ceea ce trebuie înțeles nu ca o supraviețuire trecătoare, ci ca nemurire în sens superior[173]. Promisiunea inițierii este aceeași. A fi ajuns la Lumină după alchimicul „negru" înseamnă a avea capacitatea de a face această „călătorie" în mod conștient, intrînd în starea de veghe supranaturală. „Cînd este noapte pentru toate ființele, cel care stăpînește veghează; cînd este veghe pentru ființe, pentru înțeleptul care vede [Sinele] e noapte" — în acești termeni orientali[174] s-ar putea exprima, așadar, cucerirea pe care o implică realizarea Operei la alb. Și, în plus, am putea reaminti lupta pe care Iacob, odată rămas singur, a

---

[172] *Bṛhadāraṇyaka-Upaniṣad*, II, i, 15–17, trad. rom. de Radu Bercea. Putem aminti și culoarea „albă strălucind" luată de „îmbrăcămintea" lui Cristos în momentul schimbării la față (Luc., 9, 29).

[173] *Zohar*, I, 83 *b*.

[174] *Bhagavad-gītā*, II, 69, trad. rom. de Sergiu Al-George.

dus-o victorios cu *Îngerul*, sau cu „Omul", toată *noaptea*, învingîndu-l și ținîndu-l pînă în *zori* (*alba* în italiană, *n. t.*) și ajungînd să vadă chipul lui Dumnezeu fără ca să moară[175]. Conținutul hermetic al acestui mit este, într-adevăr, evident, chiar lăsînd la o parte faptul că „Îngerul" este unul dintre numele alese, nu fără motiv, de Maeștrii hermetici pentru a desemna „materia volatilă" a Pietrei lor[176]. Apoi, am spus deja că în alchimie revine mereu tema revelațiilor legate de Marea Operă, obținute sub formă de viziuni în timpul visului, al somnului magic sau al unor stări asemănătoare: sînt aluzii la o iluminare parțială întruchipată dramatic în imaginație și favorizată de o anumită dăinuire a conștiinței treze atunci cînd, închizîndu-se ochii trupești, are loc, pe cale naturală, „separația".

16. Corpul de lumină. Producerea Argintului

Am vorbit despre deplina stăpînire a experienței, despre extazul activ în care „eliberarea" și transfigurarea sînt echilibrate perfect de o egală doză de afirmare, iar orice cedare, copleșire sau „ardere" este oprită și „înghețată". Ne aflăm în fața unei „fixări", care poate să corespundă însă unei experiențe lipsite de formă. Atunci, de la aceasta se poate purcede la o altă experiență, care trebuie obținută printr-o primă „coborîre", care definește, confirmă și integrează realizarea survenită.

Este vorba de a cufunda sentimentul corpului în această nouă stare, realizînd corporalitatea în funcție de noua stare „lumină", „zi", „viață" etc., și, invers, această stare în funcție de corporalitate. Rezultatul este ceea ce, într-un anume sens, poate fi numit „Piatra Albă", prima corporalizare a spiritului, reînviere prin care drojdiile întunecate depuse se

---

[175] Fac., 32, 24–30.

[176] PERNETY, *Dictionnaire*, 33.

albesc, iar o formă se desprinde și se înalță din ele, părăsind „mormîntul". Este vorba, așadar, de o transpunere a conștiinței corporalității în deplina capacitate de a fi în act a acelor energii grație cărora corpul este viu. Maeștrii hermetici îl numesc *Diana* lor pe acest „corp" nou scos din cel vechi și spun: „Fericiți Acteonii care ajung să o vadă pe Diana lor cu totul goală"[177] — adică întru totul în act, lipsită de pămîntescul care o ascundea. Tot așa, ei spun că Piatra lor „se căsătorește cu o nimfă cerească, după ce a fost dezbrăcată de forma ei pămîntească, pentru a face cu ea un singur lucru"[178]. Aceasta este prima transmutație hermetică: cea a Plumbului sau Aramei în *Argint*.

Citām, în acest sens, cîteva afirmații caracteristice ale lui Gichtel: „Prin renaștere noi nu căpătăm un nou Suflet, ci [chiar și] un nou Corp... Acest Corp este scos din Cuvîntul lui Dumnezeu sau din Sophia cerească [simboluri echivalente cu Apele cerești], care se ivește din Focul sacru și lăuntric al iubirii... El este spiritual, mai *subtil* decît Aerul, asemănător razelor Soarelui care pătrund toate corpurile, tot atît de diferit de vechiul corp pe cît de diferit este Soarele strălucitor de Pămîntul întunecat[179] și, deși rămîne în

---

[177] Cf. PHILALETHES, *Epistola lui Ripley*, § LI: „În această Operă, Diana noastră e Corpul nostru cînd e amestecat cu Apă." El adaugă că Diana are o pădure deoarece : „la alb Corpul dă naștere vegetației" — simbolism pe care l-am explicat deja (p. 110). *Acteon*-ul hermetic, spre deosebire de cel din mitul clasic, nu e pedepsit pentru că a văzut-o pe Diana goală. Diana ca moașă a lui *Apollo* vrea să spună că această stare favorizează, la rîndul ei, realizarea următoare, cea solară.

[178] *Triumful Hermetic*, 276. Între altele, am putea aminti posibila interpretare ezoterică a acestui pasaj din Cîntarea Cîntărilor (2, 13–14): „Scoală, porumbița mea, draga mea, *soția* mea. Vino degrabă în deschizăturile stîncii, în adîncul *Pietrei*." (Am urmat în românește traducerea necanonică a autorului, *n. t.*).

[179] Cf. DELLA RIVIERA, *Il Mondo Magico*, 95: „Foarte purul și foarte simplul Pămînt magic, care, în comparație cu celălalt [plin de drojdii și impur], este întocmai precum cel strălucitor și un adevărat corp solar în comparație cu umbra întunecată."

vechiul Corp, îi este de neînțeles, cu toate că uneori îl simte."[180] Iar Artephius spune: „Corpurile noastre se înalță, în culoarea albă, deasupra Apei dizolvante, iar această *albeață este Viață*", prin ea „Sufletul este insuflat în Corp și acest Suflet este mai subtil decît Focul, fiind adevărata Chintesență și Viața care cere doar să se nască și să se despoaie de drojdiile pămîntești și grosiere."[181]

După spusele textelor, problema este ca, prin concentrarea asupra Pietrei, să se *corporalizeze Spiritul și să se spiritualizeze Corpul prin unul și același act*. Argintul, hermetica „Roză albă", cea dintîi floare răsărită din sămînța aruncată pe Pămîntul nostru[182], corespunde, de altfel, „corpului astral și radiant" — αὐγοειδὲς ἢ ἀστεροειδές — al lui Filoponos, trupului aerian homeric și, într-o oarecare măsură, „trupului duhovnicesc" — σῶμα πνευματικόν — paulin și mai ales gnostic. Calitatea cea mai „nobilă" proprie Argintului, învățătura lui Pelagios cum că subtilizarea produsă de Apa divină conferă corpurilor ioza, adică virtutea activă, ideea generală că în Mercur corpurile trec de la potență la act — toate acestea nu pot să nu ne amintească, de asemenea, concepția aristotelică și neoplatonică potrivit căreia orice lucru material nu este, ca atare, decît un lucru în germene, un lucru ce tinde să fie, dar nu este, deoarece nu există „ființă" în lumea devenirii. Asta se aplică și corporalității umane, care, în materialitatea ei, exprimă aproape oprirea și sincopa unei puteri intelectuale a cărei capacitate de a fi în act există tocmai în „corpul" celor renăscuți (mai întîi la alb, apoi la roșu), care din acest motiv a mai fost desemnat și prin termenul de σῶμα τέλειον — corp desăvîrșit. De aceea, în textele hermetice se spune că transmutația nu este o schimbare, ci, într-adevăr, desăvîrșirea

---

[180] GICHTEL, *Theosophia Practica*, III, 13, 5.

[181] *Cartea lui Artephius*, 137.

[182] B. TREVISANUL, *La Parole delaissée*, 434: prin subtilizare „s-a obținut Roza albă, cerească, gingașă, atît de iubită de Filozof".

întregirea, împlinirea a ceea ce era nedesăvîrșit, înmulțirea și însuflețirea calităților a ceea ce era „mort".

Faza de simplă fixare a Apelor și aceea a extragerii Dianei sau a Lunii pot să se confunde practic una cu cealaltă. Aceasta mai ales în calea uscată, dat fiind că în ea se acționează încă de la început cu ceva ce are în același timp o latură corporală și una necorporală, una activă și una pasivă, adică și o natură și cealaltă. Formula: a destrăma corporalul, a corporaliza necorporalul este, în orice caz, așa cum am arătat, un motiv recurent și central al întregii tradiții. Maeștrii hermetici recunosc dificultatea de a se menține activi într-o stare pur necorporală, de aceea ei spun cu toții că fixarea deplină are loc atunci cînd actul de a face din corp spirit și cel de a face din spirit corp sînt simultane[183]. Ei admit necesitatea corpului ca suport pentru fixarea însăși și ca antidot împotriva pericolului unei evaziuni și al unei rele dizolvări[184]. Chiar dacă „reprecipitarea" neașteptată nu are neapărat virtutea de a transmuta în Argint pur, este de preferat un șir de sublimări succesive (separații) și precipitări reîntoarcerea în corp) pînă la împlinire, tocmai pentru a nu se pierde contactul cu ceea ce, fie și în stare de Pămînt, poartă în sine condiția necesară individuației și deci sămînța operei la Roșu și a „coroanei Regelui"[185]. Ca precept general

---

[183] Cf. *Cartea lui Artephius*, 168: „Dizolvarea Corpului și coagularea Spiritului se fac prin una și aceeași operație." PERNETY, *Dictionnaire*, 532.

[184] *Cartea lui Artephius* (122): „Apa are nevoie de Corpuri desăvîrșite pentru ca, după ce le-a dizolvat, să înghețe, să se fixeze și să se coagulează împreună cu ele într-un Pămînt alb"; CMA, II, (texte siriace), 84: „Mercurul este fixat cu ajutorul a ceea ce îl conține", adică al Corpului; FLAMEL, *Le Désir désiré*, 318: „Spiritul nu îngheață decît prin dizolvarea Corpului, iar Corpul nu se dizolvă decît prin înghețarea Spiritului";. *Turba Philosophorum*, 40.

[185] Cf. ZACHAIRE, *De la Philosophie Naturelle des Métaux*, 532, 534: „Trebuie să fim atenți și vigilenți ca, în timpul nașterii Apei noastre, să nu pierdem momentul potrivit pentru a o uni cu propriul Corp."

rămîne mereu: *Solve et coagula*. Iar Potier explică: „Dacă aceste două cuvinte ți se par prea sumare și nici măcar de Filozof, voi vorbi ceva mai pe larg și mai pe înțeles. *Solvere* înseamnă a transforma Corpul Magnetului nostru în Spirit pur. *Coagulare* înseamnă a face din nou corporal acest Spirit, după preceptul Filozofului care spune: Transformă Corpul în Spirit și Spiritul în Corp. Cel ce va înțelege aceste cuvinte va avea totul, iar cel ce nu le înțelege, nimic."[186] Iar lui *solve* îi va corespunde simbolul ascensiunii, lui *coagula*, acela al coborîrii. Potrivit textelor hermetice, „coborîrea" trebuie pusă în legătură cu Apa Vieții, care le redă „morților" viața și îi scoate din morminte. Este prima eliberare de vulturul titanic care din înaltul muntelui simbolic țipă că este „albul negrului".

Dacă ar fi să dăm referințe pentru această fază a Operei nu am mai termina niciodată. Toate textele vorbesc despre ea. Avînd aerul că spun lucruri diferite, toate spun, prin simboluri diverse și foarte complicate, același lucru. Dar, datorită asemănării dintre cele două procedee, expresiile referitoare la Opera la alb se împletesc adesea cu cele proprii Operei la roșu. Ne vom mărgini la două–trei citate trimițîndu-l pe cititor la textele în care, dacă a dobîndit o anume pricepere, va putea, încetul cu încetul, cu ajutorul a ceea ce am spus pînă acum, să se descurce acceptabil.

Cu sugestivitatea obișnuitelor sale alegorii, Zosima vorbește de Omul de Aramă, „Căpetenia Sacrificatorilor și obiect al sacrificiului [totodată], cel ce își varsă propriile-i cărnuri și căruia i-a fost dată puterea asupra acestor Ape și care pe altar spune: „Eu am săvîrșit actul de a coborî cele cincisprezece trepte, mergînd spre întuneric, și actul de a urca din nou, mergînd spre lumină. Sacrificatorul mă reînnoiește aruncînd natura densă a corpului meu. Și astfel consacrat sacerdot cu ajutorul puterii necesare [a Artei]

---

[186] POTIER, *Philosophia pura*, Frankfurt, 1619, p. 64 (în revista *Ignis* 1925).

devin un spirit... Sînt cel ce este — ὤν — sacerdotul Templului."[187] Iar într-o viziune Omul de Aramă devine Omul de Argint, sub forma strălucitoare a zeului Agathodaimon[188]. Tot în textele alchimice grecești se spune, în termeni tehnici, că din Piatră apare un spirit ca un Nor ce se ridică — νεφέλη διαβαίνει[189] — și că fixarea acestui Spirit în Arama noastră dă naștere Argintului. Se arată că este vorba de o *proiectare* — ἐπιβάλλει — a Spiritelor sublimate, adică eliberate, asupra Corpurilor, care face ca ele să se unească cu natura lăuntrică sau Sufletul — ψυχή — în Corpuri spiritualizate — σῶμα πνευματικόν — pînă la a pune stăpînire pe Materie și a o domina, în timp ce devin corporale și fixe, πῆξις, capabile să producă Argint și Aur[190]. Un text arab spune, încă și mai clar, că ceea ce trebuie fixat de Corp pînă ce „Corp și Spirit ajung să aibă una și aceeași natură" este „elementul vital" și că aceasta este „tinctura" simbolică și *„calea urmată de Profeți, de Sfinți, și de toți Filozofii"*[191]. Flamel arată că, prin coborîre, naturile sînt „transmutate și preschimbate în *Îngeri*, adică făcute spirituale și foarte subtile"[192]. Iar *De Pharmaco* vorbește în felul următor

---

[187] CAG, III, 118–119.

[188] Adică: „demonul bun". Demonul corespunde, în sens clasic, „dublului", adică formei lunare și subtile, care acum devine act ca primă transformare a conștiinței corporalității și ia o formă nemuritoare. Ceva mai departe vom vorbi despre „nor" sau „fum". Este vorba tot de „dublu" sau ♀; este „sufletul-demon despre care aflăm din Empedocle și care la Homer este desemnat prin θυμός, cuvînt identic — tocmai — cu latinul *fumus* (cf. GOMPERZ, cap. IV, § VII).

[189] Cf. *Cartea Milei*, CMA, III, 167: „Acțiunea Sufletului asupra Corpului îl transformă pe acesta și îi dă o natură imaterială precum a sa... Natura profundă a materiilor este aceea conținută în partea lăuntrică a Corpului, și ea se unește cu natura profundă a Sufletului, însușindu-și-o după ce aceasta din urmă a fost separată de natura profundă a Corpului."

[190] CAG, II, 107, 112, 114, 122–123, 129, 130, 146, 151, 172–173, 195.

[191] *Cartea Milei*, CMA, III, 183–184.

[192] FLAMEL, *Figures Hiéroglyphiques*, § VI (251). Cf. B. TREVISANUL, *La Parole delaissée*, 435.

despre transformarea petrecută în complexul organic al Corpului: „Dezbărat de toate murdăriile și poverile pămîntești, redus și readus la starea de Sare limpezită și de Suflet luminat, acest Aur lichid potabil [întrucît dizolvat de Apă] se va scurge în Corpul sau stomacul omului, de unde se va duce parcă de bună voie, răspîndindu-se — sau împrăștiindu-se brusc —, să pătrundă toate mădularele și tot sîngele, pentru a exercita aici — așa cum îi stă bine leacului universal — o acțiune generală eficace pînă la a fi minunea minunilor."[193]

Nu vrem să omitem a face o referire și la interpretarea hermetică a însuși mitului evanghelic prin raportare la operațiile Artei Regale. Fiind omul vechi mai întîi înălțat pe *Cruce*, el este apoi așezat în *Mormînt*. El învie după ce a coborît în străfundurile *Pămîntului*, în iad; ia mai întîi formă *cerească* și apoi *omenească* (ascensiune și coborîre) pînă cînd, după cincizeci de zile, „Sfîntul Duh coboară ca să pătrundă întreg Corpul și să-l reînvie"[194]: de unde relația cu „nașterea din trupul mort, a unui alt Corp, ceresc și viu, care cunoaște și înțelege Lumina"[195]. Unei exegeze asemănătoare este supus, de altfel, și *Vechiul Testament*: se vorbește, de pildă, de Moise, cel ce urcă pe muntele Sinai după șapte zile (posibilă aluzie la purificarea celor „șapte", vezi pp. 73 și urm; în legătură cu simbolismul „ascensiunii" și al „muntelui", vezi p. 162), intră în „norul" însuflețit de un Foc mistuitor. Ieșind

---

193 *De Pharmaco Catholico*, XII, 5.

194 J. BÖHME, *De Signatura*, VII, 53.

195 *Morgenröte*, XX, 66. PERNETY, *Dictionnaire*, 349, rezumă astfel interpretarea hermetică a Evangheliilor: „Elixirul lor este, la origini, o parte a Spiritului universal al lumii, corporalizat într-un Pămînt virgin, din care trebuie extras pentru a trece prin toate operațiile cerute, înainte de a ajunge la ținta sa, care este slava și desăvîrșirea statornică. Prin prima *preparare* este torturat pînă își varsă sîngele; prin *putrefacție* moare; cînd culoarea *albă* îi urmează celei negre, iese din beznă și din mormînt și reînvie în slavă, se înalță la Cer, întru totul chintesențializat; de acolo îi judecă pe vii și pe morți", morții fiind tot ceea ce neavînd, în om, puritate, supus fiind schimbării, nu poate rezista la Foc și este nimicit în gheena.

din acesta, are o înfățișare și o „față" ce strălucesc[196]. Într-adevăr, simbolurile concordă cu cele alchimice, căci, așa cum se știe, în limbajul cifrat „nor" este un nume dat frecvent produsului separației, iar textele spun adesea că în el se ascunde un Foc; dincolo de obișnuitul aspect „venin", aceasta poate desemna virtualitatea stadiului următor, „la roșu". Forma radiantă este, apoi, „corpul viu" sau Diana, ☿, renăscută și eliberată. O interpretare hermetică i se dă și potopului însuși, care ar exprima faza „dizolvării", în timp ce retragerea ulterioară a Apelor ar corespunde „uscării" care dă loc fixării volatilului, lui *coagula*. După aceasta corbul *negru* nu se mai întoarce, în schimb porumbelul *alb* aduce o ramură de măslin, acel *semper virens*, care simbolizează viața reînnoită și veșnică a celor renăscuți[197], ca și „pacea" dobîndită. Ca o pecete a alianței între „Cer" și „Pămînt" își fac apariția apoi cele *șapte* culori, acelea ale curcubeului ce se formează în „nor"[198].

În plus, ne putem aminti urcarea lui Ilie pe muntele Horeb, numit Muntele Domnului, care însă, etimologic, are și o posibilă legătură cu semnificații precum: dezolare, *pustiu*, corb și singurătate[199], deci cu stările lăuntrice care apar în timpul acțiunii de mortificare și de purificare. Și tot pe Horeb are loc apariția *Îngerului* Domnului într-o Văpaie de Foc, și revelația lui „Eu sînt cel ce sînt"[200]. De altfel,

---

[196] Ieș., 34, 28–30; cf. 24, 12–18; Deut., 9, 18–25; 10, 10.

[197] A se vedea simbolul echivalent al porumbeilor ce i-au adus înapoi Ambrozia lui Zeus (*Odiseea*, XII, 62).

[198] Fac., 7, 4; 8, 1–12.

[199] Cf. *Ignis*, nr. 11–12 din 1925, pp. 379 și urm.

[200] Această frază — să ne amintim de acel „eu sînt cel ce este" al textului alchimic al lui Zosima, citat puțin mai înainte — ar putea fi pusă în legătură cu experiența Eului pur, pe care purificarea preparatorie (asociată foarte adesea, în alchimia însăși, cu perioada simbolică a celor „patruzeci de zile") îl scapă de toate părțile eterogene. În timpul renașterii spirituale — după CAGLIOSTRO (text din *Ignis*, 1925, pp. 148, 179) — inițiatul spune despre sine: *„Sînt cel ce sînt."*

simbolul *pustiului* revine în evocarea celor patruzeci de zile ale retragerii lui Iisus, în mitul lui Dionisos cel *însetat*, căruia Zeus i se arată în chip de berbec (♈, semn ce se poate referi la Sulf sau Foc, Foc ce în caldeeană e exprimat prin același nume — *Ur* — ca și acela al însoțitorului lui Moise în retragerea sa, tot de patruzeci de zile), care îl călăuzește prin *pustiu* spre un izvor la care își potolește setea[201]. Numărul patruzeci ne amintește, de altfel, și de ceasurile zăcerii lui Isus în „mormînt" și, de fapt, se poate releva că în calendarul sărbătorilor catolice, după slujba cu care începe postul Paștelui (*Ceneri*, „Cenuși" în italiană, *n. t.*), *Carnavalului* îi urmează patruzeci de zile de *mortificare*, pentru a se sfîrși în ziua Paștelui *învierii*. Paștele este precedat nemijlocit de duminica *Floriilor*, care trădează cunoscutul simbolism al vegetației și se asociază, de asemenea, cu simbolul Oului și al Mielului sau Berbecului. Așadar, în Berbec ♈, întîlnim din nou aluzia la forța Focului și a „virilității transcendente" (*ios, virtus, vis, vīrya*, vezi pp. 116 și urm.) și totodată indicarea astrologică a însești datei Paștelui, care cade la echinocțiul de primăvară, în zodia Berbecului. Dar iată că aici se formează o altă asociație de simboluri, întrucît, primăvara, Pămîntul și „scoarțele" fără viață se *deschid* și răsar ierburi, vegetație și flori, adică au loc manifestările „puterilor". În ce îi privește, mulți alchimiști — încă Olimpiodor, apoi Razi, Rudienus, Cosmopolitul și așa mai departe — spun că începutul Operei (în sensul celei dintîi realizări pozitive) se obține cînd Soarele intră în Berbec; iar Pernety[202] ne informează despre corespondența ce există între Mielul fără pată consacrat Paștelui și „Materia purificată a Filozofilor".

---

[201] În seria zodiacală după Berbec vin Taurul și Gemenii, ale căror corespondente în termeni de faze ale Artei ar putea fi Opera la Roșu și, apoi, Androginul sau Rebisul.

[202] PERNETY, *Dictionnaire*, 10.

Acesta este unul din multele cazuri ale ciudatei, exactei întîlniri a simbolurilor tradiționale într-un fel de scurt circuit iluminant și sub semnul universalității. Revenind la practică, trebuie relevat că „coborîrea" și noul contact cu corporalitatea constituie condiția cea mai favorabilă pentru eventuala producere a acelor reapariții despre care am vorbit deja, datorate caracterului incomplet al purificării (vezi pp. 161 și urm.). Dacă ele se petrec, trebuie să fim capabili de munca lui Herakles referitoare la porcul mistreț din Erymanthos, trimis de *Diana*, care a putut fi legat numai atunci cînd, la căderea *albei* zăpezi, a fost obligat să se refugieze într-o mică livadă. Îl mai citățm pe Stephanos: „Luptă, Aramă, luptă, Mercur. Unește-l pe Bărbat cu Femeia. Iată, Arama care capătă culoarea *roșie* și *ios*-ul tincturii de aur: este decompunerea lui Isis... Luptă, Aramă; luptă, Mercur. Arama este distrusă, este făcută necorporală de către Mercur, iar Mercurul este fixat în virtutea combinării lui cu Arama."[203] Este vorba de lupta celor „două naturi", a „Balanței Apei", care cere și ea o artă subtilă și supremă pentru ca vreuna din acele naturi să nu o distrugă, printr-un exces, pe cealaltă: pentru ca, deci, corporalitatea și forma umană a Eului să nu se impună din nou ca o renovată (dacă nu chiar întărită) închisoare sau pentru ca spiritualul să nu se transforme într-un venin pe care corporalitatea nu îl poate încă suporta și asuma pentru propria-i transfigurare.[204]

---

[203] Text citat în BERTHELOT, *Introduction à l'étude de la Chimie*, ed. cit., p. 292. Cititorul va distinge interferențele ce se referă la faza următoare. Arama echivalează aici cu Corpul.

[204] Îi indicăm cititorului plin de bunăvoință texte în care va putea să găsească într-o formă caracteristică transmutația celor două naturi la alb: D'ESPAGNET, *Arcanum Herm. Philosophiae Opus*, cap. 68 și urm.; *Cartea lui El Habîr*, CMA, III, 112; ZOSIMA, text din CAG, II, 223; GEBER, *Summa*, în Manget, I, 557; *Cartea lui Artephius*, 153; BÖHME, *De Signatura*, V, 17; *Filum Ariadnae*, 100; *Turba Philosophorum*, 5–6. Noi vom mai cita numai din ARTEPHIUS (*op. cit.*, 131, 133, 134), care, după

17. Nașterea întru Viață și nemurirea

Ajunși la alb, condiția pentru nemurire — am spus-o deja — este îndeplinită. „Cînd Mâteria se albește, Regele nostru a biruit moartea." Odată obținută „Piatra Albă", ținerea pe picioare a conștiinței nu mai este asociată cu

---

ce a spus că Apa, sau Mercurul, „este Mama ce trebuie așezată și zăvorîtă în pîntecul Fiului ei, adică al Aurului", și că „ea reînvie Corpul și îl face viu din mort cum era", adaugă: „Prin această operație Corpul se transformă în Spirit, iar Spiritul e transformat în Corp. Atunci se ajunge la prietenie, pace, acord și unire între contrarii, adică între Corp și Spirit, care-și împrumută unul altuia propria natură..., unindu-se pînă în cele mai mici părți ale lor... Astfel se obține o substanță intermediară, un compus corporal și spiritual", rămînînd stabilit că „asta nu ar fi posibil dacă Spiritul nu ar deveni corp cu ajutorul Corpurilor și dacă Corpurile nu ar fi fost făcute mai întîi volatile cu ajutorul Spiritului și dacă apoi totul nu ar deveni fix și statornic". Vom mai aminti un pasaj notabil din DELLA RIVIERA (*Il Mondo Magico*, 85, 86–87): „După cereasca unire [a Lunii cu Soarele, corespunzătoare primei fixări a forței stîrnite], această Lună este făcută egala Soarelui ca demnitate și desăvîrșire, în așa măsură încît, strîns împletită cu Soarele, se înalță din locul cel mai de jos spre cel mai de sus; între timp Apele aflate sub Firmament, adică sub ea, se retrag puțin cîte puțin într-un singur și înalt loc și în cele din urmă apare Pămîntul uscat, care apoi, uscat și mai mult de căldura văratecă și exterioară și devenit peste măsură de însetat, atrage din nou spre sine, prin forța lui de atracție, o parte din amintita Apă, în chip de... *rouă* cerească, care, udînd cu gingășie și fecundînd acest Pămînt stîrnește și pune în mișcare în el puterea vegetativă, al cărei indiciu vădit e *culoarea verde*, care... apare din nou aici. *Culoarea verde e simbolul Sufletului vegetativ* și *totodată al Naturii universale*." Și se zămislesc noi Naturi „într-o Apă care, *în esență, nu e altceva decît Spiritul lor pur* [al Cerului și Pămîntului], *trecut din potență în act și transformat într-unul singur, la fel cum și corpurile au devenit din două unul*. Îndată ce ploaia cerească a căzut toată din Cer și a fost primită de Pămînt dispare Întunericul, rămînînd *Pămîntul luminat* de jur-împrejur". Acest „Pămînt luminat" este forma strălucitoare sau Diana, ☽, fapt pentru care este importantă, în acest pasaj, referirea explicită la Sufletul vegetativ aristotelic ajuns în act.

starea corporală obișnuită, iar continuitatea ei se poate menține de-a lungul unor stări și moduri de existență ce nu mai fac parte din lumea materialității. Așadar, la moarte „Sufletul nu încetează să trăiască: locuiește din nou împreună cu Corpul purificat și limpezit de Foc, astfel încît Suflet, Spirit și Corp se luminează unul pe celălalt printr-o anumită strălucire cerească și se îmbrățișează în așa fel încît nu mai pot fi separați"[205]. Atunci, moartea nu mai înseamnă, în om, decît ultima „limpezire".

Astfel, Diana, pe care Discipolii lui Hermes au ajuns s-o vadă cu totul goală, echivalează, în această privință, cu acea formă luminoasă care, potrivit tradiției hinduse, se desprinde, în flăcările rugului, de corpul material și îi servește celui eliberat drept vehicul pentru a face călătorii cerești, care simbolizează treceri la alte stări de existență, ce nu mai au nici o legătură cu „Pământul"[206]. Mai mult, ea echivalează cu toate acele lucruri cărora alte tradiții le dau nume diferite pentru a desemna însă totdeauna ceva asemănător corpului, ceva ce înlocuiește corpul trecător și exprimă, metafizic, grupul de posibilități pe care și le subordonează conștiința biruitoare asupra morții în noile moduri de existență. Concordanța cea mai strînsă se găsește în daoismul alchimic. Pentru această doctrină condiția pentru a atinge nemurirea este, într-adevăr, plămădirea unei forme subtile, care înlocuiește corpul grosier, și ea se obține printr-o sublimare care readuce corpul însuși în starea „eterică" din care au izvorît toate lucrurile și printr-o

---

[205] B. VALENTIN, *Douăsprezece chei*, ed. cit., 10.

[206] Cf. *Bṛhadāraṇyaka-Upaniṣad*, VI, ii, 14–15. De subliniat că și în această tradiție se afirmă totodată (iar buddhismul va fi și mai hotărît în această afirmație) că „nu există conștiință după moarte" (de pus în legătură cu conștiința obișnuită), în sensul imaginii grăuntelui de sare care, aruncat în apă, se dizolvă în ea și nu se mai poate realcătui (*ibid.*, II, iv, 12; IV, v, 13 etc.). Așadar, trebuie să se țină seama mereu de premisele expuse în introducerea la această parte a lucrării de față.

extragere și concentrare a elementelor nemuritoare și non-umane ce stau la baza vieții obișnuite[207]. Aici, ca și în hermetismul occidental, în aceeași antiteză cu orientarea mistică, nemurirea este legată de ideea unei „condensări" sau „coagulări": nu de o deschidere spre Lumină și o pierdere în ea, ci de o redobîndire a ei prin individuare.

Nu ni se pare de prisos să subliniem aspectul *pozitiv* pe care îl prezintă, în asemenea tradiții, ideea renașterii fizice. Un alchimist hindus contemporan a exprimat acest lucru în termeni foarte clari, iar cel ce a început să înțeleagă își va da seama de faptul că, în textele hermetice vechi ale Occidentului, sub simboluri se ascunde nu rareori aceeași învățătură. Narayana-Swami[208] vorbește, așadar, despre forța vitală care, așa cum o face în cazul unei plante plecînd de la sămînță, a dat naștere fază cu fază organizării fizice și psihice a omului plecînd de la germenele masculin depus în matrice. O asemenea forță continuă să stea la baza oricărei funcții sau formațiuni a organismului o dată ce acesta a ajuns la deplina lui dezvoltare. Scopul alchimiei hinduse era de a introduce conștiința în această forță vitală, făcînd-o să devină o parte a ei; apoi, de a o trezi și de a parcurge din nou toate fazele organizării, ajungînd astfel la un raport real și creator cu forma desăvîrșită a propriului corp, care atunci poate fi numit, literalmente, re-născut. „Omul cel viu", contrapus de tradiție celui ce „doarme" sau celui „mort", este, ezoteric, tocmai cel care a săvîrșit o astfel de reunire directă cu forța profundă a vieții lui corporale, cu forța datorită căreia bate inima, funcționează plămînii, au loc diversele transformări chimico-organice și așa mai departe, pînă la multe din funcțiile considerate „superioare". Dacă asta s-a întîmplat, atunci „transmutația" a avut loc. Nu este vorba, așadar, de o transmutație

---

[207] C. PUINI, *Taoismo*, Lanciano, 1922, pp. 16–19 și urm.

[208] NARAYANA-SWAMI, „Trasmutazione dell'uomo e dei metalli", în *Introduzione alla Magia*, vol. III, pp. 176 și urm.

materială, ci de preschimbarea unei funcții într-o altă funcție. Raportul în care re-născutul se află cu propriu-i corp nu mai este același ca al omului dinainte, iar asta înseamnă o altă condiție existențială. Cînd Eul este pur și simplu adăugat propriului corp sau legat de el, aproape că, așa cum a spus Böhme, acesta este cel ce îi dă naștere, îl plămădește, îi dă sentimentul clar de sine. Astfel, el se ține pe picioare sau se prăbușește o dată cu ținerea pe picioare sau căderea organismului însuși, a unui organism particular, determinat, netransformabil. Dar cînd centrul este deplasat de la corp la forța vitală — care nu este corpul, ci dă naștere corpului, îl plămădește și îl întreține —, atunci lucrurile se schimbă complet: această forță vitală nu se epuizează ea însăși în ceea ce ea animă, ci se poate perpetua precum flacăra ce trece de la un trunchi la altul, dintr-un corp în alte corpuri, și este firesc ca omul care a ajuns la această forță, față de care conștiința obișnuită este cu totul exterioară, să nu poată fi decît foarte puțin afectat de descompunerea și de pieirea corpului său. El nu mai este atins de moarte, la fel cum facultatea de a vorbi nu dispare cînd taci sau cînd lași neterminat cuvîntul tocmai rostit, rămînînd deplină și reală capacitatea de a-l rosti, în același moment sau altă dată.

Asta în ce privește relația dintre re-naștere și nemurire. În Diana — sau Piatra Albă sau Argintul sau Luna și așa mai departe — „extrasă" din corpul material — Plumb sau Saturn — ori în cea în care corpul a fost dizolvat nu avem deci un „corp", ci, mai degrabă, puterea generală care poate întruchipa un Suflet într-un corp în sensul cel mai larg. Guénon spune foarte bine că „trupul de slavă" al literaturii gnostico-creștine, căruia îi corespunde mai sus-pomenitul Argint, „nu este un corp în sensul propriu al acestui cuvînt, ci el este transformarea (sau transfigurarea), adică trecerea dincolo de forma și de celelalte condiții ale existenței individuale [umane] sau, cu alte cuvinte, este realizarea posibilității statornice și nestrămutate căreia corpul nu îi este

decît expresia trecătoare la modul manifest"[209]. De aici și sensul adevărat și profund al permanenței și stabilității atribuite de textele hermetice noului Corp, în care Spirit și Corp au devenit una.

În sfîrșit, ceea ce am prezentat adineauri ne poate oferi și semnificația acelei convergențe — dacă nu chiar identități și simultaneități — a celor două acte, de corporalizare a spiritului și de spiritualizare a corpului, despre care am aflat deja că este o învățătură alchimică explicită. Într-adevăr, spiritualizarea corpului nu înseamnă — cum presupune materialismul unui anumit „ocultism" modern — faptul că el ajunge să fie alcătuit dintr-o materie mai puțin densă, că aproape trece în stare gazoasă, atomică sau altele asemenea. Dimpotrivă, este vorba de faptul că, rămînînd, din punct de vedere exterior, ceea ce este[210], în realitate el nu mai există acum decît ca o funcție a spiritului și nu prin sine însuși, pe baza unei anumite conjuncturi „cosmice" contingente și a unor energii obscure ce rămîn sub pragul conștiinței din starea de veghe. Conform unei asemenea semnificații, corpul nu se „spiritualizează" decît în momentul în care spiritul poate trăi corpul ca pe propriul său act, așadar în chiar momentul în care, printr-o „proiectare" și „coagulare", spiritul se „corporalizează": această corporalizare a sa ca act face „necorporal" — inexistent ca lucru în sine — corpul. Mai întîi, Sufletul s-a „desprins", a ajuns ceea ce nu are nici formă nici condiții, ceea ce e în stare pură. Devenit cu totul aceasta, el începe să dea din nou naștere unor forme, condiții, determinații — într-un cuvînt, celui de care s-a desprins — printr-un act propriu, astfel încît „fixul" nu mai este decît o fixare activă a „volatilului". „Această dizolvare

---

[209] R. GUÉNON, *L'Homme et son devenir selon le Vêdânta*, Paris, 1925, p. 150.

[210] În texte, această idee este exprimată prin simboluri în fraze ca de pildă, aceasta: „Culoarea nu mărește în vreun fel greutatea Corpului, întrucît ceea ce îl colorează e un Spirit care nu are greutate" (*Cartea lui Crates*, CMA, III, 67).

— spune un text — este făcută pentru a reduce Corpul, care este pământesc, la Materia lui primă [adică la starea pură a forței sau a eterului a cărui coagulare el este], pentru ca astfel Corpul și Spiritul să devină indisolubil una... Ea este făcută pentru a reduce Corpul la însăși calitatea Spiritului, iar atunci Corpul se amestecă cu Spiritul [la fel cum cuvîntul exterior se amestecă și devine una cu actul vocii care îl reia și îl rostește din nou] fără a se mai separa niciodată de el, aidoma Apei turnate în Apă. În acest scop, la început Corpul este înălțat cu ajutorul Spiritului, iar la sfîrșit Spiritul este fixat cu ajutorul Corpului."[211] Faptul că termenii chimici „sublimare" și „înălțare" trebuie luați în sens metaforic reiese din explicita apropiere cu cel ce este *înălțat* într-o anumită funcție sau la o anumită demnitate[212]. Pentru Corp, este vorba tocmai de asumarea lui de către o funcție superioară, care este aceea a principiilor spirituale supraindividuale cărora le corespund simbolic metalele cele mai *nobile*: mai întîi Argintul, apoi Aurul[213].

La fel, expresia „androgin" sau *Rebis*, folosită frecvent pentru a desemna unirea celor două naturi în diversele ei stadii, nu trebuie, în referirea ei specială la aspectul de față, să ne facă să ne gîndim la două substanțe sau principii distincte, așa cum poate fi în cazul a două lucruri. „Materia" nu este decît o stare, un mod de a fi al Spiritului. Spiritul, adăugîndu-i-se, nu se adaugă la ceva diferit de el. Dimpotrivă, „unirea" adevărată nu constă în nimic altceva decît în realizarea interioară practică a acestei ne-diferențieri. „Materia Pietrei binecuvîntate — spune Roulliac în *Abrégé*

---

[211] *Filum Ariadnae*, 51.

[212] ARNAULD DE VILLENEUVE, *Semita Semitae*, ed. cit., 12.

[213] A schimba naturile — spune PERNETY (*Dictionnaire*, 45) — nu înseamnă a-i face pe mysti să treacă de la un regn al naturii la altul, ci, dimpotrivă, și tocmai, spiritualizarea Corpurilor și corporalizarea Spiritelor, adică fixarea volatilului și volatilizarea fixului. În sinteză, înseamnă a realiza conștiința ca și corp și corpul ca și conștiință prin actul pur al vieții-lumină.

du Grand'Œuvre — se numește Rebis, deoarece sînt două lucruri *ce nu sînt două.*" Iar Pernety: „Se numește Rebis deoarece face din doi, unul, indisolubil, încît cei doi nu mai sînt decît unul și același lucru și una și aceeași Materie."[214] Încă și mai explicit, Artephius vorbește de reducerea Corpului și Spiritului „la aceeași *simplitate*, care îi va face egali și asemănători", ceea ce se obține nu prin adăugarea unui lucru la altul, ci tocmai printr-o activitate intensă: „spiritualizîndu-l pe unul și corporalizîndu-l pe celălalt"[215].

Analogia pe care am indicat-o deja o putem dezvolta astfel: să ne imaginăm că ne aflăm în fața unei inscripții într-o limbă străină. Ea nu va putea să-mi apară decît ca un șir de semne pe care pur și simplu le-am întîlnit și le privesc. Aceeași este starea vulgară a celor „ficși". Ceea ce sînt eu, această ființă vie cu anumite organe, facultăți, posibilități etc., nu pot, în mare măsură, decît să constat, „să fiu"; iar „a fi" este una, și a înțelege, a vrea, a putea să vrei, este alta. Dar mai există și cazul în care cunoaștem limba acelei inscripții: atunci eu nu mai privesc doar, ci *citesc* și *înțeleg*. Semnele devin pentru mine numai un suport, o simplă urmă pentru actul spiritului meu. Este ca și cum, în materialitatea lor, ele nu mai există: inscripția poate fi distrusă, dar eu aș putea să o reproduc, pornind de la spiritul meu și *ajungînd* la acele semne, în loc de a porni de la ele și a ajunge tot la ele, așa cum se întîmpla cînd ele nu îmi apăreau decît ca niște semne de neînțeles. Extinzînd analogia[216] la ființa corporală devine limpede, așadar, de ce

---

[214] *Dictionnaire*, 427.

[215] *Cartea lui Artephius*, 164 — și se adaugă: „Acest lucru ar fi imposibil dacă mai întîi nu s-ar separa." Petrus Bonus (în Manget, II 29 și urm.) vorbește de o subtilitate aproape de necrezut (*subtilitas fere incredibilis*) și de o natură „atît spirituală cît și corporală".

[216] În cartea noastră *Lo Yoga della Potenza* am folosit-o pentru a explica doctrina tantrică despre lumea înțeleasă drept „cuvînt" și despre „numele cu putere" sau *mantre*. Am reluat-o și în *Dottrina del Risveglio* pentru a explica alte concepții asemănătoare.

corporalul se poate transforma în ceea ce nu este corporal, neîncetînd totuși să fie așa, pentru că, desigur, materialicește nu există nici o schimbare a semnelor în cazul în care ele sînt găsite sau sînt scrise în mod automat, față de cazul opus, în care ele sînt așternute creator, ca expresie liberă a unei semnificații spirituale. La fel, un „corp spiritual" nu poate fi deloc distins — din punct de vedere exterior — de un corp oarecare, dacă, bineînțeles, lăsăm la o parte diversele capacități supranormale pe care primul le poate prezenta și, în al doilea rînd, dacă nu ținem seama de faptul că de-acum semnificația „corpului" nu se mai reduce la aceea că el este doar expresia stării umane de existență.

18. Opera la roșu. Întoarcerea în Pămînt

Ne-am oprit asupra acestor considerații deoarece ele sînt valabile, într-o anumită măsură, atît pentru Opera la Alb cît și pentru Opera la Roșu. De fapt, deosebirea dintre aceste două faze (cărora le corespund termenii de „Leacul mic" și „mare") poate fi numită *de intensitate*: este vorba de două momente succesive ale aceluiași proces de „fixare". Dacă prima este marcată de Lună, am văzut totuși că Soarele masculin acționează și el aici. Pentru a ajunge la Roșu nu este nevoie decît să se mărească Focul însuși, care acum nu se va mai uni cu Corpul prin intermediul Apei, ci direct, ajungînd, în virtutea propriei naturi, la o profunzime la care opera anterioară nu ajunsese: aceea unde doarme „calcarosul", „titanul atotputernic"[217].

Oprindu-ne la Opera la Alb, ne unim cu viața, dar în aceasta există o anume formă, dată nemijlocit, un fel de

---

[217] Cf. *Triumful Hermetic*, 296: „Așa cum există trei regnuri ale naturii, tot așa există trei leacuri în Arta noastră, care sînt trei opere diferite în practică (corespondente: 🜁, ▽ și △), dar care nu sînt totuși decît trei *trepte* distincte care duc Elixirul nostru pînă la ultima lui desăvîrșire."

lege internă căreia i se urmează și i se execută actul, fără a fi însă propriu-zis la originea ei: precum cineva care ar avea în minte o idee sau o semnificație, care ar ști să o prezinte și să o exprime printr-o activitate liberă, fără a se putea simți însă în stare creatoare datorită ei.

Cînd am vorbit despre cvadripartiția ființei umane (p. 67), am văzut că încă și mai în adîncime decît înseși energiile vitale există planul corpului ca atare, în *mineralitatea* lui, în esențialitatea lui telurică, determinată, univocă, dominată de legile lumii fizice (elementul Pămînt), și nu de cele bio-organice sau psihice. Acest aspect al corpului servește drept cea dintîi temelie a formei și a individuației; în el se ascund deci puterile ce dau naștere formei, individuației. Acum, cînd, prin mărirea Focului, Apa însăși, curățită, limpede și însuflețitoare, este reabsorbită, se poate stabili un contact cu acest plan, nu prin energiile ☿, ci prin actele ♁ individuante. Vom avea atunci un nou *solve* și se va impune un *coagula* corespunzător: și aceasta va fi opera la Roșu. Eul se transformă în acele acte, și *este* acele acte — „Focurile Saturniene", zeii „vîrstei de Aur" —, astfel încît propria-i individuație este redusă pe deplin la funcția și valoarea de „natură care se stăpînește pe sine", iar corporalitatea la un lucru care nu exprimă nimic altceva decît această stăpînire însăși, astfel încît să i se potrivească purpura, sceptrul, coroana și alte simboluri regale și imperiale. Numai aici „renașterea" este totală. De altfel, în această operă — în *coagula* la care ea se referă — energia supremă a spiritului este constrînsă să se manifeste: idee exprimată clar în afirmația din *Tabula Smaragdina* potrivit căreia Telesma, „forța forțelor", este în deplina lui putere numai atunci cînd este „transformat în Pămînt"[218].

---

[218] Cf. *Filum Ariadnae*, 107: „Opera începe cu elementul Pămînt, care e transformat în Apă; apoi Apa în Aer și Aerul în Foc și Focul în fixare, adică în Pămînt, astfel încît această Operă se sfîrșește acolo unde a început. Aceasta e convertirea filozofală a Elementelor unele în altele."

Este o învățătură unanimă și caracteristică a întregii tradiții aceea că *nu trebuie să te oprești la „Alb"*. „Elixirul la alb nu este desăvîrșirea ultimă, deoarece îi lipsește încă elementul Foc"[219], ca reînviere a Focului primordial care-și are sălașul în teluricitatea Corpului. „În Saturnul filozofal sălășluiește autentica reînviere și adevărata viață invizibilă" — spun alții[220]. „Pământul aflat pe fundul vasului [deci Corpul, ca fiind cel ce rămîne după separarea principiilor subtile] este minereul de Aur al Filozofilor, al Focului naturii și al Focului ceresc"[221], afirmație care ne poate trimite din nou la diversele citate pe care le-am dat deja (pp. 89 și urm.) în legătură cu valoarea zgurilor, cenușilor, drojdiilor și a altor reziduuri ale pămîntescului, care, în realitate, ascund „titanul", „actul cu totul desăvîrșit", „Coroana Regelui", adevăratul Aur al Filozofilor și așa mai departe. Aici operînd din nou simultaneitatea actului de a trezi și de a te trezi (forțele profunde provoacă o transfigurare a principiului care le-a stîrnit, din care, totuși, în ultimă analiză, ele fac parte), corpul mineral îi redă Eului, ca să spunem așa, conștiința actului său primordial și absolut, acest corp fiind expresia pietrificării, somnului, stării de reducere la tăcere și de întunecată sclavie a lui[222]. Atunci Argintul este transmutat în Aur:

---

[219] Cf. *Filum Ariadnae*, 145.

[220] *De Pharmaco Catholico*, IX, 2.

[221] D'ESPAGNET, *Arcanum Herm. Philosophiae Opus*, § § 122, 123. O ilustrație din *Margarita pretiosa* înfățișează un coșciug în care e închis Regele, din el ieșind un Copil (renăscutul, prima fază), pe care Alchimistul trebuie însă să-l închidă din nou împreună cu Tatăl sau Regele: ceea ce prezintă alegoric necesitatea, pentru Cel Renăscut, de a se închide din nou împreună cu forțele încă adormite și îngropate ale individuației primordiale.

[222] Prin simboluri care de-acum ar trebui să fie destul de transparente, ZOSIMA (CAG, II, 93, 95) spune că Plumbul negru se fixează în „sferele Focului", că el, cu „greutatea" lui, atrage un Suflet *nou* și că „în aceasta constă Marele Mister", numit Marele Leac, care introduce în subiect noi culori și noi calități.

Spiritul și Corpul sînt acum unul și același lucru, nu numai ca viață și „lumină" ☿, ci și ca Eu ☉.

Textele grecești vorbesc de un Bărbat sau Arsenic, preparat cu ajutorul Salpetrului egiptean (încă o dată, Salpetrul ☽ arată calificarea clar virilă a energiei spirituale, iar Egiptul apărînd adesea, în acele doctrine, ca simbol pentru Corp, este vorba despre forța ☽ așa cum este produsă în corp), și îndeamnă să se extragă dintr-o atare substanță Apa divină — θεῖα ὕδατα — în care Spiritele iau (apoi) formă corporală, ridicîndu-se în sus ca Mistere divine sau sulfurice — θεῖα μυστήρια —, ca niște Corpuri cerești — οὐράνια σώματα —, și coborînd din nou jos, în „cel mai întunecat străfund al iadului, în Hades" (tehnic, este „sediul inferior", ♈, despre care am vorbit la p. 66, corespondentul organic al principiului „voință"), întîlnesc masele brute ale „Pămîntului nostru, cel etiopian", echivalente cu Plumbul și cu Saturnul textelor ulterioare; sînt „morții", νεκροί, care sînt reînsuflețiți — θνητὰ ἐμψυψοῦνται — și, prin schimbare și transformare — ἀλλοίωσις καὶ μεταβολή —, *rectificați*, astfel încît Pămîntul negru produce Pietre prețioase, Corpuri divine — θεῖα σώματα[223]. Sintetic, se va vorbi de „o menstră esențială care spală Pămîntul și se înalță într-o chintesență pentru a forma fulgerul sulfuros care pătrunde, într-o clipită, Corpurile și distruge excrementele"[224].

Să-l ascultăm pe Eliphas Levi: puterea degajată din Aur este comparabilă cu un *fulger* care, la început, este o exhalație pămîntească uscată, unită cu aburul umed, dar apoi, înflăcărîndu-se, capătă o natură ignică, acționează asupra

---

[223] CAG, II, 292–294, 296–298 și urm. În unele tradiții ale popoarelor primitive, care trebuie considerate drept supraviețuiri degenerescente și materializate ale unor tradiții mai vechi, se povestește despre „pietre" sau „cristale" magice cu care spiritele înlocuiesc organele corpului sau care sînt puse în ele în timpul somnului inițierii regeneratoare. Cf. HUBERT-MAUSS, *Mélanges d'histoire de la Religion*, Paris, 1929.

[224] J. M. RAGON, *Initiation hermétique*, ed. cit., 45.

umidității ce le este inerentă, atrăgînd-o și stîrnind-o în propria natură, pînă cînd se aruncă iute spre Pămînt, unde o natură fixă *asemănătoare* cu a sa (corespondență a „proiectării" cu actul primordial care a determinat esențialitatea formei fizice) o atrage[225]. Synesios spusese și el că prin „coborîre" substanța aeriană începe să se coaguleze și atunci se formează *Focul mistuitor* de la care purcede distrugerea umidității radicale a Apelor, ultima calcinare și fixare.[226] Vasiliscul filozofal — spune Crollius[227] — pătrunde și distruge într-o clipită, în chip de *fulger*, „metalele nedesăvîrșite". Am vorbit deja în repetate rînduri despre corespondența dintre un asemenea fulger și cel care i-a doborît pe „titani". Mai e de adăugat doar că „nedesăvîrșirea metalelor" înseamnă, în mod specific, slăbiciune, insuficiență („boala incurabilă a lipsei") față de actul total: acela al identificării cu puterea originară, cerută pentru a nu fi „fulgerați" și pentru a renaște supranatural.

Aceasta este desăvîrșirea Marii Opere.

Așa cum în ea a existat o „probă a Apei" și a „golului", tot așa în noua experiență va exista o „probă a Focului", cu o semnificație deloc diferită, chiar dacă mai plină de risc, întrucît în prima separarea principiului vital de ansamblul mai dens care-l sechestra nu afecta acest ansamblu însuși, care dăinuia și continua să păstreze sigiliile individuației. Acum aceste sigilii sînt desfăcute și se trece prin punctul absolut nediferențiat, prin acel punct din care a luat naștere în mod succesiv fiecare act individuant, dar care, ca atare, poate fi considerat și ca fiind punctul „marii dizolvări" și, la drept vorbind, nu pur și simplu în ce privește condiția umană sau vreo altă stare particulară condiționată de această lume sau de alte „lumi", ci în general. De aceea orice trezire necesită un act de dominație (reproducere a

---

[225] E. LEVI, *Dogma e rituale*, ed. cit., 395.

[226] *Cartea lui Synesios*, 185.

[227] CROLLIUS, *Basilica Chymica*, Frankfurt, 1609, p. 94.

unui act de dominație primordial) pentru ca Focurile iscate să nu acționeze distructiv.

Potrivit anumitor texte, cele două operații, la alb și la roșu, se continuă, într-o oarecare măsură, una pe cealaltă[228]. În orice caz, doar după ce conștiința a fost „subtilizată", astfel încît Eul să înțeleagă acel mod al lui de a fi care nu se mai sprijină pe corporal și acea acțiune care este percepută și ea direct, și nu pe calea senzațiilor sau a emoțiilor legate de corp, doar atunci e de conceput posibilitatea de a ajunge pînă în adîncul Pămîntului și de a nu vedea în el o limită, ci începutul celui mai înalt val, al unei uniri cu sine absolute, al unei reînvieri fără rest[229]. Diversele faze sînt totdeauna: mai întîi *colorarea*, adică infuzia de ☉ sau △ în ☿, apoi *pătrunderea*, săvîrșită prin intermediul lui ☿, care introduce în formele însuflețite de el și, în sfîrșit, *fixarea*, la deplina manifestare a forțelor primordiale ascunse în asemenea forme[230].

---

[228] Cf., de exemplu, *Convorbire între Morienus și Khalid*, 92.

[229] *Cartea lui El Habîr*, CMA, III, 107: „Sufletul nu poate colora Corpul, doar dacă nu cumva este extras Spiritul ascuns înlăuntrul lui; atunci devine un Corp fără Suflet [zgura sau drojdia], în timp ce noi avem o natură spirituală, ale cărei părți grosiere și pămîntești au fost înlăturate. Cînd a devenit subtil și spiritual, el poate primi culoarea, care pătrunde în Corp și-l colorează." GEBER, *Summa*, p. 537 (în Manget): „Dizolvarea se face cu ajutorul Apelor subtile, aeriene, pontice, care nu au drojdii. Ea a fost inventată pentru a face mai subtile lucrurile care nu pot fi topite sau pătrunse — *fusionem nec ingressionem habent* — și care au esențe fixe foarte utile, care fără această operație s-ar pierde." ARNAULD DE VILLENEUVE, *Thesaurus Thesaurorum* (în Manget, I, 65): *Nisi corpora fiunt incorporea nihil operamini.*

[230] Astfel sînt cele trei puteri ale lui *xerion*, „praful de proiectare", potrivit alchimiștilor greci: βαφή, εἴσκρισις, κάτοχον (CAG, II, 205). Ideea alchimică exprimată de simbolul „grăuntelui de Sulf necombustibil" își are corespondentul în alt simbol, al „osului cel mai mărunt", numit *luz*, din care, după AGRIPPA (*De Occulta Philosophia*, I, 20), la Înviere corpul s-ar ivi din nou precum „planta din sămînță" și care are, de asemenea, virtutea de „a nu fi biruit de foc".

19. Culorile alchimice. Multiplicarea

În afara culorilor fundamentale — negru, alb și roșu —, în texte întîlnim adesea și altele. În genere, se ajunge în total la *șapte*, iar atunci trebuie să ne amintim de corespondențele planetare despre care am vorbit deja (pp. 73 și urm.). Dar, în privința aceasta, sînt posibile mai multe interpretări.

Pentru Flamel, de pildă, apariția unor asemenea culori exprimă operația Spiritului care se adaptează la Corp cu ajutorul Sufletului[231]: atunci, ele echivalează cu cele șapte culori ale curcubeului apărut după potop ca semn al alianței între „Pămînt" și „Cer", după ce Corbul *negru* nu s-a mai întors, iar porumbelul *alb* a adus ramura de măslin[232]. Ar fi vorba deci de tot atîtea faze ale regenerării fizice, faze care urmează renașterii din Apă. Deschiderea celor șapte porți sau a celor șapte sigilii, trecerea prin cele șapte planete, cunoașterea celor șapte zei sau a celor șapte îngeri, urcarea în cele șapte ceruri și diferite alte reprezentări septenare cărora le-am subliniat deja posibila legătură și cu cei șapte „centri vitali" ai corpului — toate acestea au, atunci, o corespondență cu culorile hermetice, care exprimă tot atîtea „desfaceri" și refaceri ale „nodurilor" ființei telurice, operate de puterea focului.

Între altele, aici își poate găsi locul simbolismul alchimic al *multiplicărilor*: el este aplicat atunci cînd, mai degrabă decît cu o transformare graduală a întregului, avem de-a face mai întîi cu dobîndirea unui principiu sau a unei stări spirituale, care apoi „se multiplică", transmutînd alte naturi în a sa. Flacăra aprinde flacăra, și tot așa, trezirea dă naștere trezirii, iar „multiplicarea" poate fi a *cantității*, cînd ele-

---

231 N. FLAMEL, *Le Désir désirée*, 314. Cf. ARNAULD DE VILLENEUVE, *Semita Semitae*, 12.

232 De subliniat că tot porumbeii sînt cei care-i aduc lui Enea creanga de Aur pentru ca el să poată coborî în „infern" și să se reîntoarcă, mit pus încă din Antichitate în legătură cu misterul inițiatic.

mentele noi rezultate nu fac să se schimbe natura funcției în care se pierd (nu duc, de pildă, de la Alb la Roșu, ci insuflă unor șiruri succesive de principii calitatea albă), sau a *calității*, atunci cînd, dimpotrivă, ele sînt de așa natură încît, pentru a le domina, funcția care le asumă trebuie să se transforme ea însăși și să devină, prin „exaltare", o altă funcție, superioară[233]. Oricum, se spune că „dacă am fi fost mulțumiți cînd am ajuns la alb sau la roșu desăvîrșit, fără a face multiplicări, am fi fost mulțumiți cu puțin, întrucît multiplicările aduc o comoară și o putere care cresc la nesfîrșit"[234], frază ce trebuie pusă în legătură cu învățătura potrivit căreia, deși sînt puterea corpurilor, Spiritele se multiplică și ating maximum de intensitate atunci cînd se combină cu corpurile vii[235]. Simboluri plastice pentru multiplicări sînt, în texte, alegoriile cu personaje (Regi mai ales) care-și oferă propriul „trup" (propria natură) altor personaje — foarte adesea sînt șase sau șapte — ce reprezintă principiile care trebuie să sufere ele însele transmutația sau sînt cei Șase sau Șapte care cer Unuia (unui Rege pe tron, în ilustrația din *Margarita pretiosa*) un regat sau o coroană pentru fiecare din ei, adică cer pentru fiecare dobîndita și reînsufletita calitate, spiritualicește regală, Aur sau Soare.

În afară de asta, Flamel[236], asociind multiplicării simbolul *cheii* — deschiderea și închiderea — amintește semnificația

---

[233] Mai încolo vom vorbi despre „multiplicare" sub acel aspect care privește transmiterea unei calități sau „culori" nu principiilor încă netransformate („crude") ale uneia și aceleiași ființe, ci unor ființe distincte, astfel încît să li se transmită inițiatic o influență spirituală.

[234] *Filum Ariadnae*, 124.

[235] *Cartea Milei*, CMA, III, 80. În acest text se specifică faptul că energiile care, combinate cu Corpul, ating maxima intensitate și rezistă la Foc *„nu sînt cele la care se poate ajunge prin simțurile obișnuite"*.

[236] FLAMEL, *Figures Hiéroglyphiques*, în fig. VII, p. 257. Alte simboluri ale „multiplicării": pelicanul care-și oferă carnea propriilor pui; Fenixul (de altfel, *Foinix* înseamnă „Roșu") din care se nasc alte păsări, precum într-o ilustrație a lui LIBAVIUS (*Alchymia recogn. emendata et aucta*, Frankfurt, 1606), unde e însoțit de motto-ul: *Crescite et multiplicamini*.

deja cunoscută: deschiderea sau dizolvarea este ceea ce se petrece în orice contact prin care se degajă energii în stare liberă; închiderea, fixarea — și de asemenea, încă și mai expresiv, doborîrea, uciderea, decapitarea — înseamnă o resigilare prin renașterea întru acea natură care domină și conține natura și printr-o împiedicare a reînvierii forței umede a haosului, care ar tinde să-l copleșească și să-l înece pe cel ce a provocat tumultul trezirii[237].

De altfel, în ierarhia celor Șapte orice „închidere" stabilește o calitate prin intermediul căreia sîntem atrași în mod spontan de principiul următor. Aceste evenimente lăuntrice ar putea fi asemănate cu un nucleu care lasă să acționeze asupra sa influențele unui cîmp magnetic în care intră, care se lasă atras și se transformă în nucleul central care determină un atare cîmp, desprinzîndu-se însă și dominînd de îndată ce identificarea este perfectă și trecînd atunci într-un cîmp de influență superior, în privința căruia se repetă aceleași faze, pînă la parcurgerea întregii ierarhii și la fixarea și resigilarea tuturor puterilor — care, de altfel,

---

[237] Faptul de a nimici la fiecare contact forța mereu renăscută a Apelor este asimilat hermetic cu munca lui Herakles de a ucide Hydra — al cărei nume trădează chiar el legătura cu acel element — tăindu-i capetele ce cresc mereu la loc, care reprezintă mereu reînnoitul trunchi al dorinței din energiile primordiale: căci, uneori, capetele atribuite Hydrei sînt în număr de *șapte*. Unei atare renașteri — spune DELLA RIVIERA (*Il Mondo Magico*, 103) — „i se opune neînvinsul Erou, secînd izvorul ei [al Apei] cu focul naturii el o biruie; adică transmută corpul fluid în Pămînt, chiar dacă nedesăvîrșit". O ispravă echivalentă este uciderea lui Geryoneus, care ia trei forme, în care trebuie învins pentru a i se putea lua „turma": forme care corespund, în interpretarea hermetică, celor trei momente critice — separația, proba Apei și proba Focului —, care, de altfel, au o legătură și cu cele trei sedii (cap, piept, bazin, vezi pp. 106. și urm.) și se vor regăsi în ezoterismul hindus, care vorbește de trei „noduri", localizate în centrul bazal, cardiac și frontal (*mūlādhāra, anāhata, ājñā*), unde forța care caută să oprească împlinirea inițiatică este deosebit de greu de învins (cf. EVOLA, *Lo Yoga della Potenza*, ed. cit., p. 199).

prin „dizolvările" lor, au îndrumat spre forme universale și non-umane de viziune și de forță —, în deplina posesie a corporalității refăcute. Aici revine, firește, limbajul cifrat al „dozelor" — cantități exacte de activitate și pasivitate, de atracție și respingere, de cedare și dominație care trebuie „amestecate" — și al deja amintitei „științe a balanțelor", în privința căreia se arată: „Dacă am putea să luăm un om, să-l descompunem pentru a-i *echilibra* naturile și să-i dăm o nouă existență, el n-ar mai putea muri" și, de asemenea: „Odată obținut acest echilibru, ființele devin scutite de schimbare, nu se alterează, nu se mai modifică niciodată."[238] Este stabilitatea supremă a Pietrei Filozofale, care răspunde poruncii alchimiștilor arabi: „Faceți Corpurile nemuritoare"[239] și care exprimă modul de a fi al *celeilalte* naturi: aceea a ne-mai-oamenilor.

Datorită echivalenței între „dizolvare" și „înălțare", între „coagulare" și „recoborîre", multiplicarea poate fi exprimată și de „circulația" substanței, care are loc, sub puterea Focului, în vasul închis ermetic — de *șapte* ori, după unii autori: ceea ce, subtilizîndu-se în vapori, se înalță, prin lovire de peretele superior al vasului sau *athanor*-ului se condensează, precipită din nou sub forma unui sublimat care transmută o parte din materia rămasă jos ca un *caput mortuum* și care, atunci cînd, datorită căldurii mai mari, ea se ridică din nou, o duce cu sine, pentru a se condensa și a coborî iarăși cu o „virtute colorantă" încă și mai puternică, aceasta acționînd asupra unei alte părți a substanței și așa mai departe. Despre acest simbolism vădit chimic am vorbit deja.

Transpus în simbolismul trecerii prin planete, procesul este prezentat global de Basile Valentin în această formă apocaliptică: „Atunci vechea lume nu va mai fi lume; se va face una nouă în locul ei și fiecare planetă o va consuma spiritual pe cealaltă, astfel încît cele mai puternice

---

238 *Cartea Balanțelor*, CMA, III, 148.

239 *Cartea lui Crates*, CMA, III, 52.

hrănindu-se din cele rămase [vezi mai încolo: este vorba de reducerea planetelor sub-solare la acțiunea celor superioare simetrice], vor fi singurele care vor rămîne, iar doi și trei [doiul exprimă principiul generic al opoziției, trei, în schimb, este numărul planetelor din fiecare grup: ♄, ♃, ♂ și ♀, ☿, ☾] vor fi învinși de unul singur [este simplitatea finală, corespunzătoare stării de dincolo de cele Șapte]."[240] Să mai citățm și acest pasaj din Böhme, referitor la momentul în care „Mercurul rostit în Sulful din Saturn se transmută potrivit dorinței de libertate": „Cadavrul se scoală cu un corp nou, de o frumoasă culoare albă... Materia întîrzie să se descompună și cînd redevine doritoare [referire la impulsul care duce la contactul ulterior] Soarele răsare aici..., în inima lui Saturn, împreună cu Jupiter, Venus și cele șapte forme. Și e o creație nouă, solară, albă și roșie, maiestuoasă, luminoasă și înflăcărată."[241]

20. Ierarhia planetară

La începutul paragrafului precedent am menționat o anume diversitate a interpretărilor, în care are un rol și nepotrivirea în ce privește ordinea planetelor, așa cum este dată ea în diferite texte. Această nepotrivire, cînd nu este vorba de deformări, provine fie din desemnarea prin termeni și simboluri diferite a acelorași lucruri, fie dintr-o diversitate reală a căilor urmate. În afară de asta, referindu-ne la cei șapte „centri vitali", trebuie să amintim că în fiecare sînt prezente forțele celorlalți, pe lîngă cea proprie, care este cea dominantă[242]. Astfel, printr-o anu-

---

[240] B. VALENTIN, *Douăsprezece chei*, 59 (IX).

[241] J. BÖHME, *De Signatura*, XII, 23.

[242] Cf. BÖHME, *Morgenröte*, X, 40: „Cele șapte nu sînt separate, așa cum se vede în cazul stelelor cerului, ci sînt toate unele în altele ca un singur spirit."

mită metodă, sau datorită unui temperament mai înrudit cu una dintre energiile secundare decît cu cea dominantă, într-un anumit centru poate avea loc trezirea unui principiu care, în mod natural, i-ar corespunde de fapt altui centru; de unde, la nivelul simbolurilor, o planetă în locul alteia. Astfel, acea *luz* la care ne vom referi și din care, potrivit tradiției cabalistice transmise de Agrippa (și în deplină concordanță cu învățătura hindusă analogă), „renaște Corpul la înviere" este și ea plasată în regiunea sacrală, dar, cu toate acestea, în anumite figuri de Teraphim se află între cei doi ochi și chiar în inimă. Este vorba deci de una și aceeași forță sau stare, pusă să se manifeste însă în centri diferiți.

Della Riviera dă următoarea ordine: Saturn, Jupiter, Marte, Pămînt, Lună, Soare.[243] Interpretarea este dublă: fie este vorba de calea uscată, adică de o linie *continuă* a purificării și transformării pînă la forma Luminii (Luna) și apoi pînă la Soare, fie este vorba de faze care *urmează* unei realizări a Soarelui deja survenită într-un prim moment, deci în sensul de trepte ale reînvierii pe care Soarele însuși o săvîrșește atunci cînd începe să acționeze asupra lui Saturn, asupra Corpului, astfel încît, așa cum vrea mitul, Saturn dă naștere diferiților zei (corespunzători planetelor) și duce pînă la urmă la desăvîrșirea Soarelui sau Aurului însuși în care, prin despuierea „de accidentele, de impuritățile și de elementele lor eterogene", se transformă „metalele magice".[244]

Pernety dă următoarea ordine: Plumb (Saturn, negru), Cositor (Jupiter, cenușiu), Argint (Lună, alb), Aramă (Venus, roșu-galben), Fier (Marte, ruginiu), Purpură și Aur (Soare,

---

[243] *Il Mondo Magico*, 207.

[244] *Op. cit.*, 208. Acest pasaj e foarte important, deoarece aici se spune că natura Aurului este „Sufletul și Viața însăși a lucrului" care, odată „pregătit și preparat magic", se transformă în ea.

roșu).[245] Aici este clar că planetele și metalele corespund fazelor de rărire a umbrei (de la negru la cenușiu și apoi la argintiu) și de progresivă ignificare (portocaliu, ruginiu și apoi roșu).

La Philalethes, avem mai întîi regimul lui Mercur, ca „muncă a lui Herakles" de „a separa", de „a despuia Aurul de veșmintele lui aurite", de „a zdrobi pe Leu printr-o luptă care să-l ducă la o extremă slăbiciune". Urmează regimul lui Saturn, culoarea neagră, iar aici „Leul e mort". Urmează apoi Jupiter, zeul care l-a detronat pe Saturn și care acum stăpînește pînă la primele sclipiri ale lui *albedo*. Albul imaculat reprezintă regimul Lunii. Urmează Venus — de la alb la verde —, care exprimă cea dintîi vegetație simbolică ivită din complexul teluric, care renaște ca ♀, eliberată de *înflăcărarea* impură a Leului de-acum mort. Apoi verdele devine albastru, se învinețește, se transformă în roșu-brun și pe urmă în purpură palidă, culori marcînd *ioza* sau ignificarea care începe să se producă în sînul lui ♀. Intervine Marte, natură întru totul virilă și feroasă, pentru a provoca „uscarea": „Aici materia este închisă și sigilată în pîntecul fiului ei și este purificată pînă la îndepărtarea din compus a impurităților și pînă la introducerea în el a unei purități permanente." Este culoarea portocalie (corespunzătoare, la Pernety, ruginiului). În sfîrșit mai avem regimul Soarelui, în care „din Materia ta va iradia o lumină greu de închipuit", pînă la a ajunge, după trei zile, la roșul cel mai intens.[246]

---

[245] PERNETY, *Fables*, I, 73.

[246] PHILALETHES, *Introitus*, de la cap. XXIV pînă la cap XXX. Un alt simbol folosit pentru diverse culori simbolice este coada de păun. La BÖHME (*De Signatura*, VII, 74–76) ordinea este: Saturn, Lună, Jupiter, Marte, Venus, Mercur, Soare. Procesul este descris astfel: „Cînd începe corporalizarea Copilului, Saturn îl prinde și îl cufundă în întuneric... Apoi, pe el pune stăpînire Luna, care amestecă însușirile cerești cu cele pămîntești și atunci se manifestă viața vegetativă [adică ♀]. Dar mai trebuie depășit un pericol [vezi p. 164]. După Lună, Jupiter îi

În vechea tradiție elenistică transmisă de Stephanos[247] ordinea este inversă. Regiunile siderale, asociate zeilor și naturii metalice sacre a fiecăruia dintre ei, au următoarea ordine: Saturn (Plumb, ♄), Jupiter (Bronz, ♃), Marte (Fier, ♂), Soare (Aur, ☉), Venus (Aramă, ♀), Mercur (☿), Lună (Argint, ☾). Această dispunere poate fi redusă la o simetrie în raport cu Soarele, care se află în centru, cu Saturn, Jupiter și Marte, triadă de divinități masculine, deasupra, iar dedesubt, simetric, Venus, Mercur și Luna, triadă a divinității feminine (Mercur, ca „Femeie a Filozofilor"), precum în graficul de mai jos. Itinerarul spiritual ar fi, atunci, ca să spunem așa, în spirală: pornind de la un zeu masculin superior, s-ar coborî pentru a se uni din nou cu divinitatea feminină simetrică și apoi s-ar urca iar, ajungînd pînă la urmă în centru, unde se află Soarele. Mișcarea ascendentă și descendentă care unește perechile simetrice ar corespunde atunci succesivelor sublimări și precipitări care au loc, circular, în *athanor*-ul închis: coborîri în „iad", în care fiecare „Arsenic" găsește o Apă de care, apoi, prin dizolvare, recompunere și reînviere, este adus în situația de a fi un metal mai apropiat de Aur.

---

făurește vieții un sălaș în Mercur și îi imprimă mișcarea roții, care îl înalță pînă la cea mai puternică neliniște, unde Marte îi dă Mercurului Sufletul de foc. În *Marte* se aprinde viața cea mai înaltă, împărțită în două esențe: un corp al iubirii și un spirit de foc. Viața de iubire [este vorba de puterea simpatetică de atracție și de pătrundere a lui ☿] coboară pînă la efervescența arzătoare lăuntrică și se înfățișează în întreaga-i frumusețe; dar Mercur o înghite pe această Venus. Copilul devine atunci un corb negru, iar Marte copleșește Mercurul pînă la nimicire. Așadar, cele patru Elemente se desprind de aici și Soarele îl primește pe Copil și îl prezintă, cu corpu-i feciorelnic, Elementului pur. Lumina a strălucit în calitatea lui Marte, în ea s-a născut adevărata viață a Elementului Unic, împotriva căreia Holera și Moartea nu pot face nimic." Aceste afirmații pot fi interpretate felurit și, cu ușurință, chiar în sensul episoadelor Operei la alb.

[247] Cf. BERTHELOT, *Introduction à la Chimie des Anciens*, ed. cit., p. 5-

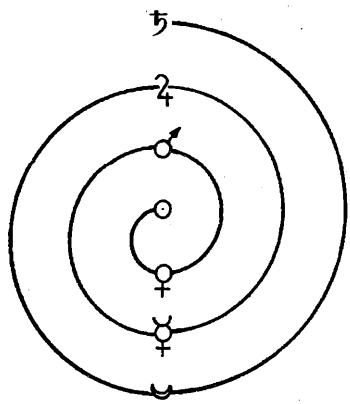

Este o „întîmplare" ciudată faptul că această dispunere a planetelor se regăsește aidoma la Gichtel și tocmai cu itinerarul în spirală care pleacă de la Saturn ♄ și sfîrșește în Soare ☉: itinerar pe care l-am interpretat deja (p. 79) în celălalt sens posibil, de proces involutiv. În afară de asta, știm deja că Gichtel face ca fiecărei planete sau fiecărui Zeu să-i corespundă o anume regiune a corpului și am arătat că aceste regiuni corespund, aproximativ, dacă le raportăm la puncte ale liniei coloanei vertebrale, sediilor atribuite de ezoterismul hindus celor șapte „centri vitali".

Mai mult, schema în spirală este de natură să ne permită exprimarea sintetică a întregului proces al Artei atunci cînd avem în vedere un dublu parcurs: unul centripet, de la ♄ la ☉, și unul centrifug, de la ☉ la ♄. În primul, triada superioară exprimă elementele învăluite de „umbra" stării vulgare, care-și găsesc în elementele inferioare corespondente „dizolvarea" eliberatoare. În baza învățăturii despre care aflăm de la Macrobius (*Commentarii in Somnium Scipionis*), Saturn ♄ corespunde lui *intelligentia* — τὸ θεωρητικόν —, și lui *ratiocinatio* — τὸ λογιστικόν, care, atunci, în primul arc descendent se dizolvă în Lună ☾ — referire la cufundarea conștiinței logice a stării de veghe în anumite energii vitale,

cuprinse în termenul de τὸ φυσικόν. Următorul arc, ascendent, ajunge la Jupiter ♃, căruia în conștiința exterioară îi corespunde *vis agendi* — τὸ πρακτικόν (mai poate fi numită, în sensul restrîns al modernilor, „voință"), care se dizolvă în Mercur ☿, ca fiind energia, de obicei infraconștientă, a intelectului subtil, care trece nezărit prin țesătura proceselor psihice obișnuite — τὸ ἑρμηνευτικόν. Se urcă apoi din nou pînă la Marte ♂, ca *ardor animositatis* — τὸ θυμικόν, care își găsește dizolvantul în Venus ♀ — το ἐπιθυμητικόν; după care arcul descendent duce la renașterea sau reamintirea conștiinței *solare* ☉, aceasta începînd să strălucească din nou printre masele întunecate ale închisorii corporale.

Urmează a doua mișcare, plecînd tocmai din centrul ☉. Soarele, aruncîndu-se, ca *virtus, ios*, ca ferment, ca „tulpină", ca forță virilă de „rectificare" etc., asupra lui Venus, o transformă în Marte, iar cu această putere agită și fixează Mercurul și îl atrage spre el pe Jupiter; în sfîrșit, coboară în forța radicală a Apelor, înțeleasă ca prag ultim al forței vitale ☾ iradiate în „Pămîntul nostru" și, urcînd din nou, ajunge împreună cu ea la Saturn și îl cunoaște ca zeu al „Vîrstei de Aur". Astfel, așa cum se întîmplă urmînd preceptul gnostic, ceea ce se află sus a fost dus în jos și ceea ce se află jos a fost dus în sus. În această fază, Saturn, Jupiter și Marte sînt lucruri „renăscute", metale nobile, și nu moarte ca pînă acum, din care se alcătuiește un elixir cu triplă putere, capabil să vindece de „boala incurabilă a lipsei", adică de starea de materialitate nevoiașă (vezi p. 100), cele trei regnuri, mineral, vegetal și animal. Aici, referirea esențială este la ființele profunde ale omului, dar, datorită corespondenței nu numai simbolice și analogice, ci și magice între atare ființe și regnurile naturii în sens real, aceasta poate însemna și introducerea conștiinței în acele entități, cărora cele trei regnuri le sînt concretizarea cosmică. „Marte" ar ajuta așadar, la cunoașterea a ceea ce se manifestă sensibil sub formele energiilor colective ale animalității; „Jupiter", la cunoașterea a ceea ce se reflectă în structurile și creșterile determinate în natura forțelor vegetației; în sfîrșit, „Saturn"

la cunoașterea „Zeităților" care, înlăuntrul pământului mineral, dau naștere lumii metalelor, a sărurilor și a cristalelor[248], toți laolaltă constituind Triada marilor Zei Uranieni. În schimb, celelalte trei planete sau principii, cele de sub Soare sau inimă, care servesc drept dizolvanți ale celor trei forme vulgare de deasupra Soarelui, reprezintă ceea ce, macrocosmic, poate corespunde subconștientului uman: sînt forțele „infernale" în care trăiește principiul haosului. „Dizolvarea" pe care inițiatul o înfruntă coborînd în aceste *interiora terrae* echivalează cu dizolvarea care, o dată cu moartea naturală, duce diversele principii ale ființei umane înapoi la trunchiurile macrocosmice impersonale din care s-au ivit și care le-au hrănit. Așadar, regiunea lor poate fi numită într-adevăr regiunea Hadesului, aceea *în care merg morții*, iar cînd poarta ei se deschide nu printr-un curent ce merge de sus în jos, ci printr-unul ce merge de jos în sus, înspre facultățile conștiinței superioare din starea de veghe, atunci apare fenomenologia calității de medium, a exaltării, a unei clarviziuni haotice și instinctive, a unei mistici vizionare și nebuloase, cu îngerii săi, cu demonii săi și cu diversele sale vedenii: rezultat hibrid, în general, al unor experiențe non-corporale amestecate cu reflexe ale stărilor organice și ale scoriilor subiective care capătă formă în imaginația necontrolată și disociată. Acest pericol este major în metodele căii umede, deoarece ele încearcă să-și atingă scopul tocmai prin deschiderea unei căi ascendente spre puterea Apelor dizolvante eliberate. Să ne amintim ce am spus despre ceea ce derivă din eventuala prezență a elementelor nereduse, datorată fie insuficientei pregătiri a materiei, fie insuficientei energii a forțelor trezite, care în

---

[248] În această privință ar putea fi amintite imaginile poetului A. ONOFRI (*Terrestrità del Sol*, Florența, 1926): „Ființe întreaga putere și-o prăvălesc peste noi. / Sînt ființe-cer care întrezăresc fier și diamant în stîncile îngropate.../ Puteri fulgerătoare, din voi țîșnească forma desăvîrșită a cristalelor." „În cap și în umeri e puterea / care în îngeri puternici întrezărește pămîntul / cum în piept sînge și ritm e Soarele."

calea umedă ar trebui să neutralizeze complet — să „decapiteze" — orice facultate a conștiinței exterioare a omului.

În schimb, cînd curentul vine de sus și aduce cu sine o „chintesență" — obținută prin asceză și purificare — a facultăților sediului superior al stării de veghe, facultăți devenite independente de orice influență infrasensibilă și afectivă, atunci o atare „chintesență" acționează ca unul dintre acei reactivi chimici din care ajunge o singură picătură pentru a face limpezi și transparente anumite soluții foarte tulburi. Lumina se răspîndește asupra lumii de jos, iar figurile întunecate și nedeslușite ale acesteia se transformă în formele precise și divine ale lumii superioare, și unele și celelalte alcătuind în fond — așa cum am spus cu privire la septenarul însuși — aceeași realitate, care se prezintă în două stări sau experiențe diferite.[249]

Să mai adăugăm ceva în legătură cu sensul corespondențelor între metale, zei și centri de forță ai omului din punct de vedere al practicii. Așa cum energiile unui „zeu" se exprimă prin procesele care, în adîncul pămîntului, dau naștere acelor naturi metalice ce i-au fost consacrate tradițional și așa cum, pe de altă parte, ele se manifestă și sub formele de energie vitală care acționează, în om, în anume organe și centri, tot așa, între anumite forțe ascunse în corp și anumite metale există relații analogice de tip „magic" (simpatetic), și nu doar simbolic, care servesc drept bază pentru trei posibilități diferite:

1) Introducerea în organism, în doze și forme bine stabilite, a anumitor substanțe metalice atunci cînd conștiința este destul de „subtilizată" pentru a putea urmări și sur-

---

[249] În acest sens e foarte interesant ceea ce se poate citi în deja menționatul *Bardo Thödol* (p. 99 și urm.) în legătură cu experiențele *post mortem* (care prin inițiere au loc chiar în timpul vieții într-o stare specială a conștiinței): se arată că zeii întunecați și infernali sînt totuna cu cei luminoși: sînt chiar acești din urmă zei, așa cum îi va realiza o conștiință care nu a fost în stare să se identifice cu cei dintîi să-i recunoască drept părți ale propriei ei ființe transcendentale, și care este dominată de porniri iraționale.

prinde ceea ce se petrece în culisele corporalității celei mai apăsătoare, poate fi de folos pentru introducerea conștiinței însăși în „centrii" corespunzători, care sînt dinamizați anormal cu ajutorul acelor substanțe. Mai mult, atunci cînd imaginația are o anumită independență față de simțurile corporale, este posibil ca experiența ce rezultă să se întruchipeze dramatic sub forma unor viziuni cu figuri și cu divinități, utilizînd adesea imaginile pe care, prin credința sau tradiția căreia îi aparține, operatorul le poartă latent în subconștientul său[250]. După cum se vede, aceasta amintește mai mult sau mai puțin, și lăsînd la o parte o mai precisă direcționare a efectului, de metoda cu „băuturile sacre" și cu „apele corosive" în general (vezi pp. 166 și urm.).

2) Invers, odată ajunși la a extrage conștiințele care dormitează în anumiți centri sau în anumite organe ale corpului omenesc, putem, pornind de aici, să fim inițiați în „misterele" forțelor ce acționează ocult în naturile metalice corespunzătoare sau, în termeni mai mitologici, poate fi favorizat contactul cu zeii sub a căror influență prind formă acestea din urmă. *Avem aici una din premisele fundamentale ale operațiilor alchimice în sens strict, adică tocmai*

---

[250] Un brahman sau un creștin va avea deci viziuni conforme cu credința sa, ca niște haine diferite pentru aceeași experiență. Învățătura privind corespondența între „toate părțile corpului omenesc" și „formele sacre" este explicită în cabală (cf. *Zohar*, I, 272 *b*). În ezoterismul hindus e cunoscută o practică numită *nyāsa*, prin care diferitelor părți ale corpului li se atribuie divinitățile corespunzătoare (cf. EVOLA, *Lo Yoga della Potenza*, pp. 142–144). AGRIPPA, *De Occulta Philosophia*, III, 13: „Dacă omul capabil să primească influența divină menține curat și purificat un mădular sau un organ al corpului, acesta devine receptacol al mădularului sau organului corespunzător al lui Dumnezeu [adică al Omului primordial îngropat în corp], care se cuibărește în el ca sub un văl." În textele medievale apar adesea figuri umane în care semnele astrologice ale metalelor sau planetelor, plasate în diverse părți ale corpului, indică corespondențele. Pentru a explica variațiile acestor corespondențe, ar trebui să intrăm în domeniul astrologiei, lucru ce depășește limitele acestei cărți.

ca transmutație a metalelor reale cu ajutorul puterii hermetice (vezi pp. 246 și urm.).

3) În sfîrșit, este posibil ca, prin anumite rituri cunoscute de magia ceremonială și de teurgie, sau prin alte metode, fără a exclude nici cazurile care au aspectul de fenomene spontane sau de „revelații", să ajungem mai întîi la o experiență ce ia forma unui zeu, de care sîntem apoi inițiați în „misterele" fie ale corpului, fie ale anumitor metale, astfel încît aproape că se dă naștere iluziei unei transmiteri de înțelepciune din partea unei ființe considerate reale și existente în sine însăși. Acesta este, în orice caz, fundamentul vechilor tradiții deja amintite, potrivit cărora anumite divinități i-au învățat pe oameni științele și meșteșugurile, rămînînd deținătoarele tainelor acestora (un ecou al acestei credințe s-a păstrat în creștinism sub forma Sfinților „protectori" ai anumitor tipuri de activitate umană). Acesta este unul dintre aspectele acelei concepții unitare și organice asupra universului în virtutea căreia orice meșteșug și știință își avea, în lumea tradițională, propria inițiere, care-i conferea ceva sacru.

Astfel, în vechime, fiziologia era și o teologie mistică, iar teologia era, la rîndul ei, o „fizică", o introducere în cunoașterea reală, lăuntrică a naturii și o „medicină"[251], atît în sensul practic, contingent, cît și în cel figurat. Iar această

---

[251] În Grecia antică, de exemplu, medicina era considerată ca fiind o știință sacră și secretă, iar noi chiar adineauri am spus destul pentru a lăsa să se întrezărească de ce. GALEN (*De Usu Part.*, VII, 14) compară medicina cu Misterele din Eleusis și din Samotrace. Asclepios, „inventatorul" medicinei, dă numele unuia din textele din *Corpus Hermeticum*, iar asclepiazii, care i-au continuat tradiția, formau un fel de castă sacerdotală. În *Viața* cu care se deschid operele lui HIPPOCRATE se spune că acesta nu-i învăța arta sa decît pe oamenii consacrați și sub legămînt de tăcere. Totul ne îndeamnă, așadar, să ne gîndim la o medicină diferită de aceea care astăzi e prezentată ca știință. De altfel, ar fi interesant de arătat că uneori medicina farmacologică modernă se revendică în fapt de la corespondențe între anumite substanțe și anumite organe sau funcții, așa cum erau indicate ele de învățătura inițiatică.

convergență, de neconceput pentru mentalitatea modernă, dezvăluia punctul de vedere *sintetic* al *Științei Sacre*, la care se poate ajunge doar pe calea spiritului.

21. Cunoașterea „Roșului". Trinitatea

Să trecem la cîteva indicații privind stadiul final al transmutației.

În *Corpus Hermeticum* se vorbește de o „haină de Foc" pe care ființa intelectuală ⊙ o îmbracă atunci cînd se eliberează de corp și care nu putea fi purtată aici, jos, o singură părticică din amintitul Foc fiind de-ajuns pentru a distruge Pămîntul, în timp ce se spune, totuși, că lipsa unui asemenea Foc împiedică Sufletul să înfăptuiască lucruri divine.[252] Dimpotrivă, Arta — cum am văzut — s-a dedicat încercării de a face organismul capabil să suporte elementul ignic însuși, de unde maxima alchimică: *„Magisteriul a ajuns la capăt atunci cînd materia este perfect unită cu veninul ei aducător de moarte."* Precizînd, se poate spune că adevărata cauză a oricărei stricăciuni constă adesea în manifestarea anormală a unei puteri mai mari decît aceea pe care circuitele rigidizate ale corpului o pot suporta. De aceea, chiar odată ajunsă la împlinire, organizarea corporală se distruge puțin cîte puțin, pînă la dezagregare, iar asta înseamnă *moarte* pentru cel ce nu a devenit deja asemănător naturii înseși a Flăcării și nu și-a transpus forma în ea[253].

---

[252] *Corpus Hermeticum*, X, 17–18.

[253] Pentru nașterea ei din Foc și pentru puterea ei de a rămîne în acesta fără a fi alterată, există, în această privință, simbolul hermetic al Fenixului și al Salamandrei. Cf. PERNETY, *Dictionnaire*, 434 și 446, unde pentru termenul „reședință" se dă această explicație: „Magisteriul la Roșu, care cu ajutorul Mercurului alcătuiește un tot capabil să rămînă veșnic în Foc și să reziste celor mai violente atacuri ale sale." Pentru starea de unire cu „veninul" cf. și FLAMEL, *Le Désir Désiré*, 315: „Focului i se dă naștere și este hrănit cu Foc și este fiul Focului, de aceea trebuie să se întoarcă în Foc și să nu se teamă de Foc".

Corpus Hermeticum arată că, pentru orice corp, dăinuirea implică transformare, dar, spre deosebire de corpurile muritoare, în cele „nemuritoare" transformarea nu este însoțită de dizolvare[254], iar asta tocmai pentru că Sufletul s-a unit cu „dizolvantul" însuși și a format și întemeiat împreună cu el natura noii individuații[255], astfel încît să o poată manifesta și păstra în orice condiții de existență, precum în realizarea datorită căreia s-a spus că adeptul Yogăi nu are parte de distrugere nici măcar în dizolvarea finală — *mahā-pralaya* — la care se referă doctrina tradițională a ciclurilor.

Dacă τέλος, ținta finală a unei dezvoltări, arată sensul care o străbate în întregul său, nimic nu ne poate ajuta mai bine să pătrundem spiritul acțiunii hermetice decît natura și demnitatea Operei la Roșu.

Înainte de toate, despre problema nemuririi. Opera hermetică desfășurată pînă la Roșu are o legătură cu concepția

---

[254] *Corpus Hermeticum*, XVI, 9; de văzut și pasajul din *Kore Kosm.* (ed. cit., 213): „Între un corp nemuritor și un corp muritor nu există decît o singură diferență..., unul e activ, celălalt pasiv..., unul e liber și conduce..., celălalt e sclav și se supune impulsului."

[255] Cf. upanișadicul „a birui *a doua* moarte", deoarece „moartea nu-l cuprinde, sinele său este moartea și el devine unul dintre aceste zeități" (*Bṛhadhāraṇyaka-Upaniṣad*, I, ii, 8, trad. cit.). Pentru aceeași idee, extinsă la orice formă parțială de negativitate, cf. „Metafisica del dolore e della malattia", în *Introduzione alla Magia*, vol. II, pp. 182 și urm., și *Viața de Milarépa*, ed. cit., p. 277: „Lumea și eliberarea pot fi văzute în plină lumină. Mîinile mele sînt legate de gestul lor, de pecetea marii peceți... Îndrăzneala mea nu cunoaște nici o piedică. *Bolile, duhurile rele, păcatele, mizeriile îl împodobesc pe ascetul care sînt, ele sînt în mine artere, sămînță și fluide.*" „Pecetea" și „îndrăzneala" nu sînt, aici, fără legătură cu caracteristicile spirituale ale operei la Roșu. BÖHME, *Morgenröte*, X, 50: „Dacă orice izvor își păstrează încă seva cînd vă despărțiți de această lume [adică: la transpunerea în necorporal a diferitelor obîrșii ale forței vitale], atunci Focul care se aprinde la Judecata de Apoi nu vă va vătăma: el nu va avea putere asupra spiritelor care servesc drept organe sevei voastre, iar după acest vifor înspăimîntător veți fi, la învierea voastră, un biruitor și un înger."

cea mai înaltă, „supracosmică", asupra nemuririi. Nu este deloc ușor să înțelegi această concepție într-o civilizație care a pierdut-o de mult, deoarece, în ea, Dumnezeu, conceput teistic ca „ființă", și identificarea cu El trec drept limite dincolo de care este absurd să concepi sau să vrei altceva. Așadar, în învățătura inițiatică starea supremă se află dincolo de ființă sau neființă. Potrivit mitului cosmic al ciclurilor, în momentul „marii dizolvări" Dumnezeul teistic însuși și toate cerurile sînt reabsorbite în această stare de nediferențiere, care e totuna cu transcendența absolută[256]. Desăvîrșirea ultimă a Operei, atinsă atunci cînd Pămîntul s-a dizolvat complet și cînd ne-am unit cu „Veninul", înseamnă a putea ajunge la această limită extremă. Atunci nu mai e cu putință vreo „reabsorbire". Inițiatul regal, îmbrăcat în Roșu, este un Suflet Viu, care trăiește și există chiar și acolo unde — sau, în mitul ciclurilor, chiar cînd — lumi, oameni și zei au apus.

Există o anume legitimitate în a lega din nou Opera la Alb de Opera la Roșu, respectiv de inițierea în Micile și în Marile Mistere clasice. Și unele și altele promiteau nemurirea, adică, să o spunem încă o dată, ceva pozitiv și foarte diferit de vaga concepție „spiritualistă" a simplei supraviețuiri. Dar cea dintîi nemurire era una în termeni de „viață" — fie și de Viață cosmică —, deci, în ultimă instanță, o nemurire ea însăși condiționată, legată de manifestare. A doua, cea a Marilor Mistere, era o nemurire „supracosmică", în sensul amintit adineauri, și tocmai în aceste din urmă Mistere revenea, cu precădere, simbolismul regal.

Un al doilea aspect. Este interesant că, în hermetism, Albul este subordonat totdeauna Roșului și că, prin urmare,

---

256 Cf. GUÉNON, *L'homme et son devenir selon le Vêdânta*, ed. cit.; EVOLA, *La dottrina del Risveglio*, ed. cit. Echivalentul aproximativ al „marii dizolvări" este, în vechile tradiții occidentale, „incendiul cosmic", ἐκπύρωσις: revine deci și aici ideea Focului, elementul care reprezintă și moartea și viața în Opera la Roșu.

Lumina este subordonată Focului. Aceasta nu este o variantă a simbolismului, ci o *signatura* grăitoare pentru ochiul priceput, deoarece raporturile ierarhice între asemenea simboluri sînt, în alte tradiții, cele opuse, și nu întîmplător. Fapt e că acolo unde Albul și Lumina au întîietate se trădează o spiritualitate care, deși ar putea avea, eventual, și un caracter inițiatic, stă precumpănitor sub semnul contemplației, al „cunoașterii" și al înțelepciunii și care este deci mai apropiată de tradiția sacerdotală decît de cea regală[257]. Roșul și Focul sînt, în întîietatea lor, semne ale Misterului regal și ale tradiției magice în sens superior. În hermetism o asemenea întîietate este explicită.

Să trecem acum la forma sensibilă umană. Orientul a cunoscut deja idealul celui pentru care nu mai există nici acest mal, nici celălalt, nici amîndouă împreună, al celui care a lepădat lanțurile umane, a rupt lanțurile divine și s-a izbăvit de orice lanțuri: *erou* a cărui cale nu este cunoscută nici de zei, nici de oameni[258]. Așadar, în spatele simbolismului hermetic al *Androginului* și al „Domnului celor două naturi" există destule lucruri ce pot fi legate de semnificații de acest fel. Am văzut deja: autonomă, mai presus de soartă, lipsită de rege (fiind ea însăși regală) este, după spusele lui Zosima, „stirpea Filozofilor hermetici". Potrivit lui *Corpus Hermeticum*, dubla natură, departe de a fi privită ca un neajuns, este considerată drept expresia unei puteri ce trece dincolo atît de ceea ce este muritor cît și de ceea ce este nemuritor. Mai nobil, mai mare, mai puternic decît părinții lui cosmici, Cerul și Pămîntul, așa este înfățișat frecvent în texte Copilul zămislit de Arta Regală. I se spune *Magnipotens*. Purtînd în mîini însemnele împărăției spirituale și ale celei temporale, el a cucerit gloria lumii și a

---

[257] Astfel, și în catolicism capul suprem al ierarhiei se îmbracă în alb, în roșu îmbrăcîndu-se „Prinții Bisericii", subordonați lui.

[258] Expresii din *Dhammapada*, § § 385, 417, 420.

făcut din sine propriul supus[259]. El este încoronat Rege pe veci, adaugă *Chymica Vannus*[260]. El este *Cel Viu*, în momentul primirii „culorii" Focului, moartea, răul și întunericul se îndepărtează de el: lumina lui este vie și strălucitoare[261]. Erou al păcii pe care lumea îl așteaptă, cunoscut de cei ce-l purifică de *șapte* ori cu ajutorul Focului, el nu are seamăn și este învingătorul oricărui Aur roșu[262]. El are o putere suverană asupra tuturor frații săi[263]. Toate lucrurile, totul în toate — ca și „Materia primă" însăși —, așa este numit[264]; într-adevăr, după spusele lui „Hermes" și ale lui Chimes, ξήριον îl are pe „marele Pan", Misterul „căutat de veacuri și în sfîrșit găsit".

Așezat în mijlocul planetelor, avînd în mînă semnul imperiului universal ȣ, un text îi atribuie următoarele cuvinte: „Strălucind de o mare lumină, i-am învins pe toți vrăjmașii mei și din unul am devenit mulți, din mulți, unul, coborînd dintr-o stirpe vestită... Sînt unul, și mulți sînt în mine — *unum ego sum, et multi in me*"[265], cuvinte în care este clară referirea la acel „noi" inițiatic (ce poate fi asociat cu acel *pluralis majestatis* regal sau pontifical), care exprimă starea unei conștiințe ce nu mai este aceea a unei ființe anume, ci aceea aflată deasupra multiplelor manifestări individuale posibile.

Îndeosebi asimilarea cu starea de corporalitate corespunzătoare „formelor pure" aristotelice și „îngerilor" teologiei catolice este ea însăși explicită în hermetism, întrucît

---

[259] *De Pharmaco Catholico*, III, 13, 17.

[260] *Chymica Vannus*, 278.

[261] *Șapte Capitole ale lui Hermes*, § III.

[262] B. VALENTIN, *Aurelia Occultam Philosophorum*, în MANGET, II, 214.

[263] *Triumful Hermetic*, 255.

[264] B. VALENTIN, *Douăsprezece chei*, 21. Firește acest lucru nu trebuie înțeles în sens panteistic, ci în sensul de dizolvare a „fixității" și de posedare a unei posibilități nedeterminate de manifestare.

[265] B. VALENTIN, *Aurelia Occultam Philosophorum*, 215.

pentru el „omul luminat nu va fi mai prejos decît spiritele celeste, va fi în totul și cu totul asemănător acestora", „într-un corp neschimbător și nestricăcios"[266]. „Un Suflet nou, de slavă, se va uni cu corpul nemuritor și nestricăcios: așa se va naște un nou cer."[267] Și, printr-un simbolism foarte asemănător celui din tradițiile gnostico-misterice, se vorbește de „veșmîntul de purpură tiriană", „sclipitor și învăpăiat, care nu se poate schimba și strica[268], asupra căruia nici cerul și nici zodiacul însuși nu mai au putere, a cărui strălucire luminoasă și orbitoare aproape că-i spune omului ceva supraceresc[269], făcîndu-l — atunci cînd îl contemplă și îl cunoaște — să se minuneze, să se cutremure și să fremete în același timp"[270].

În ce privește unirea ultimă a naturilor sau triunitatea, întrucît i-am arătat deja sensul, nu vom mai reveni la ea decît pentru a transcrie un text vechi caracteristic, al lui Comarios. În el se vorbește mai întîi despre „umbra" din cauza căreia „Corpul, Spiritul și Sufletul sînt slăbite" (de pus în legătură cu πενία ca stare de „lipsă"), despre „spiritul întunecat, alcătuit din deșertăciune și moliciune", obstacol în obținerea Albului, întruchipare a fantasmei plăsmuite de corp, despre caracterul a ceea ce e divin sau sulfuros, constînd în puterea prin care „Spiritul capătă un Corp, iar

---

[266] B. VALENTIN, *Douăsprezece chei*, p. 46 (la a VII-a cheie).

[267] PHILALETHES, *Experimenta de praeparat. Mercurii*, § XVII.

[268] Nu trebuie uitat că, inițiatic, stabilitatea nu se referă la o singură formă manifestă, ci la funcția stabilă care are posibilitatea de a manifesta forme felurite, fără a fi însă în vreun fel modificată de atare apariții.

[269] În *Corpus Hermeticum*, IV, 5, se spune că inițiatul hermetic „îmbrățișează cu mintea ceea ce există pe pămînt, în cer și *dincolo de cer*, țintind spre acea unitate și acea unicitate ce se află atît dincolo de corporal cît și dincolo de necorporal. Celor douăsprezece semne ale Zodiacului le corespund douăsprezece arhetipuri care domină forțele vieții; a ne emancipa de ele înseamnă deci a fi superiori însăși forței care a acționat în Opera la alb.

[270] FLAMEL, *Figures Hiéroglyphiques*, 259.

ființele muritoare capătă un Suflet [nemuritor], fiind dominate și dominînd în momentul cînd primesc Spiritul [sau Mercurul] ce iese din substanțe [cînd el scapă de condițiile acestora din urmă]". După care textul continuă astfel: „Cînd spiritul întunecat și fetid este respins, astfel încît nu mai rămîne din el nici mirosul, nici culoarea întunecată, atunci Corpul devine luminos, Sufletul se bucură și, împreună cu el Spiritul. Odată alungată Umbra Corpului, Sufletul cheamă acest Corp devenit luminos și îi spune: «Scoală-te din adîncul Hadesului și înalță-te din beznă; scoală-te, țîșnind din beznă. Într-adevăr, tu ai dobîndit starea spirituală și divină: glasul învierii s-a auzit, Leacul Vieții a pătruns în tine.» De altfel, Spiritul [aici, în text, semnul cinabrului — sulfură roșie de Mercur] se bucură la rîndul său în Corp [semnul Plumbului în text], ca și Sufletul [semnul Argintului] în [semnul Aurului] Corpul în care sălășluiește[271]. El aleargă cu o grabă plină de bucurie să-l îmbrățișeze, îl îmbrățișează, iar atunci Umbra încetează să-l mai domine, deoarece el a ajuns la Lumină [semnul ☿ al Sulfului în stare născîndă, adică înainte de trecerea lui în amestecuri]. [De-acum] Corpul nu mai suportă să fie separat de Spirit [cum se întîmplă la moarte] și se bucură în sălașul [semnul Aurului] Sufletului[272], fiindcă, după ce a văzut Corpul acoperit de Umbră, acum îl are plin de Lumină [semnul Sulfului în stare născîndă]: și Sufletul s-a unit cu el după ce el a devenit divin datorită lui, iar el și-a făcut sălaș în acesta. Lumina divină fiind dobîndită, Umbra fiind alungată din el, toți trei s-au unit cu gingășie [poate în sensul de «subțirime», de primă dizolvare a densității — în text, semnul Mercurului, cu un μ, interpretat de Berthelot ca amalgam de

---

[271] E interesant de urmărit simbolismul metalurgic al semnelor intercalate în text. Aici, cinabrul înseamnă Mercur unit cu Sulf = ☿ în compusul organic. Să observăm, apoi, că Corpul pe post de Mercur vulgar e pus în legătură cu Plumbul, iar pe post de Suflet cu Aurul.

[272] Corpul, cufundat în Lumină, se înfățișează ca Aur și ca formă proprie a Sufletului. Cf. p. 100.

Mercur]: Corpul [semnul Aurului], Sufletul [Mercurul][273] și Spiritul [Cinabrul]. Ei au devenit una: și în aceasta [această unitate] se ascunde Misterul. O dată cu unirea lor, Misterul se împlinește. Sălașul este sigilat și s-a înălțat o Statuie plină de lumină și de divinitate. Întrucît Focul [semnul lui ♈, Sulful în stare născîndă] i-a unit și transmutat, iar ei au ieșit din sînul lui [semnul lui *ios* al Aramei]."[274] În străduința de a înțelege pe deplin acest text cititorul poate pune la încercare ceea ce a învățat din cele prezentate pînă aici.

În general, realizările hermetice au grade diferite de stabilitate. În această privință, „fixarea" poate avea și sensul special de însușire durabilă a stărilor atinse prin operațiile Artei. Astfel, Geber distinge un „leac" de gradul întîi, al doilea și al treilea[275]. Primul este cel al acțiunii momentane, autoare a unei transformări fugare, așa cum se întîmplă, de exemplu, cu tot ceea ce se poate obține, parcă dintr-o lovitură, prin metode violente. Al doilea provoacă o transformare incompletă, ca în cazul în care stările spirituale nu ajung să producă transformări corporale corespunzătoare. Ultimul este „leacul" total, care acționează pe deplin, printr-o transformare stabilă.

22. Cunoașterea profetică

Acum vom vorbi, pe scurt, despre posibilitățile ce derivă din Operă la nivelul diferitelor planuri.

În general, desfăcînd legăturile corpului, *separația* poate elibera, virtual, capacitatea de acțiune și de cunoaștere de

---

[273] Aici se folosește simbolismul potrivit căruia Corpul, la roșu, are rolul de bărbat de Aur datorită puterilor individuante sau focurilor în care inițiază, în timp ce Sufletul, fiind încă separat de aceste puteri, este asimilat Mercurului.

[274] COMARIOS, text din CAG, II, 296–297. Acea *ios* a Aramei este puterea profundă aflată la rădăcina „metalului" roșiatic obișnuit (Arama) și care este eliberat prin Operă și transformat în obîrșie a oricărei învieri.

[275] GEBER, *Summa*, I, iv, „Preambul", § II.

condițiile care apasă corpul însuși, adică de spațiu, timp și cauzalitate. Atunci, corpul poate să treacă la stări și acțiuni care sînt, în grade diferite, libere de asemenea condiții, dacă, desigur, se ajunge la „fixarea" acelei realizări.

Astfel, identificînd cucerirea „Arborelui aflat în mijlocul Paradisului" cu *Magia*, Della Riviera spune că cel dintîi rezultat este iluminarea și sublimarea tuturor facultăților omului. Nemaifiind zăvorîte de pietrificarea organelor animale, actualizate în unitatea mentală ⊙, energiile „pot să întrezărească liber, fără vreun obstacol, de orice fel ar fi el, lucrurile viitoare, ca și pe cele prezente sau trecute"[276]. Asupra acestei cunoașteri profetice revin diverși autori hermetici, de pildă Cosmopolitul și Philalethes. Ea nu trebuie gîndită separat de facultatea *realizării*, după cum spune Agrippa: „Sufletul, purificat, dezlegat de orice schimbare, strălucește în afară într-o mișcare liberă... Îi imită pe îngeri în însăși natura sa, obține atunci tot ce dorește, nu în mod succesiv, nu în timp, ci într-o singură clipă."[277]

Această știință profetică — în măsura în care este *știință*, și nu fenomen spontan sporadic — purcede de la o nouă experiență a timpului și, în general, a ceea ce se întîmplă, proprie conștiinței reînnoite hermetic. Ea nu se explică prin *fatalism* (viitorul este predeterminat, deci previzibil), ci prin starea unui Eu unit cu anumite puteri care determină evenimentele lumii exterioare, la fel cum omul obișnuit este unit cu potențialul de acțiune al corpului său material. E ceea ce reiese clar din acest text al lui Plotin: „Pentru un suflet superior astrele nu sînt doar semne, ci el face parte dintre acestea și evoluează împreună cu întregul la care este părtaș... Cunoașterea pe care el [omul superior] o are despre viitor, așa cum i-o atribuim noi, nu seamănă deloc cu aceea a ghicitorilor, ci este precum aceea a actorilor care au certitudinea a ceea ce va urma: și acesta este cazul celor

---

[276] DELLA RIVIERA, *Il Mondo Magico*, pp. 4, 5, 116, 118, 149.

[277] AGRIPPA, *De Occulta Philosophia*, III, 53.

ce sînt pe deplin stăpînitori. Pentru ei nimic nu este nedeterminat, nimic nu este incert. Hotărîrea lor rămîne așa cum era în prima clipă, judecata lor este tot atît de fermă în privința lucrurilor viitoare pe cît de exactă le este vederea în privința lucrurilor prezente... El stăruie în a vrea ceea ce trebuie să facă și, stăruind, nu va face decît ceea ce vrea, și nu alt lucru decît cel a cărui idee o poartă în sine... Cînd stăpînește unul singur, de cine ar putea depinde, de vrerile cui? Unui asemenea om care acționează, acțiunea nu îi vine de la vreun alt lucru, tot așa cum Înțelepciunea nu îi vine de la alții. Nu are nevoie de nici un alt lucru: nici de raționamente, nici de memorie, deoarece acestea [datorită stării suprarațională și a «trezirii» ce ține de ea] sînt inutile."[278]

În acest sens, cunoașterea profetică, în loc să se bazeze pe „destin", se bazează pe depășirea lui. De altfel, o altă învățătură unanimă în hermetism, mai ales în cel elenistic, este aceea că puterea destinului nu trece de o anumită limită, la care Adeptul nu se oprește. A fost citată în repetate rînduri declarația lui Zosima potrivit căreia stirpea Filozofilor este mai presus de destin și „autonomă": „ea operează fără a fi supusă acțiunii" — ἀπαθῶς γὰρ ἐργάζεται[279] —, „separînd Sufletul sulfuros de elemente", s-a reintegrat în principiul acțiunii pure și necondiționate.

---

[278] PLOTIN, *Enneade*, II, ii, 9; IV, 12. Sînt interesante cercetările întreprinse de LÉVI-BRUHL (*La mentalité primitive*, Paris, 1925; *L'Âme primitive*, Paris, 1927) pentru a arăta că sub multe rituri pentru „cunoașterea viitorului" se ascunde, de fapt, o adevărată operație magică ce caută *să hotărască* viitorul: astfel, exactitatea presupusei profeții și eficacitatea operației sau a ritului ar fi unul și același lucru. De altfel, aceasta transpare și din anumite aspecte particulare ale vechii științe romane a prevestirii.

[279] Text din CAG, II, 213. AGRIPPA (*De Occulta Philosophia*, I, 13) vorbește de o dublă experiență a acțiunii: ca și *comandă* la nivelul cauzelor prime și ca „necesitate" în ce-i privește pe acei „slujitori" din cercurile cărora, potrivit unui text hermetic deja citat, sufletul făcut nemuritor scapă.

De aceea Agrippa vorbește de o virtute magică „acționînd fără limite și fără ajutor din afară" și care sălășluiește în „sufletul ce stă și nu cade"[280]. Legătura ei cu „separația" este confirmată de acest pasaj din Braccesco: „Substanța subtilă și formală, care este cufundată în cantitate și materie, nu poate să-și exercite virtuțile, dar cu cît este mai spirituală și mai formală și mai *separată* de materie și cantitate, cu atît își sporește virtuțile spre a produce multe efecte. Iată de ce leacul nostru este compus din spirite subtile și este *separat* de aproape orice materie elementară, însă își poate extinde efectele, fără nici un impediment, asupra tuturor bolilor vindecabile", unde „boală" poate fi luat și în sensul mai general, sinonim cu imperfecțiune, cu mărginire și lipsă a ființei[281].

Dar, dacă vrem să vorbim pe rînd despre diferitele puteri, trebuie să scrutăm, pe baza diverselor „ființe" ascunse în corporalitate, profunzimile pe care opera de separație și de recompunere, de *solve et coagula*, le poate atinge.

23. Cele patru trepte ale puterii

„Materia" întîlnită la început este aceea cu care Eul obișnuit are raportul cel mai nemijlocit: dinamismele mentale. Acestea, odată separate de condiția corpului (și, de fapt, a creierului), dobîndesc virtutea ubicuității și a „pătrunderii": pot fi comunicate direct altor minți, învingînd distanța care-i desparte spațial pe indivizi. Se obține deci nu numai facultatea numită îndeobște „citire a gîndurilor", ci și aceea de a stîrni în alte ființe anumite gînduri, imagini sau scheme de acte (comenzi mentale)[282]. De

---

[280] AGRIPPA, *De Occulta Philosophia*, III, 44.

[281] BRACCESCO, *Espositione*, 82 *a*, de comparat cu AGRIPPA, III, 50.

[282] AGRIPPA, III, 43: „El va ajunge să dobîndească o atît de mare putere încît să se cufunde și să pătrundă în spiritul altor oameni și să le transmită unele dintre concepțiile sale, ceva din voința și din dorința sa, chiar la mari distanțe."

altfel, însăși experiența propriei gîndiri se modifică și ne dăm seama că, în realitate, conștiința obișnuită nu atît gîndea, cît mai degrabă capta reflexele unor energii mai profunde. Acum aceste energii sînt percepute direct, printr-o izolare a „transformatorului" reprezentat de creier. În această stare se manifestă facultățile psihice supranormale amintite adineauri.

Ceva asemănător trebuie spus, apoi, despre stratul deja mai adînc al acelei entități umane care este sediul emoțiilor, pasiunilor, sentimentelor. În spatele formelor subiective ale tulburării sufletului și simțurilor se dovedesc a sta influențe non-umane. Diferitele forme de afectivitate umană trimit la energii primordiale distincte, a căror concretizare au fost considerate adesea speciile din lumea animală. Realizăm, atunci, că ceea ce în om apare sub forma unei anumite pasiuni sau emoții este același lucru cu ceea ce în natura exterioară apare drept o anumită specie de animale. La aceasta se referă cele douăsprezece „animale" ale Zodiacului, iar „nunta cu animale sacre" despre care se vorbește în unele tradiții trebuie înțeleasă ca fiind unirea cu energiile care acționează în spatele lumii afectivității umane, ca niște cauze invizibile, generale și non-umane ale formelor acesteia[283].

În același moment se obține, virtual, și facultatea de „a proiecta" în alte ființe nu doar gînduri și imagini, ci și emoții și stări afective în general, în afara aceleia de „a încărca" obiecte și chiar locuri cu anumite stări emotive[284], și, în

---

[283] Cînd raportul se stabilește pasiv, astfel încît copleșește personalitatea, apare așa-numitul *totemism*: atunci omul ajunge să fie oarecum, încarnarea în formă omenească a „spiritului" unei anumite specii de animale.

[284] Aici ne putem referi și la obiecte și chiar la locurile (de exemplu anumite sanctuare tradiționale) care, prin consacrare și investire devin, ca să spunem așa, acumulatoare de „influențe spirituale", fie benefice, fie malefice. Cf. „Magia della Creazione", în *Introduzione alla Magia*, ed. cit., vol. II, pp. 283 și urm; și A. DAVID-NEEL, *Mystiques et Magiciens du Tibet*, Paris, 1930, *passim*.

plus, o autoritate supranaturală asupra regnului animal, pomenită, de altfel, în multe vieți de sfinți sau asceți.

Toate acestea, ca efect al separației, al purificării și despuierii de ceea ce în omul obișnuit se manifestă sub un dublu aspect, al gîndirii și simțirii. Să trecem acum la o a treia „profunzime": la planul forțelor vitale corespunzătoare semnului ☿ al „Mercurului lunar" (sufletul vegetativ). „Separînd" (ceea ce se petrece la „Alb", consecința fiind transmutarea Plumbului în Argint curat), se dobîndește stăpînirea asupra unei „forme" sau unui „corp subtil", care se poate desprinde de corpul fizic. Atunci devine posibilă proiectarea unui „dublu" propriu care însoțește mintea, reînnoită în puterea ei de a se deplasa instantaneu în orice punct al spațiului, unul în care va avea deci loc o apariție corespunzătoare. Această „formă" fiind apoi susținută doar de minte, va putea să ia orice chip pe care mintea însăși îl va realiza și impune. De aici nu numai prezența simultană în două locuri diferite, ci și capacitatea atribuită de Orient yoghinilor de a apărea simultan în mai multe forme distincte, dincolo de care (oprindu-ne la acest stadiu) se păstrează însă unitatea unui singur corp fizic în nemișcare. Dacă în numeroase tradiții populare — sau ale unor popoare primitive — privitoare la vrăjitori care au puterea de a apărea și de a acționa sub formă de animale, deși cu corpul lor uman rămîn în nemișcare într-un anumit loc, există o referire la fenomene materialmente asemănătoare, totuși, în mare parte din aceste cazuri (cu condiția să fie reale) nu este vorba de un fapt activ determinat de Sufletul superior. Fenomenul se naște mai degrabă din obscura relație promiscuă a vrăjitorului cu una dintre forțele ascunse ale animalității, care, irupînd în el, domină „dublul", căruia îi dă înfățișarea speciei care este corespondenta ei în regnul animal vizibil („oameni-lup", „oameni-leopard" etc.: proiecții în care, într-o stare de disociere, se întruchipează dramatic raporturile *totemice* despre care este vorba în nota 283 de mai sus).

De disociat este, oricum, ceea ce corespunde, în forțele subtile ale omului, regnului vegetal. Și așa cum afectivitatea, prin ea însăși, deschide calea cunoașterii suprasensibile a „animalelor sacre", tot așa „extragerea" acestui grup de forțe subtile deschide calea cunoașterii suprasensibile a esențelor vegetale, cunoaștere marcată de o „putere" corespunzătoare. Fenomenele de uscare sau de creștere anormal de rapidă a ierburilor sau plantelor, cunoscute în Orient, sînt menționate și în textele hermetico-alchimice[285]. Apoi, în ce privește aplicația strict umană a „Leacului", realizarea „Pietrei albe" conferă Sufletului capacitatea de a acționa asupra acelor tulburări sau boli ale corpului care nu au numai un caracter funcțional, ci și unul organic[286]. Se poate avea însă și o cunoaștere intuitivă a acelor leacuri naturale care, după caz, pot acționa asupra corpului bolnav. Aceasta este calea urmată, de pildă, de Paracelsus, pentru care o bază a adevăratei medicine era tocmai alchimia.

În sfîrșit, atunci cînd disocierea, purificarea și reconstituirea angajează însuși complexul teluric al corpului, dincolo de posibilitatea de a transpune în planul invizibilului tot ceea ce compune omul vizibil (invizibilitate, moarte fără lăsarea în urmă a unui cadavru: „a fi înălțat la ceruri cu tot trupul", „a avea trupul în propria putere pînă în sfera lui Brahmā" etc.), dincolo de posibilitatea de a descompune magic corpul într-un anumit loc pentru a-l recompune și a-l face să apară, întreg, și nu doar ca „dublu", într-altul (se petrece atunci, în cazul corpului omenesc, ceea ce astăzi a

---

[285] Cf., de exemplu, DELLA RIVIERA, *Il Mondo Magico*, 178–179.

[286] După spusele alchimiștilor, adevăratul „leac" este „corpul astral", adică puterea vitală, rădăcina organismului cu care acum sîntem uniți în mod direct, astfel încît avem puterea de a o concentra asupra unui anumit organ și de a învinge forțele care au acționat perturbator în el. Cf. DELLA RIVIERA, *op. cit.*, 169: „Așa cum viața ramurilor se află în rădăcinile arborelui, corpurile bolnave se tratează magic venindu-se în ajutor umorii de la rădăcina lor, Spiritului vital și, într-un cuvînt, Naturii înseși, nu cu altceva decît cu ele însele.

trebuit să se admită că — în alte condiții, *mediumnice* — se întîmplă în fenomenele metapsihice și „parafizice" de „aport"[287]) — dincolo de toate acestea trebuie avută în vedere capacitatea de a acționa asupra substanțelor și asupra legilor lumii minerale exterioare, asupra forțelor ascunse active în ea, pe care acum inițiatul le cunoaște înlăuntrul propriului său organism devenit viu.

24. Transmutația metalelor

Acestui ultim stadiu trebuie să i se atribuie posibilitatea transmutației alchimice în sensul care i se dă în mod obișnuit, adică acela de *transmutație a metalelor*.

Cel ce ne-a urmărit pînă aici nu mai are nevoie — sperăm — de argumente speciale pentru a se convinge că Alchimia nu se poate reduce în întregime la o chimie în stare infantilă, nesistematică și superstițioasă, depășită de chimia modernă. Desigur, deși privită ca un întreg în istoria occidentală, alchimia prezintă aspecte diverse. În esența ei, ea rămîne însă o știință „tradițională" cu caracter cosmologic și inițiatic. Dată fiind natura *sintetică* a unor asemenea științe, ea poate include și o latură chimică. În primul rînd, ca bază a unor transpuneri simbolice. La fel cum elementele artei construcției sau ale artei zidăriei au putut fi folosite pentru a exprima aspecte ale unei acțiuni spirituale, rituale și inițiatice (iar ecoul acesteia s-a păstrat în masonerie), tot astfel cunoașterea „fizică" a elementelor și unele operații cu

---

[287] AGRIPPA, III, 43: „Filozofii caldeeni stăruie îndelung asupra puterii minții, care... poate fi atît de plină de lumină încît să-și reverse razele prin diverșii intermediari [☿ și ☿] pînă la corpul dens, întunecat, greu și muritor: învăluindu-l și pe el cu o lumină abundentă, îl face strălucitor ca un astru și, prin belșugul de raze și lipsa lor de greutate, poate să-l ridice în înalt așa cum paiele sînt ridicate de foc, iar uneori poate să-l ducă dintr-o dată, împreună cu spiritul, în ținuturi îndepărtate."

metale au putut îndeplini o funcție analogă[288]. În al doilea rînd, anumiți hermetiști au fost practic și „chimiști" și au putut face unele descoperiri anticipatoare, de exemplu, aceea a diferiților compuși ai mercurului, a sulfurii de argint, a diverselor eteruri, a sodei caustice, a terebentinei, a feluritelor tincturi. Dar aceste cunoștințe n-au avut decît un caracter subordonat și secundar într-un sistem ale cărui premise, al cărui spirit și ale cărui metode nu aveau nimic în comun cu lumea chimiei sau a oricărei alte științe moderne. Așadar, dacă, în acest sector aparte, se poate să se fi urmărit efectiv — și chiar să se fi realizat — scopul producerii aurului metalic, nu era vorba nici de un fenomen senzațional, nici de o cucerire științifică. Ci era vorba de *producerea unui „semn"*. Este ceea ce catolicismul ar numi, propriu-zis, un miracol, în opoziție cu simplul fenomen, ba, încă și mai adecvat, este ceea ce buddhismul numește „miracol nobil", *ārya*, în opoziție cu cele „vulgare", *ānarya*, care, chiar și atunci cînd sînt fenomene extranormale, nu încorporează nici o semnificație superioară[289]. Producerea aurului metalic era, adică, *o mărturisire transfiguratoare făcută de o putere*: mărturisirea de a fi realizat *în sine* ☉, Aurul.

Atît doar că, prin răspîndirea alchimiei în Occident, aceste cunoștințe subordonate s-au despărțit de rest și au devenit lipsite de viață. Iar dorința și lăcomia de aur pur și simplu, de aurul bun de cheltuit, au făcut restul. Așa s-a născut acea alchimie care poate fi considerată drept stadiul infantil al chimiei științifice. Nu alchimia hermetică și tradițională — arată pe bună dreptate Guénon[290] — este aceea care a stat la originea chimiei moderne, „ci o defor-

---

[288] Cf. *Introduzione alla Magia*, ed. a III-a, Edizioni Mediterranee, Roma, 1971, vol. II, unde PIETRO NEGRI oferă o încercare de interpretare a unui text alchimic avînd în vedere simultan cele două aspecte posibile, cel chimic și cel hermetico-simbolic.

[289] Cf. EVOLA, *Maschera e Volto dello Spiritualismo contemporaneo* (ed. a II-a, Edizioni Mediterranee, Roma, 1971) și *La dottrina del risveglio*.

[290] R. GUÉNON, *La Crise du monde moderne*, ed. cit., pp. 106–107.

mare, în sensul cel mai riguros al cuvîntului, căreia i-a dat naștere, poate începînd cu Evul Mediu, neînțelegerea anumitor oameni care, incapabili să pătrundă sensul adevărat al simbolurilor, au luat totul *ad litteram* și, crezînd că în toate acestea nu este vorba decît de operații pur materiale, s-au dedicat unei experimentări mai mult sau mai puțin dezordonate". Acești oameni, cuprinși deja de obsesia fabricării aurului, au făcut și ei, ici-colo, întîmplător, descoperiri și tocmai ei sînt adevărații precursori ai chimiei moderne. De aceea — mai arată Guénon —, nu printr-o evoluție sau printr-o trecere s-a ajuns de la hermetism și de la alchimia inițiatică la chimie, ci tocmai invers, printr-o *degenerare*. În acest domeniu, ca și în altele, „știința modernă s-a clădit din rămășițele unor științe vechi, din materiale respinse de acestea din urmă și lăsate ignoranților și profanilor".

Faptul că, mai tîrziu, știința modernă a ajuns la cunoașterea experimentală exactă și la stăpînirea tehnică a unei mulțimi de fenomene naturale și că în mai puțin de un secol a schimbat fața pămîntului într-o măsură nemaiîntîlnită în nici una dintre civilizațiile vechi, că, mai ales, ea a rezolvat practic problema transformării metalelor umile în aur prin dezintegrarea nucleelor atomice[291] — toate acestea pot fi foarte interesante și îl pot impresiona pe profan, dar nu îi spun nimic celui ce are idee ce înseamnă cunoaștere și putere adevărată și care sînt condițiile uneia și celeilalte. Știința modernă cunoaște cuceriri generale, la îndemîna tuturor. În lumea premodernă au existat doar cuceriri sporadice, excepționale, enigmatice, ca niște străfulgerări. Dar

---

[291] Se știe totuși că pînă acum această cucerire nu a putut fi exploatată practic, deoarece cheltuielile pentru producerea aurului în laborator sînt mai mari decît valoarea aurului obținut. Astfel, aproape că s-ar putea aplica aici — ironic — adevărul intuit de Bernardo Trevisanul la capătul unei vieți de zbucium, de chin și de încercări zadarnice: „Pentru a face Aur trebuie să-l ai deja." Dar Trevisanul se gîndea la Aurul hermetic, presupus a exista mai întîi pentru a-l putea face, eventual, pe cel fizic.

realizările științei moderne nu au decît o valoare materială: un aeroplan, penicilina, radioul și așa mai departe, pînă la bomba atomică și altele asemenea, în afara acestei valori materiale nu spun nimic nimănui. Cu tot ceea ce s-a putut realiza în lumea veche lucrurile stau altfel, deoarece, o repetăm, orice fenomen, cucerire sau realizare era semn și simbol. El era mărturia unui nivel spiritual și a unei tradiții sacre, vorbea despre ceea ce devenea, eventual, posibil — ca o culminație — pentru cel ce urmase o cale menită să-l ducă la depășirea condiției umane și la înălțarea pînă la suprasensibil și deschidea totodată o fereastră spre semnificații transcendente. Și tocmai pentru că privirea acestor semne din punct de vedere utilitar ar fi însemnat o profanare și o degradare, și din acest motiv Maeștrii hermetici au avut o oroare firească de a le dezvălui și chiar alchimiștii au amintit cuvintele evanghelice: „Nu aruncați mărgăritare la porci" și, în cele din urmă, la un moment dat, alchimia *s-a retras* pur și simplu din lumea occidentală, materializată și scientizantă.

Ici și colo au mai apărut unii Adepți hermetici misterioși, uneori pentru a da peste cap, prin miracolul aurului fabricat sub ochii lor, edificiul intelectual al cercetătorilor cu o mentalitate deja „pozitivă"[292], alteori pentru a-l lumina pe cel aflat pe punctul de a fi copleșit de îndoială și disperare, iar alteori pentru a da un cu totul alt curs unei existențe omenești prin niște daruri în aparență iraționale și extravagante. „Fabricarea aurului" a rămas totuși un mister pentru cei ce credeau că era legată de o anumită rețetă secretă, de

---

[292] Cunoscutul chimist van Helmont și Helvetius, medic al principelui Wilhelm de Orania, au primit vizita unor necunoscuți care au fabricat aurul, după care ei au încetat să mai aibă vreo îndoială în privința „științei sacre a transmutațiilor". Același lucru i s-a întîmplat și fizicianului Poisson, care însă, deși operația a fost supravegheată de Boyle, contrar acelui „Eppur si muove" („și totuși se învîrte") al lui Galilei, și-a păstrat ideile antialchimice.

indicarea cutărui sau cutărui procedeu tăinuit cu dibăcie și a anumitor substanțe, în loc să-și dea seama că atenția, că acțiunea trebuia îndreptată în altă direcție, că era nevoie să se înțeleagă mai întîi misterul transmutației lăuntrice.

Așadar, în ceea ce privește tema aparte a acestui paragraf, putem spune că hermetismul poate viza *și* transmutația metalelor, dar nu ca pe o operație pur materială. Între atîția alții, Artephius și Morienus arată în termenii cei mai clari că „operația care desăvîrșește magisteriul nu este o operație care se face cu mîinile" și că, dimpotrivă, ea pretinde existența în artist a unor „stări și procedee *subtile*"[293]. Și toți ceilalți amintesc că substanțele și elementele despre care vorbesc nu sînt cele la care se poate referi omul obișnuit. Chiar și atunci cînd chimia a început să ia forma unei „științe" au existat alchimiști care au continuat să vorbească exact așa cum vorbeau predecesorii lor arabi, siriaci și alexandrini. Este, de pildă, cazul lui Pernety, care ne arată chiar diferența dintre chimia hermetică și cea vulgară. „Prima — spune el — își ia drept materie Principiile și acționează asupra lor, urmînd căile Naturii înseși; chimia vulgară, în schimb, ia «amestecurile» deja ajunse la împlinire și operează asupra lor prin descompuneri extrinseci, care distrug Naturile și au ca rezultat «monștri»."[294] Prin aceste cuvinte se dorește a se spune că, în timp ce chimia profană acționează asupra a ceea ce a ajuns deja la o formă corporală, asupra „cadavrelor" unor procese încheiate, fără ca aceste procese să fie privite în aspectul lor suprasensibil și presensibil, chimia hermetică pleacă de la cunoașterea spirituală a Principiilor, adică a puterilor primordiale de caracterizare a elementelor, și acționează asupra proceselor formative care preced, metafizic, starea în care substanțele aparțin naturii ca un cutare sau cutare metal și în care se supun acelor legi pe care chimia și fizica le au în vedere în cazul lumii fenomenale.

---

[293] *Cartea lui Artephius*, 162; *Convorbire între Morienus și Regele Khalid*, 92.
[294] PERNETY, *Fables*, I, 16, 21.

Spre deosebire de chimia profană, alchimia presupune, așadar, o „metafizică", adică o serie de cunoștințe suprasensibile care, la rîndul lor, presupun transmutația inițiatică a conștiinței umane. Între această transmutație (privită precum în cele spuse pînă aici) și transmutația metalelor în sens, acum, nu simbolic, ci real, există raporturi de analogie. Astfel, anumite principii și anumite învățături care au, înainte de toate, un sens cosmologic și metafizic, sînt susceptibile de a fi valabile nu numai pentru una, ci și pentru cealaltă transmutație, atît pentru cea a omului cît și pentru aceea a metalelor: „căci unul este cuptorul, unul este drumul de urmat, una este și Opera".

Pentru operele alchimice fizice „sînt necesare forțe diferite, spirituale și corporale", se spune într-un text arab[295]. „Aceste forțe trebuie să fie convergente și nu divergente... Forțele spirituale și corporale trebuie să fie înrudite..., astfel încît să se poată ajuta reciproc." „Opera noastră este interioară și exterioară", confirmă un alt text[296]. Adică nu este vorba de procedee ce sfîrșesc într-un ansamblu de determinisme exterioare; dimpotrivă, în ele, energia psihică și „demnitatea" operatorului au un anume rol, exercită o influență eficace asupra forțelor minerale grație unei legături lăuntrice cu acestea, o legătură rămasă cu totul în afara conștiinței normale[297].

---

[295] *Cartea Milei*, CMA, III, 117.

[296] *Cartea Clemenței*, CMA, III, 135. În acest text (p. 136) se spune că faptul de „a-i răpi lucrului forma lui corporală și materială" stă la baza „tuturor operațiilor, *interioare și exterioare*", adică atît a acelora care se execută asupra principiilor ce alcătuiesc omul, cît și a acelora care se execută asupra substanțelor. Cf. mai încolo, p. 246.

[297] Alchimiștii greci declarau că ceea ce operează ca ξήριον — veche denumire a „prafului de proiectare" care transformă metalele umile în argint și aur — este *spiritul* (CAG, II, 258). Ei adăugau că numai Piatra (adică doar organismul omului) în care se află φαρμακὸν τὸ τὴν δύναμιν ἔχον — Leacul puterii *potrivite* — poate da naștere „Misterului mithriac", adică Soarelui și Aurului, aici în sens concret (*ibid.*, II, 114).

În ce privește tehnica, în general nu este nevoie decît să se transpună și să se aplice anumite principii deja cunoscute și interpretate de noi cînd ne-am referit la palingenezia omului.

Cea dintîi învățătură este: *Schimbă natura corpului asupra căruia vrei să acționezi.* Maxime echivalente: „Extrage natura ascunsă înlăuntru"; „Fă manifest ascunsul și ascunde ce este manifest"; „Înlătură umbra"; „Despoaie"; „Fă din vizibil invizibil și din invizibil vizibil." Să citățm una dintre cele mai vechi variante ale acestui motiv: „Dacă nu faci necorporale substanțele corporale și dacă nu faci corporale substanțele necorporale nici unul dintre [rezultatele] așteptate nu va apărea."[298]

Este limpede că acestă schimbare a substanțelor asupra cărora trebuie să se acționeze nu înseamnă a le face să treacă dintr-o stare fizică într-alta, ci, dimpotrivă, a le face să treacă dintr-o stare fizică într-o stare ne-fizică. Aceasta este totuna cu a spune că adevărata operație preliminară îl privește mai mult pe operator decît substanțele însele — o afirmație alchimică este: *transmutatemi in vivos lapides philosophicos* — și constă în a atinge acea stare a conștiinței în virtutea căreia este realizat tocmai aspectul psihic al lucrurilor fizice, „sufletul subtil" ascuns de aparența lor. Acesta este „ascunsul" care devine „manifest", în timp ce manifestul — adică aspectul sensibil și corporal — devine „ascuns": aceasta este apariția „naturii ascunse înlăuntru", „dedesubtul" care devine „deasupra" și așa mai departe. Abia după ce s-a atins această stare este posibil să se acționeze hermetic asupra substanțelor. „Viața — spune Basile Valentin — nu este decît un Spirit:

---

[298] OLIMPIODOR, text din CAG, III, 101. Cf. aceeași temă la ZOSIMA (CAG, II, 223); FLAMEL (*Le Désir désiré*, § § I, VI); ARNAULD DE VILLENEUVE (în Manget, I, 665); ROSIMUS (*Artis Auriferae*, I, 300; B. VALENTIN (*Douăsprezece Chei*, 20) etc.

în care tot ceea ce neștiutorul consideră drept mort trebuie să fie [pentru tine] plin de o viață de nepătruns, vizibilă și totuși spirituală, și trebuie păstrat în ea."[299]

Astfel, putem înțelege legătura dintre „Transformă naturile și vei avea ceea ce cauți" și porunca de „a amesteca" substanțele cu Mercurul *nostru* sau cu Apa divină: este vorba de a atribui perceperea substanțelor conștiinței transpuse în starea a cărei corespondență, în opera inițiatică, cu simbolul Apei și al Mercurului am văzut-o deja (opera la Alb). În vaporii Apei divine — arată Comarios — spiritele (substanțelor) se înalță ca niște taine divine, θεῖα μυστήρια, și ca niște corpuri cerești, οὐράνια σώματα. Așa ceva este acea *ieșire la iveală a „rădăcinilor"* despre a cărei echivalență cu dizolvarea în Mercur ne vorbesc cele *Șapte Capitole ale lui Hermes* (§ I). „Apa transformă Corpurile în spirite, despuindu-le de corporalitatea lor grosieră — arată Artephius[300]. Nu ai nevoie decît de natura liberă și subtilă a corpurilor dizolvate, pe care o vei obține cu ajutorul Apei noastre." Zosima ne spune, în mod limpede, că „colorarea" în Aur (transmutația metalelor) nu poate avea loc în „starea solidă" (adică materială) a corpurilor: „ele trebuie mai întîi subtilizate și spiritualizate", astfel încît „forțele spirituale, cele ce nu pot fi sesizate cu ajutorul simțurilor [fizice] să devină eficace"[301]. Este necesar să fie „dizolvate" substanțele, iar ceea ce trebuie transmutat atunci pentru a putea transmuta fizic sînt *„naturile cerești"*[302].

---

[299] B. VALENTIN, *Douăsprezece Chei*, 37, (II, § V). Cf. AGRIPPA, III, 10: „Trebuie să știm *să intelectualizăm* cu exactitate proprietățile sensibile printr-o analogie secretă."

[300] *Cartea lui Artephius*, 128, 135.

[301] CAG, II, 258. Cf. BRACCESCO, *Espositione*, 80 *a*: „Nici metalele și nici pietrele nu dobîndesc virtuți cerești cînd sînt sub formă de metale sau de pietre, ci numai cînd sînt sub formă de vapori."

[302] *Cartea Milei*, CMA, III, 180. Cf. *Cartea lui El Habîr*, CMA, III, 10

Apoi, în ceea ce privește convertirea necorporalului în corporal, și nu doar a corporalului în necorporal, prescrisă în formula alchimică — aici, în analogie cu ceea ce îi este propriu experienței pur inițiatice —, trebuie înțeles faptul că conștiința nu trebuie să se retragă în purul aspect „spirit" al materiilor, ci, ajungînd la el, trebuie să se pună din nou în legătură cu substanța însăși în calitatea ei de corp, astfel încît „cei doi să devină una". Altminteri, rezultatul ar fi doar o trecere la alte forme de conștiință, fără o relație directă cu planul fizic, necesară obținerii unor anumite efecte asupra acestuia. Așadar, este nevoie să fie create acele „substanțe intermediare" sau „androgine", „spirituale și corporale" (perceperea substanței și perceperea „psihicității" sale, una în funcție de cealaltă)[303]: atunci prima condiție a operațiilor alchimiei fizice este îndeplinită[304].

În această privință este importantă, de asemenea, referirea la o „imagine adevărată, și nu fantastică", și la o „viziune intelectuală", cea dintîi dobîndindu-se în „Lumina Naturii"[305].

25. Corespondențele. Timpurile. Riturile

Premisa transmutației este acel ἕν τό πᾶν, adică ideea că la rădăcina a tot ce are formă, însușiri și individuație se află un principiu nediferențiat, fără formă sau individuație, superior și totodată anterior însești opoziției dintre Eu și non-Eu, dintre materialitate și spiritualitate. Iar a preface din nou sau, cum spun chiar ei, a dizolva substanțele lor

---

[303] Texte siriace, în CMA, II, 1.

[304] În relație cu acest lucru poate fi interpretat, într-unul din aspectele sale, simbolismul „distilării circulare", al cărei rezultat este că „exteriorul devine interior și interiorul exterior" și că totul „este într-un cerc, și nu mai recunoști interiorul și exteriorul, superiorul și inferiorul" (în *Tractatus Aureus*, Leipzig, 1610, p. 43).

[305] *Rosarium Philosophorum*, p. 214; *Novum Lumen* (în *Mus. Herm.*, p. 534).

într-o asemenea „Materie primă" este, pentru alchimiști, fundamentul întregii lor Arte[306]. De aceea, pentru a „transmuta", și nu doar pentru a trece de la formele sensibile ale substanțelor la starea de „corpuri spiritualizate" sau „androgine", este nevoie să se transceandă însăși specificitatea inerentă acestora din urmă, să se ajungă la nediferențiere și, pornind de aici, să se înfăptuiască, printr-un act al spiritului, o „proiecție" care să desfacă nodul puterilor invizibile manifestate într-o anume natură minerală, astfel încît să se obțină o „precipitare" care să determine în plan material și sensibil tocmai trecerea acelei naturi minerale de la o specie la alta, de pildă de la aramă sau plumb la aur.

De aici se poate vedea că, pentru a reuși, alchimistul fizic trebuie să fie în stare să treacă tocmai prin stadiile succesive care marchează transmutația în sens spiritual. Puterea de a înlătura individuația unui anumit metal este riguros aceeași cu puterea de a suspenda însăși individuația umană pînă la a realiza, printr-un extaz activ, acel Mercur *pur*, care conține „semințele" tuturor lucrurilor, dincolo de opoziția între corporalitatea unui om și aceea a lucrurilor naturale, opoziție provocată de spațiu[307]. Există aici, în mod specific, trei puncte de legătură: făcînd ascuns manifestul, cu referire la substanțele fizice metalice, puterea de „a extrage naturile" este legată de puterea de a realiza în sine

---

[306] Cf. ARNAULD DE VILLENEUVE (*Semita Semitae*, ed. cit., 10): „Ar avea dreptate cei ce susțin că transmutația nu e posibilă, dacă metalele nu ar putea fi readuse la materia lor primă"; R. LULLUS (*Claviculae*, ed. cit., 21): „Metalele nu pot fi transformate dacă nu sînt prefăcute în materie primă"; ZACHAIRE (*De la Philosophie Naturelle des Métaux*, § III, p. 501): „Dacă nu cunoști adevărata dizolvare a *corpului nostru* nu începe să operezi: căci dacă îți rămîne necunoscută, tot restul va fi în zadar."

[307] De aici se naște eroarea celor ce cred că mania alchimică a dăinuit datorită presimțirii adevărului științific al unității materiei sau a energiei. Acest „adevăr" rămîne, în fapt, limitat la realitatea exterioară, adică la un simplu sector al realității, pe care știința modernă l-a izolat metodic de rest.

„mortificarea" și de a produce „Materia la negru" și apoi, încet-încet, albul din negru; puterea de a preface din nou sufletul metalic în Materie primă este legată de puterea de a te menține în „Marea Cea Mare" și de a o domina pe Mamă, adică de a fixa „Materia" la alb; în sfîrșit, pentru a obține transmutația metalului, puterea de a proiecta din Materia primă nediferențiată o nouă calificare este legată de Opera la roșu și de regimul Focului, prin care devenim egalii energiilor primordiale ale oricărei individuații.

Asta în ce privește sensul și schema generală a transmutației metalelor. Nu este cazul să intrăm în detaliile tehnicii, atît pentru că este destul de greu să le identificăm în labirintul textelor, cît și pentru că ar fi necesară o competență specială. În afară de ceea ce am spus deja despre însușirile lăuntrice cerute, ca pregătire ascetică, de palingenezie, despre cele două căi, despre dificultăți, pericole și incertitudini, ar trebui să vorbim, atunci, și despre astrologie și despre magia propriu-zisă, fapt care depășește limitele impuse lucrării de față.

De fapt, dacă într-o realizare superioară întreaga virtute operantă purcede — după spusele lui Agrippa — din „Sufletul ce stă și nu cade" al celui renăscut, fără nici un ajutor din afară, în alte cazuri se simte totuși nevoia concursului unor elemente care, dacă nu provoacă actul, slujesc totuși la a-l favoriza și la a-i orienta efectul în direcția dorită. Așa se face că în anumite texte alchimice nu se vorbește numai de puritatea și integritatea fizică și mentală și de demnitatea spirituală, ci și de *rituri*, rugăciuni sau invocații, de ierburi magice, de substanțe speciale, și nu doar simbolice, în sfîrșit, de „timpul potrivit și de momentul prielnic" datorat anumitor poziții sau conjuncții ale stelelor. Aici intră în joc o adevărată știință, care țintește să creeze o stare propice, favorizînd apariția unor momente de *simpatie* și *sintonie* între diferitele serii de forțe, exterioare și interioare, individuale și cosmice, pînă se ajunge la clipe de „unire" în care poate țîșni fără vreo piedică și cu eficacitate actul spiritului.

Ne putem aminti, de asemenea, ceea ce am spus deja despre corespondențele dintre cele „Șapte": anumite grupuri de energii subtile ale organismului uman (care pot fi dinamizate prin ritualuri magice adecvate) se află în corelație cu puteri care se manifestă și în regnul mineral, sub formă de naturi metalice tipice, și în cer, prin diferitele planete și prin influențele invizibile purcese din mișcarea acestora din urmă. Îndeosebi în ce privește aspectul astrologic, principiul este că, atunci cînd o realizare menită să aibă o anumită semnificație are loc într-un moment anume, în care realitatea exterioară (stelară) se prezintă ca un simbol ce-i corespunde în mod spontan, atunci, prin sintonie, se închide, ca să spunem așa, un circuit ocult, care face ca efectul acelei realizări asupra realității naturale însești să fie sporit. La date fixe, planetele, cu conjuncțiile lor — mai ales în raport cu Soarele și Luna —, ajung să se prezinte ca niște mari simboluri ale anumitor operații hermetice și alchimice, iar cînd acestea sînt săvîrșite la asemenea date există o mai mare probabilitate de a reuși[308]. Firește, pentru aceasta nu este de-ajuns calculul rece, ci esențială este simțirea vie a Naturii, Focul viu al „comunicărilor". Cît despre clipa „unirii" — și a transmutației —, ea va fi totdeauna o culminație, un apogeu.

Pentru începerea operei, Razi și Rudienus recomandă perioada în care Soarele se află în zodia Berbecului, urmînd în aceasta tradiția alchimiștilor greci. Cosmopolitul și *Triumful Hermetic* extind intervalul la întreaga perioadă aflată sub semnele primăvăratice ale Berbecului, Taurului și Gemenilor. În al său *Theatrum Chemicum Britannicum*, Ashmole dă un tabel al aspectelor cerești favorabile în ce privește divizarea, separația, rectificarea și unirea Elementelor: primele purificări au loc cînd Soarele este în Săgetător, iar Luna în Berbec, în timp ce Opera se desăvîrșește la conjuncția Soarelui și Lunii sub semnul Leului[309]. Toate acestea pot — ba chiar trebuie —

---

[308] Cf. *Introduzione alla Magia*, vol. II, pp. 89 și urm.

[309] Printre diversele motive ale notabilelor diferențe între prescripțiile astrologice se numără acelea care provin din faptul că o dată

să aibă, simultan, atît valoare de simboluri hermetice, cît și una strict astrologică, din motivul pomenit mai înainte, acela că factorul astrologic este eficace numai atunci cînd între realitate și simbol, între gîndire și lucruri se stabilește o corespondență reciprocă riguroasă[310]. Trebuie să se țină seama, apoi, de spusele lui Agrippa, cum că, pentru a invoca astrele, este nevoie să devenim asemenea lor, astfel încît să ne împărtășim lăuntric din lumina lor, alungînd din suflet bezna care tinde să devină covîrșitoare din cauza corpului[311].

Cît despre ritualurile magice, în concepția alchimiștilor greci, ele țintesc, pe de o parte, să obțină cooperarea naturilor, pe de alta, să respingă influența „demonilor"[312]. Într-un caz este vorba de metode indirecte pentru a obține acele corespondențe între manifestările macrocosmice și microcosmice ale uneia și aceleiași forțe, corespondențe care, de altfel, pot fi realizate și direct, prin „extragerea" conștiinței ascunse într-un anumit „centru" al omului nevăzut. Apoi, în ce privește „demonii", ei trebuie considerați drept întruchipări dramatice vizionare ale obstacolelor și rezistențelor existente în straturile profunde ale ființei umane[313], astfel încît invocația magică însăși nu are, în ultimă analiză, decît o valoare simbolică și eficacitatea unei metode indirecte.

---

favorabilă pentru un anumit individ poate să nu fie la fel și pentru altul: „ascendentul" diferit al fiecărui individ constituie, în mod obligatoriu, un factor foarte important.

310 Un alt element general pentru determinarea „timpului potrivit" poate fi furnizat de simbolismul anotimpurilor: așa cum am spus deja (p. 110), iernii, primăverii, verii și toamnei le corespund Opera la negru, la alb, la roșu și, respectiv, la Aur (ca fixare a roșului). În Antichitate, Micile Mistere (Opera la alb) erau celebrate primăvara, iar Marile Mistere (Opera la roșu) toamna.

311 AGRIPPA, *De Occulta Philosophia*, II, 60.

312 Cf. CAG, II, 72, 74, 79, 86, 87, 95.

313 Astfel, corespund acelor „nori", „veninuri ale aerului", vînturi, eclipse care apar în opera hermetică atunci cînd Apa începe să scalde din nou un pămînt nepurificat în întregime (vezi p. 162 și urm.).

În legătură cu *rugăciunea*, despre care se vorbește uneori în texte, trebuie reamintit ceea ce am arătat deja: anume că, în această tradiție, ea apare, în esență, ca un act mental necesar, și nu ca o efuziune sentimentală de devoțiune. Ea este un element tehnic și trebuie făcută la momentul potrivit, într-o poziție potrivită, cu o foarte clară „direcționare a efectului". În sfîrșit, în ce privește menționarea folosirii „ierburilor magice", poate fi vorba de poțiuni care, conform funcției deja explicate în cazul „apelor corosive", favorizează starea de exaltare spirituală necesară alchimistului pentru executarea operației sale. Alte substanțe (parfumuri etc.) pot fi folosite și ele într-o ambianță consacrată operei („laboratorul"), substanțe care au chiar, în anumite împrejurări, funcția de „condensatori" ai unor influențe oculte. Pe de altă parte, ne-am referit deja la virtutea pe care pot să o aibă unele soluții de metale introduse în organism în anumite condiții fizice și mai ales psihice. Orice metal exercită, atunci, o acțiune asupra „centrului" care îi corespunde în corp: de exemplu, natura metalică a Aurului, a Cositorului sau a Fierului afectează energiile vitale ce acționează în regiunea inimii, a frunții și, respectiv, a laringelui. Dacă atunci cînd se întîmplă aceasta conștiința rămîne concentrată asupra stării subtile, ea poate, pe calea reacțiilor specifice care i se dezvăluie, să fie introdusă și transformată în „mister" al centrului corespunzător substanței metalice făcute să intre în corp[314], ajungîndu-se astfel la ceva echivalent cu ceea ce era în vechime inițierea privind diferiții Zei planetari, inițiere care, între altele, conferea, virtual, posibilitatea legăturii cu „natura internă" a anumitor metale și deci de a acționa asupra lor[315].

---

[314] Cf. R. STEINER, *Initiaten-Bewußtsein*, ed. cit., pp. 56–82, 116–126.

[315] În acest sens, pot fi amintite din nou cuvintele lui AGRIPPA (III, 36), care, împreună cu GEBER, arată că: „nu se poate ajunge la a excela în arta alchimică *fără a-i cunoaște principiile în tine însuți*", de comparat cu acest text daoist: „Cele cinci elemente care operează în natură, născînd și distrugînd, operează și în minte, exprimînd aici natura însăși. Astfel, lumea e [potențial] în mîna noastră" (*Yin-fu-king*, § VII).

Pe de altă parte, pot fi avute în vedere și unele condiții *fizice* sau *chimice* speciale în care se cuvine să fie puse substanțele metalice pentru ca însăși natura lor fizică să opună o rezistență mai mică operației de transmutație, ca, de exemplu, atunci cînd sînt aduse într-o stare de vibratilitate și de instabilitate moleculară. Învățătura alchimică potrivit căreia „proiectarea" trebuie efectuată asupra unor metale *încălzite* poate fi interpretată și în acest sens.

Ar mai fi de vorbit despre timpul necesar împlinirii Operei. Dar asupra acestuia părerile Filozofilor sînt foarte împărțite, și e firesc să fie așa. Mai mult încă, indicațiile se reduc adesea la simboluri, ca de pildă atunci cînd, cu referire la zile, luni sau ani, revin numerele trei, șapte, doisprezece etc. Roger Bacon[316] spune că transmutația „este treabă de o zi, de un ceas, de o clipă". Alții, în schimb, vorbesc de îndelungați, îndelungați ani de muncă ce i-au costat sănătatea și averea. În afară de asta, trebuie să se țină seama că nu scrie nicăieri că ceea ce s-a reușit o dată se poate repeta după plac în mare parte din cazuri, tocmai datorită necesității întîlnirii *fatidice* a unui ansamblu atît de complex de factori și datorită caracterului de *culminație* al realizării înseși. Cert este că toți Filozofii sînt unanimi în a nu recomanda graba, în a recomanda răbdarea, perseverența, tenacitatea, nedespărțite însă de un „intelect subtil". Pseudo-Democrit, Zosima, Pelagios, *Turba* declară: „Dacă nu reușești, nu da vina pe Aramă, ci pe tine însuți: va însemna că nu ai operat bine." Oricum, e zadarnic să speri în vreun rezultat înainte de a ajunge la iluminare. Spre aceasta trebuie să se îndrepte, de fapt, orice efort al adevăratului alchimist, întrucît numai ea — spun textele — îngăduie să se pătrundă acea „taină a preoților egipteni" care este incomunicabilă, asupra căreia s-a păstrat întotdeauna tăcerea și care, odată înțe-

---

316 R. BACON, *Speculum Alchemiae*, § VII.

leasă, face Opera ușoară ca un joc de copii și ca o treabă de femeie — παίδων παίγνιον καὶ γυναικὸς ἔργον.

26. Tăcerea și tradiția

În această privință, legea tăcerii a fost totdeauna respectată de Filozofi. Dacă în scrierile vechilor Maeștri egipteni găsim expuneri ale doctrinei, totuși asupra practicii — ἔργα — ei au păstrat întotdeauna tăcerea[317]. Chiar și în scrieri, hermetiștii nu se adresează decît celor inițiați: „Ei nu au scris decît pentru cei ce sînt inițiați în misterele lor, de aceea au umplut dinadins cărțile lor cu enigme și contradicții."[318] „Acolo unde am vorbit mai clar și mai deschis despre știința noastră — spune Geber —, acolo am vorbit mai obscur și am ascuns-o... Declar că nici Filozofii care m-au precedat, nici eu însumi nu am scris pentru altcineva decît pentru noi înșine și pentru urmașii noștri."[319] Dacă este adevărat că Înțelepții „au amestecat în maniera cercetării motivele pentru a ajunge la cunoașterea perfectă a Științei", dacă „au indicat o anumită cale și reguli prescrise cu ajutorul cărora un Înțelept poate să înțeleagă ceea ce ei au scris la modul ocult și să atingă scopul pe care ei și-l propun chiar și după ce au săvîrșit niște greșeli"[320], totuși, se presupune totdeauna că cititorul este un inițiat sau o persoană cu mintea exersată[321]. *Transmiterea* — la origini restrînsă la

---

[317] CAG, II, 79.

[318] SALMON, *Introducere la BPC*, pp. IV, V.

[319] GEBER, *Summa*, IV, § X (383). Cf. D'ESPAGNET, *Arcanum Herm. Philosophiae Opus*, IX, XV; FLAMEL, *Figures Hiéroglyphiques*, § II; *Cartea lui Artephius*, 144 etc.

[320] ZACHAIRE, *De la Philosophie Naturelle des Métaux*, BPC, II, 495; *Cartea lui Synesios*, 177; Cf. CAG, II, 315: „Scriind în șarade, ei vă lasă vouă, cei ce țineți în mînă această carte, să lucrați întruna și să creați subiectul misterului".

[321] CAG, III, 62, 63.

persoane de rang înalt: regi, principi, sacerdoți[322] — nu se face decît pe cale directă: cheia, spune Agrippa, „nu este transmisă prin scrieri, ci este insuflată spiritului prin spirit" — *sed spiritui per spiritum infunditur*[323]. Cine o primește jură să nu dezvăluie nimic cuiva care nu este de-al lor[324]. Cuvintele din *Turba Philosophorum* sînt răspicate: „Cine are urechi, să le deschidă și să asculte; cine are o gură, să o țină închisă." Trevisanul adaugă: „N-aș putea să-ți vorbesc mai clar decît ți-am vorbit dacă ți-aș arăta-o; dar rațiunea nu o vrea, și tu însuți, cînd o vei ști (îți spun adevărul), o vei ascunde și mai tare decît mine."[325]

Referitor la toate acestea, trebuie reținut că „secretul" nu era legat de un exclusivism de sectă și de o voință de a nu spune, ci mai degrabă de o *neputință* de a spune, dincolo de datoria de a face ca inevitabila neînțelegere a profanului să nu ajungă să deformeze sau să profaneze învățătura. Întrucît tehnica alchimică, în adevărul ei, constă într-o Artă făcută posibilă de forțe din înalt, atrase de stări de conștiință superioare și non-umane, este normal să se declare că secretul Marii Opere nu se poate transmite, ci rămîne un privilegiu firesc al inițiaților, care, doar ei, pot să înțeleagă,

---

322 CAG, III, 97.

323 AGRIPPA, *Epistola lui Ripley*, III, 56.

324 *Cartea lui Crates*, CMA, III, 57.

325 B. TREVISANUL, *De la Philosophie Naturelle des Métaux*, BPC, II, 385. Vezi AGRIPPA (*De Occulta Philosophia*, III, 2) despre ascunderea doctrinei și secretul care „trebuie păstrat în inimă": „E un păcat să-i divulgi publicului în scris acele secrete care trebuie transmise doar oral, printr-un grup redus de Învățați... Zeii înșiși detestă lucrurile expuse publicului și profanate și le iubesc pe cele ținute secrete; astfel, orice experiență magică evită publicul, vrea să fie ascunsă, *este întărită de tăcere, este distrusă prin declarare*, iar efectul deplin nu se produce... Trebuie ca operatorul să fie discret și să nu dezvăluie nici opera sa, nici locul, nici timpul, nici scopul urmărit altcuiva decît Maestrului său ori ajutorului său, care și el va trebui să fie fidel, credincios, tăcut și demn de atîta știință, fie prin natura, fie prin cultura sa."

pe baza propriilor lor experiențe, ce se ascunde în spatele jargonului și al simbolismului textelor tehnice. Pentru profani, singurul sfat era acela de a se pregăti și de a se ruga, în speranța că ochii lor s-ar putea deschide printr-un fenomen spontan de iluminare[326].

În ce privește posibilitatea, admisă de Filozofii hermetici, ca „secretul" să fie transmis în mod direct, de către un Maestru, aceasta este una dintre acele puteri provenite din renașterea hermetică pe care le-am pomenit deja: aceea de a „proiecta" în spiritul altuia o anumită stare psihică, în acest caz ea fiind o stare de iluminare. Ceea ce corespunde, de altfel, uneia dintre semnificațiile simbolismului „multiplicărilor": întrucît induce în alte substanțe calitatea substanței prețioase, transmutația care sporește cantitatea acesteia poate fi interpretată și în sensul „inițierii prin transmiterea" de către un Maestru. A transforma metalele umile în Argint și Aur echivalează, în această privință, cu a transmite altora însăși starea lăuntrică legată de Opera la alb sau la roșu, adică înseamnă a iniția în Micile Mistere (cele ale Mamei sau lunare) sau în Marile Mistere (cele ale amoniacului sau solare).

Apoi, afirmația că „transmiterea secretului" se face numai către cel „demn" nu trebuie interpretată moral, ci legată de faptul că conștiința celui ce urmează să fie transformat trebuie să fie în măsură să poată sesiza această nouă stare și să se transforme în ea. Fără aceasta operația ar da greș sau ar putea provoca disocieri puternice și dăunătoare în unitatea naturală a diferitelor principii din om. Abstracție făcînd de cazul așa-numitei „demnități naturale", ce trebuie pus mai ales pe seama unor însușiri privilegiate ce s-au păstrat în castele superioare din vechime, rămîne faptul

---

[326] Cînd unele texte vorbesc de „alegere", „har", „inspirație divină" și altele asemenea, acest lucru trebuie înțeles aproape întotdeauna ca fiind o interpretare religioasă a caracterului brusc și neintenționat pe care îl pot avea anumite experiențe.

deja semnalat, că dincolo de valoarea lor etică, anumite însușiri „morale" creează condiții subtile obiective, favorabile „transformării". Asta în ce privește sensul „demnităților dobîndite". În aceeași ordine de idei, mai trebuie amintită și o altă interpretare de care este susceptibilă prescripția hermetică de a se executa „proiectarea" asupra unor „metale încălzite": aici metalele sînt cele supuse inițierii și se face aluzie la o puternică vibrație emoțională, care reprezintă ea însăși o înclinație spre transcendență sau, ca să spunem așa, o ambianță propice pentru ca actul celui ce inițiază să fie receptat printr-un act al celui supus inițierii și pe deplin realizat în transformarea pe care o produce[327].

În sfîrșit, să ne referim la ceva ce îi va lăsa pe mulți perplecși: la elixirul de viață lungă și la praful de proiectare, iar acum nu ca simboluri ale unor puteri spirituale, ci ca substanțe reale. Aici intră în joc deja amintita (p. 236) capacitate supranormală de a atrage sau de a elibera din propria ființă anumite forțe subtile și de a le lega de anumite materii fizice, care se încarcă obiectiv cu ele în chip de condensatori spirituali. Existența acestei capacități este susținută de

---

[327] În acest sens, „multiplicarea" hermetică echivalează cu „zămislirea univocă" despre care în AGRIPPA, III, 36, se spune: „În această zămislire univocă fiul este asemănător cu tatăl în toate privințele și, zămislit conform speciei, este același cu zămislitorul, iar această zămislire este puterea verbului plăsmuit de *mens*, cuvînt bine primit într-un subiect *pregătit prin rit*, ca o sămînță de o matrice, pentru zămislire și naștere. Spun bine pregătit și primit ritualic deoarece nu toate lucrurile se împărtășesc din cuvînt în același fel... Iar acestea sînt secrete foarte ascunse prin natura lor, astfel încît nu trebuie discutate apoi în public." Denumirea de „fii ai lui Hermes" se leagă tocmai de acestă idee, cu avertismentul că prin „Hermes" nu trebuie avută în vedere aici o anume personalitate, ci influența specială care definește lanțul inițiatic și organizația inițiatică. Ample informații despre aceste procedee, așa cum sînt ele practicate în ezoterismul tibetan, există în importanta lucrare: A. DAVID-NEEL, *Initiations Lamaïques*, Paris, 1930.

tradițiile magice (la popoarele primitive apare ideea suprasaturărilor cu *mana* de care pot avea parte lucruri sau oameni) și răzbate chiar din religiile pozitive, ca premisă necesară a eficacității reale a multor rituri, a unor rituri de consacrare sau altele asemănătoare, pe care ele o susțin. Aici trebuie să scoatem în relief doar faptul că substanțele devenite „elixir de viață lungă" sau „praf de proiectare" nu mai sînt doar substanțe fizice: chiar dacă la o analiză chimică ele nu prezintă nici o însușire deosebită, este vorba de substanțe care au suferit o „revitalizare" ocultă, legată de o precisă „direcționare a efectului" printr-un anumit rit (să ne amintim de acela al epiclezei în Biserica veche), care presupune, la rîndul său, o persoană capabilă să se înalțe la stări transcendente. Acțiunea supranormală a unor asemenea substanțe nu trebuie considerată ca fiind cu totul automată, *ex opere operato*. Este nevoie întotdeauna de un anumit grad de exaltare și de inițiere a celui pentru care sau asupra căruia ele trebuie să acționeze, spre a se obține trezirea și transferul în ființa sa a forței care, mai cu seamă ea, va fi, poate, ulterior, aceea care va opera, în mod obiectiv[328].

Pornind de aici pot fi înțelese cîteva interesante observații asupra faptului că „praful de proiectare", privit ca substanță reală, folosită într-un anume mod, provoacă transformarea chimică a metalelor în aur și că, făcut să acționeze asupra omului, poate fi, dimpotrivă, unul din mijloacele — mijloace periculoase atunci cînd subiectul nu este „pregătit după obicei", cum spune Agrippa, sau cînd nu este nimeni să-l ajute — de a provoca „separația" în el[329].

---

[328] În alchimie se face referire și la posiblitatea opusă, adică de a desatura substanțele răpindu-le principiile vitale: ca în ideea unei alimentații bazate nu atît pe substanțe nutritive fizice, cît, și mai ales, pe virtuțile nutritive, presupuse a putea fi disociate de părțile fizice și consumabile psihic, sau aproape (cf. DELLA RIVIERA, *Il Mondo Magico*, 150).

[329] Cf. această idee, prezentată într-o formă romanțată și în legătură cu viața alchimistului John Dee, în G. MEYRINK, *L'Angelo della Finestra d'Occidente* (tr. it., Milano, 1948).

Generalizînd această idee se ajunge la concepția hermetică despre *Leacul universal,* capabil să acționeze în mod analog asupra celor trei regnuri ale naturii, în sensul depășirii imperfecțiunii, bolii și „lipsei".

Reînnoirea și prelungirea vieții fizice (o „nemurire fizică" este, firește, un nonsens) se numără printre posibilele semne simbolice ale unei renașteri spirituale. Astfel, este o învățătură a diverselor tradiții aceea că viața pămîntească a devenit tot mai scurtă pe măsură ce omul s-a îndepărtat de starea primordială. Și chiar în rîndul anumitor primitivi dăinuie ideea că moartea este, în general, un fapt violent, un fapt împotriva naturii.

27. Maeștrii Nevăzuți

Printr-o anticipată asociere a Filozofilor hermetici cu Rozicrucienii, Salmon vorbește astfel despre aceștia din urmă: „Ni se spune că ei își spiritualizează corpurile, că se duc în scurt timp în locuri foarte îndepărtate, că pot să devină invizibili cînd le place și că pot face multe alte lucruri ce par cu neputință."[330] În a sa *Istorie a Filozofiei hermetice,* abatele Langlet du Fresnoy arată că, după ei, „meditațiile celor dintîi fondatori ai lor depășesc cu mult tot ceea ce a fost cunoscut de la facerea lumii încoace, că ei au menirea de a înfăptui restaurarea generală a universului. Ei nu sînt supuși nici foamei, nici setei, nici bătrîneții, nici vreunei alte tulburări a naturii. Ei îi cunosc prin revelație pe cei ce sînt demni de a fi admiși în societatea lor. Pot, oricînd, să trăiască de parcă ar fi existat de la începutul lumii sau ca și cum ar urma să dăinuie pînă la sfîrșitul veacurilor. Pot să oblige să se pună și să se mențină în slujba lor spiritele și demonii cei mai puternici"[331]. Iar Cagliostro spune: „Nu

---

[330] SALMON, *Introducere la BPC,* p. xix.

[331] LANGLET DU FRESNOY, *Histoire de la Philosophie Hermétique,* 1742, vol. I, pp. 371–372.

sînt din nici o epocă și din nici un loc; în afara timpului și spațiului, ființa mea spirituală își trăiește existența veșnică; iar dacă, cufundîndu-mă în gîndirea mea, parcurg din nou firul vîrstelor, dacă-mi extind spiritul pînă la un mod de existență depărtat de cel pe care-l percepeți, devin cel ce doresc să fiu. Împărtășindu-mă conștient din ființa absolută, îmi reglez acțiunea în funcție de mediul înconjurător; țara mea este aceea în care îmi port pentru moment pașii... Sînt cel ce este... liber și stăpîn pe propria lui viață. Există ființe care nu mai au îngeri păzitori: eu sînt una dintre ele."[332]

Asocierea cu Rozicrucienii, personaje enigmatice a căror regulă era să apară în lume ca ființe obișnuite, ascunzîndu-și adevărata ființă și activitatea reală, trebuie să servească din nou, aici, ca un avertisment pentru cei care, în temeiul posibilităților neobișnuite atribuite artei hermetice, au căutat, în epocile trecute sau chiar astăzi, manifestări palpabile și convingătoare, astfel încît să înlăture îndoiala că totul se reduce la niște scorneli ale unor minți înfierbîntate.

Cei ce au o asemenea atitudine nu ajung să găsească aproape nici o confirmare și nici o dovadă. Ei pornesc de la o concepție teatrală despre mag și despre inițiat, ca și cum în adept ar trebui să domine, mai mult decît oricare alta, preocuparea de „a arăta", de a înfățișa — în forme care șochează, uimesc sau înspăimîntă — ceea ce poate el, în cer și pe pămînt, astfel încît toate privirile să se îndrepte spre el. Dimpotrivă, dacă există ceva contrar stilului unui inițiat veritabil, este tocmai un asemenea comportament. Inițiatul este, prin definiție, o ființă ascunsă, iar calea ei nu este vizibilă și nici ușor de pătruns. El scapă, nu se lasă măsurat. Ajunge în punctul opus celui spre care s-au îndreptat

---

[332] Text din M. HAVEN (*Cagliostro, le Maître inconnu*, pp. 282–284) reprodus în *Ignis*, nr. 8–9 din 1925. Firește, aici rămîne cu totul neatins — sau mai puțin atins — dreptul lui Caligostro de a-și aroga această demnitate, care însă, în sine, este strict în conformitate cu ideea inițiatică.

privirile și poate să ia drept vehicul al acțiunii lui supranaturale lucrul ce pare cel mai firesc. Poți fi prietenul lui cel mai intim, tovarășul lui de viață sau iubita lui, poți crede că ești stăpîn pe inima lui și că ai toată încrederea lui. Cu toate acestea, el va rămîne un altul, dincolo de cel cunoscut. Îți vei da seama de existența acestui „altul" numai cînd vei fi pătruns în împărăția sa. Atunci vei avea, poate, senzația că mergeai parcă pe marginea prăpastiei.

Oamenii doresc să se știe cine sînt ei; cînd acționează, să se știe, și să se bucure de calitatea lor de autori. Am văzut, din cuvintele lui Agrippa, cît de diferită este, în schimb, legea pe care trebuie să o respecte magul sau hermetistul. Orice exhibiționism și orice personalism este apreciat de aceștia drept pueril. El nu există. Nu vorbește. Încearcă să prindă aerul și își închipuie că îl prind cei care, aici, se distrează. În el a survenit o stare care înlătură cu hotărîre orice sensibilitate la părerile oamenilor. Ce se crede despre el, ce se zice despre el, dacă sînt drepți sau nedrepți, buni sau răi cu el — toate acestea încetează să-l mai intereseze în vreun fel. El are grijă numai ca unele lucruri să *se întîmple*: stabilește exact mijloacele și condițiile, acționează, și asta e totul. Nu aderă la acțiune ca și cum ar fi fapta *sa*. Ea este un simplu instrument. Apoi, „autoafirmarea" este o manie pe care el nu o cunoaște. Și cu cît el avansează, cu atît mai în adînc se retrage centrul său, într-un plan supraindividual și suprapersonal cum este acela al marilor forțe ale naturii, iar cei asupra cărora, eventual, acționează vor avea iluzia de a fi liberi.

Așadar, calitatea „hermetică" prin care, după spusele alchimiștilor, textele lor apar ca și cum ar fi fost scrise doar pentru ei, trebuie pusă în mare măsură pe seama persoanei sau a operei lor înseși. Și așa cum, odată luată o anumită atitudine, se poate găsi totdeauna o modalitate de a te convinge că textele hermetice sînt lipsite de orice semnificație lăuntrică și că se reduc la un jargon de neînțeles, pus în slujba unor superstiții, unor himere și unor escrocherii,

tot așa, odată luată o asemenea atitudine, te poți totdeauna convinge că nimic din ceea ce istoria poate înfățișa la modul „pozitiv" nu ar putea dovedi că persoane cu capacități atît de neobișnuite au existat vreodată. Mai mult, în faptul că nu puțini alchimiști au dus o viață omenească mizeră s-ar putea avea un argument istoric pentru o demonstrație cu totul contrară. Un hermetist s-ar feri să-l facă să renunțe la ele pe cel ce nutrește atari convingeri, ba chiar asta este ceea ce se și întîmplă, pentru a face încă și mai impenetrabilă masca în spatele căreia se ascunde tradiția.

În ce-i privește pe ceilalți, în schimb, mai mult decît a aduce ca dovezi cazurile, destul de bine atestate, de transmutații metalice reale, petrecute într-un trecut nu foarte îndepărtat[333], mai mult decît a trimite la niște „fenomene" produse împotriva preceptului hermetic de a disprețui magia vulgară orientată spre cutare sau cutare rezultat particular, mai mult decît a lăsa ca lucrurile să meargă, din punct de vedere exterior, „conform naturii și autorității" pentru a căuta, în schimb, „să te cunoști pe tine însuți și să domini triada infamă"[334] — mai mult decît a face toate acestea, ar fi de făcut astfel încît să se țină seama cîtă „întîmplare", cît element nedeductibil, germen, totuși, al unor

---

[333] Transmutații ale metalelor le-au fost atribuite lui Raimundus Lullus, lui Nicolas Flamel, lui Philalethes (care pare să fi fost pseudonimul lui Thomas von Wagham), lui John Dee, care, se spune, ar fi operat împreună cu împăratul Rudolf al II-lea de Habsburg la Praga, Comopolitului (Alexander Sethon), unor necunoscuți care au executat operația în timpul vizitei lor la van Helmont, lui Helvetius și lui Poisson, enigmaticului Lascaris și lui Delisle, lui Richthausen, care a avut relații cu împăratul Ferdinand al III-lea, el însuși foarte versat în Artă, suedezului Paykull (despre care a relatat chimistul Hierse), enigmaticului Aymar, cunoscut și ca marchiz de Betunar, lui Borri (care pare să fi fost personajul ale cărui transmutații s-au aflat la originea Porții Hermetice din Piața Vittorio din Roma), contelui Manuel Gaetano. Se poate vedea, în această privință (deși referirile conținute aici e nevoie să fie probate), N. POCE, *Alchimia e Alchimisti* (Roma, 1929).

[334] Text al lui ZOSIMA, în CAG, II, 230.

răsturnări uneori mari, există în viață și în istorie, cît din acestea există, de asemenea, în planul fenomenelor naturale, dincolo de legile care explică *modul*, dar nu și *cauza* petrecerii lor. Toate acestea constituie un spațiu gol, *care ar putea totuși să nu fie gol*. În culisele conștiinței oamenilor și ale istoriei lor, acolo unde privirea fizică nu ajunge și îndoiala nu îndrăznește să pătrundă, *poate fi cineva*[335]. Homer a spus că adesea Zeii umblă prin lume sub masca unor străini și a unor călători și distrug cetatea oamenilor. Se poate ca asta să nu fie simplă mitologie. Considerăm că nici un eveniment istoric sau social de oarecare importanță, nici un fenomen după care a urmat un anume curs al lucrurilor pe pămînt, inclusiv anumite „descoperiri" și apariția unor noi idei, nu s-a născut întîmplător și spontan, ci a corespuns unei intenții, uneori unui adevărat plan stabilit în culise și realizat pe căi pe care astăzi sîntem departe de a ni le imagina cel puțin. Aceasta, sub semnul Luminii, ca și — după caz — sub cel opus.

Așadar, celui care, întîmplător, a ajuns să primească aceste idei atît de puțin „pozitive", i s-ar putea spune că „Omul transcendent" creat de arta Regală hermetică, în loc să se străduiască să producă „fenomene" în stare să-l impresioneze pe profan — cam la fel cum în teatrele de varietăți se prezintă scamatorii — și să facă obiectul așa-numitelor „cercetări metapsihice", ar putea mai degrabă să prefere să-și concentreze capacitățile asupra acelei lumi invizibile, pînă într-acolo încît să nu facă mare caz dacă vreo lovitură prin ricoșeu, venită de sus, ajunge să tulbure desfășurarea mai mult sau mai puțin fericită a existenței lui pămîntești, astfel încît să ofere uneori spectacolul unei vieți pe care, poate, puțini ar invidia-o. „Voi nu sînteți aici ca să vă luptați cu lucrurile, ci cu zeii" — a spus încă Böhme[336].

---

[335] Cf. *Introduzione alla Magia*, vol. II, pp. 315 și urm. („Posizione e soluzione del contrasto fra scienza positiva e magia.")

[336] J. BÖHME, *Morgenröte*, XXI, 121.

Dat fiind caracterul lucrării de față, sînt de-ajuns, în legătură cu toate acestea, cele arătate. Pentru unii nu este nevoie decît să transcriem avertismentul unui Maestru extrem-oriental: „Așa cum un pește n-ar putea trăi dacă părăsește adîncurile întunecate, omul vulgar nu trebuie să cunoască arma acestei Înțelepciuni a Domnului."[337] Pentru alții, însă, pentru cei ce vor cu orice preț să știe mai mult, nu există decît un mijloc ce poate fi indicat: de a crea în ei capacitatea unei vederi căreia ceea ce se află *în spatele* conștiinței și gîndirii lor să-i devină tot atît de clar și distinct pe cît de clară și distinctă este pentru ochi și pentru mintea legată de corp vederea lucrurilor exterioare.

Dar asta înseamnă deja a te angaja în aventură și a deveni una dintre verigile lanțului regal, de aur și ascuns al tradiției Fiilor lui Hermes, drept care nu ne mai rămîne, pentru a încheia, decît să amintim aceste cuvinte din cel de-al doilea manifest al Rozicrucienilor: „Dacă pe cineva îl cuprinde dorința de a ne vedea doar din curiozitate, el nu va intra niciodată în legătură cu noi. Dar dacă voința îl mînă realmente și de fapt să se înscrie în registrul frăției noastre, noi, care judecăm după gînduri, îl vom face să vadă adevărul promisiunilor noastre; astfel încît noi nu dăm locul nostru de reședință, întrucît gîndurile, unite cu voința reală a cititorului, sînt capabile să ne facă pe noi cunoscuți lui și pe el nouă."[338]

---

[337] LAO ZI, *Dao De Jing*.

[338] *Apud* LANGLET DU FRESNOY, *Histoire de la Philosophie Hermétique*, ed. cit., vol. I, p. 377.

INDICE DE AUTORI
ȘI DE TEXTE ANONIME

Abraham Iudeul 82, 129
Agathodaimon 39, 88, 103
Agrippa 26, 28, 37, 45, 55, 69–71, 108, 141, 161, 182, 210, 216, 223, 233–235, 239, 246, 249, 251, 255, 257, 258, 261
Albert cel Mare 9, 102, 152, 162
Abdreae 83, 163–165, 174
Apuleius 113, 135, 141, 186
Aristide 141
Aristotel 51, 125, 198, 229
Arnauld de Villeneuve 133, 150, 170, 183, 203, 210, 211, 245, 248
Artephius 5, 90–92, 102, 156, 161, 179, 181, 182, 190, 191, 197, 204, 243, 246, 254
Asch Mezareph 172
Ashmole 250
Atenagora 21
Aymar 262

Bachofen 50, 112, 173
Bacon, F. 118
Bacon, R. 41, 162, 253
Bacot 160, 177
Barchusen 146, 147
Bardo Thödol 141, 222
Basile Valentin 6, 25, 45, 49, 50, 61, 65, 76, 104, 109, 144, 182, 185, 199, 214, 215, 229, 230, 245, 246
Bernardo Trevisanul 17, 36, 38, 51, 64, 88, 112, 113, 133, 143, 147, 157, 159, 179, 182, 190, 193, 241, 255
Berthelot 6, 23, 25, 26, 34, 37, 50, 75–77, 105, 150, 197, 218, 231
Betunar, de 262
Bhagavad-gītā 15, 19, 109, 160, 187
Biblie 18, 48
Böhme, J. 7, 28, 43–45, 52, 54, 56, 57, 65, 72, 73, 75, 82, 83, 90, 93, 99, 100, 104, 106, 107, 110, 111, 113, 114, 117, 130, 135, 138, 157–159, 166, 167, 183, 194, 197, 201, 215, 217, 226, 263
Bonaventura, Sf. 160
Bornia 113, 185
Borri 262
Boyle 242
Braccesco 41, 48, 71, 91, 117, 118, 156, 171, 235, 246

Bṛhadhāraṇyaka-Upaniṣad 45, 114, 160, 187, 199, 226
Buddha 18, 44, 76, 199
Bundahišn 16

Cabala 16, 29, 160
Cagliostro 27, 195, 259, 260
Calvin 124
Cartea Clementei 159, 162, 244
Cartea Focului Pietrei 37, 139
Cartea Jubileelor 22
Cartea lui Baruh 23
Cartea lui Crates 88, 113, 139, 181, 202, 214, 255
Cartea lui El Habîr 84, 91, 92, 139, 153, 156, 179, 197, 210, 246
Cartea lui Enoh 22, 23, 25
Cartea Mercurului oriental 72
Cartea Milei 46, 73, 87, 105, 146, 193, 212, 244, 246
Charbonneau-Lassay 17, 113
Chimes 229
Chymica Vannus 81, 91, 179, 229
Cîntarea Cîntărilor 189
Clef de la Grande Science 71
Comarios 47, 89, 158, 232, 246
Coran 23, 115
Corpus Hermeticum 5, 28, 34, 40, 42, 70–78, 80, 81, 88, 89, 96, 98, 123, 125, 159, 180, 186, 224–226, 228, 230
Cosmopolitul 47, 71, 89, 102, 118, 145, 159, 196, 233, 250, 262
Crassellame 47, 176
Crisopeea Cleopatrei 38, 39, 75
Crollius 51, 209
Cumont 19, 163
Cyliani 167

Da Barberino 113
D'Alviella 16, 17, 20, 170
Dante 23, 159
David-Neel 177, 236, 257
Dee 30, 62, 106, 258, 262
De Gobineau 31
Delisle 262
Della Riviera 24, 47, 62, 78, 91, 105, 106, 130, 156, 162–164, 169, 181, 184, 185, 189, 198, 213, 216, 233, 238, 258
De Pharmaco Catholico 45, 65, 86, 87, 89, 93, 101, 104, 108, 140, 155, 170–172, 174, 178, 193, 194, 207, 229
D'Espagnet 29, 36, 84, 90, 95, 115, 131, 163, 177, 178, 197, 207, 254
Deuteronomul 195
Dhammapada 81, 228
Dialog între Maria și Aros 93, 139
Diels 186
Diogene 127
Dorn 37, 156, 170
Durkheim 35

Eliphas Levi 53, 151, 172, 186, 208, 209
Epopeea lui Ghilgameș 20
Eschil 22
Evola 17, 79, 114, 138, 144, 164, 170, 175, 213, 223, 227, 240

Fabre d'Olivet 22
Facerea 22, 24, 186, 195

Filon din Alexandria 165
Filoponos 190
Flamel 36, 54, 65, 83, 95, 110, 128, 131–133, 137, 143, 191, 193, 211, 212, 225, 230, 245, 254, 262
Fludd 66, 108
Frazer 19

Gaetano 262
Galen 224
Geber 6, 27, 38, 45, 87, 107, 118, 139, 150–153, 169, 174, 175, 178, 197, 210, 232, 252, 254
Gichtel 76, 77, 79, 99, 108, 112, 158, 159, 164, 166, 167, 174, 189, 190, 219
Gomperz 193
Grillot de Givry 54, 82, 108, 178
Guénon 8, 32, 201, 202, 227, 240, 241

Haṭhayogapradīpikā 173
Haven 260
Helmont 242, 262
Helvetius 242, 262
Heraclit 186
Hesiod 23, 48, 102, 122
Hierse 262
Hippocrate 224
Hippolit 29, 30, 40, 50, 52, 74, 80, 81, 97, 123, 157, 165, 184
Homer 81, 263
Hortulanus 47, 66

Ieremia 146
Ieșirea 195
Ioan Gură de Aur 160
Ioan Alchimistul 90
Ioan Evanghelistul 16, 29, 50
Irineu 74
Isaac Olandezul 104

Jung 126

Kaṭha-Upaniṣad 15, 52, 81, 160
Kautzsch 22
Khunrath 54, 84
Kitāb El-Foṣul 43
Kremmerz 61, 70, 150

Langlet du Fresnoy 259, 264
Lanselt 178
Lao zi 59, 153, 264
Lapo Gianni 159
Lascaris 262
Legile lui Manu 109
Lévy-Bruhl 35, 69, 234
Libavius 212
Lippmann 149
Luca 187
Lullus 9, 82, 83, 170, 183, 185, 248, 262
Luther 124

Macchioro 126, 127, 186
Macrobius 76, 219
Mahāparinirvāṇa-sūtra 117
Manget 25, 37, 38, 40, 41, 49, 124, 150, 152, 175, 185, 197, 204, 210, 229, 245
Marcu 74
Marea Carte a Naturii 83, 156, 169, 172
Margarita Pretiosa 137, 207, 212
Matei 16
Mayer 110

Mead 70
Merejkovski 22
Meyrink 258
Milarepa 160, 177, 226
Morienus 40, 42, 46, 47, 91, 138, 155, 243

Narayana-Swami 200
Negri 102, 240
Nietzsche 107
Northon 61, 77

Olimpiodor 39, 44, 91, 196, 245
Onofri 221
Ostanes 40, 43, 54, 72, 82, 84, 167, 182

Papirusul de la Gizeh 23
Papirusul V de la Leyda 34, 75, 150
Papirusul Magic de la Paris 52
Paracelsus 37, 139, 238
Paykull 262
Pelagios 47, 88, 89, 92, 144, 190, 253
Pebechios 27
Pernety 6, 9, 37, 41, 44, 51, 55, 63, 65, 67, 83, 92, 95, 96, 100, 102, 107, 115, 131, 137, 139, 144, 146, 151, 155, 164, 176, 178, 181, 184, 188, 191, 194, 196, 203, 204, 217, 225, 243
Philalethes 26, 36, 47, 50, 55, 63, 83, 87, 91, 92, 94, 118, 130–133, 137, 142, 160, 163, 171, 175, 179, 183, 189, 217, 230, 233, 262
Philosophus Christianus 59
Pitagora 123
Platon 74, 103
Plotin 26, 27, 76, 78, 98, 158, 165, 172, 180, 233, 234
Plutarh 103, 123, 135
Poce 262
Poisson 38, 242, 262
Postel 81
Porfir 26, 135, 136
Potier 192
Proclus 186
Psaltirea lui Hermofil 65
Pseudo-Democrit 40, 46, 50, 54, 63, 88, 253
Puini 117, 200

Ragon 48, 208
Rÿy 82
Razi 37, 196, 250
Reghini 112, 141
Ṛg-Veda 81
Richthausen 262
Ripley 25, 26, 36, 83, 179, 189, 265
Rosarium Philosophorum 61, 77, 247
Rosimus 40, 41, 245
Rouillac 203
Rudienus 196, 250

Salmon 36, 87, 130, 146, 254, 259
Samdup 141
Schelling 34
Scrisoarea lui Isis către Horus 92
Sendivogius 65, 129, 131, 139
Senior 117
Sepher Yetsirah 28, 161
Sethon 262
Śrīcakrasaṃbhara 22

Simon Magul 30
Stcherbatsky 117
Steiner 141, 252
Stephanos 88, 218
Stobeu 123, 135, 141
Suttanipāta 81
Synesios 52, 83, 95, 138, 209, 254

Şapte Capitole ale lui Hermes 43, 95, 229, 246

Tabula Smaragdina 38, 42, 44, 91, 206
Tertulian 21, 25
Trismosin 25
Triumful Hermetic 38, 41, 46, 65, 87, 90, 93, 101, 109, 133, 155, 189, 205, 229, 250
Turba Philosophorum 7, 40, 41, 93, 95, 139, 176, 179, 180, 183, 191, 197, 253, 255

Valli 113, 159
Vechiul Testament 194
Viatorum Spagiricum 61, 137
Virgiliu 103

Wagham 262
Weber 19
Wirth, H. 50, 115
Wirth, O. 47, 62

Yasna 16
Yin-fu-king 252

Zachaire 36, 41, 63, 64, 93, 101, 113, 191, 248, 254
Zohar 16, 29, 67, 107, 109, 172, 187, 223
Zosima 6, 26, 27, 40, 41, 44, 47, 49, 68, 88, 90, 112, 115, 145, 149, 192, 197, 207, 228, 234, 246, 253, 262

CUPRINS

PREFAȚĂ 5

PARTEA ÎNTÎI
SIMBOLURILE ȘI DOCTRINA

INTRODUCERE
Arborele, Șarpele și Titanii 15

SIMBOLURILE ȘI DOCTRINA
1. Pluralitatea și dualitatea civilizațiilor 31
2. Natura vie 33
3. Cunoașterea hermetică 35
4. „Unul-Totul". . Uroboros 38
5. „Prezența" hermetică 42
6. Creația și mitul 47
7. „Femeia", „Apa", „Mercurul", „Veninul" 49
8. Separația. „Soarele și Luna" 52
9. Apele înghețate și Apele curgătoare 56
10. „Sarea" și Crucea 59
11. Cele Patru Elemente. Sulful 61
12. Sufletul, Spiritul și Corpul 64
13. Cele „Patru" în Om 67
14. Planetele 73
15. Centrii vitali 78

16. Cele Șapte, Operațiile și Oglinda 82
17. Aurul Artei 86
18. Umbra, cenușile, lucrurile inutile 87
19. Incestul filozofal 93
20. „Mormîntul și „setea" 96
21. Saturn, Aurul invers 102
22. Cîmpul și sămînța 109
23. Sabia și roza 111
24. Tulpina, *Virus*-ul și Fierul 116

PARTEA A DOUA

„ARTA REGALĂ" HERMETICĂ

INTRODUCERE
Realitatea palingeneziei 121

OPERAȚIILE HERMETICE
1. Separația 129
2. Moartea. Opera la Negru 134
3. Proba golului 139
4. Zborul Dragonului 142
5. Calea uscată și calea umedă 145
6. Asceza hermetică 149
7. Calea Suflului și calea Sîngelui 154
8. Inima și Lumina 158
9. Despuieri și eclipse 161
10. Setea de Dumnezeu și „apele corosive" 166
11. Calea lui Venus și calea radicală 170
12. Focurile hermetice 176
13. Opera la Alb. Renașterea 180
14. Unirea la Alb 183

15. Veghea neîntreruptă 186
16. Corpul de lumină. Producerea Argintului 188
17. Naşterea întru Viaţă şi nemurirea 198
18. Opera la roşu. Întoarcerea în Pământ 205
19. Culorile alchimice. Multiplicarea 211
20. Ierarhia planetară 215
21. Cunoaşterea „Roşului". Trinitatea 225
22. Cunoaşterea profetică 232
23. Cele patru trepte ale puterii 235
24. Transmutaţia metalelor 239
25. Corespondenţele. Timpurile. Riturile 247
26. Tăcerea şi tradiţia 254
27. Maeştrii Nevăzuţi 259

INDICE DE AUTORI ŞI DE TEXTE ANONIME 265

Redactor
ADRIANA IRIMIA

Apărut 1999
BUCUREȘTI – ROMÂNIA

Tipografia MULTIPRINT Iași
Str. Sf. Lazăr 49, Iași 6600
tel/fax: 032 211225, 211252

TERRA LUCIDA

COLECȚIE
DE SPIRITUALITATE UNIVERSALĂ
coordonată de
ANDREI PLEȘU

În această colecție au apărut

TITUS BURCKHARDT
Alchimia. Semnificația și imaginea despre lume

Scrisă într-un stil simplu, clar și foarte plăcut la lectură, lucrarea lui Titus Burckhardt este prima carte pe care ar trebui s-o parcurgă cineva interesat de alchimie. Autorul începe cu istoria acestei «științe» — sau, după alții, «magie» —, apoi trece în revistă noțiunile de bază, interpretarea lor, tehnicile, instrumentele și, nu în ultimul rînd, scopul alchimiei, relația ei cu chimia și astrologia, dar și cu filozofia sau religia, locul pe care-l ocupă în cultură. Termeni misterioși, pe care-i auzim adesea fără să știm prea bine ce înseamnă — precum *piatra filozofală, mariajul alchimic, argintul, materia prima* — sînt explicați în carte pe înțelesul oricui. Pătrunzînd în laboratoarele secrete ale marilor maeștri, începînd cu Hermes Trismegistul, cititorul e inițiat în raporturile ascunse dintre planete și metale, află despre nebănuite reacții ale elementelor chimice, despre obținerea aurului și argintului din metale ieftine, despre «alchimia rugăciunii» și transmiterea învățăturilor alchimice.

Lama ANAGARIKA GOVINDA
Bazele misticii tibetane
Traducere din engleză de WALTER FOTESCU

Cartea lui Govinda este considerată cea mai importantă mărturie asupra misticismului tibetan – singura tradiție

străveche rămasă vie pînă în secolul nostru. Autorul a petrecut peste 20 de ani într-o lamaserie din Himalaya, fiind inițiat de însuși Tomo Geshé Rimpoché, Marele Guru. După doisprezece ani petrecuți în meditații, ultimul a hotărît că a sosit vremea ca tezaurul de spiritualitate ascuns peste o mie de ani în Tibet să fie împărtășit lumii.
Lama Govinda va deveni instrumentul acestei dezvăluiri. Adresată înțelegerii occidentale, cartea e structurată după «căile» ce îngăduie, odată parcurse, controlul forțelor lăuntrice, ducînd la eliberare și autorealizare.
Textul este bogat ilustrat, iar în anexe există o «Metodă de transliterare și pronunție a cuvintelor indiene și tibetane», o bibliografie și un indice de termeni indieni și tibetani.

În pregătire

GERSHOM SCHOLEM
Despre chipul mistic al divinității. Studii privitoare la conceptele fundamentale ale Cabalei
Traducere din germană de VIORICA NIȘCOV

Noua viziune despre Cabala a adus cu sine o nouă concepție asupra divinității: nu mai avem de-a face cu Dumnezeul îndepărtat, izolat în transcendența sa, al misticii iudaice timpurii, dar nici cu Dumnezeul abstract al filozofilor evrei din Evul Mediu.
Gershom Scholem, unul dintre marii specialiști în istoria religiei iudaice, analizează în volumul de față tocmai această schimbare în reprezentarea divinității. Noua imagine a lui Dumnezeu este înfățișată sistematic în cele șase concepte fundamentale ale sale: chipul mistic al divinității, binele și răul în Cabală, dreptul, momentul feminin pasiv al divinității, metempsihoza și simpatia sufletelor, reprezentarea corpului astral.
După *Cabala și simbolistica ei* (Humanitas, 1996) de același autor, iată o lucrare reprezentînd, dincolo de valoarea ei documentară, o provocare lansată științei de astăzi ca întreg.

ANGELUS SILESIUS

Călătorul heruvimic ori Vorbe de duh și încheieri în rime

Ediție bilingvă

Traducere din germana medievală, tabel cronologic, note, variante și postfață de IOANA PÂRVULESCU

La jumătatea secolului al XVII-lea, într-o tipografie vieneză apărea o carte de poezie mistică al cărei titlu baroc se poate reda astăzi simplu prin *Sensuri rimate*. Autorul, Angelus Silesius, pe numele său adevărat Johannes Scheffler, își va retipări cele 302 distihuri ale *Cărții întîi* (scrise, se pare, în numai patru zile!) alături de cinci cărți noi, sub titlul cunoscut astăzi: *Călătorul heruvimic*.

Lipsite de grija dogmei, versurile poartă amprenta unui spirit scormonitor, solitar, nesupus și plin de dragoste. Nu trebuie să ne mirăm că tiparul rigid, ascetic, al alexandrinului, împăcat cu elasticitatea senzuală a metaforei, a atras mai tîrziu spirite precum Leibniz, Schopenhauer, Hegel, Heidegger, Jung.

Așezînd remarcabila traducere a Ioanei Pârvulescu în fața textului original, actuala ediție bilingvă îi oferă cititorului român o primă întîlnire cu figura misterioasă a lui Angelus Silesius. Alături de «călătorul heruvimic», acesta are ocazia să treacă, la capătul călătoriei spirituale, puntea dintre *terra incognita* și *terra lucida*.

TALON DE COMANDĂ
Carte Humanitas prin poștă

Citiți pe verso despre avantajele utilizării serviciului nostru direct de distribuție și despre procedura de comandă.

Nr. crt.	Titlu, autor	Preț (lei)	Nr. ex.
1	Alchimia. Semnificația și imaginea despre lume TITUS BURCKHARDT	27 900	
2	Bazele misticii tibetane Lama ANAGARIKA GOVINDA	44 900	
3	Călătorul heruvimic ANGELUS SILESIUS		
4	Dao – Calea ca o curgere de apă ALLAN W. WATTS	24 900	
5	Despre chipul mistic al divinității GERSHOM SCHOLEM		
6	Podoaba nunții spirituale JAN VAN RUUSBROEC	24 900	
7	Regele și cadavrul HEINRICH ZIMMER	34 900	
8	Să înțelegem Islamul FRITHJOF SCHUON	34 900	
9	Teoria și practica mandalei GIUSEPPE TUCCI	24 900	

CARTE HUMANITAS PRIN POȘTĂ
cu plata ramburs / la primirea coletului

Avantajele dumneavoastră: 10 % reducere din prețul de librărie, indiferent de cantitatea comandată • taxe poștale gratuite / suportate de Humanitas • materiale promoționale la zi privind aparițiile noastre

Cum comandați: Bifați pe TALONUL DE COMANDĂ precedent titlurile care vă interesează • Adăugați, dacă e cazul, alte titluri Humanitas • Indicați, pentru fiecare titlu, numărul de exemplare dorite • Țineți cont de faptul că lista de titluri disponibile și prețurile înscrise în TALONUL DE COMANDĂ erau valabile la data trimiterii în tipografie a cărții de față • Pentru informații la zi privind titlurile disponibile și prețul lor, sunați la tel. 01/ 222 90 61.

Cum transmiteți comenzile: prin poștă, telefon, fax, e-mail sau Internet (căutați pe site-ul nostru bonul de comandă).

Editura Humanitas
Piața Presei Libere 1
79 734 București — România
Tel.: 01/ 222 90 61, Fax: 01/224 36 32
E-mail: editors @ mail.humanitas.ro
Internet: www.humanitas.ro

Datele dumneavoastră

Nume _____

Adresă _____

_____

Telefon, fax _____

Informații suplimentare (completați aceste rubrici pentru a fi inclus în baza noastră de date destinată unui viitor direct-mail)

Data nașterii _____ Profesia _____

Preferințe de lectură / domenii de interes _____

_____

_____

Semnătura Data

TERRA LUCIDA

COLECȚIE
DE SPIRITUALITATE UNIVERSALĂ

Terra lucida e pământ luminos și lumină întrupată. E un ținut intermediar, un istm între universul vizibil, al omului, și universul transomenesc și transvizual, al ierarhiilor cerești. Textele acestei colecții îl invită pe cititor să iasă din *sensibil* fără a ieși din *real* – și să atingă astfel pragul dincolo de care pământul din noi devine pământ văzător.

ANDREI PLEȘU

Julius Evola TRADIȚIA HERMETICĂ

După *Metafizica sexului* (Humanitas, 1994), iată o nouă întîlnire a cititorului român cu un autor de marcă, influențat de gînditori precum Nietzsche sau Weininger și discipol al lui René Guénon.
Trecînd dincolo de cultul egiptean sau elen al lui Hermes și de doctrinele alexandrine cuprinse în *Corpus Hermeticum*, cartea de față expune în mod sistematic, cu numeroase trimiteri la surse, tradiția hermetico-alchimică, distingîndu-se deliberat de alte încercări de interpretare nonchimică a alchimiei, ca cea a lui Jung sau Silberer. Refuzînd interpretarea psihologică, Evola are în vedere realități cu mult mai profunde, ontologice și « misteriozofice », din Orient și Occident.
Scrisă într-un stil riguros și accesibil, această lucrare cu caracter monografic stabilește repere ferme într-un domeniu în care amatorismul – și uneori șarlatania – au dat regula.

În aceeași colecție au apărut

TITUS BURCKHARDT Alchimia. Semnificația ei și imaginea despre lume
Lama ANAGARIKA GOVINDA Bazele misticii tibetane

În pregătire

GERSHOM SCHOLEM Despre chipul mistic al divinității
ANGELUS SILESIUS Călătorul heruvimic

ISBN 973-28-0985-X

Pe copertă:
Ilustrație din *Theatrum Chemicum Britannicum*, 1652,
Ashmolean Museum, Oxford